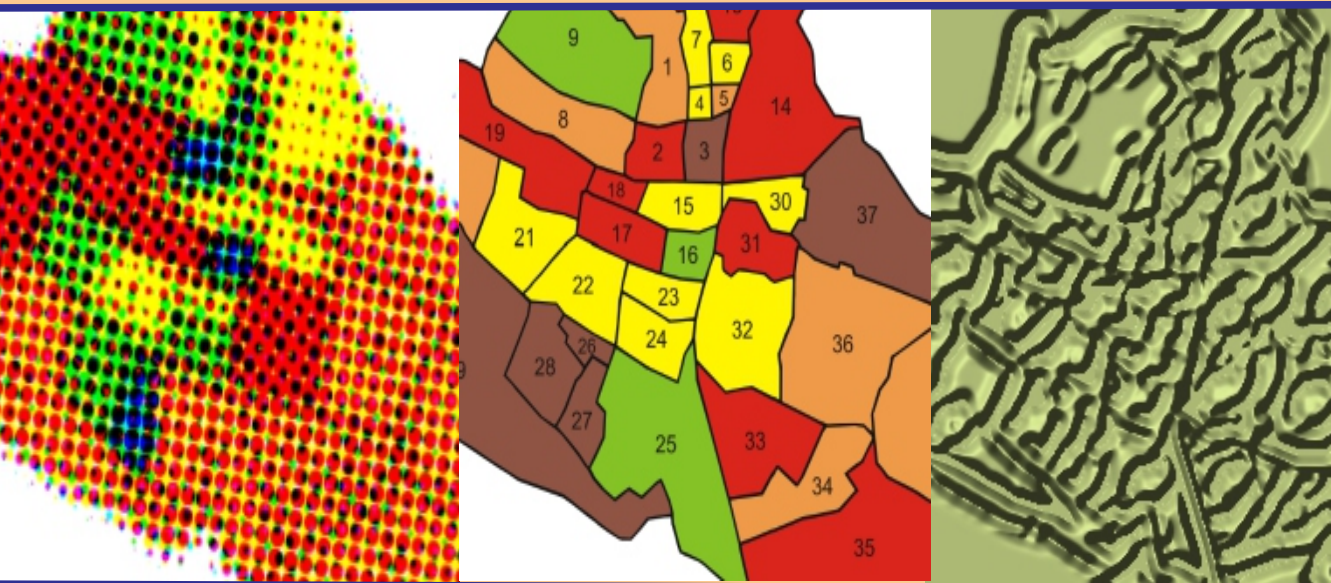

Uroš Horvat

Prebivalstvo Maribora

razvoj in demografske značilnosti

Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

Prebivalstvo Maribora: razvoj in demografske značilnosti

Avtor

Uroš Horvat

Maribor, april 2019

Naslov	Prebivalstvo Maribora: razvoj in demografske značilnosti
Title	Population of Maribor: development and demographic characteristics
Avtor <i>Author</i>	doc. dr. Uroš Horvat (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)
Zbirka <i>Series</i>	Prostori
Urednik zbirke <i>Series Editor</i>	izr. prof. dr. Vladimir Drozg (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)
Recenzija <i>Review</i>	izr. prof. dr. Lučka Lorber (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta) izr. prof. dr. Eva Konečnik Kotnik (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)
Tehnična urednika <i>Technical editors</i>	doc. dr. Uroš Horvat (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta) Jan Perša, mag. inž. prom. (Univerzitetna založba Univerze v Mariboru)
Oblikovanje ovitka <i>Cover designer</i>	izr. prof. dr. Vladimir Drozg (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)
Grafične priloge <i>Graphic material</i>	Avtor

Založnik / Published by
Univerzitetna založba Univerze v Mariboru
Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija
<http://press.um.si>, zalozba@um.si

Izdajatelj / Co-published by
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija
<http://www.ff.um.si>, ff@um.si

Izdaja
Edition 1. izdaja

Vrsta publikacije
Publication type E-knjiga

Dostopno na
Available at <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/407>

Izdano
Published Maribor, april 2019

© Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba

Vse pravice pridržane. Brez pisnega dovoljenja založnika je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, predelava ali druga uporaba tega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranjevanjem v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

911.3:314 (497.4Maribor) (0.034.2)

HORVAT, Uroš, 1961-

Prebivalstvo Maribora [Elektronski vir] : razvoj in demografske značilnosti / avtor Uroš Horvat. - 1. izd. - El. knjiga. - Maribor : Univerzitetna založba Univerze, 2019. - (Zbirka Prostor)

Način dostopa (URL):

<http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/407>

ISBN 978-961-286-263-3 (pdf)

doi: 10.18690/978-961-286-263-3

COBISS.SI-ID [96581889](#)

ISBN 978-961-286-263-3

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-263-3>

Cena Brezplačen izvod
Price

Odgovorna oseba založnika red. prof. dr. Zdravko Kačič,
For publisher rektor Univerze v Mariboru

Prebivalstvo Maribora: razvoj in demografske značilnosti

UROŠ HORVAT

Povzetek Monografija obravnava razvoj prebivalstva v mestu Maribor po letu 1961. Hitri rasti v 60. letih je sledila stagnacija v 80. in nato depopulacija v 90. letih prejšnjega stoletja, ki je bila povezana z veliko gospodarsko krizo in pospešenim procesom suburbanizacije. Glede na trende naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva (naravni prirast je v mestu konstantno negativen od leta 1985 dalje, selitveni prirast pa med letoma 1992 in 2007 in je prispeval odločilni del k depopulaciji) ter intenzivnega staranja prebivalstva, je v prihodnjih desetletjih predvideno ponovno zmanjšanje števila prebivalcev v mestu. Maribor med večjimi slovenskimi mesti izkazuje najbolj neugodno starostno sestavo z najvišjim deležem starega prebivalstva in najvišjim indeksom staranja, po zadnjem popisu prebivalstva pa zaostaja tudi po deležu prebivalstva s terciarno izobrazbo, čeprav je drugo največje univerzitetno mesto v Sloveniji. Zaradi vpliva različnih socialnih in ekonomskih dejavnikov se demografske razmere razlikujejo po posameznih delih mesta. Podrobna analiza prikazuje razmere po 38 nekdanjih krajevnih skupnostih oziroma 11 sedanjih mestnih četrtih ter nakazuje pomembno soodvisnost med demografskimi gibanji ter razvojem funkcij, vrsto in obdobjem izgradnje posameznega dela mesta, kvaliteto bivalnega okolja in stopnjo dostopnosti javnih dobrin. Na tej osnovi so bila opredeljena demografsko vitalna in pasivna območja v mestu.

Ključne besede: • Maribor • Slovenija • prebivalstvo • demografski razvoj • nataliteta • naravni prirast • selitveni prirast • suburbanizacija • depopulacija • starostna sestava • staranje prebivalstva • spolna sestava • indeks feminitete • izobrazbena sestava • aktivno prebivalstvo • demografsko pasivna območja •

NASLOV AVTORJA: dr. Uroš Horvat, docent, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Koroška cesta 160, SI-2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: uros.horvat@um.si.

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-263-3>
Dostopno na: <http://press.um.si>.

ISBN 978-961-286-263-3

Kazalo

UVOD.....	1
ŠTEVILO PREBIVALCEV, GOSPODINJSTEV IN STANOVANJ.....	11
NARAVNO IN SELITVENO GIBANJE PREBIVALSTVA.....	35
STAROSTNA SESTAVA IN STARANJE PREBIVALSTVA	55
SPOLNA SESTAVA PREBIVALSTVA.....	93
EKONOMSKA SESTAVA PREBIVALSTVA	125
ZAKLJUČEK.....	135
LITERATURA IN VIRI.....	149
PREGLEDNICE IN SLIKE.....	152

Uvod

Mesto Maribor po številu prebivalcev (94.642 v začetku leta 2018) in tudi drugih kriterijih velja za drugo največje mesto v Sloveniji. Zavodnik et al (2008, 278) ga opredeljujejo kot srednje veliko mesto z mednarodnim pomenom, čeprav je potrebno ob tem seveda poudariti tudi mnenje Pelca (2012, 22), da če Ljubljano s približno četrto milijona prebivalcev morda še lahko uvrstimo med srednje velika evropska mesta, tega za Maribor najbrž ne moremo storiti. Leta 2011 je imelo v Sloveniji le 18 mestnih naselij več kot 10.000 prebivalcev, ob čemer Pelc tudi poudarja, da so razlike med posameznimi mestnimi območji v Sloveniji sorazmerno velike. Prebivalstvena majhnost pride še posebej do izraza ko druga slovenska mesta primerjamo z glavnim mestom države, kar velja tudi za primerjavo med Mariborom in Ljubljano.

Za slovenska mesta je bila v 60. in 70. letih 20. stoletja značilna pospešena urbanizacija pod vplivom industrializacije. V tem kratkem obdobju se je urbanizacija napajala pretežno z migracijami prebivalstva iz podeželja in v nekaterih mestih tudi iz drugih republik nekdanje Jugoslavije. Povprečne letne stopnje rasti mestnega prebivalstva v Sloveniji so med letoma 1961 in 1971 znašale 2,1 % in med letoma 1971 in 1981 2,0 %, medtem ko je skupno prebivalstvo v Sloveniji naraščalo po letni stopnji 0,6 % v prvem in 1,1 % v drugem obdobju (Ravbar 1989, 219). Med večjimi mesti v Sloveniji je v tem obdobju prav Maribor izstopal z nadpovprečno demografsko rastjo, ki je bila povezana z intenzivnim gospodarskim razvojem, zlasti industrije, ki v 60. letih dosegla zrelo stopnjo razvoja (Lorber 2017, 239) in bila najpomembnejši dejavnik razvoja v mestu.

Po letu 1981 se je rast mestnega prebivalstva v Sloveniji umirjala. Do leta 1991 se je delež mestnega prebivalstva sicer povzpел na 50,7 %, vendar se je povprečna letna stopnja rasti znižala na 1,4 %, ob tem da je skupno prebivalstvo v Sloveniji naraščalo po 1,0 % letni stopnji. Tako se je proces koncentracije prebivalstva v mestih zmanjševal v korist urbanizacije širše pokrajine, kar je pomenilo prehod v t. i. suburbanizacijo. Ta je bila v manjšem obsegu prisotna že v 70. letih, ko je zajela

predvsem najbližja obmestna naselja v Ljubljani, v 80. letih, še bolj pa v 90. letih 20. stoletja pa se je močno intenzivirala. Mestno prebivalstvo Slovenije se je pričelo razseljevati v vedno bolj oddaljena obmestna naselja, kar je bilo povezano s prostorsko preobrazbo obmestnih naselij in tudi depopulacijo v mestih (Rebernik 1999, 42).

Prebivalstveni razvoj v Mariboru je bil v zadnjih petdesetih letih podoben razvoju v drugih slovenskih mestih, vendar pa je imel tudi specifične značilnosti in je v nekaterih elementih celo najbolj izstopal, predvsem v negativni smeri. Ker je v 70. letih prejšnjega stoletja mariborska industrija že prešla v fazo stagnacije in zaostajanja za slovenskim povprečjem, v 80. letih pričela nazadovati, na prehodu v 90. leta pa je Maribor zajela močna gospodarska kriza s propadom velikih industrijskih podjetij in izredno visoko stopnjo brezposelnosti (Lorber 2017, 240), so se ti procesi močno odrazili tudi v demografskem razvoju mesta. Depopulacija se je med večjimi slovenskimi mesti pojavila najprej prav v Mariboru in bila tam v 80., še bolj pa v 90. letih 20. stoletja tudi najbolj intenzivna. Za Maribor je tudi značilno, da je imel v tem obdobju med slovenskimi mesti najvišji delež starega prebivalstva in najvišji indeks staranja prebivalstva.

Na takšne razmere je že leta 1989 opozarjal Kus v svoji študiji o razvoju prebivalstva v Mariboru z naslovom Razvoj prebivalstva Maribora na prehodu v 21. stoletje (Kus, 1989). V svoji analizi, ki je zadnja obsežna študija o demografskem razvoju v Mariboru, je sicer analiziral razvoj v občini Maribor, oziroma občinah, ki so nastale z njeno delitvijo (in so zajemala tudi območje takratne občine Maribor-Ruše in Maribor-Pesnica), tako da primerjava podatkov s pričujočo študijo ni neposredno mogoča. Vendar pa je Kus podal številne zanimive ugotovitve, ki so opisale dotedanji razvoj ter podale tudi projekcijo nadaljnjega. Tako je v zaključku svoje analize zapisal: »Projekcije po naravni rasti napovedujejo le negativno rast, ob praktično ničelni rasti priseljevanja pa dolgoročna prognoza prebivalstva z upoštevanjem selitev že leta 2010 kaže znamenja preteče "demografske smrti". Negativna gibanja struktur prebivalstva prinašajo v bodoče vidne spremembe spolne strukture starejših in bistveno poslabšano starostno strukturo prebivalstva z močno načetim podmladkom« (Kus 1989, 82).

Njegova predvidevanja so se v večini uresničila. Mesto Maribor sicer ni zašlo v "demografsko smrt", je pa med letoma 1981 in 2002 izgubilo 12.266 prebivalcev (oziroma 11,6 %), od takrat dalje pa število prebivalcev v mestu stagnira. Močno se je poslabšala tudi starostna sestava prebivalstva, ki bo ob upoštevanem nadaljnjem negativnem naravnem prirastu, po vsej verjetnosti pa tudi negativnem selitvenem prirastu, tudi v prihodnje eden od najpomembnejših dejavnikov predvidenega demografskega upada.

Pričujoča študija poskuša zapolniti vrzel v proučevanju demografskega razvoja v Mariboru, ki je nastala po študiji Kusa konec 80. let prejšnjega stoletja, in prinaša celovit prikaz demografskega razvoja in značilnosti prebivalstva v mestu v zadnjega pol stoletja. Prikaza prebivalstvenega razvoja v Mariboru smo se lotili na dveh nivojih. V prvem smo v analizo zajeli podatke za celotno mestno naselje in jih primerjali s podatki za druga večja mesta v Sloveniji (t. j. z desetimi večjimi naselji

v državi, ki so v okviru vseh mestnih občin). Uporabili smo podatke popisov prebivalstva, ki prikazujejo spremembe števila prebivalcev v mestu po letu 1961, za njihovo razumevanje pa so po letu 1979 uporabljeni tudi podatki naravnega in (od leta 1982) tudi selitvenega prirasta prebivalstva. V nadaljevanju smo med prebivalstvenimi sestavami največji poudarek namenjen starostni in spolni sestavi (deleži prebivalstva po osnovnih starostnih kontingentih, indeks staranja prebivalstva, indeks feminitete), med t. i. socio-ekonomskimi značilnostmi prebivalstva pa se analiza osredotoča na izobrazbeno sestavo (zlasti na delež prebivalstva z višjo in visoko šolo), saj izobraževanje v razviti družbi vse bolj postaja dejavnik spodbujanja gospodarske rasti, izboljševanja socialne povezanosti in zmanjševanja družbenih neenakosti. Razvoj prebivalstva v Mariboru smo v prvem delu primerjali tudi z razvojem prebivalstva v celotni Sloveniji in ga umestili v družbeno-ekonomske ter prostorske procese, ki so takšen razvoj povzročili.

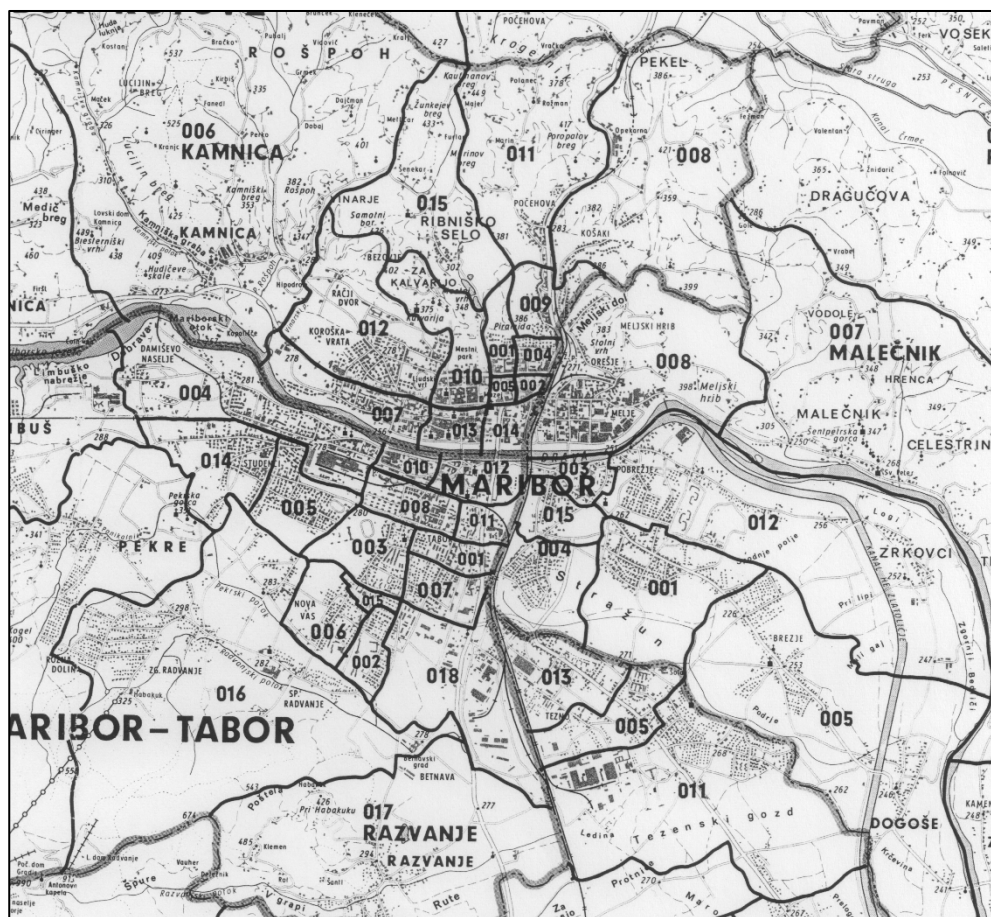
Metodološki del za analizo posameznih demografskih podatkov je podan na začetku posameznih poglavjih, je pa potrebno v uvodu izpostaviti problem pri interpretaciji podatkov, ki izhaja iz spremembe metodologije SURS in vira zajema podatkov tekom opazovalnega obdobja. Leta 2008 je namreč prišlo do zadnje spremembe statistične definicije prebivalstva v Sloveniji (Medmrežje 1, 2015). Po predhodni definiciji, ki je veljala od leta 1995, se je za prebivalca Slovenije štela oseba, ki je v Sloveniji prijavila stalno in/ali začasno prebivališče, niso pa se upoštevali tisti državljani Republike Slovenije s prijavljenim stalnim prebivališčem v Sloveniji, ki so prijavili začasno odsotnost iz Republike Slovenije za tri mesece ali več. Dolžina prebivanja v Sloveniji torej ni bila pomembna.

Nova definicija iz leta 2008 pa je kot ključno merilo za uvrstitev osebe med prebivalstvo Slovenije uvedla prav dolžino prebivanja v Sloveniji. Prebivalci Republike Slovenije so po spremenjeni statistični definiciji osebe (ne glede na državljanstvo) s prijavljenim prebivališčem v Sloveniji, ki v Sloveniji prebivajo ali imajo namen prebivati eno leto ali več in niso začasno odsotne iz države eno leto ali več. Prebivalci Slovenije so torej tudi tuji državljani in teh je v mestih bistveno več kot v nemestnih naseljih, kar vpliva na rezultate predvsem pri analizi selitvenega gibanja prebivalstva. Sprememba metodologije pomeni prelom v časovni vrsti podatkov, zato podatki po novi definiciji (v preglednicah v tej študiji vključno od leta 2009 dalje) niso neposredno primerljivi s podatki za predhodna leta.

Bistvena sprememba metodologije je vidna predvsem v drugačni prostorski prerezporeditvi prebivalstva in večjem obsegu selitvenega gibanja prebivalstva. Po novi definiciji se namreč osebe, ki imajo poleg stalnega prijavljeno tudi začasno prebivališče, štejejo na naslovu začasnega prebivališča, če imajo tega prijavljenega za eno leto ali več. Po stari definiciji so te osebe šteli na naslovu stalnega prebivališča, po novi definiciji pa na naslovu začasnega bivališča (ob upoštevanju časovnega pogoja). Posledica prerazporeditve prebivalstva je spremenjeno število prebivalcev v večini mestnih naselij, kjer se je zaradi navedene spremembe število prebivalcev v večini primerov »administrativno« povečalo. V mestih se nahajajo ustanove, ki jim nova zakonodaja določa prijavno obveznost (kot so npr. domovi za starejše občane, dijaški in študentski domovi in podobno), v njih pa je tudi največ tujcev. Tako se npr.

v mestu Maribor med letoma 2008 in 2009 beleži povečanje števila prebivalcev za 2.824 oseb, vendar pa je to povečanje posledica navedene statistične spremembe ter tudi dejstva, da so podatki za selitve tujcev pred letom 2008 temeljile le na ocenah. Obenem se v podatkih za leto 2009 upošteva tudi priključitev naselja Košaki k mestu Maribor.

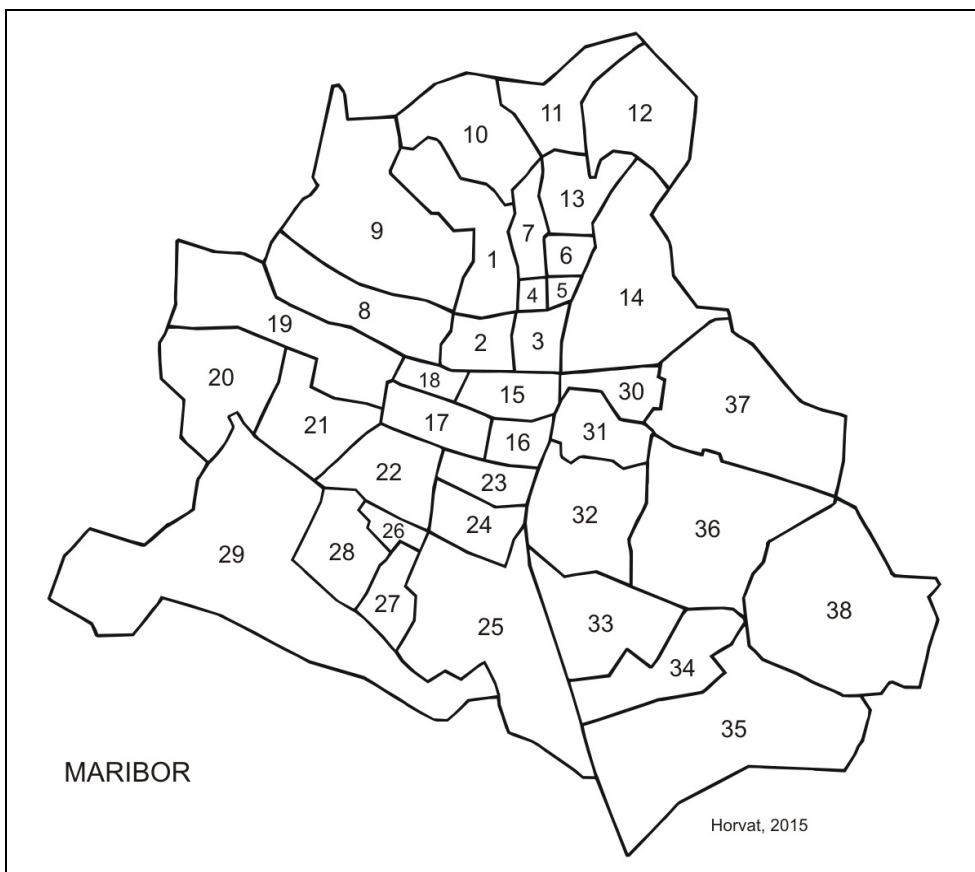
V drugem delu študije smo večjo pozornost namenili prikazu razvoja prebivalstva in njegovih značilnosti po posameznih delih mesta. V ta namen smo uporabili obstoječe statistične členitve mesta. Do leta 1994 je bilo območje mesta razdeljeno na 38 krajevnih skupnosti (v nadaljevanju KS), nato pa na 11 mestnih četrti (v nadaljevanju MČ) in za oba nivoja so izdelane primerjalne analize za večino podatkov.

Slika 1: Karta območja mesta Maribor in okolice z mejami nekdanjih občin in KS.

Vir: Občina Maribor, 1991.

Nekatere podatke je po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v svoji raziskavi za leto 1981 in 1991 analizirala že Počkaj Horvat (1997), za novejša obdobja pa so bili v letu 2015 pridobljeni na Statističnem uradu RS, ki je za potrebe te študije opravil preračun rezultatov popisa prebivalstva v letu 2002 in za leto 2015 na območja nekdanjih krajevnih skupnosti iz leta 1994.

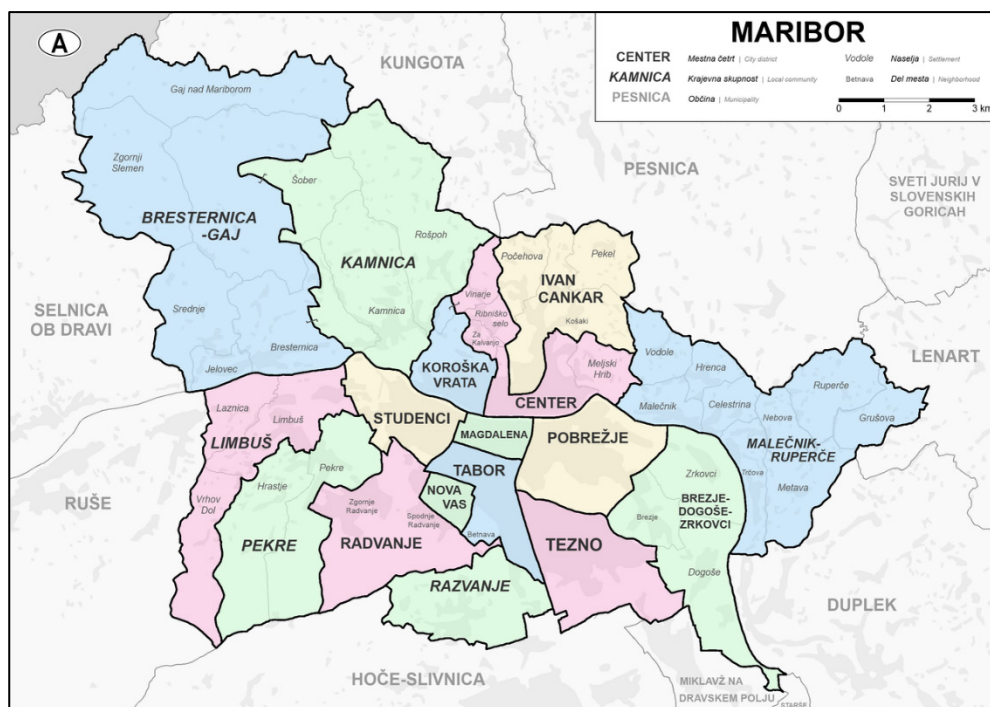
Št.	Nekdanja krajevna skupnost	Mestna četrt	Št.	Nekdanja krajevna skupnost	Mestna četrt
1	Ob parku	Center	20	Pohorski bataljon	Studenci
2	Rotovž	Center	21	Heroja Šcererja	Studenci
3	Talci	Center	22	Franc Rozman Stane	Tabor
4	Ivan Cankar	Ivan Cankar	23	Angel Besednjak	Tabor
5	Boris Kidrič	Ivan Cankar	24	Jožica Flander	Tabor
6	Heroja T. Tomšiča	Ivan Cankar	25	Slavko Šlander	Tabor
7	Anton Aškerc	Ivan Cankar	26	Proletarskih brigad	Nova vas
8	Koroška vrata	Koroška vrata	27	Dušan Kveder Tomaž	Nova vas
9	Prežihov Voranc	Koroška vrata	28	Ivan Zagernik Joco	Nova vas
10	Za tremi ribniki	Center	29	Radvanje	Radvanje
11	Počehova	Ivan Cankar	30	Greenwich	Pobrežje
12	Košaki	Ivan Cankar	31	Avgust Majerič	Pobrežje
13	Krčevina	Ivan Cankar	32	Heroja Vojka	Pobrežje
14	Melje	Center	33	Slava Klavora	Tezno
15	Moša Pijade	Magdalena	34	Martin Konšak	Tezno
16	Miloš Zidanšek	Magdalena	35	Silvira Tomasini	Tezno
17	Juge Polak	Magdalena	36	Draga Kobala	Pobrežje
18	Maks Durjava	Magdalena	37	Tone Čufar	Pobrežje
19	Franc Zalaznik Leon	Studenci	38	Jože Lacko	Brezje (del)

Slika 2: Karta nekdanjih krajevnih skupnosti na območju mesta Maribor.

Opomba: Številke nekdanjih KS na karti so enake številkam v preglednicah.

Meje KS so bile prirejene območju mesta, zato so bila iz obrobnih krajevnih skupnosti izločena sosednja naselja: iz KS-11: Počehova je bilo izločeno naselje Počehova, iz KS-9: Prežihov Voranc naselje Vinarje, iz KS-12: Košaki naselje Pikel, iz KS-14: Melje naselje Meljski Hrib, iz KS-38: Jože Lacko naselje Dogoše in iz KS-37: Tone Čufar naselje Zrkovci. Popolne pokritosti mej med območjem mesta in območjem krajevnih skupnosti ni bilo mogoče zagotoviti, zato je bilo v analizo po nekdanjih krajevnih skupnostih zajetih 1.369 prebivalcev več kot jih je npr. po popisu prebivalstva leta 2002 živelo v mestu. Do te razlike (v višini 1,4 % prebivalstva) je prišlo predvsem v obrobnih območjih nekdanjih krajevnih skupnosti.

Podatki po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti so bili združeni na nivo sedanjih mestnih četrti, obenem pa tudi na tri osnovne dele mesta; na levi in desni breg mesta, in slednji je bil razdeljen na JZ in JV del. Levi breg mesta sestavljajo tri mestne četrti: MČ Center, MČ Ivan Cankar in MČ Koroška vrata, JZ del mesta na desnem bregu sestavlja pet mestnih četrti: MČ Studenci, MČ Magdalena, MČ Tabor, MČ Nova vas in MČ Radvanje, JV del mesta na desnem bregu pa sestavljajo tri mestne četrti: MČ Pobrežje, MČ Tezno in MČ Brezje (del), iz katere je bilo izločeno območje naselij Dogoše in Zrkovci.

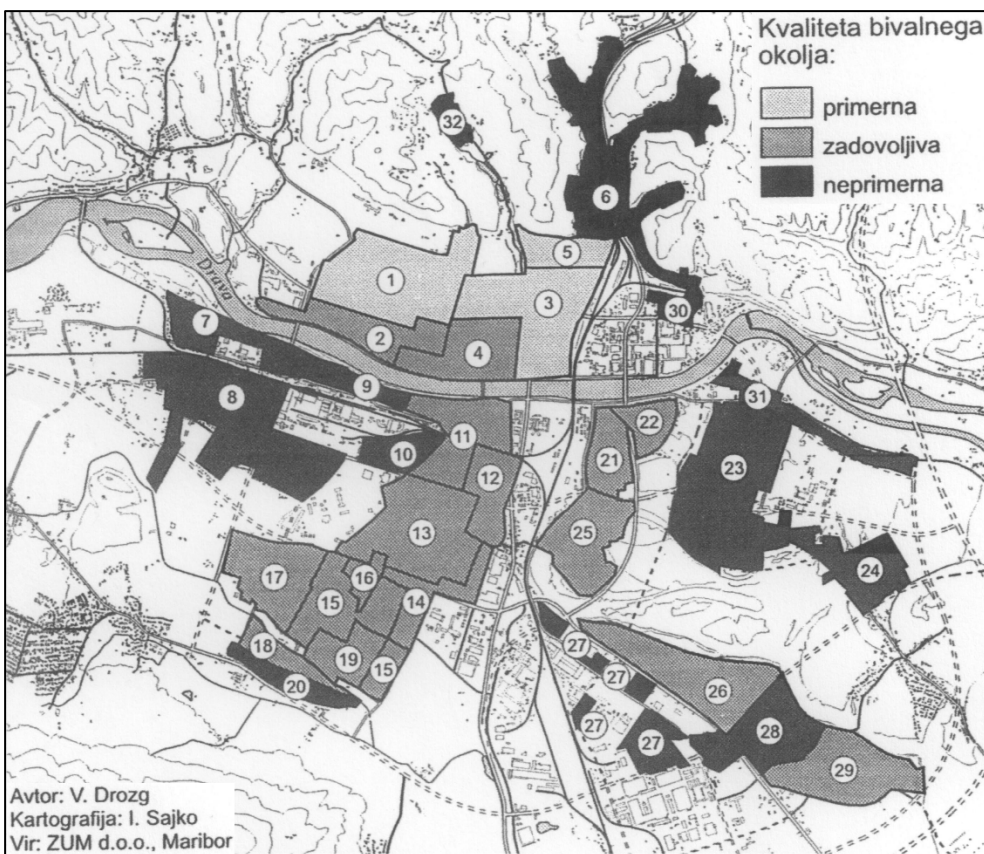

Slika 3: Karta območja mestne občine Maribor z mejami mestnih četrti in KS.

Vir: Medmrežje 2, 2018.

Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših, združenih v območja nekdanjih krajevnih skupnosti in teh v mestne četrti, čeprav se njihove meje ne ujemajo popolnoma) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži v analizi ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za mesto Maribor objavlja SURS.

V analizi se poleg imen nekdanjih KS in sedanjih MČ uporabljajo tudi imena posameznih stanovanjskih območij, ki jih je v analizi ustroja Maribora uporabil Drozg (1997, 75). Ugotovljena je bila namreč pomembna soodvisnost med demografskimi gibanji ter vrsto in obdobjem izgradnje posameznega dela mesta oziroma, kdaj in kako so se širila nova stanovanjska območja v mestu.

Legenda (stanovanjska obm.):

1. Lebarje
2. Koroška vrata
3. Grad
4. Rotovž
5. Pod Piramido
6. Košaki
7. Obrežje
8. Studenci
9. Ob Ruški
10. Železničarska kolonija

11. Tabor
12. Novi Tabor
13. Zg. Betnava
14. Jugomont
15. Sp. Betnava
16. S-23
17. Borova vas
18. Borštnikovo naselje
19. Nova vas
20. Sp. Radvanje
21. Mejna

22. Greenwich
23. Pobrežje
24. Sp. Pobrežje
25. Ob Stražunu
26. Novo Tezno
27. Industrijska cona
28. Staro Tezno
29. Tezenska Dobrava
30. Orešje
31. Zrkovci
32. Ribniško selo

Slika 4: Karta stanovanjskih območij v mestu Maribor.

Vir: Drozg 1997, 75.

Drozg (1997, 86-88) je v analizi ustroja mesta in kvalitete bivalnega okolja izpostavil značilnosti naslednjih večjih stanovanjskih območij v mestu:

- Srednjeveško jedro in meščanski del mesta na levem bregu je predel mesta z najvišjo stopnjo mestnosti in kakovosti bivalnega okolja ter dostopnosti do oskrbnih in rekreacijskih območij. To velja zlasti za območje meščanskih vil in enodružinskih hiš pod Kalvarijo in Piramido. Žal je gradbeni fond v srednjeveškem delu mesta po večini dotrajan in nevzdrževan (večinoma so urejeni samo ulični deli fasad, pa še to samo ob trgovskih ulicah, dvorišča in notranjost uličnih blokov pa ostaja neurejena), poleg tega pa je prenova srednjeveškega jedra na Lentu, kljub ambicioznemu začetku, povsem zastala. Proces terciarizacije mestnega središča je bil zelo intenziven, tako da je stanovanjska funkcija v njem vedno manj izražena. Najbolj ekspanziven je poslovno trgovski del mesta, kjer je srednjeveško mesto izgubilo stanovanjski značaj in se spremenilo v trgovsko središče. Terciarizacija se je širila tudi proti meščanskemu delu mesta, pa tudi v najstarejši industrijski del na vzhodu mestnega središča, ki se je postopoma spremenil v obrtno poslovno območje. Novogradnje so po večini samo zapolnjevale nezgrajene površine in se s starejšo zazidavo dopolnjevale v enovito celoto, ki po večini ohranja zgodovinski videz mesta, kar daje dodatno kvaliteto temu delu mesta.

- Stanovanjska območja ob Koroški in Gosposvetski cesti ter Smetanovi ulici so skromneje opremljena z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi, morfološko pa gre za ene najkakovostnejših stanovanjskih predelov v Mariboru. Območje ob Gosposvetski cesti je imeniten primer vrtnega mesta in sociološke zaključenosti soseske, območje ob Smetanovi ulici pa odlikuje oblikovna enotnost meščanskih hiš. Socialna struktura prebivalstva na tem območju je precej heterogena.

- Tabor sestavljajo srednjeveško mesto, meščanske vilske četrti in soseske novih blokov. Središčni del Tabora, katerega zametek sega do koroške železnice, je zelo majhen, v enem delu funkcijsko povsem degradiran. Bolj mestotvorno zasnovano meščanskega mesta takoj nadomesti značilna obmestna zazidava z enodružinskimi hišami, degradirana in ekstenzivno izrabljena območja, temu pa sledijo nove blokovne soseske s šibkimi centralnimi območji. Urbanistični razvoj je tu preskočil starejša območja in se na novo pričel na mestnem robu. Notranji deli so zato nefunkcionalno izrabljeni, z neprimerno namembnostjo (delež javnih funkcij je zelo nizek), veliko površin je degradiranih in ekstenzivno izrabljenih. Pomanjkanje javnih funkcij in majhno središčno območje hromi funkcioniranje celotnega zahodnega dela mesta na desnem bregu Drave. S spremenjeno urbanistično politiko v zadnjem obdobju pa je prišlo tudi tu do gradnje stanovanjskih območij znotraj tega dela mesta (zapolnjevanje prostora, revitalizacija, sanacija), kar se npr. kaže v izboljšanju demografskih razmer v stanovanjski soseski Magdalena in ob Betnavski cesti.

- Za blokovne soseske na območju t. i. Maribor-Jug je značilna velika gostota poselitve. Socialno je to območje zelo homogeno in eno tistih, kjer je število prebivalcev najbolj naraščalo, saj so se vanj naseljevale mlade družine in srednja generacija. Stanovanjska gradnja je bila v tem delu mesta najbolj intenzivna v 60., 70. in 80. letih prejšnjega stoletja. Novi stanovanjski predeli so bili v zgodnejšem obdobju izgradnje namenjeni zlasti za potrebe delavcev, kasneje pa tudi za potrebe vseh drugih prebivalcev hitro rastočega mesta, saj je takratna oblast stremela k precejšnji egalitarnosti pri poselitvi v večstanovanjskih blokovskih naseljih. V morfološkem smislu je območje izgrajeno, funkcijsko pa dovolj dobro opremljeno.

Najbrž pa prav velika gostota prebivalstva preprečuje večjo socialno povezanost in s tem novo bivalno kakovost. V zadnjem desetletju se je območje ponovno razširilo s blokovno gradnjo na območju nekdanje tovarne Talis.

- Studenci so najstarejše predmestje Maribora, katerega ustroj je določala industrijska cona (nekdanje železničarske delavnice) in območja enodružinskih hiš iz obdobja med obema vojnoma. Novodobno urbanistično urejanje je bilo zelo omejeno, zato je območje ostalo nefunkcionalno zasnovano. Izgrajevalo se je stihijsko, zato je to območje brez središča in je bilo do izgradnje Koroškega mostu prometno povezano samo s središčem mesta. Posledica tega so bile obsežna degradirana območja in nizka kakovost bivalnega okolja. Studenci so bili tako brez nekaterih osnovnih dejavnosti in prostorskih ureditev, ki bi jih predel mesta moral imeti. Z izgradnjo nove prometne povezave (zahodne obvoznice), trgovskih centrov ter nove stanovanjske soseske proti Pekrski gorci pa tudi to območje v novejšem času doživlja razvoj.

- Tezno deli Ptujška cesta na industrijsko poslovni in stanovanjski del, vmes pa je nastalo osrednje centralno območje. Stanovanjski del je bil zasnovan in zgrajen v različnih urbanističnih doktrinah, od modernistične iz 50. let, do postmodernistične. Ob blokovnih soseskah je območje enodružinskih hiš. Novejši del je primerno urejen, z zadovoljivo opremljenim bivalnim okoljem, starejši pa je iz obdobja stihijske urbanizacije obmestja. Industrijska cona, ki je v času nastanka veljala za uspešno prostorsko ureditev, danes izgublja proizvodni značaj, čeprav je edino perspektivno območje za namestitev novih in preseljenih proizvodnih obratov. Ustroj Tezna je polifunkcionalen in deluje kot funkcionalno sklenjena celota.

- Pobrežje predstavlja najmanj izgrajen del mesta. Pred desetletji je zgolj individualno stanovanjsko in kmetijsko območje s pozidavo stanovanjskih blokov postalo spalno naselje Maribora. Nove blokovne soseske za zaposlene v bližnjih industrijskih conah so zapolnile proste površine med starejšo enodružinsko zazidavo, vendar skupaj ne tvorijo funkcionalno sklenjene celote. Dediščina nekdanjega predmestja in stihijske zazidave ob vpadnici še danes ni presežena. V novejšem obdobju se je območje razvilo s trgovskimi centri blizu in ob Puhovi ulici, ki omogoča povezavo na avtocestni obroč.

Iz navedenega je razvidno, da se je mesto v preteklosti razvijalo predvsem na levem bregu Drave in šele v razmerah hitre industrializacije in pospešene gradnje stanovanj, se je gradbena dejavnost (najbolj intenzivno v obdobju 50., 60., 70. in 80. let prejšnjega stoletja) prenesla na desni breg. Širjenje stanovanjske gradnje pa ni ustrezno spremljal razvoj centralnih dejavnosti (javnih funkcij) in prestrukturiranje nekdanj robnih in neurejenih predelov. Nekateri kazalci urbane strukture to »dvojnost« med mestom na levem in desnem bregu Drave nedvomno potrjujejo (Drozg 1997, 88), razlike pa se kažejo tudi v demografskem razvoju in strukturah prebivalstva, kar je predmet proučevanja te študije.

Število prebivalcev, gospodinjev in stanovanj

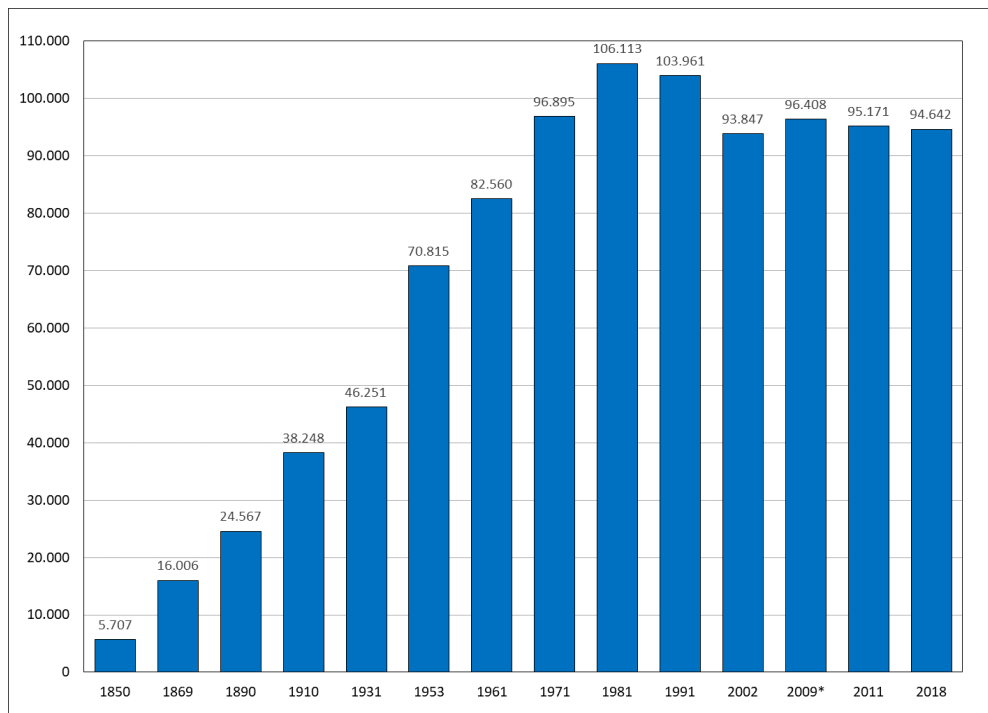
Gibanje števila prebivalcev in obdobja demografskega razvoja v mestu

V obdobju od sredine 19. stoletja dalje lahko demografski razvoj v mestu Maribor (glede na dostopnost podatkov o številu prebivalcev za popisna leta) razdelimo v naslednja glavna razvojna obdobja:

- Obdobje od sredine do konca 19. stoletja: za katerega je značilna hitra rast števila prebivalcev, ki je celo presegala povprečno rast v drugih večjih mestih v Sloveniji. Leta 1850 je v Mariboru živelo 2.607 prebivalcev, če pa prištejemo še 1.226 prebivalcev v takratnem Koroškem predmestju, 1.031 prebivalcev v Graškem predmestju, 615 prebivalcev v Magdalenskem predmestju in 228 prebivalcev v Orešju, je razširjeno mesto štel 5.707 prebivalcev (Pak 1994, 57). Leta 1869 je v Mariboru živelo že okoli 16.900 prebivalcev in njihovo število se je do leta 1900 povečalo na okoli 31.300. Demografsko rast sta pospeševali razvoj trgovine ter nastajajoča industrija in razvoj velikih železniških delavnic na Studencih (leta 1863), ki so se razvile po izgradnji južne železnice med Dunajem in Trstom (leta 1848) ter obdravske koroške železnice (leta 1863). V tem obdobju se je poselitev pričela širiti tudi na desni breg Drave, kjer je v 60. letih 19. stoletja na Studencih nastala prva delavska stanovanjska kolonija, v 80. letih pa se je gradbeno začelo zapolnjevati območje Tabora med današnjo Metelkovo ulico, kadetnico in bolnišnico. Kljub industrializaciji in siceršnjemu napredku, je bil na začetku 20. stoletja Maribor še vedno manjše provincialno mesto s poudarjenim podeželskim značajem (Premzl in Godina Golija 2017, 117).

- Obdobje od začetka 20. stoletja do konca druge svetovne vojne: demografska rast se je v tem obdobju umirila in je zaostajala za razvojem v drugih večjih mestih v Sloveniji. Po prvi svetovni vojni in razpadu Avstro-Ogrske je Maribor s širšo okolico postal del Kraljevine SHS in pozneje Jugoslavije. Do tedaj prevladujoče nemško meščanstvo se je iz mesta postopno izselilo, v mesto pa so se naselili predvsem

slovenski priseljenci iz Primorske, ki jo je po Rapalski pogodbi zasedla Italija. Leta 1910 so tako Nemci predstavljali še dobrih 55 % prebivalcev mesta, leta 1921 je bil ta delež dobrih 14 %, leta 1931 pa le še dobrih 5 % (Gosar 1993, 35). Po prvi svetovni vojni so se v mesto postopno priseljevali tudi priseljenci iz različnih evropskih držav (Hrvati, Rusi, Čehi, Srbi, Bolgari idr.) (Lavrič in Naterer 2018, 18).

Slika 5: Število prebivalcev v mestu Maribor med letoma 1850 in 2018.

Vir podatkov: Popisi prebivalstva in SURS, 2018

* SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva. Po novi definiciji se osebe, ki imajo poleg stalnega prijavljeno tudi začasno prebivališče, štejejo na naslovu začasnega prebivališča, če imajo tega prijavljenega za eno leto ali več (po stari definiciji so bile te osebe štete na naslovu stalnega prebivališča). To pomeni prelom v časovni vrsti podatkov, zato podatki od leta 2008 dalje niso neposredno primerljivi s podatki za predhodna leta. Obenem se v podatkih v letu 2009 upošteva tudi priključitev naselja Košaki k Mariboru.

V okvirih velikega trga takratne Jugoslavije se je Maribor pospešeno razvijal v industrijsko mesto, še posebej na področju tekstilne in kovinske industrije (Lorber 2006, 64). V dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja je v Mariboru nastalo kar petnajst večjih tekstilnih obratov, ki so zaposlovali preko 7.000 ljudi (Belec in Drozg 1994, 27). Zaradi razmaha tekstilne industrije, so v časopisju Maribor večkrat imenovali kar jugoslovanski Manchester (Premzl in Godina Golija 2017, 118). V tem obdobju so bila zgrajena nova obsežna stanovanjska območja na desnem bregu reke Drave (Studenci, Tabor), levi breg pa je pridobil podobo meščanske četrti (Drozg in Pak 1994, 48). Leta 1931 je v Mariboru živelo okoli 46.300 prebivalcev.

Med drugo svetovno vojno je bil velik del slovenskega prebivalstva iz mesta izseljen, v mestu pa so se intenzivno izvajali ponemčevalni ukrepi. Zaradi vojaške industrije in pomembne prometne vloge so zavezniki v letih 1944 in 1945 Maribor večkrat bombardirali. V napadih je bilo uničenih 47 % vseh stavb, pomembni infrastrukturni objekti ter tudi proizvodna območja (Belec in Drozg 1994, 27).

- Obdobje po drugi svetovni vojni do sredine 80. let 20. stoletja: za to obdobje je značilna ponovna nadpovprečna demografska rast, ki je bila povezana z intenzivno industrializacijo in priseljevanjem prebivalstva s podeželja. Mestu so bila priključena stanovanjska območja na vzhodu (Tezno in Pobrežje), največjo spremembo v prostorskem razvoju mesta pa pomeni širitev v južnem delu mesta (v t. i. območje Maribor-Jug). Poleg večstanovanjskih je bila intenzivna tudi gradnja individualnih stanovanjskih hiš, tako v mestu samem kot na njegovem obrobju (Drozg in Pak 1994, 37). Med letoma 1961 in 1981 se je število prebivalcev povečalo z okoli 82.500 na okoli 106.100 (t. j. za 28,5 % oziroma s povprečno letno stopnjo rasti okoli 1,4 %). V tem obdobju si je mesto na številnih področjih utrdilo vlogo regionalnega središča SV Slovenije. V letu 1975 je bila ustanovljena Univerza v Mariboru, ki predstavlja izjemno pomemben korak v razvoju mesta kot izobraževalnega središča, kar ostaja ena njegovih temeljnih značilnosti vse do danes (Lavrič in Naterer 2018, 21).

Preglednica 1: Število prebivalcev in indeks spremembe števila prebivalcev (v primerjavi z letom 1981) v mestu Maribor med letoma 1869 in 2018.

Leto	1869	1890	1910	1931	1953	1961
Število prebivalcev	16.006	24.567	38.248	46.251	70.815	82.560
Indeks (1981)	15	23	36	44	67	78

Leto	1971	1981	1991	2002	2011	2018
Število prebivalcev	96.895	106.113	103.961	93.847	95.171	94.642
Indeks (1981)	91	100	98	88	90	89

Vir podatkov: Popisi prebivalstva in SURS, 2018

- Obdobje od sredine 80. let do začetka 90. let 20. stoletja: sredi 80. let je proces urbanizacije s priseljevanjem prebivalstva iz manj razvitih območij SV Slovenije in drugih republik bivše Jugoslavije postopoma pričel nadomeščati proces suburbanizacije z razseljevanjem mestnega prebivalstva v okolico, ki ga je še pospešilo zaostajanja v gospodarskem in družbenem razvoju Maribora. Obenem se je močno zmanjšala tudi rodnost prebivalstva. Stagnacija oziroma zmanjšanje števila prebivalstva je bila v Mariboru opazna prej kot v drugih večjih mestih v Sloveniji in je imela za posledico, da se je med letoma 1981 in 1991 število prebivalcev v mestu zmanjšalo za 2.152 oseb (za 2 %). Maribor je bil kljub temu do konca 80. let solidno razvito ter stabilno industrijsko mesto in regionalno središče tega dela Slovenije. Vendar pa so se v tem obdobju strukturne težave mariborske industrije le še kopičile in zaostrovale vse do konca 80. let, ko je prišlo do zloma mariborske industrije in velike gospodarske krize v mestu (Lorber, 2006, 64-65).

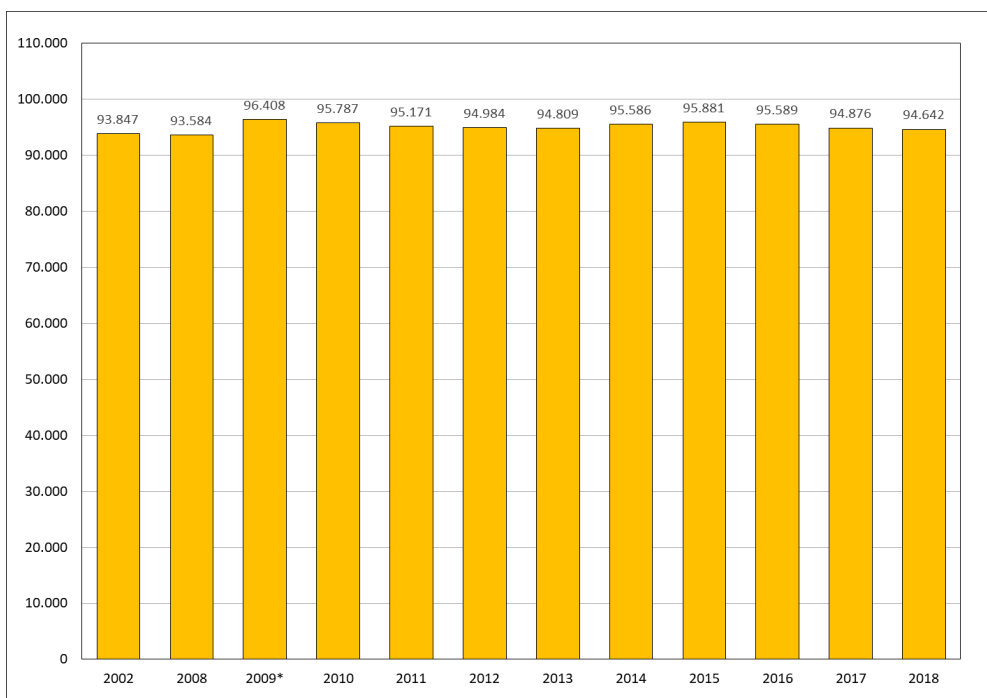
- Obdobje med letoma 1991 in 2002 (po nekaterih podatkih do leta 2008): predstavlja obdobje močne depopulacije. Zaradi gospodarske stagnacije in propada velikih

industrijskih podjetij ter splošnega zaostajanja za območjem osrednje Slovenije, se je močno zmanjšala rodnost in tudi priseljevanje v mesto, obenem pa se je okrepilo odseljevanje (zlasti v obmestje Maribora, pa tudi širše, zlasti v Ljubljano). Vzporedno s krčenjem industrije se je Maribor v 90. letih 20. stoletja postopno poskušal preusmerjati v storitvene dejavnosti, še posebej na področju malega gospodarstva, trgovine in turizma, pa tudi na področje finančnih dejavnosti, izobraževanja in kulture. Pomemben razvojni impulz je mestu dala izgradnja Koroškega mostu leta 1996, ki je na območju Studencev, Tabora in Nove vasi omogočil nadaljnji razvoj infrastrukture in mestnega življenja nasploh, predvsem pa nastanek velikih trgovskih centrov. Slednji so odločilno zaznamovali družbeni in gospodarski utrip mesta ob prelomu stoletja in okrepili položaj mesta kot regionalnega trgovskega centra (Lavrič in Naterer 2018, 25). Nekaj prebivalcev je v mesto pritegnil razvoj visokega šolstva in drugih kvartarnih dejavnosti, ki je nekoliko zajezil odseljevanje visoko-kvalificiranih kadrov. Vendar ti napor in dosežki v prvem desetletju gospodarske in družbene tranzicije niso zares obrnili trenda gospodarskega nazadovanja in slabšanja socialnih razmer v mestu. Stopnja brezposelnosti je bila npr. skozi celotna 90. leta visoko nad slovenskim povprečjem. Temu je gotovo v največji meri botrovala izrazita odvisnost prebivalstva od propadle industrije (Lavrič in Naterer 2018, 25).

Leta 1991 je v Mariboru živel 103.961 prebivalcev, leta 2002 pa le še 93.847, kar pomeni zmanjšanje za 10.114 oseb (t. j. za 9,7 % oziroma povprečno okoli 1 % na leto). V primerjavi z drugimi večjimi mesti v Sloveniji izkazuje Maribor v tem obdobju največjo depopulacijo, ki se je nadaljevala tudi po letu 2002, vendar natančni podatki o številu prebivalcev v mestu med letoma 2002 in 2008 niso dostopni, analiza naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva pa kaže, da se je depopulacija po letu 2002 nadaljevala. Vendar pa je potrebno opozoriti, da podatki o številu prebivalcev ter naravnem in selitvenem gibanju izhajajo iz dveh različnih virov in niso neposredno primerljivi, saj migracija tujcev temelji zgolj na ocenah.

- Obdobje med letoma 2009 in 2018: predstavlja obdobje ponovne stagnacije števila prebivalcev v mestu. V začetku leta 2008 je v Mariboru živel 93.584 prebivalcev. Njihovo število se je po spremembi metodologije »administrativno« povečalo za nekaj tisoč, zlasti na račun upoštevanja stanovalcev v študentskih domovih v Mariboru in tujcev, k mestu pa so priključili tudi naselje Košaki z nekaj več kot 1.000 prebivalci. Podatki po letu 2009 kažejo na stagnacijo ali majhno povečanje števila prebivalcev v mestu med letoma 2014 in 2016 (95.881 prebivalcev v letu 2015), ki je posledica ponovnega pozitivnega selitvenega prirasta (v tem obdobju zlasti med občinami v Sloveniji), v letu 2017 in 2018 pa se je število prebivalcev pričelo ponovno rahlo zmanjševati. Leta 2018 je v mestu živel 94.642 prebivalcev, kar je 11.471 prebivalcev manj kot jih je bilo v letu 1981 (in predstavlja zmanjšanje za 10,8 %). Prav tako se je število prebivalcev zmanjšalo v zadnjem desetletju; med letoma 2009 in 2018 se je zmanjšalo za 1.766 oseb oziroma za 1,8 %.

Podrobna analiza spremembe števila prebivalcev ter odgovor na vprašanje, kateri demografski procesi so vplivali na zmanjšanje števila prebivalcev v Mariboru po letu 1979 nam ponuja analiza naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva, ki je predstavljena v naslednjem poglavju.

Slika 6: Število prebivalcev v mestu Maribor med letoma 2002 in 2018.

Vir podatkov: SURS, 2018.

* SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva. Po novi definiciji se osebe, ki imajo poleg stalnega prijavljeno tudi začasno prebivališče, štejejo na naslovu začasnega prebivališča, če imajo tega prijavljenega za eno leto ali več (po stari definiciji so bile te osebe štete na naslovu stalnega prebivališča). To pomeni prelom v časovni vrsti podatkov, zato podatki od leta 2008 dalje niso neposredno primerljivi s podatki za predhodna leta. Obenem se v podatkih v letu 2009 upošteva tudi priključitev naselja Košaki k Mariboru.

Demografski razvoj v večjih mestih v Sloveniji

Za slovenska mesta je bil v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja značilen pospešen proces urbanizacije pod vplivom industrializacije. Prevladujoča smer selitev je bila usmerjena iz podeželja v mesta, kar je vplivalo na deagrarizacijo podeželja na eni in naglo večanje mest na drugi strani. K temu je dodatno prispevalo tudi priseljevanje prebivalstva iz drugih republik bivše Jugoslavije, ki je bilo usmerjeno predvsem v največja zaposlitvena središča. Povprečne letne stopnje rasti mestnega prebivalstva v Sloveniji so med letoma 1961 in 1971 znašale 2,15 % in med letoma 1971 in 1981 2,05 %, medtem ko je skupno prebivalstvo v Sloveniji naraščalo po letni stopnji 0,6 % v prvem in 1,1 % v drugem obdobju (Ravbar 1989, 219).

Če pogledamo bolj podrobno podatke za posamezna večja mesta v Sloveniji, ugotovimo, da so v obdobju med letoma 1961 in 1981 beležila rast vsa; Ljubljana za okoli 54 %, Celje 35 %, Kranj 56 % in Koper 115 %, nekoliko manjša mesta pa so

imela še višjo rast, npr. Novo mesto 181 %, Nova Gorica 164 % in Slovenj Gradec 94 %. Maribor je že v tem obdobju izstopal, saj je imel najnižjo rast števila prebivalstva (le 29 %) med večjimi mesti v Sloveniji.

Po letu 1981 se je rast mestnega prebivalstva pričela umirjati. Do leta 1991 se je delež mestnega prebivalstva sicer povzpел na 50,7 %, vendar se je povprečna letna stopnja rasti znižala na 1,4 %, ob tem, da je skupno prebivalstvo v Sloveniji naraščalo po 1 % letni stopnji. Tako se je proces koncentracije prebivalstva v mestih zmanjševal v korist urbanizacije širše pokrajine. Suburbanizacija je bila v Sloveniji v manjšem obsegu prisotna že v 70. letih, ko je zajela predvsem najbližja obmestna naselja v Ljubljani, v 80. letih, še bolj pa v 90. letih 20. stoletja pa se je močno intenzivirala. Selitveni tokovi so se iz mestnih središč preusmerili na mestno obrobje in v okoliška naselja, saj se je prebivalstvo vedno bolj selilo v območja, ki so nudila boljše razmere za bivanje, delo in oddih ter boljše ekološke razmere. Selitve prebivalstva v vedno bolj oddaljena obmestna naselja so bila povezana s prostorsko preobrazbo obmestnih naselij in tudi z depopulacijo v mestih (Rebernik 1999, 42).

Na proces suburbanizacije je vplivalo več dejavnikov, zlasti pa pomanjkanje ustreznih stanovanj v mestih, nižja cena zemljišč v obmestnih naseljih, želja prebivalstva po bivanju v lastni stanovanjski hiši, dobra prometna povezanost mest z okolico, višja stopnja motorizacije, razvoj sodobnih telekomunikacijskih sredstev, večja stopnja onesnaženosti okolja v mestih, selitev proizvodnih in storitvenih podjetij iz mest v okolico, propad večjih industrijskih podjetij ter s tem povezana večja nezaposlenost prebivalstva v mestih in podobno.

Preglednica 2: Število prebivalcev v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.

Mestno naselje	1961	1971	1981	1991	2002	2008	2009*	2011	2018
Ljubljana	166.372	21.5075	255.936	267.008	258.873	260.183	268.423	272.220	280.940
Maribor	82.560	96.895	106.113	103.961	93.847	93.584	96.408	95.171	94.642
Celje	24.413	31.305	33.033	40.710	37.834	38.408	38.047	37.520	37.957
Kranj	21.477	27.211	33.520	36.456	35.587	36.071	36.357	36.874	37.313
Koper	10.986	17.116	23.581	24.704	23.726	24.568	24.658	24.996	25.521
Velenje	6.309	11.751	22.778	27.337	26.742	26.826	25.935	25.456	24.939
N. mesto	7.015	9.668	19.741	22.333	22.415	22.849	22.874	23.341	23.335
Ptuj	7.392	9.414	11.775	11.269	18.339	18.338	18.321	18.164	17.793
N. Gorica	6.598	11.820	17.481	14.638	13.491	13.290	13.054	13.178	12.968
M. Sobota	6.605	9.585	12.148	13.857	12.437	12.047	11.705	11.614	11.129
Sl. Gradec	2.925	4.195	5.679	6.714	7.712	7.710	7.519	7.519	7.244

Vir podatkov: Popisi prebivalstva 1961, 1971, 1981, 1991; SURS, 2018.

Proces suburbanizacije, močno zmanjšana rodnost v mestih (saj so se selile predvsem mlajše družine), ter posledično staranje mestnega prebivalstva so imeli za posledico, da je v večini velikih mest v Sloveniji prišlo do depopulacije. Podatki kažejo, da se je med letoma 1991 in 2002 število prebivalcev v Ljubljani zmanjšalo za 3 %, v Celju za 7,1 %, Kranju za 2,4 % in v Kopru za 4 %. Depopulacija je bila (poleg v Murski Soboti) najbolj intenzivna prav v Mariboru, kjer se je pojavila že v 80., še povečala pa v 90. letih 20. stoletja, kar je vplivalo na zmanjšanje števila prebivalcev za kar 9,7

% Depopulacija se je v nekaterih slovenskih mestih nadaljevala tudi v obdobju med letoma 2002 in 2008, vendar pa je ne moremo natančno številčno opredeliti, saj je prišlo v tem obdobju do spremembe metodologije in vira zajema podatkov.

Zaradi spremembe statistične definicije prebivalstva v Sloveniji (v letu 2008), se je med letoma 2008 in 2009 v največjih slovenskih mestih (zlasti v Ljubljani in Mariboru) število prebivalcev »statistično« povečalo, saj so se po novi definiciji osebe, ki so imele poleg stalnega prijavljenega tudi začasno prebivališče, šteli na naslovu začasnega prebivališča (če so imele tega prijavljenega za eno leto ali več; npr. v domovih za starejše občane, dijaških in študentskih domovih in podobno). Spremenjena metodologija pomeni prelom v časovni vrsti podatkov, zato podatki od leta 2009 dalje niso neposredno primerljivi s podatki za predhodna leta.

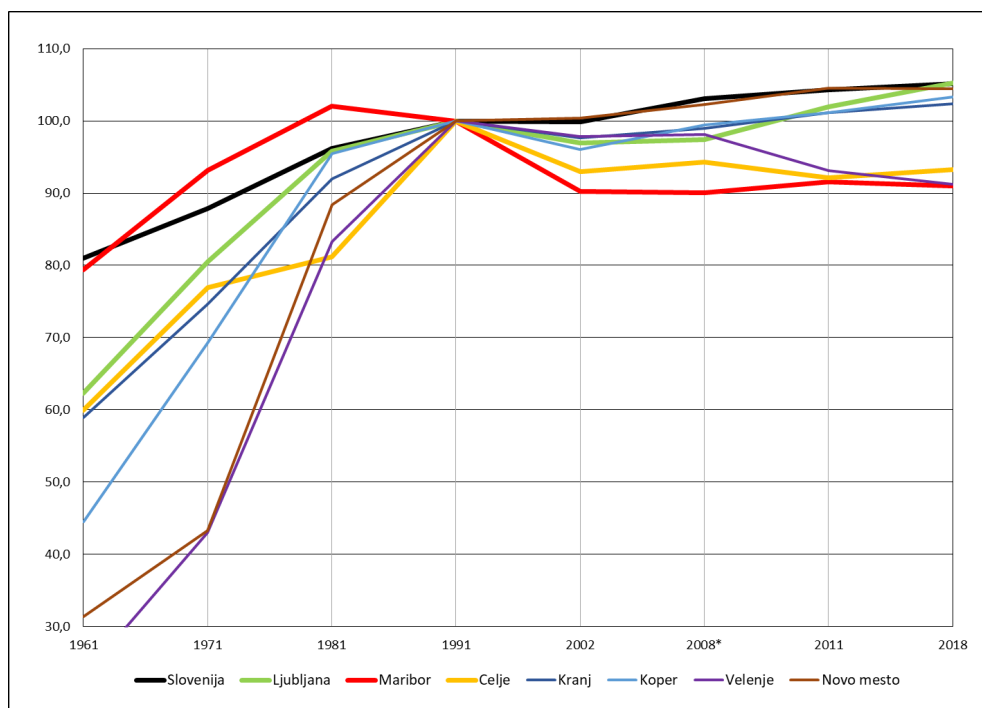
Podatki med letoma 2009 in 2018 kažejo nekoliko spremenjene razmere med večjimi mesti. Največjo rast izkazujeta Ljubljana (za 4,7 %) in Koper (3,5 %); predvsem prva najverjetneje na račun vse večje stopnje centralizacije vseh dejavnosti v državi, kar vpliva tudi na povečanje števila prebivalstva. V Mariboru se je število prebivalcev zmanjšalo (za 1,8 %), vendar pa v zadnjem desetletju v Sloveniji še bolj intenzivno izgublajo prebivalstvo srednje velika mesta s periferno lego, kot so npr. Murska Sobota (za 4,9 %), Velenje (3,8 %), Slovenj Gradec (3,7 %), Ptuj (2,9 %).

Preglednica 3: Indeksi spremembe števila prebivalcev v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.

Mestno naselje	1961-1981	1981-1991	1991-2002	2002-2008	2009-2018*
Ljubljana	153,8	104,3	97,0	100,5	104,7
Maribor	128,5	98,0	90,3	99,7	98,2
Celje	135,3	123,2	92,9	101,5	99,8
Kranj	156,1	108,8	97,6	101,4	102,6
Koper	214,6	104,8	96,0	103,5	103,5
Velenje	361,0	120,0	97,8	100,3	96,2
Novo mesto	281,4	113,1	100,4	101,9	102,0
Ptuj	159,3	95,7	162,7	100,0	97,1
Nova Gorica	264,9	83,7	92,2	98,5	99,3
Murska Sobota	183,9	114,1	89,8	96,9	95,1
Slovenj Gradec	194,2	118,2	114,9	100,0	96,3
Slovenija	118,9	103,9	99,9	103,1	101,7

Vir podatkov: Popisi prebivalstva 1961-2002; SURS, 2018.

Vsekakor je potrebno na koncu analize gibanja števila prebivalcev izpostaviti tudi dejstvo, ki ga prikazuje grafikon z indeksi spremembe števila prebivalcev v največjih mestnih naseljih (z več kot 20.000 prebivalci) v Sloveniji med letoma 1961 in 2018 v primerjavi z letom 1991. V njem je razvidno, da je imelo mesto Maribor pred letom 1991 najnižjo demografsko rast, po letu 1991 pa se je v njem število prebivalcev najbolj zmanjšalo. Med večjimi mesti je zanimiv tudi primer Velenja, ki je imelo pred letom 1991 najvišjo stopnjo rasti v Sloveniji, v zadnjem desetletju pa je v njem zabeležena ena najvišjih stopenj depopulacije. Podobno se dogaja tudi v že omenjenih manjših mestih (z manj kot 20.000 prebivalci) kot so Murska Sobota, Slovenj Gradec in Ptuj, ki po stopnji depopulacije v zadnjem desetletju prav tako presegajo Maribor.

Slika 7: Indeksi spremembe števila prebivalcev v primerjavi z letom 1991 v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.

Vir podatkov: Popisi prebivalstva 1961-2002; SURS, 2018.

Gospodinjstva in družine v mestu Maribor

Na predstavljene trende v demografskem razvoju v Mariboru, predvsem na depopulacijo in na odseljevanje prebivalstva iz mesta, kaže tudi dejstvo, da se je po letu 1991 v mestu pričelo zmanjševati tudi število gospodinjstev. To se je med letoma 1991 in 2002 zmanjšalo kar za 1.434 gospodinjstev oziroma 3,6 %, medtem ko se je njihovo število v Sloveniji v enakem obdobju povečalo.

Pri primerjavi podatkov o spremembi števila gospodinjstev v zadnjih dveh desetletjih z letom 1991 pa je potrebno poudariti, da podatki ne podajo realne slike. Število gospodinjstev se je v Sloveniji v zadnjem obdobju namreč nadpovprečno povečalo; med letoma 1991 in 2018 kar za 28,8 %. Analitiki tovrstno povečanje pripisujejo predvsem povečanju števila eno- in dve-članskih gospodinjstev, vendar pa med razlogi za tolikšno povečanje bolj kot staranje prebivalstva navajajo prilagajanje ljudi zakonodaji o upravičenosti do prejemanja različnih socialnih prejemkov, kot tudi davčni zakonodaji. Tako so se npr. nekdanje enotne trigeneracijske družine v večini primerov preoblikovale v več manjših gospodinjstev, naraslo je število samskih gospodinjstev, osebe iz nekdanjega gospodinjstva so prijavljene na različnih naslovih nepremičnin, ki jih imajo v lasti in podobno. Kljub navedenim dejstvom pa je povečanje števila gospodinjstev v Mariboru med letoma 1991 in 2018 bistveno manjše (za 13,5 %) kot pa je v istem obdobju znašalo državno povprečje, in to potrjuje tezo o pomenu depopulacije v Mariboru in odseljevanju družin iz mesta.

Preglednica 4: Število gospodinjstev, indeks spremembe števila gospodinjstev (v primerjavi z letom 1981) in povprečno število oseb na gospodinjstvo v mestu Maribor med letoma 1953 in 2011.

Leto	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011	2018
Število	24.879	27.374	34.089	38.896	39.336	37.902	44.028	44.636
Indeks (1981)	64	70	88	100	101	96	113	115
Št. oseb / gosp.	2,85	3,02	2,84	2,73	2,64	2,48	2,16	2,12

Vir podatkov: SURS, 2018.

Poleg števila gospodinjstev se je v Mariboru precej zmanjšalo tudi povprečno število članov na gospodinjstvo; z 2,64 v letu 1991 na 2,48 v letu 2002 in 2,12 člana v letu 2018. Zaskrbljujoče je dejstvo, da se je zelo povečalo število gospodinjstev z enim (z 21,4 % v letu 1991 na kar 44,4 % v letu 2018) in dvema članoma, kar kaže predvsem na staranje prebivalstva na eni strani, na drugi strani pa mlada gospodinjstva zaradi odlaganja rojstev še nimajo otrok. Tako eno- in dve-članska gospodinjstva v letu 2018 predstavljajo 71,6 % vseh gospodinjstev v mestu.

Preglednica 5: Gospodinjstva po številu članov v mestu Maribor med letoma 1991 in 2018.

Leto	Število	1 član	2 člana	3 člani	4 člani	5+ članov
1991	38.882	8.296	10.204	9.827	8.003	2.492
2002	37.902	10.717	10.286	8.774	6.206	1.919
2011	44.028	18.954	11.849	7.346	4.171	1.708
2018	44.636	19.804	12.147	7.085	4.083	1.517
%						
1991	100,0	21,4	26,3	25,3	20,6	6,4
2002	100,0	28,3	27,1	23,1	16,4	5,1
2011	100,0	43,0	26,9	16,7	9,5	3,9
2018	100,0	44,4	27,2	15,9	9,1	3,4

Vir podatkov: SURS, 2018.

Na manjšo rodnost kaže tudi zmanjšanje števila gospodinjstev s štirimi člani (z 20,6 % v letu 1991 na le 9,1 % v letu 2018) ter dejstvo, da je imelo leta 2002 kar 62,9 % družin z otroci le 1 otroka. Podatki po naseljih za kasnejše obdobje niso bili dostopni.

Preglednica 6: Družine po številu otrok v mestu Maribor v letu 2002.

Leto	Število družin					% družin			
	Skupaj	Brez otrok	Z 1 otr.	Z 2 otr.	S 3 in več otr.	Brez otrok	Z 1 otr.	Z 2 otr.	S 3 in več otr.
2002	27.572	7.524	12.620	6.604	824	27,3	45,8	23,9	3,0

Vir podatkov: SURS, 2018.

Gibanje števila prebivalcev v mestu Maribor po MČ in območjih nekdanjih KS

Analiza zajema obdobje med letoma 1981 in 2015. Zaradi vpliva različnih socialnih in ekonomskih dejavnikov se demografske razmere razlikujejo po posameznih delih

mesta. Ugotovljena je bila predvsem pomembna soodvisnost med demografskimi gibanji ter vrsto in obdobjem izgradnje posameznega dela mesta.

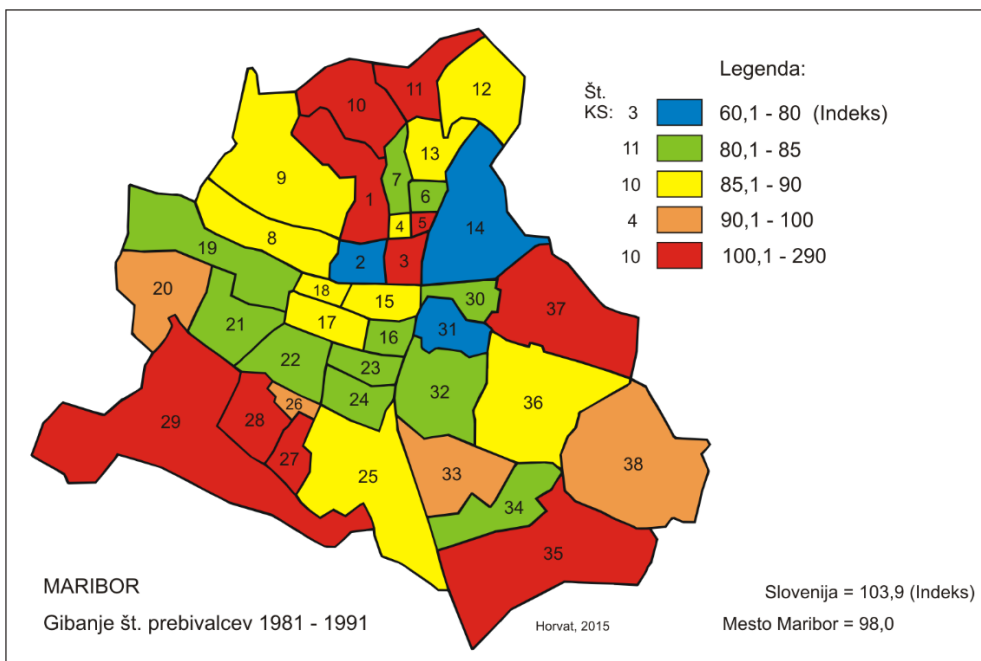
Do leta 1994 je bilo območje mesta razdeljeno na 38 krajevnih skupnosti, nato pa na 11 mestnih četrti. Za primerjavo s stanjem v letu 1981 in 1991 je Statistični urad RS za potrebe te študije opravil preračun rezultatov popisa prebivalstva v leta 2002 in za leto 2015 na območja nekdanjih krajevnih skupnosti iz leta 1994.

Popolne pokritosti mej med območjem mesta in območjem krajevnih skupnosti ni, zato je bilo npr. v letu 2002 v analizo po krajevnih skupnostih zajetih 1.369 prebivalcev več kot jih je po popisu prebivalstva živelo v mestu Maribor (do razlike v višini 1,4 % prebivalstva je prišlo predvsem v obrobni KS).

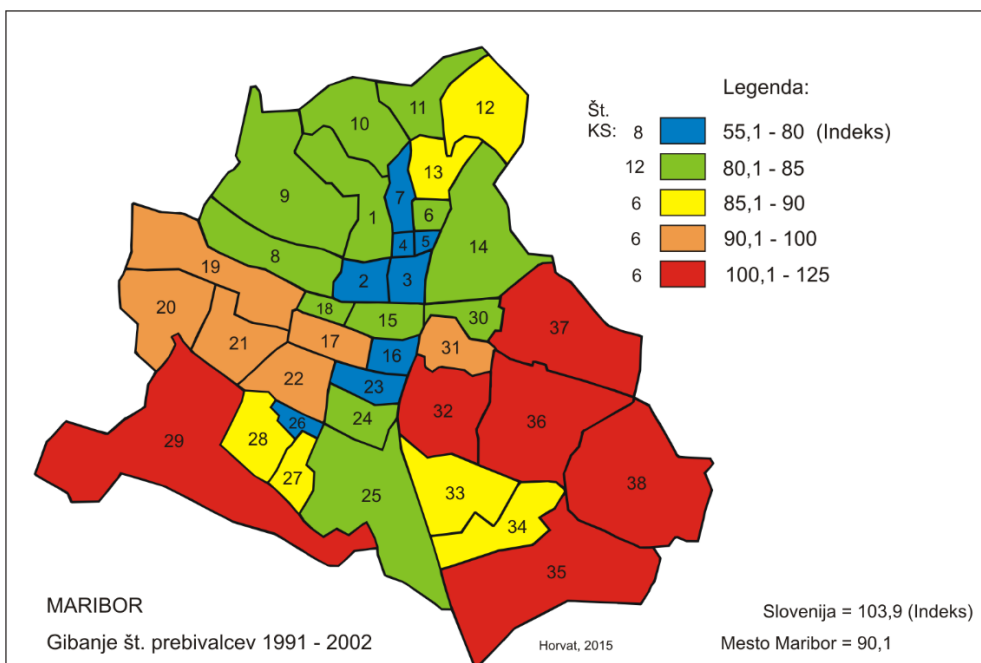
Že v obdobju med letoma 1981 in 1991 se je število prebivalcev zmanjšalo kar v 28 od 38 nekdanjih krajevnih skupnostih. Depopulacija je bila izrazita predvsem v središču mesta, na območju starejše gradnje na levem in desnem bregu Drave, kjer se je število prebivalcev v povprečju zmanjšalo za 11,3 %; to je v vseh nekdanjih krajevnih skupnosti, razen v KS-1: Ob parku, KS-5: Boris Kidrič in KS-3: Talci (zaradi novogradenj ob novi avtobusni postaji). Na levem bregu se je število prebivalcev povečalo le na območju Ribniškega sela in Počehove, najbolj pa se je zmanjšalo v Melju (kar za 37,1 %). V skupnem številu se je število prebivalcev na levem bregu v tem obdobju zmanjšalo za 3.872 oseb (oziroma za 12 %).

Povečanje je bilo najbolj izrazito na desnem bregu, kjer se je v skupnem številu povečalo za 1.550 oseb (za 2,0 %). K povečanju so prispevala predvsem območju novejših blokovske gradnje v JZ delu mesta (v soseskah S-23, Nova vas in Borova vas ter na območju Radvanja). Izstopajo območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-28: I. Zagernik Joco, KS-27: D. K. Tomaž v današnji MČ Nova vas in KS-29: Radvanje, v katerih se je število prebivalcev povečalo za več kot 70 %. Na območju Tabora in Zg. Betnave ter na območju Studencev pa se je število prebivalcev med letoma 1981 in 1991 zmanjšalo (v povprečju za okoli 12,5 %), podobno tudi v večini nekdanjih krajevnih skupnosti na območju Tezna in Pobrežja (v povprečju za 6,8 %). Tu se je število prebivalcev povečalo le v KS-37: T. Čufar na Pobrežju in KS-35: S. Tomasini na Teznu.

Za obdobje med letoma 1991 in 2002 je značilna močna depopulacija skoraj v celem mestu, saj se je število prebivalcev zmanjšalo kar v 32 od 38 nekdanjih krajevnih skupnosti. Število prebivalcev se je pomembneje povečalo le na območju treh nekdanjih krajevnih skupnosti, v katerih je bilo v tem obdobju zgrajeno večje število stanovanj v večstanovanjskih ali individualnih stanovanjskih hišah; t. j. v KS-29: Radvanje (za 21 %) ter na Pobrežju v KS-32: H. Vojka (ob Stražunu) (14,1 %) in KS-38: J. Lacko (današnja MČ Brezje) (15,1 %). Manjša rast ali manjše zmanjšanje je opazno tudi na ostalem območju Pobrežja, Tezenske Dobrave in Studencev, kjer so se z zazidavo zapolnjevale proste površine, oziroma so večje individualne stanovanjske hiše omogočale bivanje dveh ali treh generacij, s čemer so se lažje reševali stanovanjski problemi mladih družin.

Slika 8: Indeks spremembe števila prebivalcev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 1981 in 1991.

Slika 9: Indeks spremembe števila prebivalcev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 1991 in 2002.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Preglednica 7: Število prebivalcev in indeks spremembe števila prebivalcev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2015.

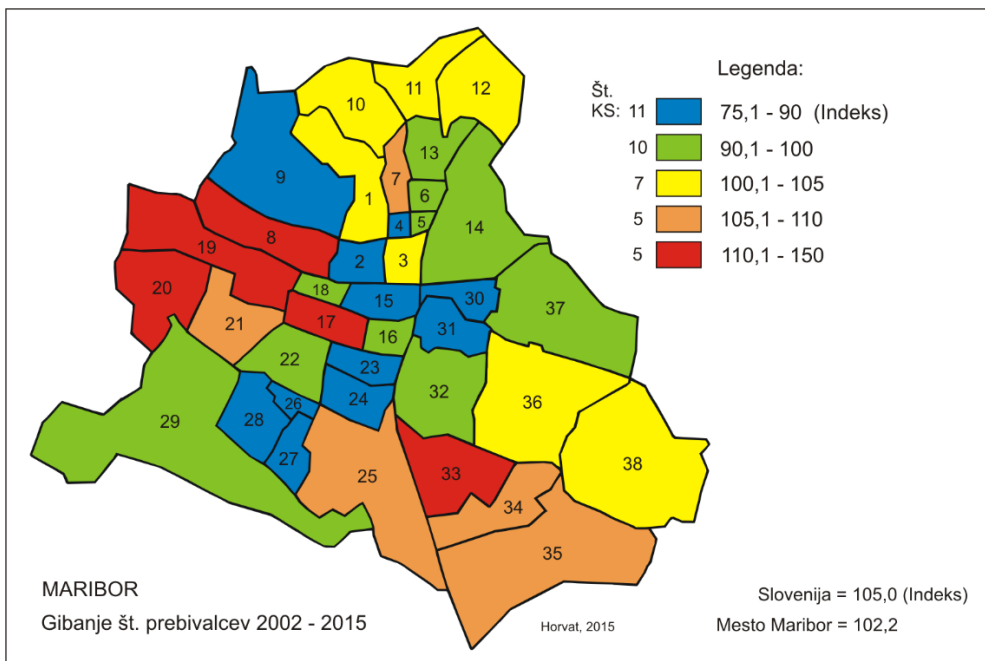
Št.	Nekdanja kraj. skupnost	Mestna četrt	Število prebivalcev				Indeks spremembe števila prebivalcev			
			1981	1991	2002	2015	1981-1991	1991-2002	2002-2015	1991-2015
1	Ob parku	Center	3.358	3.386	2.803	2.846	100,8	82,8	101,5	84,1
2	Rotovž	Center	3.110	2.406	1.796	1.365	77,4	74,6	76,0	56,7
3	Talci	Center	2.036	2.250	1.694	1.720	110,5	75,3	101,5	76,4
4	Ivan Cankar	I. Cankar	1.196	1.074	856	702	89,8	79,7	82,0	65,4
5	Boris Kidrič	I. Cankar	1.286	1.323	1.039	1.032	102,9	78,5	99,3	78,0
6	H. T. Tomšiča	I. Cankar	2.186	1.850	1.539	1.406	84,6	83,2	91,4	76,0
7	Anton Aškerc	I. Cankar	1.356	1.137	899	984	83,8	79,1	109,5	86,5
8	Koroška vrata	K. vrata	6.376	5.598	4.536	6.720	87,8	81,0	148,1	120,0
9	Prež. Voranc	K. vrata	4.770	4.154	3.513	3.092	87,1	84,6	88,0	74,4
10	Za tremi ribn.	Center	355	363	279	280	102,3	76,9	100,4	77,1
11	Počehova	I. Cankar	789	818	647	672	103,7	79,1	103,9	82,2
12	Košaki	I. Cankar	1.562	1.331	1.134	1.157	85,2	85,2	102,0	86,9
13	Krčevina	I. Cankar	1.188	1.052	942	941	88,6	89,5	99,9	89,4
14	Melje	Center	2.816	1.770	1.451	1.367	62,9	82,0	94,2	77,2
15	Moša Pijade	Magdal.	3.117	2.711	2.195	1.833	87,0	81,0	83,5	67,6
16	M. Zidanšek	Magdal.	2.487	2.090	1.634	1.518	84,0	78,2	92,9	72,6
17	Juge Polak	Magdal.	1.906	1.684	1.684	2.468	88,4	100,0	146,6	146,6
18	Maks Durjava	Magdal.	1.751	1.554	1.255	1.140	88,7	80,8	90,8	73,4
19	F. Z. Leon	Studenci	2.957	2.504	2.317	2.694	84,7	92,5	116,3	107,6
20	Poh. bataljon	Studenci	1.932	1.745	1.632	2.241	90,3	93,5	137,3	128,4
21	H. Šercerja	Studenci	3.901	3.265	2.992	3.246	83,7	91,6	108,5	99,4
22	F. R. Stane	Tabor	3.153	2.661	2.424	2.226	84,4	91,1	91,8	83,7
23	A. Besednjak	Tabor	2.868	2.417	1.904	1.642	84,3	78,8	86,2	67,9
24	Jožica Flander	Tabor	4.695	3.949	3.332	2.975	84,1	84,4	89,3	75,3
25	S. Šlander	Tabor	4.250	3.617	3.051	3.227	85,1	84,4	105,8	89,2
26	Prolet. brigad	Nova vas	4.732	4.308	3.401	2.982	91,0	78,9	87,7	69,2
27	D. K. Tomaž	Nova vas	2.270	4.050	3.450	2.880	178,4	85,2	83,5	71,1
28	I. Zager. Joco	Nova vas	2.376	6.769	6.049	4.982	284,9	89,4	82,4	73,6
29	Radvanje	Radvan.	3.750	6.373	7.714	7.230	169,9	121,0	93,7	113,4
30	Greenwich	Pobrežje	3.380	2.857	2.350	2.065	84,5	82,3	87,9	72,3
31	A. Majerič	Pobrežje	-	2.103	1.977	1.589	-	94,0	80,4	75,6
32	H. Vojka	Pobrežje	4.992	1.826	2.083	2.076	-	114,1	99,7	113,7
33	Slava Klavora	Tezno	4.559	4.145	3.657	4.924	90,9	88,2	134,6	118,8
34	M. Konšak	Tezno	3.266	2.707	2.415	2.546	82,9	89,2	105,4	94,1
35	S. Tomasini	Tezno	4.270	4.364	4.445	4.866	102,2	101,9	109,5	111,5
36	Draga Kobala	Pobrežje	2.488	2.218	2.386	2.488	89,1	107,6	104,3	112,2
37	Tone Čufar	Pobrežje	4.586	5.355	5.550	5.547	116,8	103,6	99,9	103,6
38	Jože Lacko	Brezje(d)	1.940	1.904	2.191	2.279	98,1	115,1	104,0	119,7
	Maribor*		108010	105688	95.216	95.948	97,9	90,1	100,8	90,8

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših in območjih nekdanjih krajevnih skupnosti) se seštevki števila prebivalcev ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS. Iz KS-9: P. Voranc je bilo izločeno naselje Vinarje, iz KS-11: Počehova naselje Počehova, iz KS-12: Košaki naselje Pekel, iz KS-14: Melje naselje Meljski Hrib, iz KS-38: J. Lacko naselje Dogoše, iz KS-37: T. Čufar naselje Zrkovci). Številke KS v preglednici so enake številkam na kartah.

Depopulacija je bila najbolj izrazita v središču mesta, kjer se je število prebivalcev v povprečju zmanjšalo kar za 19 %; na levem bregu prav v vseh nekdanjih krajevnih skupnostih. V slednjih se je število prebivalcev zmanjšalo celo za okoli 5.380 oseb, kar je doprineslo več kot polovico (51 %) vsega zmanjšanja v tem obdobju, čeprav predstavlja levi breg mesta le četrtno vsega prebivalstva v mestu. Na levem bregu Maribora se je v tem obdobju število prebivalcev zmanjšalo tudi na območju vseh obrobni nekdanjih krajevnih skupnosti, na desnem bregu v starejšem delu mesta na Taboru pa prav tako v vseh krajevnih skupnostih, razen na območju nekdanje KS-17: J. Polak, kjer se je zaradi gradnje in revitalizacije območja ob severnem delu Betnavske ceste število prebivalcev prenehalo zmanjševati. Število prebivalcev se je zmanjšalo tudi na območju Zg. Betnave ter ob Regentovi in Ljubljanski ulici (KS-24: J. Flander, KS-25: S. Šlander), kjer je v večini delavskih stanovanj iz 60. let 20. stoletja živelo starejše neaktivno prebivalstvo. Število prebivalcev se je močno zmanjšalo tudi v KS-26: Proletarskih brigad (21,1 %) v današnji MČ Nova vas.

Zaradi spremenjene definicije prebivalstva v letu 2008 je potrebno podatke za gibanje števila prebivalstva v obdobju med letoma 2002 in 2015 kritično vrednotiti, saj ne kažejo največjega povečanje prebivalstva le na območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v katerih je prišlo do izgradnje novih stanovanjskih sosesk (npr. v KS-17: J. Polak v MČ Magdalena, v KS-20: Pohorski bataljon, t. j. območje pod Pekrsko gorco, v KS-25: S. Šlander v MČ Tabor, t. j. območje Betnave, idr.) pač pa tudi na območjih nekdanjih krajevnih skupnosti, v katerih se nahajajo študentski domovi (npr. v KS-8: Koroška vrata) in domovi za upokojeence.

Slika 10: Indeks spremembe števila prebivalcev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 2002 in 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Med letoma 2002 in 2015 se je število prebivalcev zmanjšalo v 21 od 38 nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu. Največja depopulacija je v tem obdobju značilna predvsem za območja večstanovanjske gradnje iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja (t. j. npr. v t. i. območju Novi Tabor, naselje Jugomont, vzhodni del Nove vasi, Greenwich). Iz manjših, pretežno delavskih stanovanj, se je odselila generacija že odraslih otrok, tako da je v teh območjih ostalo večinoma starejše neaktivno prebivalstvo. Po podatkih popisa prebivalstva na teh območjih živita v stanovanjih povprečno manj kot 2 osebi. V območjih s prevladujočo individualno gradnjo in večjimi stanovanji (npr. v KS-29: Radvanje) oziroma v območjih, v katerih so zapolnjevali vmesne površine z novejšo gradnjo, pa je bila depopulacija med letoma 2002 in 2015 manjša.

V obravnavanem obdobju se je precej spremenilo razmerje v številu prebivalcev v posameznih delih mesta. Ne levem bregu mesta se je med letoma 1981 in 2015 število prebivalcev zmanjšalo z okoli 32.400 na okoli 24.300 oseb, kar predstavlja zmanjšanje za 25 %, tako da se je delež prebivalstva na levem bregu z okoli 30 % v letu 1981 zmanjšal na 25,3 % v letu 2015. V primerjavi z letom 1991 se je število prebivalcev v letu 2015 zmanjšalo v vseh mestnih četrtih, najbolj pa v MČ Center (za okoli 25 %). Zaradi spremenjene definicije prebivalstva (saj se po novi definiciji osebe, ki imajo poleg stalnega prijavljeno tudi začasno prebivališče, štejejo na naslovu začasnega prebivališča, če imajo tega prijavljenega za eno leto ali več) pa v zadnjem obdobju med letoma 2002 in 2015 beležimo povečanje števila prebivalcev tudi v tem delu mesta, oziroma le v MČ Koroška vrata, kjer se je število prebivalcev (predvsem zaradi upoštevanja prebivalcev v študentskih domovih in nekaj novih gradenj) povečalo celo za 21,9 %.

Desni breg je doživljal preobrazbo in močan demografski razvoj predvsem v prvem delu obravnavanega obdobja, nato pa se je tudi tu število prebivalcev pričelo zmanjševati. Izpostavimo lahko dve obdobji in dve območji na desnem bregu:

- Med letoma 1981 in 1991 se je število prebivalcev povečalo predvsem v JZ delu mesta, kjer se je povečalo z okoli 46.100 na 49.700 oseb, kar predstavlja povečanje za 7,7 %. V starejšem delu na desnem bregu, t. j. v današnji MČ Magdalena, MČ Tabor in MČ Studenci, se je število prebivalcev v tem obdobju zmanjšalo, medtem ko je doseglo izjemno rast v obsežnih novozgrajenih stanovanjskih soseskah v današnji MČ Nova vas (za 61,3 %) in MČ Radvanje (za 69,9 %). V istem obdobju se je število prebivalcev v JV delu mesta zmanjšalo, in to v vseh treh današnjih mestnih četrtih.

- V obdobju med letoma 1991 in 2015 se število prebivalcev v JZ delu mesta v skupnem obsegu ni povečalo; zmanjšalo se je celo z okoli 49.700 na 43.300 oseb (za 12,9 %), se pa je povečalo v posameznih mestnih četrtih v tem delu mesta. Z rastjo izstopata MČ Radvanje (povečanje za 13,4 %) in MČ Studenci (za 8,9 %), v zadnjem obdobju pa tudi MČ Magdalena. To so tista območja, v katerih je bila mogoča gradnja novih stanovanjskih sosesk, ki pa so manjšega obsega in so z njimi zapolnjevali posamezna stanovanjska območja znotraj mesta. Prav izgradnja novih večstanovanjskih objektov znotraj mesta je pripomogla k revitalizaciji nekaterih

mestnih območij (npr. v MČ Magdalena in MČ Tabor), v katerih se je v prejšnjih obdobjih kazala izrazita depopulacija. Tako se je število prebivalcev precej povečalo v KS-17: J. Polak (za 46,6 %) v MČ Magdalena in KS-33: S. Klavora (za 34,6 %) v MČ Tezno.

Preglednica 8: Število prebivalcev, indeks spremembe števila prebivalcev in delež prebivalcev po mestnih četrtih v Mariboru v obdobju med letoma 1981 in 2015.

Mestna četrt	Del mesta	Število prebivalcev				Indeks spremembe števila prebivalcev			
		1981	1991	2002	2015	1981-1991	1991-2002	2002-2015	1991-2015
Center	Lb	11.675	10.175	8.023	7.578	87,2	78,9	94,5	74,5
Ivan Cankar	Lb	9.563	8.585	7.056	6.894	89,8	82,2	97,7	80,3
Kor. vrata	Lb	11.146	9.752	8.049	9.812	87,5	82,5	121,9	100,6
Magdalena	Db-JZ	9.261	8.039	6.768	6.959	86,8	84,2	102,8	86,6
Studenci	Db-JZ	8.790	7.514	6.941	8.181	85,5	92,4	117,9	108,9
Tabor	Db-JZ	14.966	12.644	10.711	10.070	84,5	84,7	94,0	79,6
Nova vas	Db-JZ	9.378	15.127	12.900	10.844	161,3	85,3	84,1	71,7
Radvanje	Db-JZ	3.750	6.373	7.714	7.230	169,9	121,0	93,7	113,4
Pobrežje	Db-JV	15.446	14.359	14.346	13.765	93,0	99,9	96,0	95,9
Tezno	Db-JV	12.095	11.216	10.517	12.336	92,7	93,8	117,3	110,0
Brezje (del)	Db-JV	1.940	1.904	2.191	2.279	98,1	115,1	104,0	119,7
Levi breg		32.384	28.512	23.128	24.284	88,0	81,1	105,0	85,2
Desni breg - JZ del		46.145	49.697	45.034	43.284	107,7	90,6	96,1	87,1
Desni breg - JV del		29.481	27.479	27.054	28.380	93,2	98,5	104,9	103,3
Maribor*		108.010	105.688	95.216	95.948	97,9	90,1	100,8	90,8

Mestna četrt	Del mesta	Delež prebivalcev			
		1981	1991	2002	2015
Center	Lb	10,8	9,6	8,4	7,9
Ivan Cankar	Lb	8,9	8,1	7,4	7,2
Kor. vrata	Lb	10,3	9,2	8,5	10,2
Magdalena	Db-JZ	8,6	7,6	7,1	7,3
Studenci	Db-JZ	8,1	7,1	7,3	8,5
Tabor	Db-JZ	13,9	12,0	11,2	10,5
Nova vas	Db-JZ	8,7	14,3	13,5	11,3
Radvanje	Db-JZ	3,5	6,0	8,1	7,5
Pobrežje	Db-JV	14,3	13,6	15,1	14,3
Tezno	Db-JV	11,2	10,6	11,0	12,9
Brezje (del)	Db-JV	1,8	1,8	2,3	2,4
Levi breg		30,0	27,0	24,3	25,3
Desni breg - JZ del		42,7	47,0	47,3	45,1
Desni breg - JV del		27,3	26,0	28,4	29,6
Maribor*		100,0	100,0	100,0	100,0

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših, združenih v območja nekdanjih krajevnih skupnosti in te v mestne četrti, čeprav se njihove meje ne ujemajo popolnoma) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS.

Za razliko od JZ dela mesta, kjer se je v skupnem obsegu število prebivalcev zmanjšalo, pa se je med letoma 1991 in 2015 v JV delu število prebivalcev celo rahlo povečalo; in sicer z okoli 27.500 na okoli 28.400 oseb (povečanje za 3,3 %). Med mestnimi četrtmi beležijo povečanje MČ Tezno in MČ Brezje (del), medtem ko se je število prebivalcev v MČ Pobrežje v celotnem obdobju konstantno zmanjševalo. Leta 2015 je tako v JZ delu mesta živelo 45,1 %, v JZ delu pa 29,6 % prebivalcev mesta.

Gospodinjstva in stanovanja v mestu Maribor po MČ in območjih nekdanjih KS v letu 2002

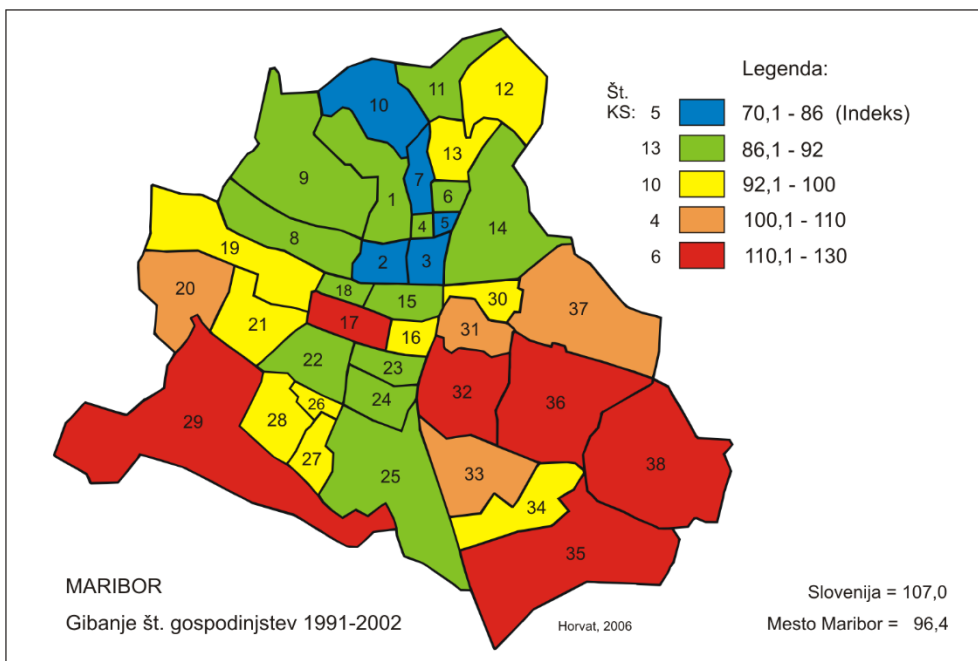
Na povezavo med depopulacijo v gradbeno najstarejših območjih Maribora kažejo tudi rezultati analize gibanja števila gospodinjstev med letoma 1991 in 2002, številom članov v gospodinjstvu ter starostjo in velikostjo stanovanj v letu 2002. Za kasnejše obdobje žal nismo mogli pridobiti podatkov, so pa analizirani podatki za obdobje med letoma 1991 in 2002 dovolj zgovorni, saj sovpadajo z obdobjem najbolj intenzivne depopulacije v mestu.

V mestnem središču se je med letoma 1991 in 2002 število gospodinjstev v povprečju zmanjšalo kar za 12,5 %. Na levem bregu Drave se je zmanjšalo prav v vseh območjih nekdanjih krajevnih skupnosti, najbolj pa v starem mestnem jedru (zmanjšanje med 15-27 %). Z največjim zmanjšanjem sta izstopali območji nekdanjih krajevnih skupnosti KS-2: Rotovž in KS-3: Talci (zmanjšanje za več kot 20 %). Kljub nekaterim novogradnjam in sanacijskim posegom (npr. ob Mlinski ulici, Cankarjevi ulici, idr.) se je v tem območju kazal izredno močan vpliv terciarizacije na zmanjševanja števila stanovanj.

Na desnem bregu se je število gospodinjstev zmanjšalo na celotnem območju starejšega dela Tabora vse do območja Maribor-Jug, na Studencih in v Železničarski koloniji. Izstopalo je le območje revitalizacije in gradnje novih večstanovanjskih stavb ob severnem delu Betnavske ceste. Število gospodinjstev se je v obdobju med letoma 1991 in 2002 pričelo zmanjševati tudi na območju Nove vasi in Greenwicha. Na drugi strani se je število gospodinjstev povečevalo v območjih, v katerih je bilo zgrajenih več novih stanovanj. To velja zlasti za JZ in JV obrobje mesta na območju Radvanja, Sp. Pobrežja, Brezja, ob Stražunu, na Teznem, kjer se je na območju nekaterih nekdanjih krajevnih skupnosti število gospodinjstev povečalo celo za 16–27 %.

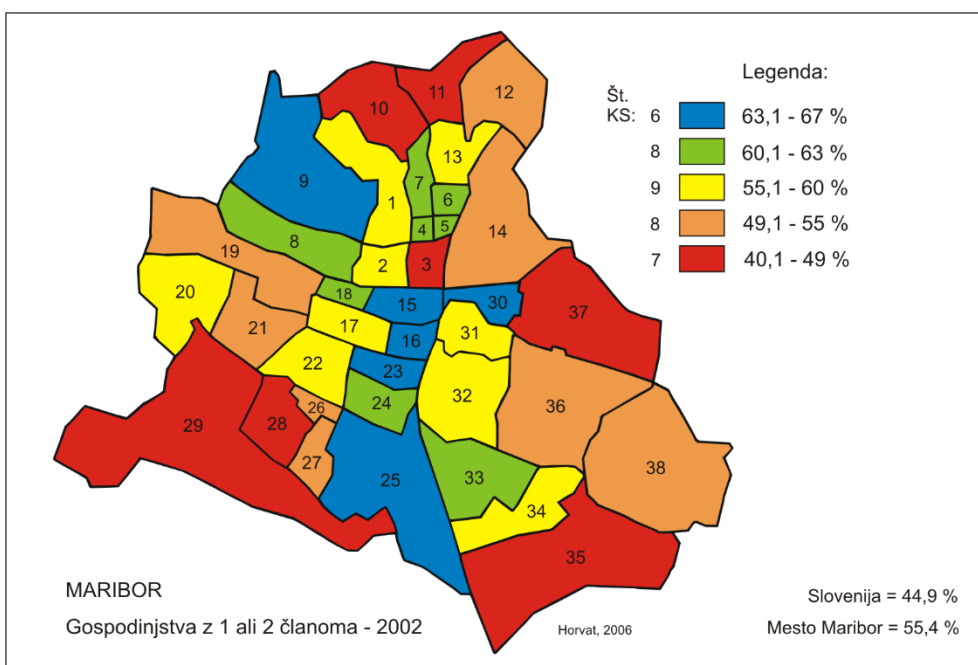
Z največjim povečanjem (več kot 20 %) so izstopala območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-29: Radvanje v današnji MČ Radvanje, KS-32: H. Vojka in KS-36: D. Kobala v današnji MČ Pobrežje ter KS-38: J. Lacko v današnji MČ Brezje (del). V primerjavi z rastjo števila prebivalcev v teh območjih lahko ugotovimo, da je bila rast prebivalcev in gospodinjstev večja v območjih s prevladujočimi večstanovanjskimi stavbami, medtem ko se je v območjih pretežno individualne gradnje število gospodinjstev bolj povečalo kot število prebivalcev, saj je v teh območjih prihajalo do oblikovanja več gospodinjstev (različnih generacij) v posameznih stanovanjski hišah.

Slika 11: Indeks spremembe števila gospodinjstev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 1991 in 2002.

Vir podatkov: SURS, 2006.

Slika 12: Delež gospodinjstev z enim ali dvema članoma po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.

Vir podatkov: SURS, 2006.

Za ožje mestno središče na levem bregu Drave je bilo ugotovljeno največje zmanjšanje števila gospodinjstev. Vendar pa je analiza deleža gospodinjstev z enim ali dvema članoma za leto 2002 pokazala, da to območje z 32–35 % samskih gospodinjstev oziroma s 55–63 % gospodinjstev z enim ali dvema članoma ni bistveno odstopalo od povprečnih vrednosti, ki so bila ugotovljena v mestu. Izjemo predstavlja območje med Gosposvetsko in Vinarsko cesto, kjer so bili deleži teh gospodinjstev najvišji.

Najvišji deleži (35–38 % samskih gospodinjstev oziroma 63–67 % gospodinjstev z enim ali dvema članoma) so bili za leto 2002 ugotovljeni na desnem bregu mesta, t. j. v območju starejše večstanovanjske gradnje; zlasti na območju starejših delavskih stanovanj. V obdobju intenzivne gradnje v 60. letih prejšnjega stoletja so ta stanovanjska območja nastajala predvsem na območju starejšega dela Tabora do naselja Jugomont, v zahodnem delu Tezna in Pobrežja (Greenwich), to je v bližini industrijskih območij, v katerih se je zaposlovala delovna sila. Danes živi v teh stanovanjih, za katera je značilna tudi relativno majhna površina, večinoma starejše vzdrževano prebivalstvo, na kar opozarjajo tudi vrednosti starostnega indeksa prebivalstva v tem območju, ki so večinoma višje od vrednosti 200.

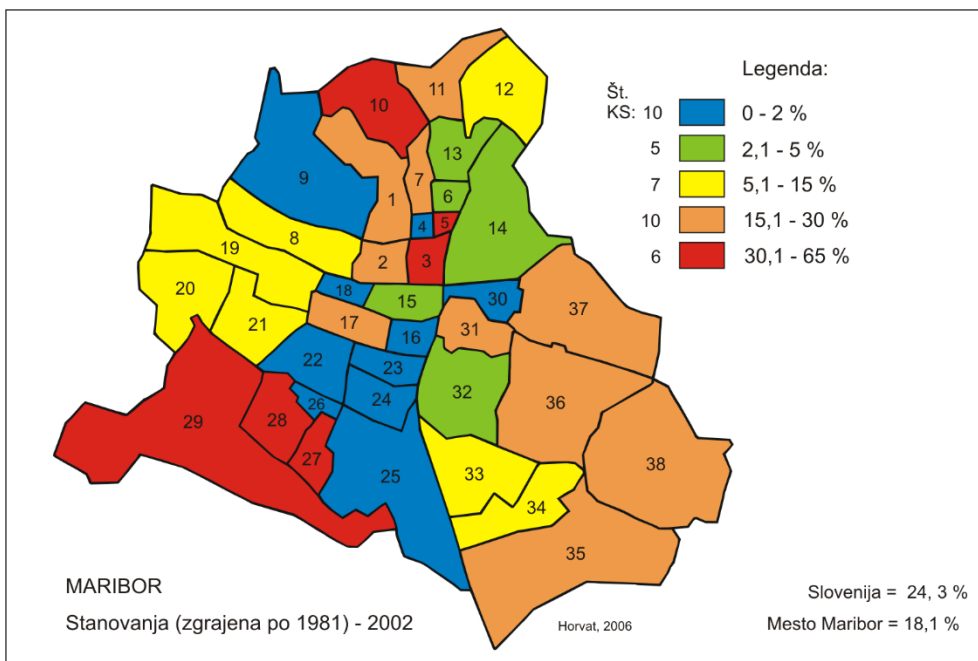
Analiza demografskih gibanj v obdobju med letoma 1991 in 2002 (t. j. v obdobju, ko je bila v mestu ugotovljena najvišja stopnje depopulacije) je pokazala, da so ugotovljene razmere v tesni povezavi z obdobjem izgradnje posameznega dela mesta.

Na območju mesta na levem bregu prevladujejo starejše večstanovanjske stavbe ter individualne hiše vilskega tipa, novejša večstanovanjska zazidava pa je zapolnila vmesne proste površine. Po podatkih popisa v letu 2002 je bila več kot tretjina stanovanj, v ožjem mestnem središču pa več kot polovica, zgrajena pred letom 1945. Povprečna velikost stanovanj se v mestnem središču giblje med 65–70 m², na obrobju med 70–80 m², največja pa je na območju vil v KS-10: Za tremi ribniki (120 m²). V povprečju sta v posameznem stanovanju v mestnem središču živeli le 2, v okolici pa do 2,5 osebi. Na demografski razvoj v mestnem središču je močno vplivala terciarizacija. Ta se iz srednjeveškega dela mesta širila proti meščanskemu delu pa tudi v najstarejši industrijski del na vzhodnem delu mesta.

Preglednica 9: Število in delež stanovanj v mestu Maribor glede na leto izgradnje - stanje v letu 2015.

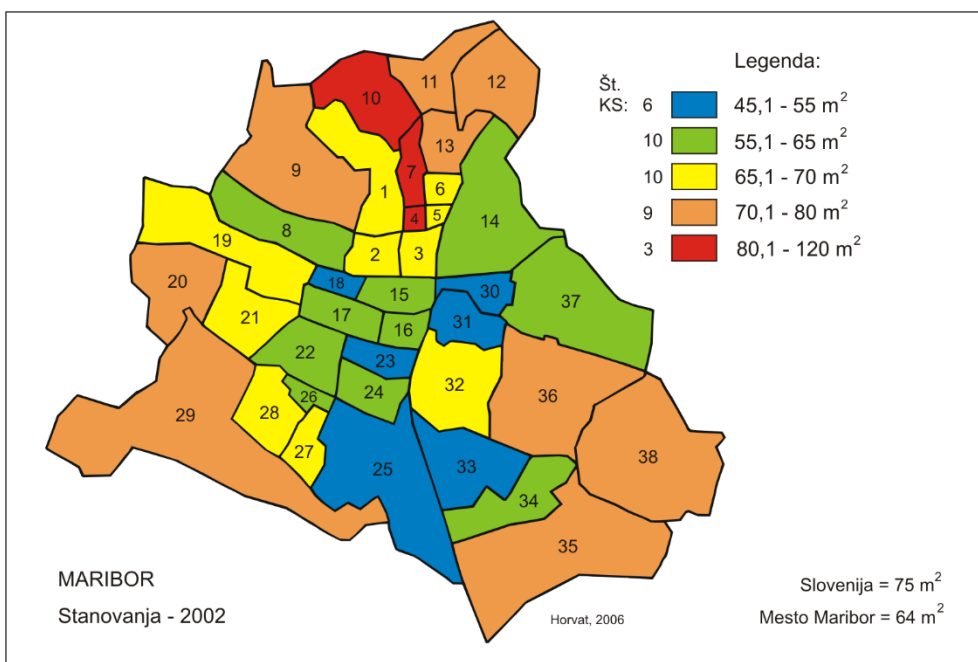
Obdobje	Št. stanovanj	% stanovanj
Do 1918	5.108	11,2
1919-1945	4.205	9,3
1946-1960	5.186	11,4
1961-1970	9.088	20,0
1971-1980	8.758	19,3
1981-1990	6.588	14,5
1991-2000	2.202	4,8
2001-2010	4.086	9,0
Po 2010	234	0,5
Skupaj	45.482	100,0

Vir podatkov: SURS, 2018.

Slika 13: Delež stanovanj zgrajenih po letu 1981 po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.

Vir podatkov: SURS, 2006.

Slika 14: Povprečna površina stanovanj (v m²) po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.

Vir podatkov: SURS, 2006.

Nekatere novogradnje in sanacijski posegi v ožjem mestnem središču in okolici (npr. ob Mlinski ulici, Cankarjevi ulici, Koroški cesti) so sicer nekoliko zaustavili intenzivno depopulacijo, vendar pa je bila ta v 90. letih prejšnjega stoletja in na začetku novega precej velika, predvsem zaradi vse intenzivnejšega staranja prebivalstva v tem delu mesta.

Novejša stanovanjska območja v Mariboru so se od 80. let prejšnjega stoletja dalje postopoma širila proti obrobju mesta. Najvišje deleže novozgrajenih stanovanj, posledično pa tudi demografsko rast, imajo stanovanjska območja na desnem bregu v JZ (Borova vas, Boršnikovo naselje, Radvanje) in v JV delu mesta (Pobrežje, Brezje, V del Tezna). Na območjih večstanovanjske gradnje so stanovanja v povprečju velika med 65–70 m², kjer prevladuje individualna gradnja pa med 70–80 m². V območjih s prevladujočo individualno gradnjo so v posameznem stanovanju v letu 2002 živele v povprečju 2,5–2,8 osebe, kar je najvišja vrednost v Mariboru.

Zmanjševanje števila prebivalstva na desnem bregu Drave je povezano predvsem z območji z ostarelim prebivalstvom. V starejših blokovskih soseskah in soseskah enodružinskih hiš prevladujejo generacije v starosti nad 50 let, katerih potomci so se v fazi oblikovanja svojih gospodinjstev odselili od staršev, po navadi na mestno obrobje oziroma v novejša stanovanjske soseske. To velja še zlasti za območja majhnih delavskih stanovanj, ki so bila zgrajena pretežno v obdobju intenzivne gradnje v 50., 60. in 70. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij na območju Tabora vse do območja Maribor-Jug, na območje Greenwicha, ob Nasipni ulici, ob JZ delu Ptujске ceste na Tezmem. Nekatere novogradnje in sanacijski posegi so nekoliko zaustavili intenzivno depopulacijo; zlasti izstopa območje revitalizacije in gradnje novih večstanovanjskih stavb ob severnem delu Betnavske ceste in proti območju nekdanje tovarne Merinka.

Najbolj ugodne demografske razmere so bile v robnih delih mesta, kjer je tudi največ mlajšega prebivalstva. V 90. letih je prebivalstvo naraščalo predvsem v JZ (Borova vas, Boršnikovo naselje, Radvanje) in JV delu mesta (Pobrežje, Brezje, V del Tezna), ki je bilo predvideno za območje širitve mesta in obsežno stanovanjsko gradnjo. Razmere so bile najbolj ugodne zlasti v območjih individualnih družinskih hiš, ki so pogosto dovolj velike za dve generaciji, tako da je bilo odseljevanje manjše in demografske razmere v teh območjih niso bile tako kritične.

Demografski razvoj v mestni občini Maribor in sosednjih občinah

Na koncu primerjajmo še analizo demografskega razvoja v Mariboru z razvojem v drugih naseljih v mestni občini Maribor in v sosednjih občinah, saj je mesto izgubljalo prebivalstvo predvsem na račun procesa suburbanizacije.

Podatki kažejo, da je v obdobju med letoma 1961 in 1981 število prebivalcev na območju današnje mestne občine Maribor intenzivno naraščalo. K temu je prispeval predvsem intenziven proces urbanizacije, saj se je v mestu število prebivalcev povečalo kar za 28,5 %, medtem ko se je v drugih naseljih današnje občine povečalo le za 8,1 %.

Preglednica 10: Število prebivalcev po naseljih v mestni občini Maribor med letoma 1961 in 2018.

Naselje	Št. prebivalcev						Indeks		
	1961	1981	1991	2002	2009*	2018	1961-1981	1981-2002	2002-2018
Bresternica	1042	1268	1288	1346	1423	1284	121,7	106,2	95,4
Celestrina	222	286	270	280	310	286	128,8	97,9	102,1
Dogoše	863	908	917	914	948	726	105,2	100,7	79,4
Gaj nad Marib.	327	227	212	216	218	216	69,4	95,2	100,0
Grušova	132	101	104	95	91	72	76,5	94,1	75,8
Hrastje	641	491	457	511	562	553	76,6	104,1	108,2
Hrenca	172	138	143	145	156	140	80,2	105,1	96,6
Jelovec	130	272	349	376	368	329	209,2	138,2	87,5
Kamnica	1248	1385	1396	1512	1615	1644	111,0	109,2	108,7
Košaki	760	1042	980	981	-	-	137,1	94,1	-
Laznica	280	308	359	325	322	314	110,0	105,5	96,6
Limbuš	948	1554	1937	1974	2067	1988	163,9	127,0	100,7
Malečnik	320	367	478	535	547	507	114,7	145,8	94,8
Maribor	82560	106113	103961	93847	96408	94642	128,5	88,4	100,8
Meljski hrib	503	345	271	257	278	292	68,6	74,5	113,6
Metava	306	264	282	272	290	293	86,3	103,0	107,7
Nebova	169	162	132	132	142	129	95,9	81,5	97,7
Pekel	340	277	174	135	165	156	81,5	48,7	115,6
Pekre	751	1502	1426	1468	1472	1465	200,0	97,7	99,8
Počehova	468	289	146	286	347	405	61,8	99,0	141,6
Razvanje	1170	1282	1232	1381	1371	1287	109,6	107,7	93,2
Ribniško selo	223	223	225	279	285	301	100,0	125,1	107,9
Rošpoh-del	1242	981	720	745	801	776	79,0	75,9	104,2
Ruperče	395	350	329	325	399	395	88,6	92,9	121,5
Srednje	137	112	114	145	156	184	81,8	129,5	126,9
Šober	280	225	211	199	234	232	80,4	88,4	116,6
Trčova	411	434	526	687	752	693	105,6	158,3	100,9
Vinarje	187	164	166	192	222	234	87,7	117,1	121,9
Vodole	201	199	184	211	199	214	99,0	106,0	101,4
Vrhov Dol	240	115	71	79	107	117	47,9	68,7	148,1
Za Kalvarijo	103	100	104	136	146	157	97,1	136,0	115,4
Zg.Slemen-del	229	93	85	77	76	87	40,6	82,8	113,0
Zrkovci	365	546	581	605	636	753	149,6	110,8	124,5
MO Maribor	97365	122123	119830	110668	113113	110871	125,4	90,6	100,2

Vir podatkov: SURS, 2018.

* SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva, zato podatki od leta 2009 dalje niso neposredno primerljivi s podatki za predhodna leta (število prebivalcev se je leta 2009 »administrativno« povečalo zaradi prijave obveznosti prebivalcev v domovih za starejše občane, dijaških in študentskih domovi in podobno), lahko pa tudi zaradi spremembe mej med naselji (naselje Košaki je bilo priključeno mestu Maribor).

Poleg povečevanja v samem mestu, se je v obdobju med letoma 1961 in 1981 število prebivalcev povečevalo tudi v bližnjih primestnih naseljih (npr. v naseljih Kamnica,

Bresternica, Jelovec in Košaki na levem bregu reke Drave, ter Limbuš, Pekre, Razvanje in Zrkovci na desnem bregu). V večini drugih in bolj oddaljenih naselij je bilo opaziti zmanjševanje, najverjetneje predvsem na račun deagrarizacije in selitve mlajšega prebivalstva v mesto.

Preglednica 11: Število prebivalcev v mestni občini Maribor med letoma 1961 in 2018.

Območje	1961	1971	1981	1991	2002	2008	2009*	2011	2018
MO Maribor**	97.365	112.326	122.123	119.830	110.668	111.340	113.113	111.730	110.871
Mesto Maribor	82.560	96.895	106.113	103.961	93.847	93.584	96.408	95.171	94.642
Druga naselja v MO Mb.	14.805	15.431	16.010	15.869	16.821	17.756	16.705	16.559	16.229

Vir podatkov: Popisi prebivalstva 1961-2002; SURS, 2018.

Preglednica 12: Indeksi spremembe števila prebivalcev v mestni občini Maribor med letoma 1961 in 2018.

Območje / Obdobje	1961-1981	1981-1991	1991-2002	2002-2008	2009-2018*
MO Maribor	125,4	98,1	92,4	100,6	98,0
Mesto Maribor	128,5	98,0	90,3	99,7	98,2
Druga naselja v MO Maribor	108,1	99,1	106,0	105,6	97,2

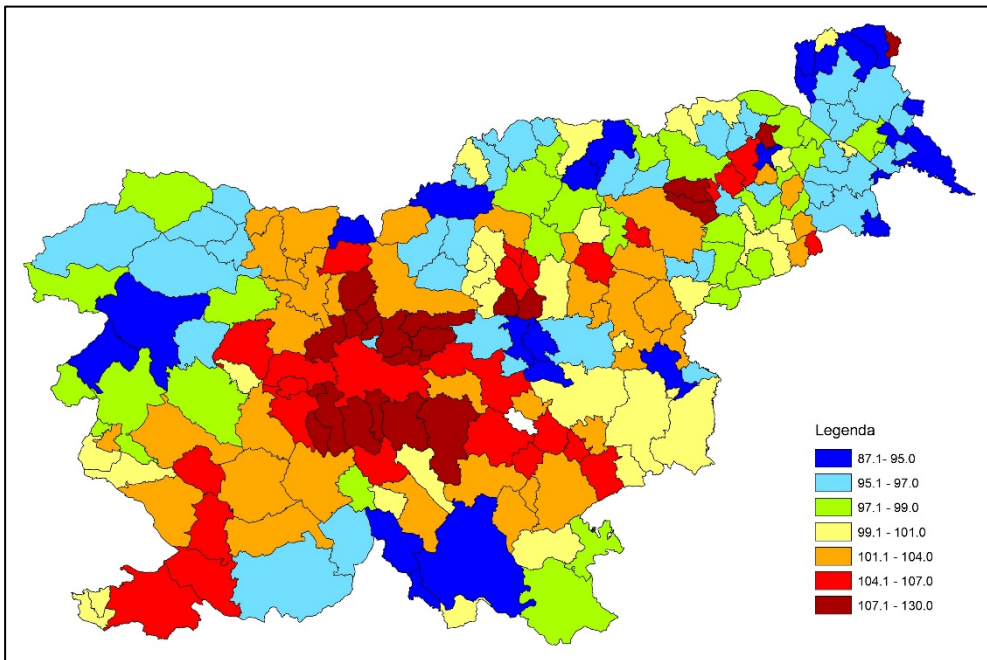
Vir podatkov: Popisi prebivalstva 1961-2002; SURS, 2018.

V obdobju med letoma 1981 in 2002 je opaziti prevlado procesa suburbanizacije. V mestu se je število prebivalcev zmanjšalo za 11,6 %, medtem ko se je v drugih naseljih v občini povečalo za 5,1 %. Z največjim povečanje izstopajo bližnja naselja Jelovec, Srednje, Brestrnica, Kamnica, Ribniško selo, Za Kalvarijo, Vinarje, Malečnik in Trčova na levem bregu, ter Limbuš, Razvanje in Zrkovci na desnem bregu.

Med letoma 2002 in 2018 se je število prebivalcev v večjem delu drugih naselij v občini Maribor povečalo. Vendar pa se je število prebivalcev povečevalo predvsem v obdobju med letoma 2002 in 2008, med tem ko v zadnjem obdobju (med letoma 2009 in 2018) kar v 17 naseljih beležijo zmanjševanje, ki je večje kot v mestu. V tem obdobju beležijo najvišjo rast predvsem bolj oddaljena primestna naselja, zlasti na levem bregu reke Drave, kot so npr. Počehova, Pekel, Srednje, Ruperče, Šober, Vinarje; na desnem bregu pa izstopata Vrhov dol in Zrkovci, kar kaže na razširjen obseg suburbanizacije.

Zaradi pogostih sprememb v teritorialni ureditvi, t. j. nastajanja novih občin po letu 1994, ni bila opravljena podrobna analiza gibanja števila prebivalstva za daljše časovno obdobje po občinah v Sloveniji. Analiza za obdobje med letoma 2009 in 2018 pa je pokazala, da so v večjem delu občin v okolici mestne občine Maribor, predvsem pa v ravninskem delu, beležili povečanje števila prebivalcev. Med letoma 2009 in 2018 se je število prebivalcev najbolj povečalo v občini Rače-Fram (za 10,6 %) in Hoče-Slivnica (7,1 %), med 4–6 % pa tudi v občinah Miklavž na Dravskem

polju, Duplek, Lenart in Slovenska Bistrica, kar kaže na ugoden demografski razvoj v suburbanih okolici Maribora, predvsem na ravninskem delu in v območjih, ki jih z mestom povezuje avtocesta. Število prebivalcev se je med letoma 2009 in 2018 povečalo tudi v občini Kungota, medtem ko se je v nekaterih gospodarsko manj razvitih, hribovitih, ali bolj odročnih občinah zmanjšalo. V občini Ruše, Selnica ob Dravi, Pesnica in Starše se je število prebivalcev zmanjšalo med 2–4 %, kar je več kot v občini Maribor (kjer se je v enakem obdobju zmanjšalo za 1,9 %).

Slika 15: Indeks spremembe števila prebivalcev v Sloveniji po občinah med letoma 2009 in 2018.
Vir podatkov: SURS, 2018.

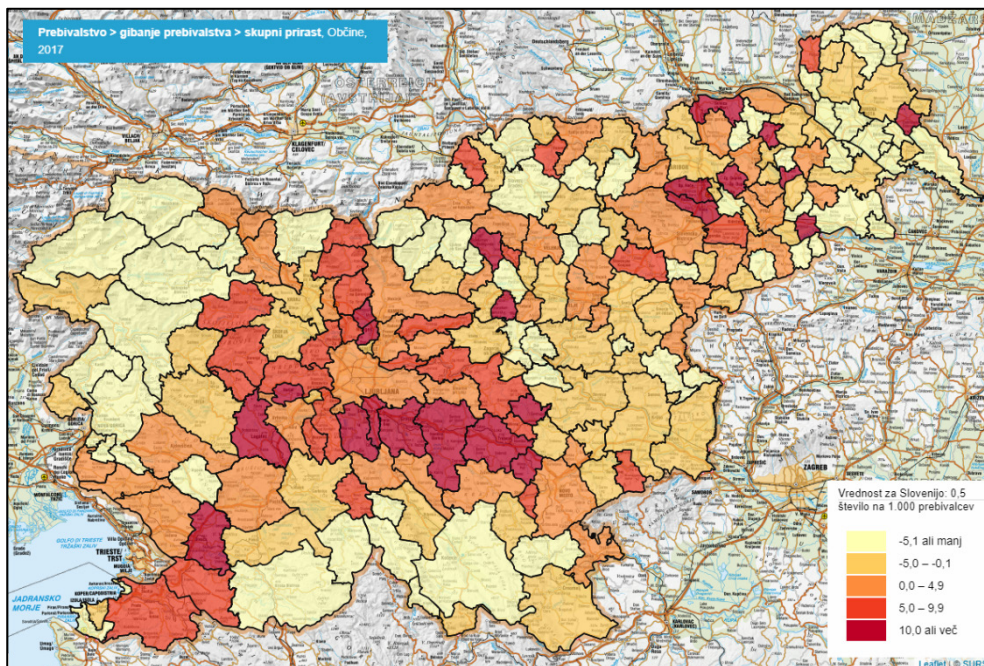
S suburbanizacijo se je po mnenju Drozga (2006, 14) na območju Maribora oblikovalo t. i. regijsko mesto, ki je opredeljeno kot funkcionalna celota mesta in suburbanih naselij, ki ju povezujejo gospodarske in socialne vezi ter urbane funkcije, razmeščene po celotnem območju regijskega mesta. Drozg (2006, 19) ugotavlja, da je imela pozitiven indeks demografske rasti večina obmestnih naselij, pa tudi naselja ob glavnih (regionalnih) prometnicah proti Celju, Ptujju, Lenartu, Šentilju in Dravogradu, kjer se že pričinja suburbano območje Ptujja in Slovenske Bistrice. Šele v naseljih, ki so nekoliko bolj oddaljena od Maribora se pojavlja stagnacija ali zmanjševanje števila prebivalcev. V tem »drugem obroču naselij« izkazujejo pozitivno demografsko rast predvsem lokalna in občinska središča, Rače, Fram, Zgornji in Spodnji Duplek, Dvorjane, Starše, pa tudi nekatera manjša naselja, ki ležijo ob regionalnih prometnicah (Vurberk, Hočko Pohorje, Ciglenca, Zimica). Pozitivna demografska rast v teh območjih je posledica pozitivnega selitvenega salda, ne pa naravnega prirasta, ki je v večini naselij negativen. Drozg (2006, 19) tako ugotavlja, da najbližje Mariboru demografsko rastejo vsa naselja, tako lokalna središča, kot naselja brez centralnih funkcij. V drugem pasu pa je demografska rast omejena na

lokalna središča in naselja ob regionalnih prometnicah, bolj oddaljena in slabše dostopna naselja pa demografsko stagnirajo. Očitno sta oddaljenost regijskega središča ter dostopnost pomembna faktorja pri izbiri kraja bivanja tistih, ki se iz Maribora preseljujejo v obmestje.

Po mnenju Drozga (2006, 21) je ena od glavnih značilnosti regijskega mesta tudi vse večja funkcijska povezanost med mestom in obmestnimi naselji. Med kazalci te povezanosti je analiziral obseg dnevnih migracij. V regijskem mestu Maribor je več naselij, ki imajo pozitiven saldo dnevnih migracij. Daleč največji je bil v Mariboru, kamor je v času analize dnevno migriralo okoli 75 % aktivnih iz regijskega mesta. Več delovnih mest kot aktivnega prebivalstva je še v Počehovi, Razvanju, Spodnjih Hočah, Račah, Rušah in v Selnici ob Dravi. Dodati je potrebno, da se število delovnih mest v vseh naseljih povečuje. Že leta 2002 je bilo veliko naselij, kjer je razmerje med številom delovnih mest in številom aktivnega prebivalstva preseгло 30 %, kar pomeni, da je bila tretjina aktivnih, zaposlena v kraju bivanja. To so npr. Orehova vas, Slivnica, Rogoza, Bohova, Pesnica, Smolnik, Dragonja vas, Spodnja Selnica, Limbuš in Dolnja Počehova.

Če na koncu analiziramo spremembo števila prebivalcev v letu 2017 s pomočjo vrednosti stopnje skupnega prirasta prebivalstva na 1000 prebivalcev po občinah v Sloveniji, lahko ugotovimo, da je v tem letu mestna občina Maribor imela negativni skupni prirast prebivalstva, medtem ko je večina sosednjih občin beležila pozitivni prirast.

Slika 16: Stopnja skupnega prirasta prebivalstva (na 1000 prebivalcev) v Sloveniji po občinah v letu 2017.

Vir: SURS-STAGE, 2018.

Naravno in selitveno gibanje prebivalstva

Pomemben del odgovora na vprašanje, kateri demografski procesi so vplivali na zmanjšanje števila prebivalcev v Mariboru, nam ponuja analiza naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva. Naravno gibanje prebivalstva opredeljujemo z dvema osnovnima pojavoma v biološkem svetu, z rojstvom in smrtjo, zato zajema rodnost (nataliteta) in smrtnost (mortaliteta) prebivalstva ter razliko med njima (naravni prirast). Prostorsko ali selitveno gibanje prebivalstva pa opredeljujemo kot mehansko gibanje prebivalstva v prostoru in zajema priseljevanje (imigracija) in odseljevanje (emigracija) prebivalstva ter razliko med njima (selitveni prirast).

Rodnost je demografski pojav, ki ga opredelimo kot število rojstev v določeni populaciji v določenem obdobju. Izrazimo jo lahko tudi s stopnjo natalitete, to je razmerjem med številom živorojenih otrok in skupnim številom prebivalcev v neki prostorski enoti. Je pozitivna sestavina naravnega gibanja prebivalstva. Brez rojevanja naravna reprodukcija prebivalstva ni možna ali celo še več, brez rojevanja na določeni ravni, ni nemotene reprodukcije človeške populacije. V širšem smislu je izraz nataliteta sopomenka za rodnost. Uporabljamo jo takrat, ko primerjamo število živorojenih s celotnim prebivalstvom. V literaturi srečamo tudi izraz fertilitet, ki se uporablja za označevanje razmerja med številom živorojenih in številom žensk v rodni dobi.

Rodnost prebivalstva najpogosteje obravnavamo z naslednjimi kvantitativnimi kazalniki (Šircelj 2006, 306-312):

- splošna stopnja natalitete prikazuje razmerje med številom živorojenih otrok v koledarskem letu in številom vsega prebivalstva sredi istega leta, pomnoženo s 1000. Vrednosti do 15 ‰ predstavljajo nizko stopnjo natalitete, med 15–25 ‰ srednjo in nad 25 ‰ visoko stopnjo natalitete.
- splošna stopnja rodnosti (t. i. fertilitet) prikazuje razmerje med številom živorojenih v koledarskem letu in številom žensk v rodni dobi (t. j. med 15–49 let) sredi istega leta, pomnoženo s 1000.

- starostno specifične stopnje rodnosti prikazujejo razmerje med številom živorojenih otrok, ki so jih rodile v koledarskem letu matere določene starosti, in številom žensk te starosti sredi istega leta, pomnoženo s 1000. Izračunavamo jih po enoletnih ali petletnih starostnih kontingentih.

- celotna (ali totalna) stopnja rodnosti prikazuje povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi (t. j. med 15–49 let) v koledarskem letu. Izračunamo jo tako, da seštejemo vse vrednosti starostno specifičnih stopenj splošne rodnosti v koledarskem letu. Vrednost celotne rodnosti 2,1 pomeni, da bo prebivalstvo s takšno rodnostjo imelo enostavno reprodukcijo. Višje vrednosti pomenijo razširjeno, nižje vrednosti pa zoženo reprodukcijo.

- stopnja obnavljanja (ali reprodukcija) prebivalstva (bruto/neto) prikazuje povprečno število živorojenih deklic, ki bi jih rodila generacija žensk v svoji rodni dobi (t. j. med 15–49 let), če bi bile njihove starostno specifične stopnje rodnosti enake kot v opazovanem letu.

Na rodnost prebivalstva vplivajo številni dejavniki, tako biološki kot družbeni. Rojevanje in z njim reprodukcija prebivalstva sta v osnovi biološki proces, ki pa je v primeru današnje človeške populacije bistveno družbeno preoblikovan. Zato rodnost opredeljujemo kot družbeno preoblikovan biološki proces. Dejavniki rodnosti delujejo prek neposrednih ali posrednih vzrokov in tako oblikujejo rodnost prebivalstva. Mnogoštevilne in med seboj prepletene dejavnike lahko v skladu s pristopi različnih avtorjev razdelimo na več načinov in v več skupin. Ena od delitev loči biološke, psihološke in družbeno-ekonomske dejavnike, drug pristop pa razlikuje objektivne in subjektivne dejavnike (Šircelj 2006, 36-45).

Rojstvo otroka v sodobnih razmerah ni več toliko le družbeno-biološki, temveč je postal psiho-socialni dogodek. V razvitem delu sveta se namreč ženske ali zakonski partnerji zavestno odločajo o številu otrok. Na to posebej vpliva izobrazba žensk, ki so zaposlene. Poročajo se kasneje, odlagalo rojstvo otrok v starejše obdobje in imajo manj otrok.

Začetek padanja rodnosti v današnjih razvitih državah označuje znižanje splošne stopnje natalitete. V večini držav Zahodne in Severne Evrope se je to zgodilo v zadnjem četrtletju 19. stoletja. Prehod na nizko raven rodnosti se je v državah zahodne in severne Evrope končal v dobrih 40 letih, t. j. do 30. let 20. stoletja. Do leta 1975 je nataliteta v razvitih zahodnoevropskih evropskih državah padla pod 15 ‰, v drugih pa pod 20 ‰. Do začetka 90. let 20. stoletja pa je nataliteta padla v skoraj vseh evropskih državah na okoli 10 ‰.

Znižanje natalitete ob koncu 20. stoletja na vrednosti okoli 10 ‰ in znižanje stopenj celotne rodnosti pod vrednost 2 kažejo dve bistveni značilnosti moderne rodnosti v razvitih državah. Prva je zmanjševanje razlik med posameznimi državami, ki je posledica splošne uveljavitve nizkih reproduktivnih norm, ki so povzročile, da se je v večini razvitih držav kot norma uveljavila družina z enim do dvema otrokoma. Druga značilnost pa je, da se je rodnost znižala zdaleč pod raven, ki še zagotavlja enostavno reprodukcijo (oziroma obnavljanje) prebivalstva.

Novejše raziskave kažejo, da postaja norma enega ali dveh otrok na družino vse bolj trdna, in da ženske v razvitih državah v velikem številu primerov niso pripravljene roditi v povprečju 2-3 otrok. K temu veliko prispeva spremenjena motivacija za rojevanje otrok, vse večja nestabilnost zakonske zveze, sorazmerno slaba združljivost materinske funkcije žensk z njihovo potrebo po zaposlitvi, razne »neudobnosti«, ki izvirajo iz skrbi za otroke (visoki stroški, pomanjkanje prostega časa, idr.), odlašanje rojstva prvega otroka v 30. leta starosti in podobno.

Drugo sestavino naravnega gibanja prebivalstva predstavlja smrtnost prebivalstva. Na smrtnost vplivajo številni dejavniki, ki jih lahko uvrstimo v dve osnovni skupini. Prvo predstavljajo t. i. endogeni (notranji) dejavniki, ki so povezani z genetsko strukturo človeške vrste in njenih posameznikov; t. j. s starostjo, spolom in procesom individualnega staranja. pomembna pa je tudi vloga dednih bolezni in prirojenih napak. Drugo skupino pa predstavljajo t. i. eksogeni (zunanji) dejavniki, ki so povezani s fizičnim in družbenim okoljem posameznika in celotnega prebivalstva. Ločimo jih na dejavnike fizičnega okolja (npr. klimatske in reliefne razmere, razširjenost mikroorganizmov in drugih povzročiteljev bolezni, onesnaženost zraka, vode, prsti, ipd.) in dejavnike družbenega okolja (npr. družbena in ekonomska razvitost, zdravstvena varnost in zdravstveni sistem, položaj posameznika, kulturni in psihološki dejavniki in podobno) (Malačič 2006).

Raziskovalci ugotavljajo, da je v današnjem sodobnem svetu smrtnost pomembno odvisna od starosti in spola posameznika ter od gospodarske in socialne razvitosti družbe. Med spoloma ni le biološke razlike, ampak je spol pri smrtnosti tudi pomembna determinanta socialne, ekonomske in kulturne diferenciacije. Vendar je nemogoče natančno razdeliti razlike med moško in žensko smrtnostjo le na tisto, ki je posledica endogenih in na tisto, ki je posledica eksogenih dejavnikov. V današnjih razvitih državah je smrtnost žensk po starosti v tako rekoč vseh starostnih razredih nižja od smrtnosti moških (Malačič 2006).

Življenjska doba moških je praviloma krajša. Tako npr. v Sloveniji leta 1995 rojene dekllice pričakujejo, da bodo v povprečju živele skoraj 78 let, dečki po dobrih 70 let, medtem ko rojene dekllice v letu 2017 okoli 83 let, dečki pa 78. Pred 40. leti rojene ženske se lahko nadejajo starosti 73 let, moški po le 65 let. Ker se pričakovano trajanje življenja podaljšuje, je v populacijah razvitih držav vse več ostarelih ljudi.

Začetek padanja smrtnosti je povezan z agrarno in industrijsko revolucijo. V posameznih državah zahodne in severne Evrope je smrtnost začela padati v drugi polovici 18. stoletja. V začetku je prišlo do postopnega zniževanja vrhov smrtnosti, ki so bili posledica izginotja nekaterih epidemij in lakote. Značilno je bilo sorazmerno počasno padanje smrtnosti, ki se je v razvitih državah v obdobju med 1800 – 1935 znižala približno na današnjo raven, t. j. na okoli 10 ‰. Po končanem demografskem prehodu se je smrtnost v razvitih državah še naprej zniževala, vendar na to zniževanje kažejo le spremembe v podaljševanju življenjskega pričakovanja ob rojstvu, ne pa tudi spremembe splošnih stopenj smrtnosti, saj so te preveč odvisne od starostne strukture prebivalstva. Splošne stopnje smrtnosti so tako danes v razvitih državah sorazmerno visoke (okoli 10 ‰), in so višje kot v manj razvitih državah, ki imajo

velik delež mlajšega prebivalstva. V razvitih državah so posledica visokega deleža ostarelega prebivalstva, ki dolgo živi, kar je odraz dobrih življenjskih razmer in razvite medicinske oskrbe.

Smrtnost prebivalstva najpogosteje obravnavamo z naslednjimi kvantitativnimi kazalniki:

- splošna stopnja smrtности (mortaliteta) prikazuje razmerje med številom umrlih v koledarskem letu in številom vsega prebivalstva sredi istega leta, pomnoženo s 1000. Vrednosti do 9 ‰ predstavljajo nizko stopnjo smrtности, med 9–12 ‰ srednjo, nad 12 ‰ pa visoko stopnjo smrtности.
- smrtnost dojenčkov prikazuje razmerje med številom umrlih dojenčkov v koledarskem letu in številom živorojenih v istem letu, pomnoženo s 1000.
- povprečna starost umrlih.

Selitve ali migracije prebivalstva so demografski pojav, ki od nekdanj odseva gospodarske, politične, narodne, verske in kulturne razmere v državi ali neki pokrajini. So del mobilnosti oziroma splošne človekove zmožnosti premikanja. Navadno so opredeljene kot prostorski premiki posameznih ljudi z odselitvenega na priselitveno območje. Zaradi množice dejavnikov, ki vplivajo nanje in jih spodbujajo, so smeri in obseg selitvenih gibanj veliko manj predvidljivi in stalni kot naravno gibanje prebivalstva. Selitve so prostorski premiki, zato v zvezi z njimi govorimo o prostorski mobilnosti prebivalstva. Razlikovati jih je treba od drugih oblik mobilnosti, kot so poklicna, izobrazbeno, socialna in druge. S selitvami ne smemo enačiti tudi dnevne mobilnosti prebivalstva. O selitvah govorimo takrat, ko neka oseba spremeni kraj stalnega (ali začasnega) bivališča, pri čemer mora prečkati mejo naselja.

Poznamo več vrst selitev, ki jih lahko delimo na več načinov in po ravneh:

- primarne, sekundarne in povratne selitve (ali t. i. reemigracija)
- stalne ali začasne selitve
- notranje ali zunanje (v drugo državo) selitve
- posamične ali skupinske selitve (neorganizirane se imenujejo eksodus)
- prostovoljne ali prisilne selitve
- z vidika procesa urbanizacije je pomembna delitev na ruralne in urbane selitve (t. j. selitve med podeželjem in mesti).

Meja med začasnimi in trajnimi selitvami je navadno poljubna. Še bolj je vprašljiva zato, ker je večina selitev povezana z odtujevanjem odselitvenemu okolju in prilagajanjem priselitvenemu. Če se na primer za izhodišče vzamejo ravni naselja, občine in države, je mogoče opredeliti selitve na posamezni ravni in med njimi. Prve in druge so notranje, tretje pa zunanje selitve.

Priseljevanja v razvite države ni spodbudila prenizka stopnja rodnosti v njih, pač pa predvsem zaposlitvene možnosti v gospodarsko in bivanjsko privlačnejšem okolju. Vendar pa je za t. i. ekonomsko imigracijo marsikdaj veljalo zmotno prepričanje, da bo v glavnem začasna, saj je v večini primerov prerasla v stalno preselitev. Države, ki so imele veliko t. i. ekonomskih migrantov, s številnimi ukrepi poskušajo regulirati

priseljavanje in s strogo imigracijsko politiko sčasoma priselitvene tokove uskladijo s svojimi interesi. V številnih razvitih državah postajajo selitve zaradi upadanja rodnosti in staranja prebivalstva pomembna sestavina razvoja oziramo rasti prebivalstva. Selitveni tokovi so pomembni, včasih celo usodni za države z malo prebivalstva, med katere spada tudi Slovenija. Že majhno povečano priseljavanje ali odseljavanje zelo spremeni sestavo in prostorsko razporeditev prebivalstva, zato je poznavanje velikosti in smeri selitvenih tokov ter njihove povezanosti z različnimi družbeno-gospodarskimi dejavniki podlaga za predvidevanje posledic sprememb, ki jih selitve povzročajo na območjih priseljavanja in odseljavanja (Fridl et al. 1998).

Selitve so med demografskimi procesi, glede na obseg raziskav ter njihovo vsebinsko in teoretično dodelanost, eno najmanj razvitih področij. Poseben problem predstavlja zbiranje podatkov, saj začasne preselitve znotraj države pogosto niso statistično zabeležene.

Selitveno (mehansko) gibanje prebivalstva opredeljujemo s tremi osnovnimi kazalci: priseljavanjem, odseljavanjem (izseljevanjem) in selitvenim prirastom. Priseljavanje (imigracija) pove, koliko ljudi se je v neki časovni enoti priselilo na neko območje, stopnja priseljavanja, ki jo izražamo v promilih, pa pove število priseljenih ljudi na 1000 prebivalcev. Odseljavanje (emigracija) pove, koliko ljudi se je v neki časovni enoti odselilo z nekega območja, stopnja odseljavanja, ki ga izražamo v promilih, pa pove število odseljenih ljudi na 1000 prebivalcev. Selitveni prirast je razlika med številom priseljenih in številom odseljenih ljudi, stopnja selitvenega prirasta pa razlika med stopnjo priseljavanja in stopnjo odseljavanja.

Naravno in selitveno gibanje prebivalstva v Sloveniji

Rodnost v Sloveniji se je pričela zmanjševati pod vplivom demografskega prehoda v 20. letih 20. stoletja, kar je okoli 40 let pozneje kot v razvitejših državah zahodne in srednje Evrope. V naslednjih petdesetih letih je sledilo obdobje zniževanje rodnosti, v katerem se je nataliteta z visokih vrednosti (okoli 30 ‰) znižala na sodobno, načrtovano in nizko rodnost. Po 2. svetovni vojni se je znižala skoraj za polovico, t. j. na 15–20 ‰, pozneje pa se je še zniževala. Do začetka 90. let 20. stoletja se je splošna stopnja natalitete v Sloveniji znižala na okoli 10 ‰ (Šircelj 2006, 117-118).

Po 2. svetovni vojni se je v Sloveniji največ otrok rodilo leta 1950 (35.992). Še leta 1979 se jih je rodilo več kot 30.000, po letu 1980 pa je število rojstev naglo upadalo (leto 1980 predstavlja izrazito prelomnico, ko se je rodnost zmanjšala pod samoobnovitveno raven v več kot polovici evropskih držav). Leta 1992 se je v Sloveniji prvič rodilo manj kot 20.000 otrok, najmanj pa se jih je rodilo leta 2003 (17.321). Po letu 2008 je število živorojenih otrok v Sloveniji zopet preseгло 22.000 na leto, saj v tem obdobju rojevajo vnukinje baby-boom generacije. Tako je bila splošna stopnja natalitete v Sloveniji v desetletju 1990-2000 nižja od 10 ‰, leta 1999 in med letoma 2001-2003 pa celo nižja od 9 ‰, s čimer se je Slovenija v tem obdobju uvrstila skoraj na dno evropske in svetovne lestvice. Po letu 2008 je stopnja natalitete zopet višja od 10 ‰.

Celotna rodnost se je sprva zmanjševala hitro, nato pa vedno počasneje. Ženske, rojene okrog leta 1875, so v povprečju rodile skoraj pet otrok (4,7), njihove hčere le še tri (3,0), vnukinje dva (2,0), pravnukinje pa že manj kot dva otroka (1,8) (Vojnovič et al 1994). Celotna rodnost je bila najnižja na prehodu v 21. stoletje (1,2 otroka). Za enostavno obnavljanje prebivalstva pri sedanji ravni umrljivosti bi morala ženska v svoji rodno dobi v povprečju roditi 2,1 otroka. Zadnjič je bila ta vrednost v Sloveniji dosežena leta 1980, potem pa je začela upadati in se konec 90. let ustalila pri vrednosti 1,2 otroka. Šele po letu 2008 se je povečala na okoli 1,5 otrok. Sedanja rodnost tako zagotavlja samo 60 % ravni, ki bi jo v Sloveniji potrebovali za enostavno reprodukcijo prebivalstva.

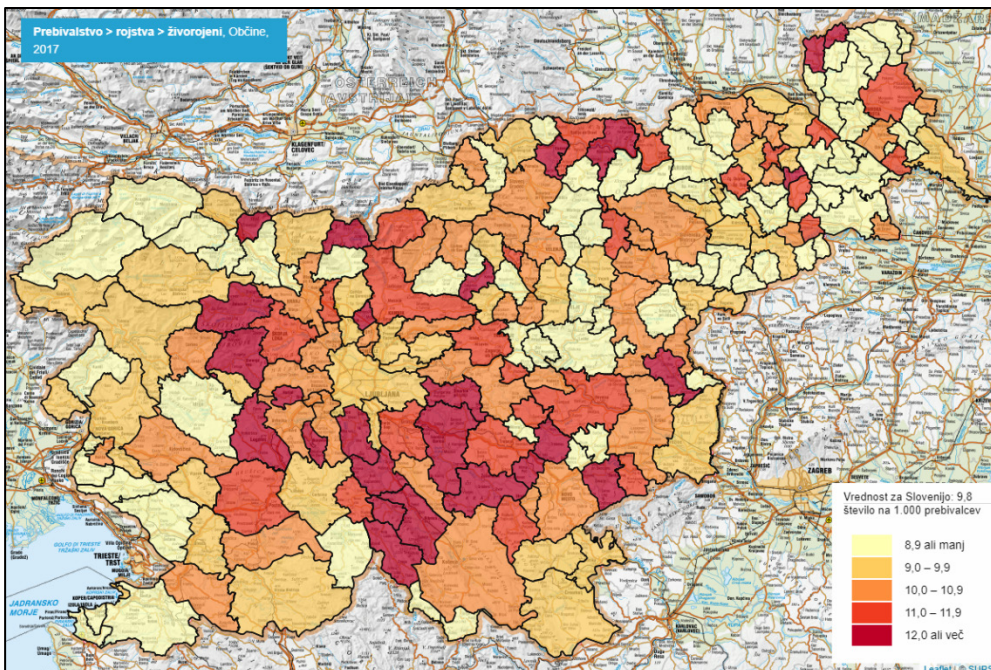
Zniževanje rodnosti je posledica zavestnega in načrtovanega omejevanja rodnosti, ki se je pričelo konec 19. stoletja, vendar različno v različnih socialnih skupinah in različnih pokrajinah. Najprej se je pričelo v mestih, v višjih socialnih slojih, med bolj izobraženimi in zaposlenimi ženskami ter se postopoma širilo med vse sloje in skupine. Na začetku demografskega prehoda so bile razlike med socialnimi sloji še velike, danes pa so zelo majhne. Tudi razlike med mestom in podeželjem so danes zelo majhne. Zaradi navedenega se je rodnost v Sloveniji zmanjšala na tako nizko raven, da ne zadošča več niti za enostavno reprodukcijo prebivalstva in ohranjanje zdajšnjega števila prebivalcev.

Generacije, rojene v začetku 60. let 20. stoletja, so ob prelomu tisočletja, predvsem zaradi dolgotrajnejšega izobraževanja, v zadnjem desetletju pa tudi zaradi visokega deleža brezposelnosti med mladimi, začele odlagati rojevanje na višjo starost, kar je že dalj časa značilno za številne evropske države. Še pred tremi desetletjema je bila rodnost največja v skupini žensk, starih 22 let, v 90. letih pri ženskah, starih 24 let, v zadnjem desetletju pa hitro narašča; pri rojstvu prvega otroka je presegla 28 let, pri vseh rojstvih pa 30 let.

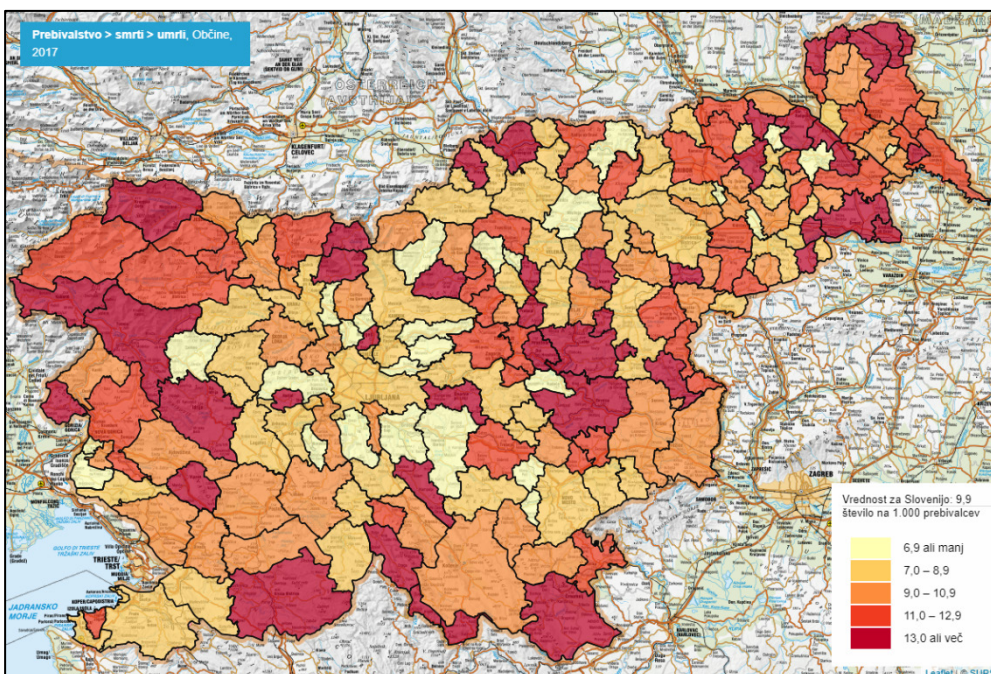
K zmanjševanju rodnosti so vplivali številni dejavniki. Pogosto se omenjajo naslednji: podaljševanje izobraževanja, poznejše zaposlovanje in osamosvajanje žensk od izvornih družin, čedalje večje težave pri pridobitvi stanovanja in še vrsta drugih dejavnikov. Za razliko od obdobja pred letom 1980 se je pojavil tudi problem rastoče brezposelnosti, tudi pri mlajšem prebivalstvu, ki išče prvo zaposlitev.

Nenazadnje je treba omeniti tudi spremembe v vrednostnem sistemu, tako v družbi kot pri posameznikih. Ta se je v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja izrazilo spremenil v smer poudarjene individualnosti, kar se je odrazilo v spremenjeni strategiji mladega prebivalstva pri oblikovanju družine. Vse to se je odrazilo zlasti v manjšem deležu poročenih, poznejšem poročanju ali oblikovanju zunajzakonskih zvez (v katerih se danes rodi že več kot polovica otrok v Sloveniji) in manjšem številu otrok, kar je vplivalo na izrazitejšo odlaganje rojstev. Ta premik so še pospešile družbene zahteve po čedalje višji izobrazbi, ki se v vsej svoji razsežnosti kažejo v zadnjih nekaj letih. Daljše izobraževanje je prispevalo k še večji odvisnosti mladih od izvornih družin in je pospremljeno z vsesplošnimi težavami ob pridobivanju stalne zaposlitve in lastnega stanovanja (Černič Istenič 1994, 185-187).

Slika 17: Splošna stopnja natalitete (na 1000 prebivalcev) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
Vir: SURS-STAGE, 2018.

Slika 18: Splošna stopnja smrtnosti (na 1000 prebivalcev) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
Vir: SURS-STAGE, 2018.

V zadnjih dveh desetletjih je krepitev tržnih odnosov ter povečano gospodarsko in družbeno razslojevanje žensko delovno silo prizadelo bolj kot moško. S tem se je reprodukcijska kriza le še poglobila. Odlaganje rojstev vodi v čedalje večjo povprečno starost ob rojevanju, kar povzroča tudi zmanjšano število rojenih otrok na žensko. Reprodukcijske težave s starostjo naraščajo, s tem pa se povečujejo stresni dejavniki. Zdajšnje razmere se bodo verjetno še zaostrile, saj brez vzpodbudnih ukrepov demografske politike ne more priti do sprememb.

Zaradi izboljšane zdravstvene varstva se je v Sloveniji umrljivost zelo zmanjšala že med svetovnimi vojnami. V petdesetih letih, od 1910-1960, se je splošna stopnja smrtnosti zmanjšala za polovico. Leta 1920 je znašala 20,6 ‰, leta 1930 15,1 ‰, in leta 1960 le še 9,6 ‰. Od takrat dalje niha med 9–10 ‰, in to kljub daljšanju življenjske dobe. Ker se z zmanjševanjem rodnosti povečuje povprečna starost prebivalstva, se umrljivost v prihodnjih letih, kljub razvoju zdravstvene varstva, ne bo mogla zmanjšati. V zadnjih treh desetletjih v Sloveniji letno umre med 18.000 – 19.000 prebivalcev, po letu 2010 pa nekaj čez 19.000 prebivalcev.

Sredi 19. stoletja je bilo na ozemlju Slovenije pričakovano trajanje življenja okrog 40 let. Z zmanjšanjem smrtnosti se je povečala razlika v smrtnosti moških in žensk ter njihovi pričakovali življenjski dobi, ki je leta 1930 dosegla vrednost 51 let za moške in 54 za ženske, sredi 20. stoletja pa 70 let za moške in 78 let za ženske. Leta 2017 se je povečala na 78 let za moške in 83 let za ženske. Ženske živijo precej dlje kot moški (v povprečju 6 let). To je značilnost vsega razvitega sveta, le da so razlike med spoloma v večini držav manjše kot pri nas. Večja razlika je posledica večje umrljivosti moških, ki v Sloveniji umirajo pogosteje od žensk v vseh starostnih skupinah, razen v najvišji (85 let in več). Razlike so največje med 15. in 35. letom. V tej starosti je pogostost smrti pri moških celo do štirikrat večja kot pri ženskah.

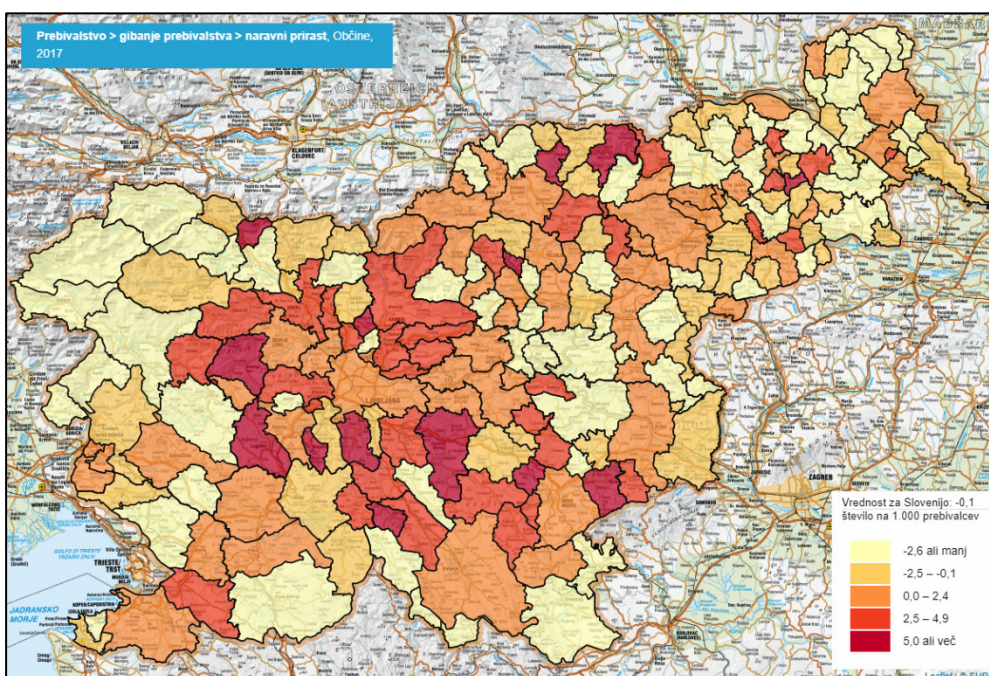
Demografski prehod se je v Sloveniji končal v 60. letih 20. stoletja in je bil krajši kot v marsikateri evropski državi. Njegov konec je zaznamovala razširitev zavestnega odločanja o rojstvih, kar je vodilo v vse manjšo rodnost in posledično v negativni naravni prirast. Leta 1993 je bil tako naravni prirast prvič po 2. svetovni vojni negativen, med letoma 1997–2005 pa je Slovenija imela konstantno negativni naravni prirast, ki je znašal okoli –0,5 ‰ (z viškom leta 2003, ko je znašal –1,1 ‰ in je prispeval k zmanjšanju števila prebivalcev za 2.130 oseb). Od leta 2006 je naravni prirast v Sloveniji zopet pozitiven (okoli 1,5 ‰), vendar se v zadnjih letih, zaradi zmanjšane rodnosti, ponovno zmanjšuje.

Negativni naravni prirast je predvsem posledica dolgoročnega upadanja rodnosti. Rodnost je postopoma dosegla tako nizko raven, da se generacije niso več obnavljale (generacije otrok so bile manj številne od generacij staršev). V Sloveniji so bile prve generacije, ki so imele premalo otrok, da bi zagotovile obnavljanje prebivalstva, rojene že med svetovnimi vojnami. Od takrat se je razlika med dejansko in »potrebno« rodnostjo še povečala. Zato so mlade generacije vedno manj številčne, starejše pa, tudi zaradi podaljševanja življenja, vedno številčnejše. Prebivalstvo se je postaralo, kar lahko vodi v depopulacijo v naslednjih desetletjih. Projekcije razvoja prebivalstva Slovenije kažejo, da bo do približno leta 2020 sicer še vedno počasi naraščalo, nato pa naj bi začelo dolgoročno upadati.

Prebivalstvo se pospešeno stara tudi na območjih, od koder se ljudje odseljujejo. Zato se je negativni naravni prirast najprej pojavil prav v občinah, kjer je bilo odseljivanje izrazito že v 70. letih 20. stoletja. Leta 1993 je imelo že 45 % tedanjih slovenskih občin negativni naravni prirast. Večina jih je bila ob državni meji, v goratih in perifernih območjih. V drugi polovici 80. let sta se občinam z negativnim naravnim prirastom z obrobja pridružili še tedanji mestni občini Ljubljana in Maribor, kjer se je začelo zgoščanje ostarelega prebivalstva v manj kakovostnih soseskah s starejšimi hišami. Mlajši so se množično preseljevali na privlačnejša obrobja obeh mest oziroma v njuno bližnjo okolico, kjer so zrasle številne družinske in vrstne hiše. Danes so suburbana območja v Sloveniji območja z največjim naravnim prirastom, medtem ko je ta v večjih mestih lahko tudi negativen (Fridl et al. 1998).

Podatki na kartah za leto 2017 kažejo, da so imele izrazito nizko splošno stopnjo natalitete štiri mestne občine v Sloveniji: Ptuj (8,0 ‰), Murska Sobota (8,3 ‰), Celje (8,3 ‰) in Maribor (8,5 ‰) (državno povprečje je bilo 9,8 ‰; kolikor je znašala splošna stopnja natalitete tudi v mestni občini Ljubljana). Pri splošni stopnji smrtnosti so z nadpovprečnimi vrednostmi zopet izstopale mestne občine Maribor (12,6 ‰), Murska Sobota (12,2 ‰), Nova Gorica (11,2 ‰) in Ptuj (10,9 ‰) (državno povprečje je bilo 9,9 ‰; mestna občina Ljubljana je imela vrednost 8,3 ‰).

Slika 19: Naravni prirast prebivalstva (na 1000 preb.) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
Vir: SURS-STAGE, 2018.

Posledično so imele izrazit negativen naravni prirast prebivalstva v letu 2017 štiri že omenjene mestne občine, med katerimi je bil največji v Mariboru (-4,1 ‰), sledile pa so Murska Sobota (-3,9 ‰), Ptuj (-2,9 ‰) in Nova Gorica (-2,1 ‰) (državno povprečje je bilo -0,1 ‰; mestna občina Ljubljana je imela vrednost 1,5 ‰).

Slovenija je bila dolgo država, iz katere se je prebivalstvo odseljevalo. Od sredine 19. stoletja (iz tistega časa so prvi statistični podatki o prebivalstvu) do 60. let 20. stoletja je bilo odseljevanje iz Slovenije večje od priseljevanja vanjo. Odseljevanje sicer ni bilo vedno enako intenzivno. Močno je bilo v desetletjih pred 1. svetovno vojno, ko so se ljudje selili predvsem v čezmorske države (predvsem v Severno Ameriko), še večje je bilo med svetovnima vojnoma, ko so se Slovenci selili tudi v zahodno Evropo. Po 2. svetovni vojni je odseljevanje v tujino postopoma nazadovalo, vendar le navidezno. Stalnih odselitev je bilo malo in niso bistveno vplivale na selitveni prirast Slovenije. Pojavila pa se je nova oblika odseljevanja, t. j. odhajanje prebivalcev na delo v države zahodne, srednje in severne Evrope. Uradno je bilo to le začasno odseljevanje v tujino zaradi dela (t. i. zdomstvo), ker so tisti, ki so odšli, v Sloveniji le začasno odjavili stalno prebivališče in so se še naprej šteli za prebivalce Slovenije.

60. leta 20. stoletja predstavljajo začetek obdobja tridesetletnega priseljevanja v Slovenijo, ki je zaradi upadanja števila rojstev neposredno vplivalo tudi na rast prebivalstva, njegovo starostno in narodno sestavo. Slovenija je zaradi precejšnje razvitosti takrat postala zanimiva za priseljence iz drugih republik nekdanje Jugoslavije. Sprva so prihajali predvsem zaradi zaposlitve in večjega zaslužka, pozneje pa zaradi boljših in kakovostnejših življenjskih razmer. Zato so se poleg zaposlenih priseljevali tudi družinski člani. Od leta 1975 do 1982 se je v Slovenijo priselila kar tretjina vseh v tridesetih letih priseljenih prebivalcev (t. j. okoli 94.000 ljudi od skupno okoli 151.000 priseljenih z območja nekdanje Jugoslavije; kar je predstavljalo okoli 7,7 % prebivalstva Slovenije) (Fridl et al. 1998).

Priseljenci, ki so prišli v Slovenijo, so se naselili prav v vseh njenih regijah. Najpomembnejši dejavnik za usmerjanje priselitev je bila gospodarska razvitost območja, kar je bilo povezano z večjo možnostjo zaposlitve. Največ priseljencev se je naselilo v najbolj industrijsko razvitih območju, to je na območju od takratnih občin Jesenice, Kranj, Škofja Loka do ljubljanskih občin, ter prek Zasavja proti severovzhodu države (občine Celje, Velenje, Maribor). Zunaj tega območja se je več priseljencev naselilo še v občini Nova Gorica in v obalnih občinah. Največ iz tujine priseljenega prebivalstva je bilo v večjih mestih, vendar je njihov delež med vsemi priseljenimi le redko kje presegal 16 %. Z najvišjimi deleži so bili zastopani v Ljubljani, Velenju, Kopru, na Jesenicah in v Izoli.

Leta 1991 so gospodarskim spremembam (gospodarska kriza, zmanjšanje zaposlenosti, povečanje brezposelnosti) sledile tudi politične spremembe, t. j. razpad tedanje Jugoslavije ter vojna na Hrvaškem in nekoliko pozneje še v Bosni in Hercegovini. Splet teh dejavnikov je vplival na popolno spremembo selitvenih gibanj. Odseljevanje je postalo večje od priseljevanja. Po letu 2000 je postalo priseljevanje v Sloveniji zopet intenzivno in pozitivni selitveni prirast s tujino je danes pomemben vzrok za povečevanje števila prebivalcev v Sloveniji.

Na prerazporeditev prebivalstva znotraj Slovenije pomembno vplivajo t. i. notranje selitve, ki so močno razširjene. Tako skoraj polovica prebivalstva Slovenije ne živi v naselju rojstva oziroma prvega prebivališča.

Za obdobje do 70. let prejšnjega stoletja je bilo značilno predvsem priseljevanje iz drugih delov tedanje Jugoslavije, ki je bilo zvečine usmerjeno v urbana in druga pomembnejša središča. V tem obdobju je tudi Maribor pridobil več kot 40 % od celotnega priseljenega prebivalstva. Več kot 30 % od vsega priseljenega prebivalstva so med mesti z nad 10.000 prebivalci pridobili še Ljubljana, Celje, Kranj, Koper, Novo mesto, Trbovlje, Murska Sobota, Jesenice in Izola. Za to obdobje je značilna intenzivna industrializacija, ki sta jo spremljali deagrarizacija podeželja in urbanizacija. Vsi ti procesi so še zlasti v naslednjem obdobju vzpodbudili precejšnjo rast mestnega prebivalstva. V prvih treh desetletjih po 2. svetovni vojni je intenzivna industrializacija povzročala množično odseljevanje kmečkega prebivalstva v mesta in razvoj industrijskih središč. Možnost zaposlitve, večji zaslužek, zagotovljena socialna varnost, več prostega časa so bili glavni spodbujevalci teh selitev (Fridl et al. 1998).

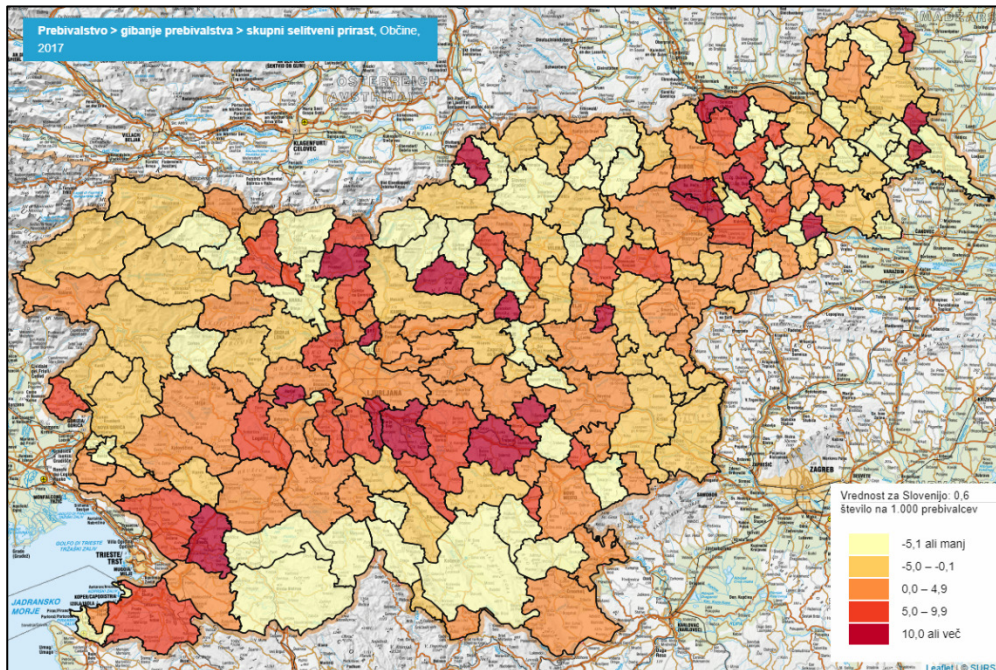
V obdobju med letoma 1971 in 1990 med mesti izstopa Velenje, ki je takrat pridobilo več kot polovico od vseh priseljencev; takrat se je tudi sorazmerno najbolj povečalo. V tem obdobju so pridobila več kot 40 % od vseh priseljenih še mesta Celje, Kranj, Novo mesto, Ptuj, Jesenice, Murska Sobota, Nova Gorica in Škofja Loka. Za to obdobje je torej značilno, da je večina večjih mest pridobila največji del priseljenega prebivalstva. Pri tem je potrebno dodati, da slovenska mesta v vsem obdobju po 2. svetovni vojni niso imela dovolj visoke rodnosti, da bi se sama obnavljala, zato je njihova rast temeljila predvsem na priseljevanju.

V obdobju po letu 1991 so vsa večja mesta pridobila podoben delež priseljenih, t. j. med 20–30 %. Manj kot 20 % jih je pridobilo le Velenje, kar kaže na velik pomen priseljevanja v predhodnem obdobju, zlasti v njegovem prvem desetletju. V zadnjem obdobju se je intenzivnost selitev v Sloveniji nekoliko zmanjšala, kar pa je že odraz spremenjenih družbeno-političnih razmer in manj ugodnega gospodarskega stanja.

Za zadnje obdobje pa je značilno veliko pridobivanje prebivalstva v manjših naseljih osrednje Slovenije, kar je zlasti posledica napredovanja suburbanizacije. Rezultati popisa 2002 kažejo pospešeno suburbanizacijo Slovenije in rast števila prebivalstva v okolici mest, ki je najbolj izrazita v okolici Ljubljane, ki jo v celoti obkrožajo občine z nadpovprečno rastjo števila prebivalstva (za več kot 20 % se je npr. število prebivalcev povečalo v občinah Škofljica, Trzin, Ig in Brezovica). Istočasno so to občine z najmanjšim deležem enočlanskih gospodinjstev, kar kaže na zelo ugodno demografsko strukturo teh območij. Na drugi strani pa se je število prebivalcev v največjih mestih pričelo zmanjševati, pri čemer še posebej izstopa Maribor.

Med analiziranimi mestnimi občinami v Sloveniji je bilo za leto 2017 opaziti, da so imele negativni selitveni prirast prebivalstva predvsem tiste občine, ki so pričele zaostajati v gospodarskem in splošnem družbenem razvoju. Z največjim negativnim prirastom so izstopale mestne občine Slovenj Gradec (-8,1 %), Kranj (-5,4 %), Nova Gorica (-3,7 %) in Murska Sobota (-3,5 %). Državno povprečje je bilo pozitivno (0,6 %) in toliko je znašal tudi skupni selitveni prirast v mestni občini Ljubljana, medtem ko je imela mestna občina Maribor v letu 2017 višji priselitveni prirast (2,1 %). Pri tem je potrebno seveda opozoriti, da se vrednosti selitvenega prirasta mnogo bolj

dinamično spreminjajo v posameznih letih, kot se vrednosti naravnega prirasta, zato jih je potrebno spremljati v večletnem časovnem obdobju.

Slika 20: Selitveni prirast prebivalstva (na 1000 preb.) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
Vir: SURS-STAGE, 2018.

Naravno in selitveno gibanje prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji

Analiza naravnega gibanja prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji za leti 1981 in 1990 (podatki za selitveno gibanje po naseljih so na voljo šele od leta 1995 dalje) kaže, da je mesto Maribor v obeh letih izstopalo z najnižjo vrednostjo naravnega prirasta. Leta 1981 so imela vsa mesta še pozitiven naravni prirast (največji je bil v Velenju z 16,4 %, najnižji pa v Mariboru z 4,0 ‰), leta 1990 pa mesto Maribor pred drugimi mesti že izstopa z negativnim naravnim prirastom (-1,3 ‰). Ta je bil negativen tudi še na Ptujju (-0,2 ‰).

Splošna stopnja natalitete je bila v letu 1981 najnižja v Kopru in Mariboru, leta 1990 pa v Novi Gorici in Mariboru. V letu 1981 sodi mesto Maribor tudi med tri mesta z najvišjo splošno stopnjo smrtnosti v Sloveniji, leta 1990 pa poleg Ptujja med dve mesti z najvišjo stopnjo smrtnosti (ki je nad državnim povprečjem).

V letu 2017 mesto Maribor sicer ni imelo najnižje splošne stopnje natalitete (za nekaj desetink promila je bila nižja na Ptujju, v Celju in Kopru), vendar pa sodi med dve mesti v Sloveniji z najvišjo splošno stopnjo smrtnosti; daleč nad državnim povprečjem (9,9 ‰) s 13,1 ‰ izstopata Nova Gorica in s 13,0 ‰ Maribor. Posledični ima Maribor najnižjo stopnjo naravnega prirasta (-4,4 ‰) med večjimi mesti v državi.

Preglednica 13: Naravno gibanje prebivalstva (na 1000 prebivalcev) v večjih mestih v Sloveniji v letu 1981 in 1990.

Leto	1981			1990		
	Rojeni	Umrli	Naravni prirast	Rojeni	Umrli	Naravni prirast
Ljubljana	16,4	8,4	8,0	10,9	8,2	2,7
Maribor	12,4	8,3	4,0	8,5	9,8	-1,3
Celje	13,9	8,1	5,8	10,0	8,6	1,4
Kranj	16,1	7,5	8,6	11,6	7,7	3,8
Koper	10,9	5,0	5,9	9,7	5,7	4,0
Velenje	21,1	4,7	16,4	11,6	4,5	7,1
Novo mesto	16,4	6,1	10,3	12,0	6,3	5,7
Ptuj	17,0	8,5	8,5	10,9	11,1	-0,2
Nova Gorica	16,0	5,9	10,1	8,2	5,1	3,1
Murska Sobota	17,4	8,2	9,1	9,5	7,6	1,8
Slovenj Gradec	18,1	7,9	10,2	11,0	5,4	5,7
Slovenija	15,4	9,9	5,5	11,4	9,4	1,9

Vir podatkov: SURS, 2018.

Preglednica 14: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva (število oseb) v večjih mestih v Sloveniji v letu 2017.

Mestno naselje	Rojeni	Umrli	Pri-seljeni	Od-seljeni	Naravni prirast	Selitveni prirast	Skupni prirast
Ljubljana	2.741	2.346	18.562	18.332	395	230	625
Maribor	820	1.238	7.593	7.419	-418	174	-244
Celje	318	374	2.731	2.797	-56	-66	-122
Kranj	386	281	1.887	2.228	105	-341	-236
Koper	214	259	2.374	2.134	-45	240	195
Velenje	224	208	1.546	1.561	16	-15	1
Novo mesto	257	237	1.555	1.561	20	-6	14
Ptuj	144	200	1.256	1.184	-56	72	16
Nova Gorica	123	171	1.034	1.117	-48	-83	-131
Murska Sobota	95	109	718	773	-14	-55	-69
Slovenj Gradec	67	62	502	558	5	-56	-51

Slovenija	20.241	20.509	18.808	17.555	-268	1253	985
MO Maribor	942	1.391	7.706	7.472	-449	234	-215
Mesto Maribor	820	1.238	7.593	7.419	-418	174	-244
Druga naselja v MO Maribor	122	153	113	53	-31	60	29

Vir podatkov: SURS, 2018.

Podatki za selitveno gibanje prebivalstva po naseljih so na voljo šele od leta 1995 dalje. Za primerjavo z drugimi večjimi mesti v Sloveniji so bili analizirani le za leto 2017. Rezultati primerjave kažejo, da je imel selitveni prirast najvišje pozitivne vrednosti v Kopru in na Ptuj, najnižje pa v Kranju, Slovenj Gradcu in Novi Gorici. Maribor v analiziranem obdobju ni izstopal in je imel rahlo pozitiven selitveni prirast (1,8 %).

Vendar pa je potrebno pri interpretaciji podatkov opozoriti, da je selitvena mobilnost bistveno bolj težavna za analizo, saj poseben problem predstavlja zbiranje podatkov, poleg tega pa začasne selitve znotraj države pogosto statistično niso zabeležene. Zaradi velikih variacij med podatki v posameznih letih je potrebno pojav selitev tudi spremljati skozi daljše časovno obdobje.

Preglednica 15: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva (na 1000 prebivalcev) v večjih mestih v Sloveniji v letu 2017.

Mestno naselje	Rojeni	Umrli	Pri-seljeni	Od-seljeni	Naravni prirast	Selitveni prirast	Skupni prirast
Ljubljana	9,8	8,4	66,2	65,4	1,4	0,8	2,2
Maribor	8,6	13,0	80,0	78,2	-4,4	1,8	-2,6
Celje	8,4	9,8	71,7	73,5	-1,5	-1,7	-3,2
Kranj	10,3	7,5	50,2	59,3	2,8	-9,1	-6,3
Koper	8,5	10,2	93,8	84,3	-1,8	9,5	7,7
Velenje	9,0	8,3	62,0	62,6	0,6	-0,6	0,0
Novo mesto	11,0	10,2	66,7	66,9	0,9	-0,3	0,6
Ptuj	8,1	11,2	70,6	66,6	-3,1	4,0	0,9
Nova Gorica	9,4	13,1	78,9	85,3	-3,7	-6,3	-10,0
Murska Sobota	8,5	9,7	64,1	69,1	-1,3	-4,9	-6,2
Slovenj Gradec	9,2	8,5	68,8	76,5	0,7	-7,7	-7,0
Slovenija	9,8	9,9	9,1	8,5	-0,1	0,6	0,5
MO Maribor	8,5	12,5	69,4	67,3	-4,0	2,1	-1,9
Mesto Maribor	8,6	13,0	80,0	78,2	-4,4	1,8	-2,6
Druga naselja v MO Maribor	7,5	9,4	7,0	3,3	-1,9	3,7	1,8

Vir podatkov: SURS, 2018.

Naravno in selitveno gibanje prebivalstva v mestu Maribor

Analiza naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva omogoča razložiti proces zmanjšanja števila prebivalcev v Mariboru po letu 1979. Kot je bilo že ugotovljeno, je bilo naravno gibanje prebivalstva v mestu v začetku 80. let prejšnjega stoletja še pozitivno (2,7 ‰), vendar se je že močno zmanjšalo v primerjavi s predhodnim obdobjem. Kus (1989, 19) npr. v svoji analizi navaja, da je naravni prirast v 60. letih znašal okoli 8 ‰, v 70. letih pa okoli 5 ‰.

Že leta 1985 je bilo v Mariboru število rojenih (1.073 oseb) prvič manjše od števila umrlih (1.158 oseb) in naravni prirast je bil po tem letu konstantno negativen (negativen naravni prirast se je na nivoju Slovenije pojavil šele leta 1993).

V drugi polovici 80. let je naravni prirast znašal okoli -1,0 ‰, razlika med številom rojenih in umrlih pa je znašala okoli -100 oseb na leto. V tem obdobju je bilo selitveno gibanje prebivalstva veliko in še vedno pozitivno (okoli 4 ‰; v mesto se je priselilo okoli 400 oseb na leto več kot se jih je odselilo), kar je vplivalo na to, da se je število prebivalcev v mestu še vedno povečevalo.

Preglednica 16: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva (število prebivalcev) v mestu Maribor med letoma 1979 in 2017.

Leto	Rojeni	Umrli	Pri-seljeni	Od-seljeni	Naravni prirast	Selitveni prirast	Skupni prirast
1979	1.491	925	-	-	566	-	-
1980	1.314	953	-	-	361	-	-
1981	1.314	885	-	-	429	-	-
1982	1.262	979	2.786	2.919	283	-133	150
1983	1.125	1.070	4.001	4.132	55	-131	-76
1984	1.138	1.031	3.855	4.059	107	-204	-97
1985	1.073	1.158	4.016	4.000	-85	16	-69
1986	1.013	1.151	4.211	3.892	-138	319	181
1987	1.009	1.103	2.922	2.928	-94	-6	-100
1988	1.053	1.147	4.084	3.658	-94	426	332
1989	976	1.010	3.519	3.101	-34	418	384
1990	904	1.037	2.223	1.796	-133	427	294
1991	905	1.014	1.621	1.631	-109	-10	-119
1992	827	1.091	1.191	1.868	-264	-677	-941
1993	777	1.058	931	1.611	-281	-680	-961
1994	795	1.048	903	1.290	-253	-387	-640
1995	791	989	880	1.267	-198	-387	-585
1996	811	1.009	854	1.402	-198	-548	-746
1997	768	1.043	786	1.628	-275	-842	-1.117
1998	703	1.026	752	1.552	-323	-800	-1.123
1999	649	992	841	1.630	-343	-789	-1.132
2000	734	1.083	802	1.598	-349	-796	-1.145
2001	700	993	805	1.659	-293	-854	-1.147
2002	710	991	925	2.071	-281	-1.146	-1.427
2003	741	1.024	778	1.531	-283	-753	-1.036
2004	672	1.057	908	1.709	-385	-801	-1.186
2005	772	1.075	1.044	1.832	-303	-788	-1.091
2006	739	998	1.183	2.241	-259	-1.058	-1.317
2007	683	1.025	1.295	2.108	-342	-813	-1.155
2008*	864	1.076	9.026	8.487	-212	539	327
2009	831	999	7.085	6.629	-168	456	288
2010	826	1.025	6.734	7.138	-199	-404	-603
2011	830	1.052	6.895	6.858	-222	37	-185
2012	781	1.106	7.656	7.502	-325	154	-171
2013	793	1.045	7.879	6.864	-252	1.015	763
2014	830	1.061	7.886	7.378	-231	508	277
2015	816	1.180	7.501	7.444	-364	57	-307
2016	879	1.126	7.371	7.831	-247	-460	-707
2017	820	1.238	7.593	7.419	-418	174	-244

Povprečje na leto v petletnem obdobju

1980-84	1.231	984	3.547	3.703	247	-156	-8
1985-89	1.025	1.114	3.750	3.516	-89	235	146
1990-94	842	1.050	1.374	1.639	-208	-265	-473
1995-99	744	1.012	823	1.496	-267	-673	-941
2000-04	711	1.030	844	1.714	-318	-870	-1.188
2005-09	778	1.035	3.927	4.259	-257	-333	-590
2010-14	812	1.058	7.410	7.148	-246	262	16
2015-17	838	1.181	7.488	7.565	-343	-76	-419

Vir podatkov: SURS, 2018

V prvi polovici 90. let prejšnjega stoletja se je negativni naravni prirast v Mariboru še povečal na okoli -2,7 ‰ (razlika med rojenimi in umrlimi je v povprečju znašala že okoli -220 oseb na leto), temu pa se je v tem obdobju pridružilo tudi negativno selitveno gibanje prebivalstva (-6,5 ‰; razlika med priseljenimi in odseljenimi je znašala okoli -450 oseb na leto). To je imelo za posledico, da se je v prvi polovici 90. let število prebivalcev v mestu pričelo zmanjševati, in sicer za povprečno okoli 470 oseb na leto.

Odseljevanje se je še intenziviralo v drugi polovici 90. let, ko je negativni selitveni prirast znašal okoli -8,5 ‰ (razlika med številom priseljenimi in odseljenimi je znašala že več kot -800 oseb na leto). Z vedno manjšo rodno stjo (le 650 do 800 rojenih na leto) se je negativni naravni prirast v tem obdobju še povečal (-3,5 ‰; razlika med rojenimi in umrlimi je znašala že -300 oseb na leto). Tako se je v drugi polovici 90. let število prebivalcev v mestu v povprečju zmanjšalo za več kot 1.100 oseb na leto.

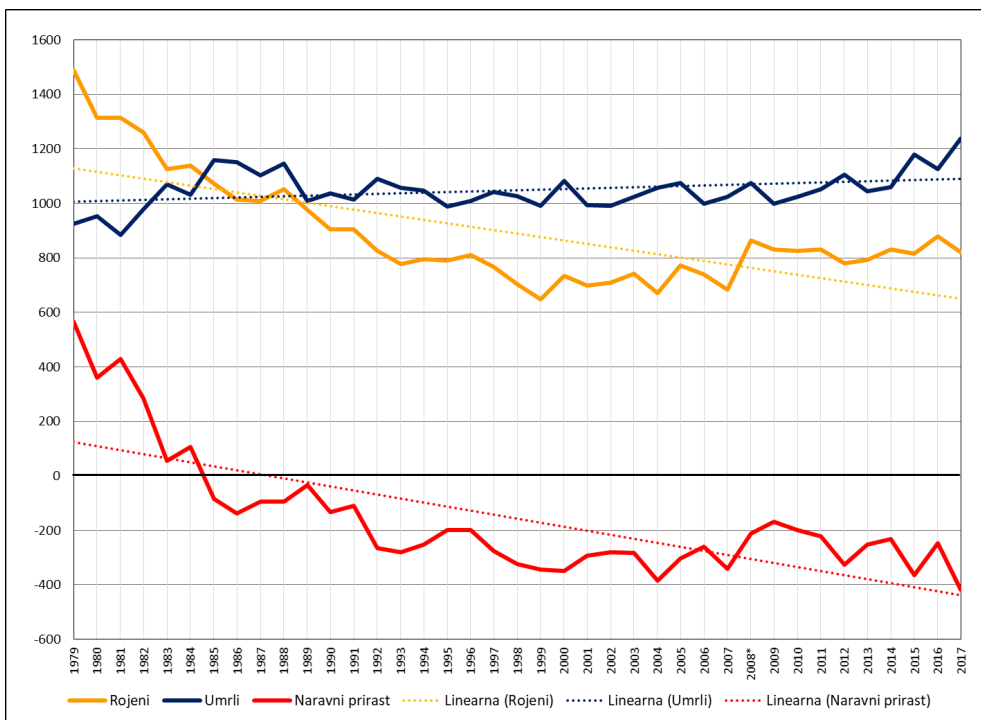
Enaki trendi so se nadaljevali tudi v obdobju med letoma 2000 in 2007 (razlika med rojenimi in umrlimi je v povprečju znašala okoli -300 oseb na leto, razlika med priseljenimi in odseljenimi pa več kot -800 oseb na leto), tako da se je število prebivalcev v mestu v povprečju zmanjšalo za več kot 1.100 oseb na leto.

Analizirani podatki kažejo, da je bil v Mariboru naravni prirast konstantno negativen vse od leta 1985 dalje, selitveni prirast pa med letoma 1992 in 2007 ter predstavlja tisti odločilen dejavnik, zaradi katerega je bila depopulacije v mestu v zadnjih desetletjih tako intenzivna. Posebej dramatično je dejstvo, da se je med letoma 1997 in 2007 število prebivalcev zmanjšalo v povprečju za več kot 1.000 oseb na leto.

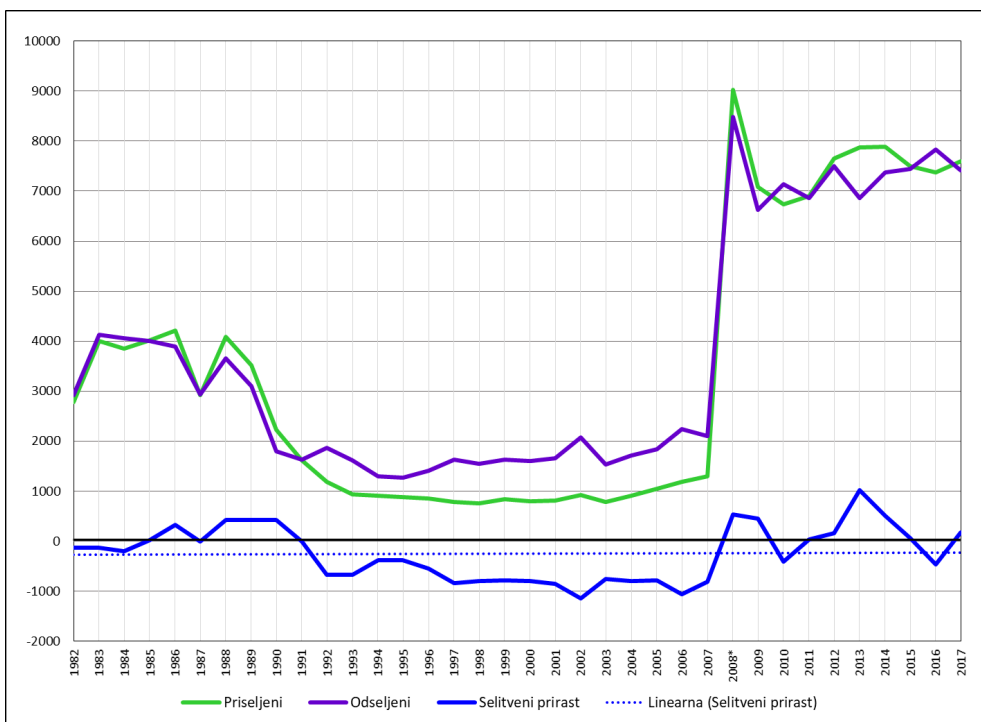
Negativni selitveni prirast je po letu 1991 celo 2 do 3 krat presegel negativni naravni prirast prebivalstva. Analize namreč kažejo, da je k zmanjšanju števila prebivalstva okoli 30 ‰ prispevalo negativno naravno gibanje, okoli 70 ‰ pa negativno selitveno gibanje prebivalstva. Migracije so namreč zelo dinamičen proces in rezultat večjega števila dejavnikov, ki se lahko hitro spreminjajo in že v kratkem časovnem obdobju vplivajo tako na število kot na strukturo prebivalstva. Če je bilo v 60. in 70. letih zaradi gospodarske rasti zelo intenzivno priseljevanje v Maribor, se je po letu 1991 to obrnilo povsem v nasprotno smer, zlasti v suburbanizirano okolico mesta. Zaradi pomanjkanja delovnih mest je bilo močno tudi izseljevanje tudi v druge občine Slovenije (zlasti v Ljubljano, od koder se po študiju velik del diplomantov ni vrnil).

V letu 2008 se je spremenila metodologija ugotavljanja selitev prebivalstva, ki od takrat upoštevajo tudi tujce, ki bivajo v Sloveniji več kot eno leto (pred tem so podatki temeljili le na ocenah). Zaradi tega podatki selitvenega prirasta od leta 2008 dalje niso primerljivi s predhodnimi podatki, vendar pa nakazujejo sedanje demografske trende v Mariboru, ki so mnogo bolj odvisni od selitvenega kot od naravnega gibanja prebivalstva. Naravni prirast prebivalstva je po letu 2008 še vedno konstantno negativen (razlika med rojenimi in umrlimi v povprečju znaša okoli -250 oseb na leto), ob upoštevanju večinoma zopet pozitivnega selitvenega prirasta pa gibanje števila prebivalstva po letu 2008 kaže v povprečju stagnacijo prebivalstva.

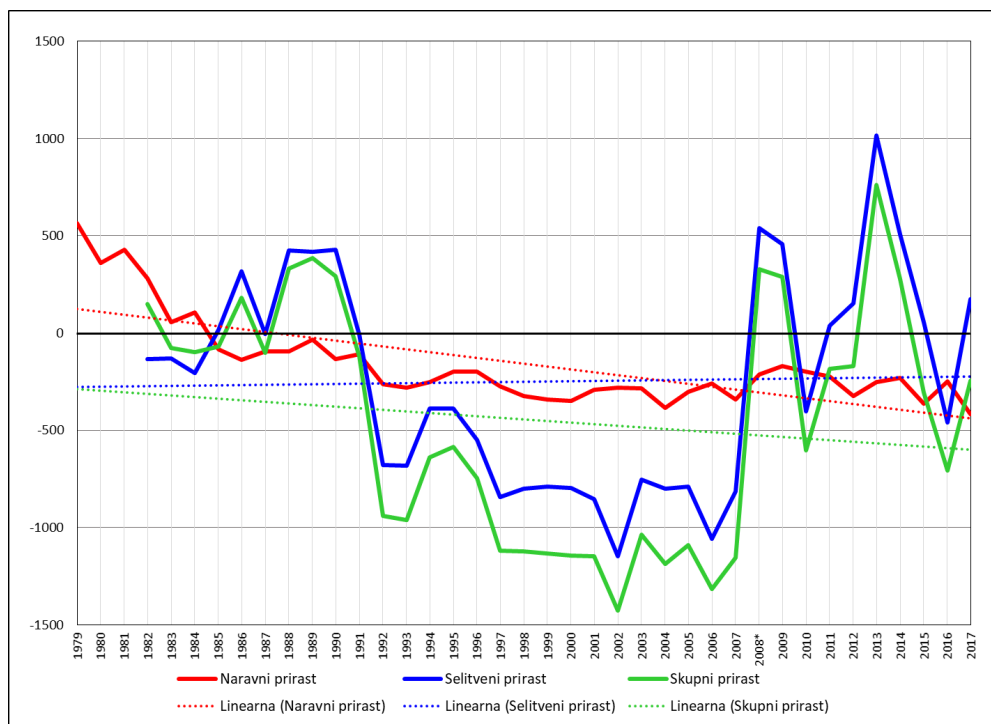

Slika 21: Naravno gibanje prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1979 in 2017.

Slika 22: Selitveno gibanje prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1982 in 2017.
Vir podatkov: SURS, 2018.

Slika 23: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1979 in 2017.

Vir podatkov: SURS, 2018.

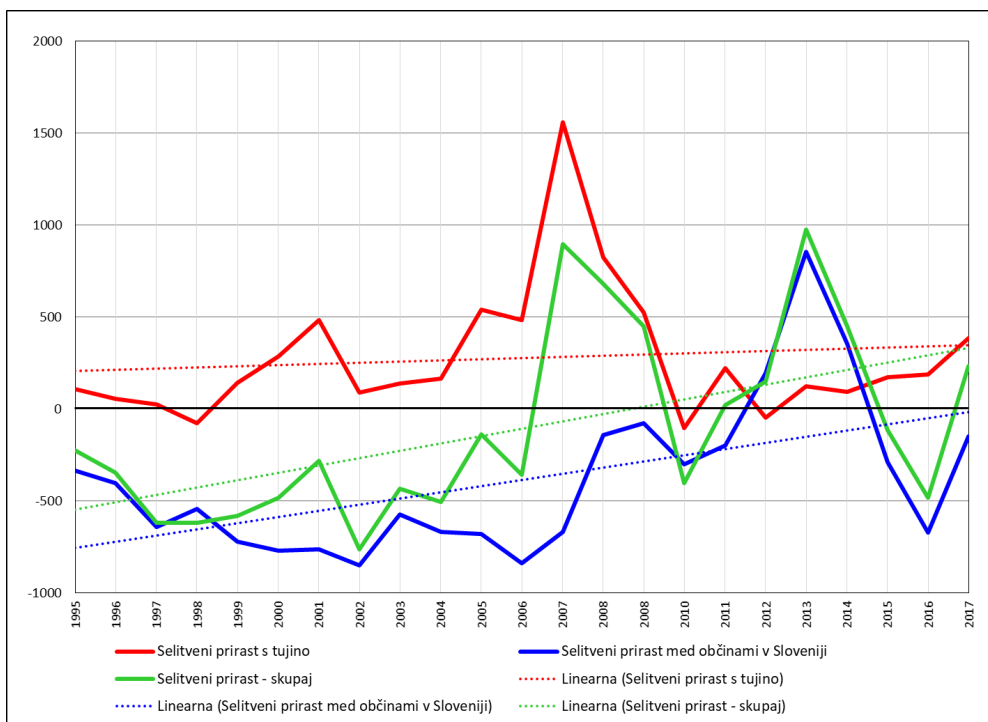
* SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva (od leta 2008 se upoštevajo tudi selitve tujcev, ki bivajo v Sloveniji več kot eno leto), zato podatki za selitve prebivalstva niso primerljivi s podatki za predhodna leta.

Opomba: Naravni prirast = Rojeni – Umrlji, Selitveni prirast = Priseljeni – Odseljeni, Skupni prirast = Naravni prirast + Selitveni prirast.

Razmere se v zadnjih letih ponovno spreminjajo. Število rojenih se po letu 2010 giblje med 800–850 na leto, medtem ko se število umrlih povečuje (v letu 2017 že več kot 1.200 oseb), tako da se je negativni naravni prirast v letu 2017 povečal na preko -400 oseb, kar je najvišja razlika med številom rojenih in umrlih v celotnem opazovalnem obdobju, trend pa nakazuje še na nadaljnje zmanjševanje števila rojenih (pod 700 rojenih na leto).

Podrobni podatki o selitvenem gibanju prebivalstva za mesto Maribor niso bili dostopni, lahko pa v analizi uporabimo podatke za občino Maribor, z opombo, da prebivalci mesta predstavljajo okoli 85 % vsega prebivalstva v občini Maribor. Podatki kažejo vpliv pozitivnega selitvenega prirasta s tujino na demografsko gibanje prebivalstva v občini, ki bi občutilo še večjo depopulacijo, če priseljevanja iz tujine ne bi bilo. Selitveni prirast med občinami v Sloveniji je bil namreč med letoma 1995 in 2011 konstantno negativen (s povprečno vrednostjo okoli -650 oseb na leto med letoma 1995 in 2007), selitveni prirast s tujino pa pozitiven (s povprečno vrednostjo okoli 300 oseb na leto med letoma 1995 in 2007).

Po letu 2009 se je sicer priseljevanje iz tujine zmanjšalo, vendar pa ima selitveni prirast s tujino še vedno pozitivno vrednost. Obenem je v zadnjih letih selitveni prirast med občinami v Sloveniji ni več tako izrazito negativen in kljub negativnem naravnem prirastu pripomore k stagnaciji števila prebivalcev v Mariboru v zadnjem obdobju.

Slika 24: Selitveno gibanje prebivalstva v občini Maribor med letoma 1995 in 2017.

Vir podatkov: SURS, 2018.

* SURS od leta 2008 uporablja spremenjeno statistično definicijo prebivalstva (od leta 2008 se upoštevajo tudi tujci, ki bivajo v Sloveniji več kot eno leto), zato podatki za selitve prebivalstva niso primerljivi s podatki za predhodna leta.

Starostna sestava in staranje prebivalstva

Starostna sestava prebivalstva prikazuje število prebivalcev po dopoljenih letih ali drugih starostnih obdobjih in razmerje med njimi. Iz nje je razvidno kako se je prebivalstvo razvijalo v preteklosti, nakazuje pa tudi razvoj v prihodnosti. Je tesno povezana z naravnim in selitvenim gibanjem prebivalstva.

Razvoj medicine in povečana skrb za zdravje sta življenje bistveno podaljšala. Daljšanje življenjske dobe prebivalstva je posledica izboljševanja življenjskih razmer, h čemer je v veliki meri pripomogel razvoj sodobne medicine (predvsem razvoj in uporaba antibiotikov in cepiv ter drugih sodobnih zdravil in medicinskih postopkov).

Podaljševanje življenjske dobe prebivalstva je najbolj značilen demografski pojav vsake sodobne družbe in skupaj z nižanjem rodnosti vodi v staranje prebivalstva. Nizka rodnost je tesno povezana z odlaganjem odločitve za materinstvo na poznejša leta, s čemer se skrajšuje tudi rodna doba žensk. Z upadanjem števila rojenih in upočasnevanjem umrljivosti se posledično spreminja starostna sestava prebivalstva določenega območja.

Pomemben dejavnik pri staranju prebivalstva posamezne države so tudi selitve, saj se mladi pogosto odseljujejo v večja urbanizirana naselja ter v razvite države, torej tja, kjer so po njihovem mnenju boljše možnosti za življenje in razvoj, s tem pa se zmanjšuje rodnost na območjih večjega odseljevanja mlajšega prebivalstva (Vertot 2010, 54). Podatki o meddržavnih in notranjih selitvah v Sloveniji kažejo, da je več kot polovica prebivalcev, ki se selijo, starih od 20 do 30 let, zelo malo pa je starih. S priseljevanjem se torej večja delež mlajšega prebivalstva, s tem pa tudi število rojstev. Nasprotno, odseljevanje pomeni izgubo mlajšega prebivalstva in hkrati izgubo otrok, saj se bodo ti rodili na območjih priseljevanja.

Starostno sestavo prebivalstva prikazujemo z naslednjimi kvantitativnimi kazalniki:

- število in delež prebivalcev v posameznih starostnih skupinah (kontingentih), ki so lahko opredeljene po letih dopolnjene starosti (0, 1, 2, 3, 4, 5, itd. let), 5-letnih starostnih skupinah (0-4, 5-9, 10-14, 15-19, itd. let) in po t. i. velikih starostnih skupinah prebivalstva: 0-14 let (mlado prebivalstvo), 15-64 let (delovno sposobno prebivalstvo) in 65 let in več (staro prebivalstvo).

- povprečna starost prebivalstva.

- indeks staranja, ki izraža razmerje med starim (65 let in več) in mladim prebivalstvom (0-14 let); vrednosti indeksa staranja med 30–40 kažejo na idealen demografski razvoj z uravnovešenim razmerjem med starejšim in mlajšim prebivalstvom, vrednost nad 80 kažejo na proces staranja prebivalstva, pri vrednostih na 100 pa je starejšega prebivalstva v populaciji več kot je mlajšega in lahko pričakujemo depopulacijo.

- indeks mladosti, ki izraža razmerje med mladim (0-14 let) in starim prebivalstvom (65 let in več).

V zadnjem obdobju se uporabljajo tudi nekateri drugi kazalniki (ki jih za ozemlje Slovenije prikazuje tudi SURS):

- koeficient starostne odvisnosti, ki predstavlja razmerje med starostno odvisnim prebivalstvom (mladim pod 15 let in starim 65 let in več) ter delovno sposobnim prebivalstvom (v starosti 15-64 let).

- koeficient starostne odvisnosti mladih, ki izraža razmerje med mladim prebivalstvom (pod 15 let) in delovno sposobno prebivalstvo (v starosti 15-64 let).

- koeficient starostne odvisnosti starih, ki izraža razmerje med starim prebivalcem (65 let in več) in delovno sposobno prebivalstvo (v starosti 15-64 let).

Grafično se starostna sestava prebivalstva najpogosteje prikazuje s starostno piramido, ki prikazuje število (ali delež) moškega in ženskega prebivalstva po letih starosti. Na levi strani je prikazano moško prebivalstvo (običajno z modro barvo), na desni strani pa žensko prebivalstvo (običajno z rdečo barvo). Na piramidi so opazne štrline in vrzeli, ki kažejo pretekla in zdajšnja razmerja med rodnostjo in umrljivostjo ter odselitvami in priselitvami. Tako je npr. starostna piramida Slovenije za leto 2002 v spodnjem delu zožena zaradi izrazitega zmanjševanja števila rojstev v zadnjem obdobju. Zaradi velike rodnosti in tudi priseljevanja po 2. svetovni vojni je najširša pri prebivalstvu v starosti okoli petdeset let, proti vrhu pa sta izraziti vrzeli kot posledici obeh svetovnih vojn. Zaradi večje umrljivosti moških je s staranjem prebivalstva vse očitnejši višji delež žensk.

Poznamo tri osnovne oblike starostne piramide:

- ekspanzivna ali trikotna piramida – s široko osnovno stranico prikazuje prevlado mlajšega prebivalstva oziroma mlad demografski režim (progresivni tip), saj kaže, da se bo število prebivalcev hitro povečevalo.

- stacionarna ali zvonasta piramida – ima razširjen srednji del in predstavlja zrel demografski režim, pri čemer je več mladih kot starih. Značilen je nizek naravni prirast prebivalstva (stacionarni tip). V ta demografski režim smo uvrščali Slovenijo v 70. letih 20. stoletja.

- žarna ali deltoidna piramida – ki jo imenujemo tudi skrčena piramida in prikazuje star demografski režim, pri čemer je več starejših kot mladih. Stopnja natalitete je

enaka ali nižja kot stopnja mortalitete (regresivni tip). Ta tip starostne piramide prikazuje prebivalstvo Slovenije v začetku 21. stoletja.

Staranje prebivalstva je proces pri katerem se v populaciji povečuje delež starejšega prebivalstva. Je posledica splošnega napredka na gospodarskem, socialnem in zdravstvenem področju v razvitem svetu. Demografska stroka prikazuje ta proces različno, vendar pa med poglavne dejavnike za staranje prebivalstva uvršča predvsem tri: zmanjšanje natalitete, daljšanje pričakovane življenjske dobe in selitve prebivalstva. O staranju prebivalstva govorimo, ko se povečuje delež prebivalstva v starosti 65 let in več, hkrati pa se zmanjšuje število otrok, mlajših od 15 let. Najpomembnejša razloga za staranje prebivalstva sta upad rojstev in podaljševanje življenjske dobe prebivalstva v daljšem časovnem obdobju.

Glede na vsesplošno (globalno) staranje prebivalstva ter dejstvo, da je proces v polnem zamahu v evropskih državah, se je nekoliko spremenila opredelitev kdaj velja neka populacija za staro. V sodobni literaturi se govori o tipu starega prebivalstva takrat, ko je delež oseb starih 65 let in več med 8–12 %, če pa je njihov delež višji od 12 % se govori o tipu izrazito starega prebivalstva (Nejašmić 2005, 179).

Svetovno prebivalstvo se vse bolj stara. Po napovedih Oddelka za ekonomske in socialne zadeve pri Združenih narodih naj bi se število starejših (starih 65 in več let) do leta 2060 potrojilo, in sicer naj bi naraslo iz pol milijarde, kolikor jih je bilo leta 2010 na 1,7 milijard, kar naj bi pomenilo 18,3 % svetovnega prebivalstva. Desetletje kasneje naj bi bilo v svetu prvič v zgodovini več starejših ljudi kot otrok.

Zaradi nizke stopnje rodnosti in podaljševanja življenjske dobe se s pospešenim staranjem prebivalstva najbolj soočajo v razvitih državah, kjer se je med letoma 1950 in 2010 delež starejših od 65 let povečal s 7,9 % na 15,9 %, do leta 2060 pa naj bi narasel na 26,2 % (v Evropi celo 27,6 %). Delež starejšega prebivalstva se bo v naslednjih petdesetih letih najbolj povečal v Aziji in Latinski Ameriki (za več kot trikrat glede na stanje iz leta 2010), za 2 do 3-krat bo večji v Afriki, vendar pa bo tam še vedno dokaj nizek (okoli 8 %). V razvitih državah se bo do leta 2060 delež starejših od 80 let povzpel iz 4,3 % na 10 %, mnogo hitrejši porast pa bodo beležile razvijajoče se države, saj naj bi se v njih število starih ljudi v naslednjih 50. letih povečalo skoraj za 7-krat.

Podaljšanje pričakovane življenjske dobe ljudi je sicer pomemben dosežek, vendar staranje prebivalstva pomeni tudi velik izziv za gospodarstva razvitih držav in njihove sisteme socialne varnosti. Demografske spremembe so eden najpomembnejših izzivov za države Evropske unije in tudi Slovenijo. Starostniki imajo drugačne zdravstvene potrebe, zato bo treba zdravstvene sisteme prilagoditi, da bodo omogočali ustrezno zdravljenje in nego ter hkrati ohranili finančno vzdržnost javnih financ. Glede na trenutne analize se bodo stroški staranja v Evropski uniji v obdobju 2016-2070 po osnovni projekciji v povprečju povečali za 1,7 odstotne točke bruto družbenega proizvoda (BDP) na 26,6 odstotka BDP. V strukturi izdatkov, povezanih s staranjem, predstavljajo največji delež izdatki, povezani s pokojninskim

sistemom. Med države z največjim povečanjem sodi prav Slovenija (povečanje za 3,9 odstotne točke) (Medmrežje 3).

S staranjem se tudi bivanjski prostor starejših skrči na območje v bližini njihovega doma ali pa na neposredno soseščino. Dejavniki, ki so povezani s staranjem, kot so fizična ranljivost, mobilnostne omejitve, senzorične in kognitivne motnje zmanjšajo sposobnost starejših za interakcije z okoljem. Vendar pa lahko že majhne prilagoditve fizičnega okolja, tehnološke prilagoditve ter pomoč in medgeneracijsko sodelovanje pomagajo ohranjati raven delovanja med starejšimi prebivalci.

Starostna sestava prebivalstva v Sloveniji

Prebivalstvo Slovenije spada v tip starih prebivalstev, kamor se uvrščajo tista prebivalstva, ki imajo sorazmerno visok delež starega prebivalstva. Vse od leta 1961 se delež mladega prebivalstva (v starosti 0-14 let) v Sloveniji pospešeno zmanjšuje, in se je med letoma 1961 in 2018 skoraj prepolovil (z 27,3 % na 15,0 %), medtem ko se delež starega prebivalstva (v starosti 65 let in več) pospešeno povečuje, in se je med letoma 1961 in 2018 več kot podvojil (z 7,8 % na 19,4 %). Že v obdobju med popisoma prebivalstva leta 1991 in 2002 se je povečal na več kot 12 %.

Preglednica 17: Delež prebivalstva po velikih starostnih skupinah v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.

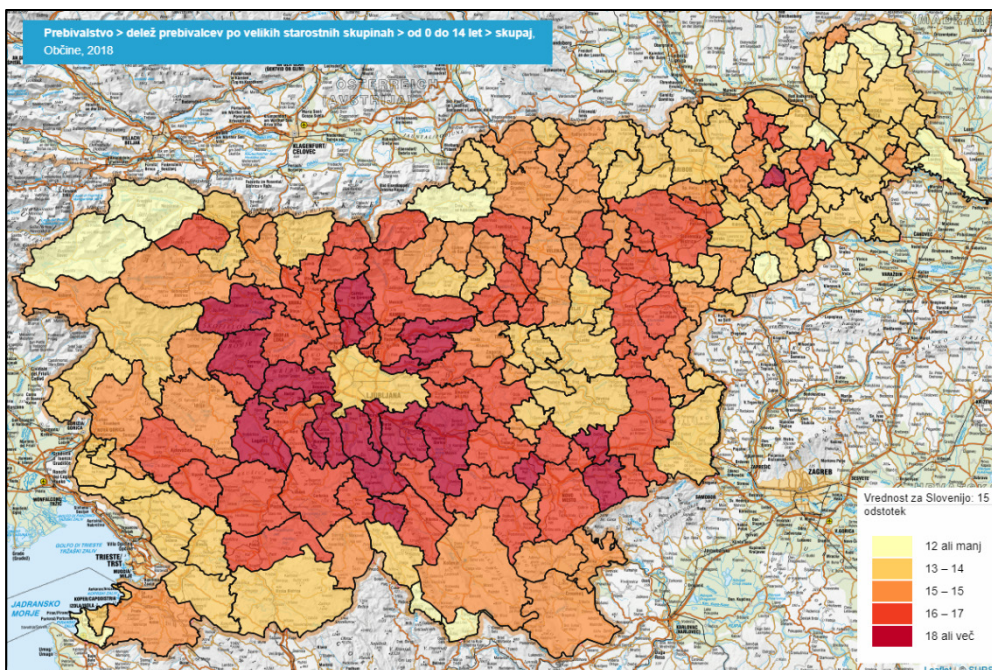
Starost / Leto	% preb. v starostni skupini			Povprečna starost	Indeks staranja
	0-14	15-64	65+		
1961	27,3	64,9	7,8	-	28,5
1971	24,1	66,1	9,8	-	40,8
1981	23,0	65,7	11,1	-	48,1
1991	20,6	68,5	10,9	35,9	53,1
2002	15,2	70,0	14,7	39,5	96,3
2011	14,2	69,3	16,5	41,7	116,5
2018	15,0	65,6	19,4	43,2	129,2

Vir podatkov: SURS, 2018.

Med letoma 2002 in 2018 se je delež starejšega prebivalstva v Sloveniji povečal z okoli 15 % na več kot 19 %, medtem ko je delež prebivalcev, ki so stari 80 let in več, znašal 5,2 %. Povečuje se tudi povprečna starost prebivalstva, ki se je med letoma 2002 in 2018 povečala z 39,5 let na 43,2 let. Takšno stanje je v največji meri posledica podaljševanja pričakovanega trajanja življenja za oba spola, predvsem pa nizke rodnosti, saj sodi Slovenija med države z zelo nizko stopnjo natalitete.

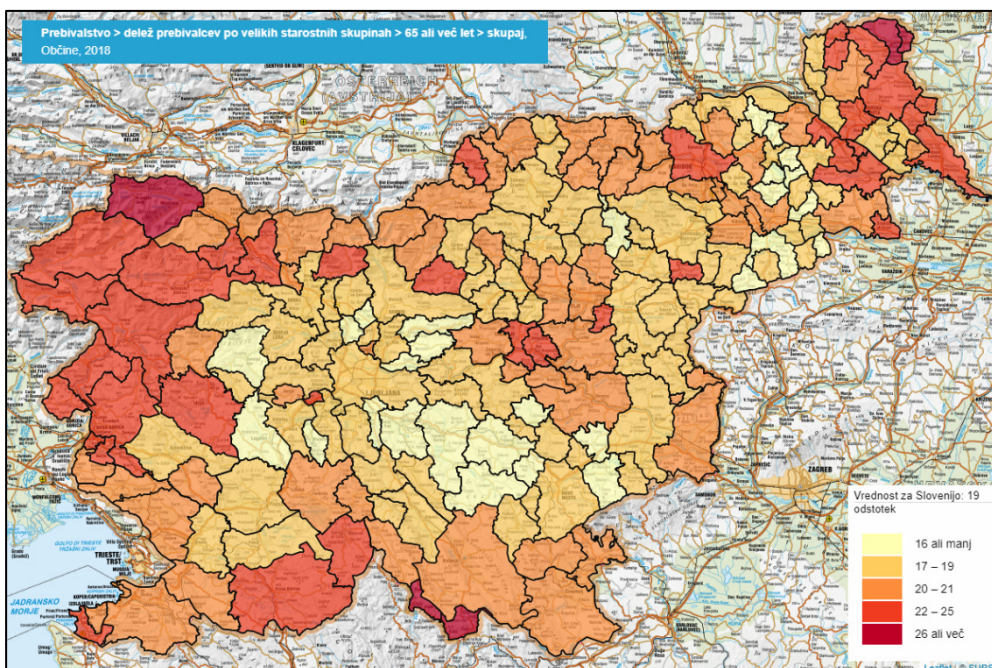
Dolgoročne projekcije prebivalstva, ki jih je za države članice Evropske unije pripravil Eurostat (na podlagi enotne metodologije) do leta 2050 kažejo na še nadaljnje naraščanje deleža starejših in povprečne starosti prebivalstva. Delež prebivalcev v starosti nad 65 let naj bi se tako v Sloveniji povečal na 31 %, občutno pa se bo povečal tudi delež prebivalstva starejšega od 80 let, kar pred družbo postavlja nove izzive (Medmrežje 4).

Slika 25: Delež prebivalstva v starosti 0-14 let v Sloveniji po občinah v letu 2018.

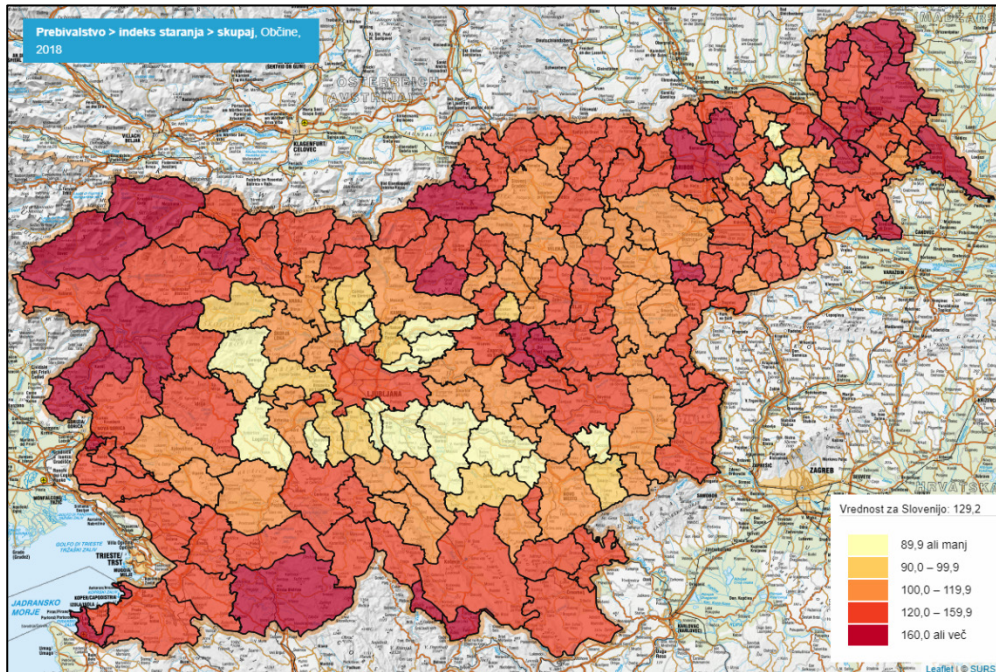
Vir: SURS-STAGE, 2018.

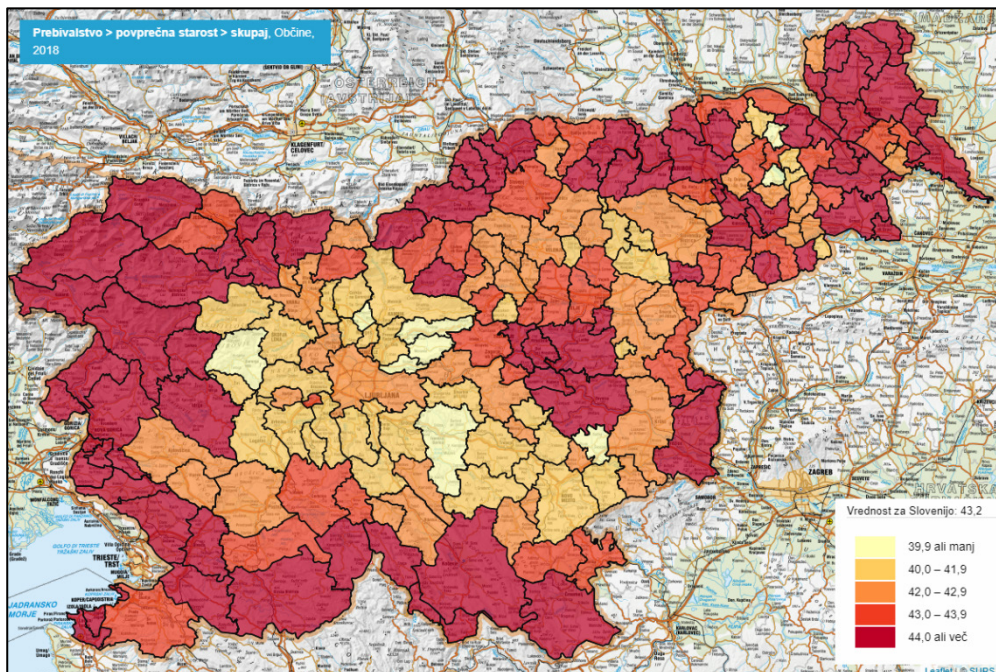
Slika 26: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več v Sloveniji po občinah v letu 2018.

Vir: SURS-STAGE, 2018.

Slika 27: Indeks staranja prebivalstva v Sloveniji po občinah v letu 2018.
Vir: SURS-STAGE, 2018.

Slika 28: Povprečna starost prebivalstva (leta) v Sloveniji po občinah v letu 2018.
Vir: SURS-STAGE, 2018.

Delež mlajšega prebivalstva je v Sloveniji višji v območjih s sorazmerno višjo rodnostjo in v območjih s pozitivnim selitvenim prirastom. Zlasti območja izrazite suburbanizacije, kamor se priseljuje prebivalstvo v zgodnejši ali zreli rodni dobi, imajo višjo rodnosti in s tem višji delež mladega prebivalstva. Na drugi strani so v Sloveniji območja depopulacije z višjim deležem starejšega prebivalstva, ki se širijo predvsem v perifernih, gričevnatih in hribovitih ter gospodarsko manj razvitih območjih.

Proces staranja prebivalstva pa je v zadnjem obdobju zelo opazen tudi v urbanih središčih. V večjih mestih se je namreč med zadnjima popisoma prebivalstva močno povečal delež starejšega prebivalstva in indeks staranja prebivalstva. Oba presežata vrednosti v območjih v okolici mest. Po podatkih SURS za leto 2018 znaša delež starejšega prebivalstva (v starosti 65 let in več) v gosto poseljenih območjih Slovenije 20,1 %, medtem ko se v vmesnih območjih in redko poseljenih območjih giblje okoli 19,2 %.

Prav tako imajo gosto poseljena območja Slovenije višji indeks staranja prebivalstva (144), medtem ko v vmesnih in v redko poseljenih območjih znaša okoli 126. Tudi Pelc (2015, 78) opozarja, da mogoče pri starostni sestavi opaziti, da je bil leta 2011 višji delež mladih v nemestnih naseljih, delež starejših pa v velikih mestih.

Starostna sestava prebivalstva v mestu Maribor in drugih večjih slovenskih mestih

Mesto Maribor med večjimi slovenskimi mesti že od leta 1981 dalje izkazuje najbolj neugodno starostno sestavo prebivalstva. Izstopa z najmanjšim deležem mladega prebivalstva (v starosti 0-14 let), najvišjim deležem starejšega prebivalstva (v starosti 65 let in več) ter posledično najvišjim indeksom staranja (razmerjem med starejšim in mlajšim prebivalstvom) in povprečno starostjo prebivalstva.

Analiza iz leta 2007 (Horvat 2007, 83) kaže, da so se deleži posameznih velikih starostnih skupin prebivalstva po letu 1981 močno spreminjali, njihova glavna značilnost pa je, da kažejo na pospešeno staranje prebivalstva v Mariboru. Med letoma 1981 in 2002 se je delež prebivalstva v starosti do 14 let v mestu zmanjšal z 20,3 % na 12,2 %, delež starejših v starosti 65 let in več pa se je povečal z 10,2 % na 17,3 %. Podatki za leto 2011 kažejo nadaljnje zmanjšanje deleža mladega prebivalstva, ki se je zmanjšal na 11,0 %, medtem ko se je delež starejšega prebivalstva povečal na 19,7 %. Po letu 2011 se je prebivalstvo Maribora še naprej intenzivno staralo in delež starejšega prebivalstva je v letu 2018 dosegel 22,3 % in z višjim deležem ga je v tem letu med večjimi mesti prehitela le Murska Sobota (24,4 %).

Po letu 1981 se je v Mariboru močno povečeval tudi indeks staranja prebivalstva. Že leta 1981 je dosegel vrednost 50, ki označuje začetek procesa staranja prebivalstva. Leta 2002 je znašal 142 (v Ljubljani je znašal 115, državno povprečje pa je bilo 96). Staranje prebivalstva je posebej intenzivno v zadnjih letih, ko so se razmere v Mariboru v primerjavi s stanjem v Ljubljani in državnim povprečjem še poslabšale.

Tako se je indeks staranja v Mariboru v letu 2011 povečal na vrednost 179 (v Ljubljani je v istem obdobju znašal 129, državno povprečje pa je bilo 116), v letu 2018 pa že na vrednost 180 (v Ljubljani je v istem obdobju znašal 133, državno povprečje pa je bilo 129). Tudi druga večja mesta v Sloveniji (razen Velenja, Novega mesta in Kranja) imajo (glede na državno povprečje) nadpovprečno visok delež starejšega prebivalstva in indeksa staranja.

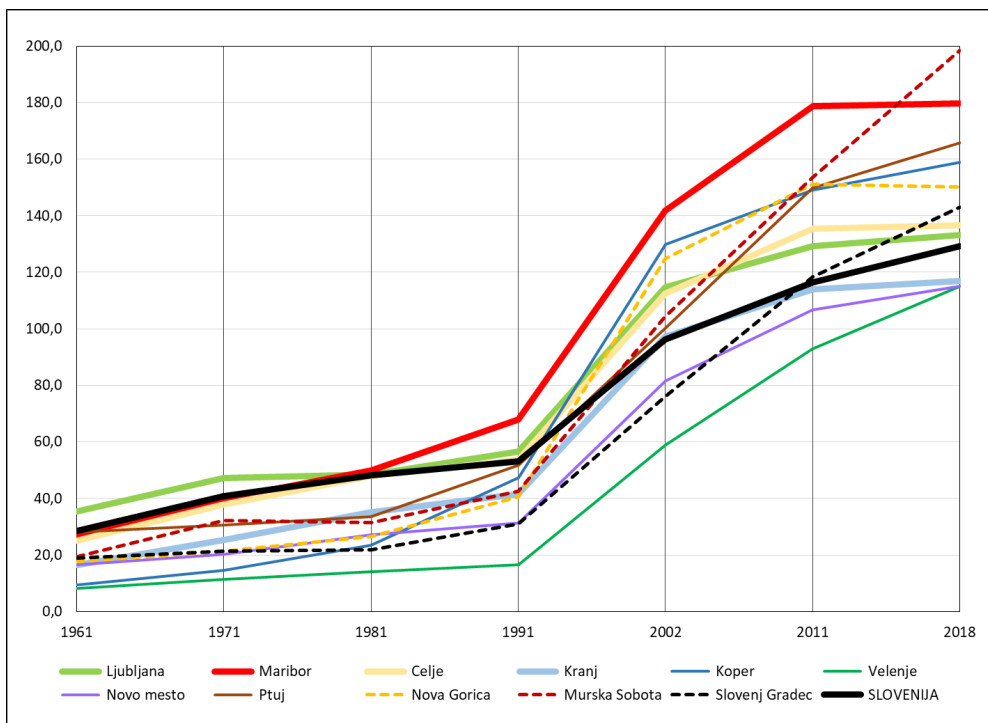
Glede na vrednosti indeksa staranja sta v letu 2018 Mariboru sledili mesti Ptuj (166) in Koper (159), po najbolj neugodnih vrednostih pa se Mariboru v zadnjem desetletju približuje edino Murska Sobota, ki je imela v letu 2018 (z vrednostjo 198) prvič med vsemi popisi prebivalstva višji indeks staranja od Maribora, prav tako pa tudi delež starejšega prebivalstva.

Preglednica 18: Delež prebivalstva po velikih starostnih skupinah v večjih mestih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.

Leto	1961			1971			1981			1991		
	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
Mestno naselje												
Ljubljana	21,8	70,4	7,7	19,1	71,9	9,0	21,5	67,5	10,4	19,5	69,4	11,0
Maribor	24,6	68,8	6,6	20,4	71,4	8,2	20,3	69,0	10,2	17,5	70,6	11,9
Celje	24,4	69,4	6,2	20,7	71,2	8,1	21,1	68,5	10,1	19,7	69,7	10,6
Kranj	26,5	69,1	4,3	23,6	70,4	6,0	24,5	66,7	8,7	22,4	68,3	9,3
Koper	29,7	67,5	2,8	22,9	73,7	3,3	23,3	71,1	5,5	19,5	71,2	9,2
Velenje	32,2	65,2	2,6	28,0	68,8	3,2	28,2	67,4	4,0	25,5	70,2	4,2
Novo mesto	27,2	68,2	4,5	25,0	69,9	5,1	25,3	67,6	6,9	23,0	69,8	7,2
Ptuj	27,2	65,1	7,7	24,2	68,4	7,4	23,8	67,9	8,0	19,5	70,3	10,1
N. Gorica	29,5	65,3	5,2	23,3	71,7	5,0	25,2	68,0	6,7	20,2	71,5	8,2
Mur. Sobota	29,4	64,9	5,7	22,6	70,1	7,3	24,1	68,0	7,6	20,6	70,5	8,8
Sl. Gradec	29,9	64,5	5,6	27,5	66,6	5,9	26,1	67,8	5,7	24,0	68,6	7,4
Slovenija	27,3	64,9	7,8	24,1	66,1	9,8	23,0	65,7	11,1	20,6	68,5	10,9

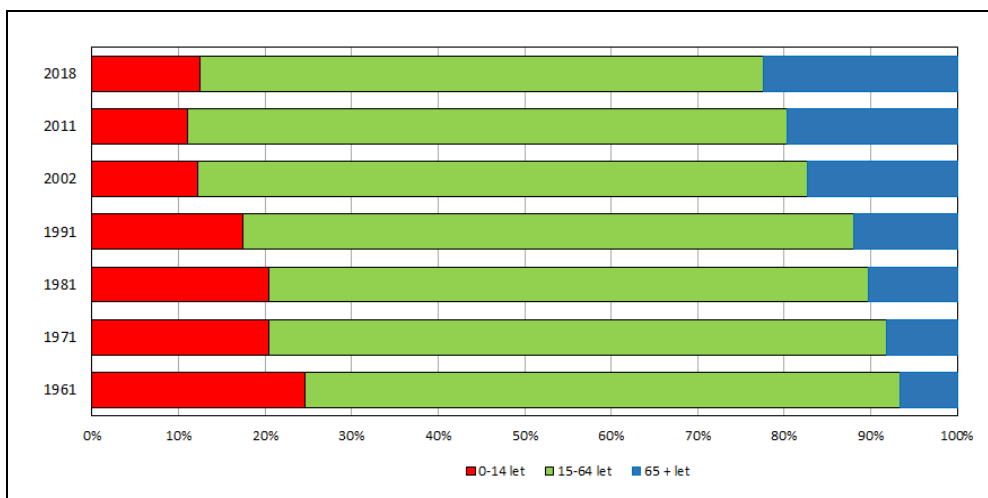
Leto	2002			2011			2018		
	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
Mestno naselje									
Ljubljana	13,6	70,8	15,6	13,2	69,8	17,0	14,4	66,4	19,2
Maribor	12,2	70,5	17,3	11,0	69,3	19,7	12,4	65,2	22,3
Celje	13,7	70,8	15,4	13,2	68,8	17,9	14,3	66,1	19,6
Kranj	14,3	71,8	13,9	13,9	70,2	15,9	16,0	65,4	18,7
Koper	12,6	71,0	16,4	11,9	70,3	17,8	13,3	65,5	21,2
Velenje	14,8	76,5	8,7	13,4	74,2	12,5	14,8	68,3	17,0
Novo mesto	16,1	70,8	13,1	15,2	68,6	16,2	16,5	64,5	19,0
Ptuj	14,2	71,5	14,3	12,8	68,1	19,1	13,3	64,7	22,0
N. Gorica	12,5	71,9	15,6	12,3	69,0	18,6	14,5	63,8	21,7
Mur. Sobota	12,8	73,8	13,4	12,0	69,6	18,4	12,3	63,2	24,4
Sl. Gradec	16,4	71,1	12,5	14,1	69,2	16,7	14,4	65,0	20,6
Slovenija	15,3	70,0	14,7	14,2	69,3	16,5	15,0	65,6	19,4

Vir podatkov: SURS, 2018.

Slika 29: Indeks staranja prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.

Vir podatkov: SURS, 2018.

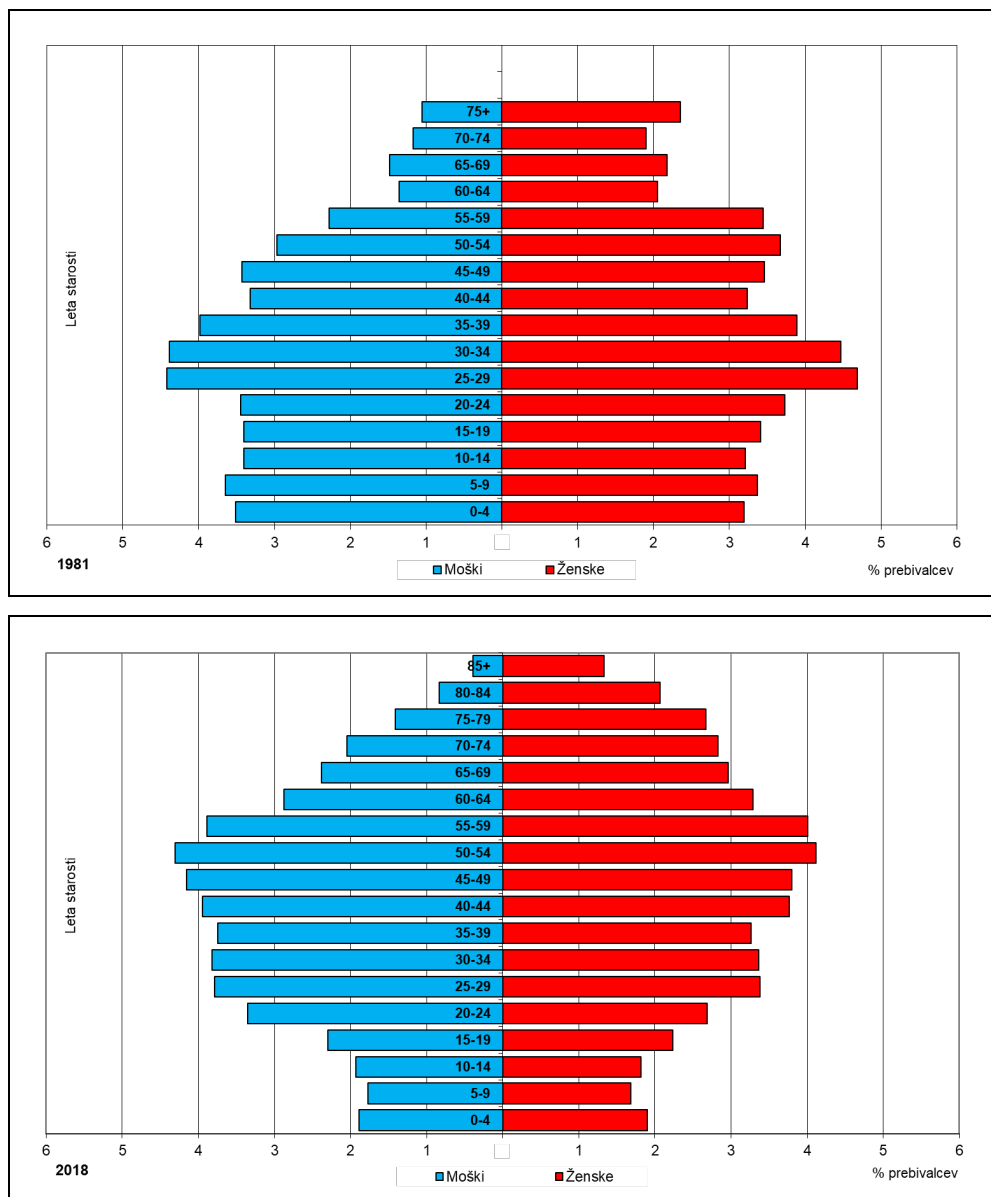

Slika 30: Delež prebivalstva po velikih starostnih skupinah v mestu Maribor med letoma 1961 in 2018.

Vir podatkov: SURS, 2018.

Med poglavitna dejavnika, ki sta pospešila proces staranje prebivalstva v Mariboru, lahko uvrstimo proces suburbanizacije (s pospešenim odseljivanjem prebivalstva) in močno zmanjšana rodnost prebivalstva. Kot smo že ugotovili v prejšnjem poglavju,

se je v obdobju med letoma 1991 in 2002 število prebivalcev v Mariboru zmanjšalo kar za 9,7 %, kar pomeni zmanjšanje za več kot 1.000 oseb na leto. K zmanjšanju je okoli 30 % prispevalo negativno naravno gibanje, okoli 70 % pa negativno selitveno gibanje. Naravni prirast je v mestu namreč konstantno negativen že vse od leta 1985 dalje, selitveni prirast pa med letoma 1992 in 2007, ter predstavlja tisti odločilen dejavnik, zaradi katerega je bila depopulacije v Mariboru v zadnjih desetletjih tako intenzivna. Posledično se je prebivalstvo v mestu močno postaralo.

Slika 31: Starostna piramida prebivalstva v mestu Maribor v letu 1981 in 2018.

Vir podatkov: SURS, 2018.

Selila se je predvsem mlajša in srednja aktivna generacija, kar je še zmanjšalo rodnost v mestu. V starostni piramidi se ti trendi kažejo v bistveno zoženem spodnjem delu piramide, saj se je število rojenih od leta 1982 iz 1.262 oseb zmanjšalo na 905 v letu 1991 in 672 oseb v letu 2004. Leta 2017 se je v mestu rodilo 820 oseb. Starostna piramida prebivalstva Maribora ima tako vse bolj razširjen vrh, najširša pa je starejša aktivna generacija v starosti med 50. in 59. letom.

Posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da je bilo v začetku leta 2018 starih 65 let in več okoli 21.150 oseb (22,3 % vseh prebivalcev v mestu), 75 let in več skoraj 10.000 oseb (10,5 %), 85 let in več pa okoli 2.850 oseb (3,0 %). V primerjavi s preteklimi popisi prebivalstva se je število oseb v starosti 65 let in več pričelo naglo povečevati po letu 1991. Leta 1981 jih je bilo še npr. okoli 10.800, leta 2002 pa okoli 16.200. Med letoma 2002 in 2018 se je število oseb v tej starosti povečalo kar za 30 %, še večje pa je bilo povečanje števila oseb v starosti 75 let in več, saj se je v enakem obdobju njihovo število povečalo kar za 52 %. Med slednjimi v veliki meri prevladujejo ženske, ki v starostni skupini 75 let in več predstavljajo 65 % vseh prebivalcev, v starostni skupini 85 let in več pa celo 74,3 % vseh prebivalcev v mestu.

Glede na navedeno, se bo v naslednjih dveh desetletjih v Mariboru bistveno povečal delež prebivalstva v starosti 65 let in več, kar bo zahtevalo nove oblike organiziranja dejavnosti v mestu in prilagajanja starejši populaciji na vseh področjih (promet, zdravstvo, socialno varstvo, idr.).

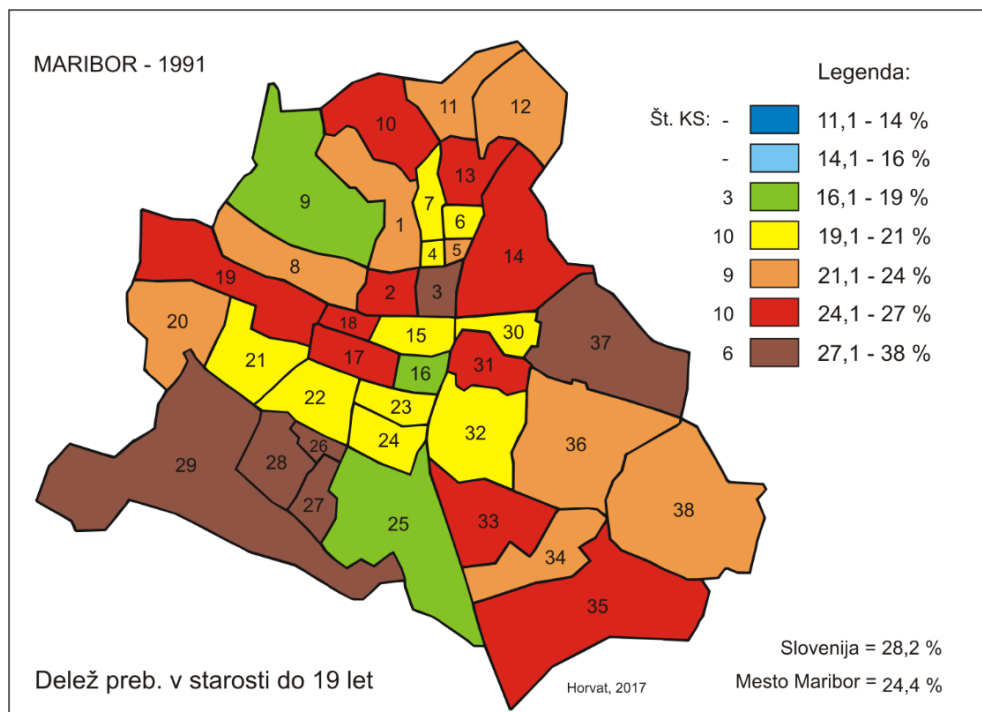
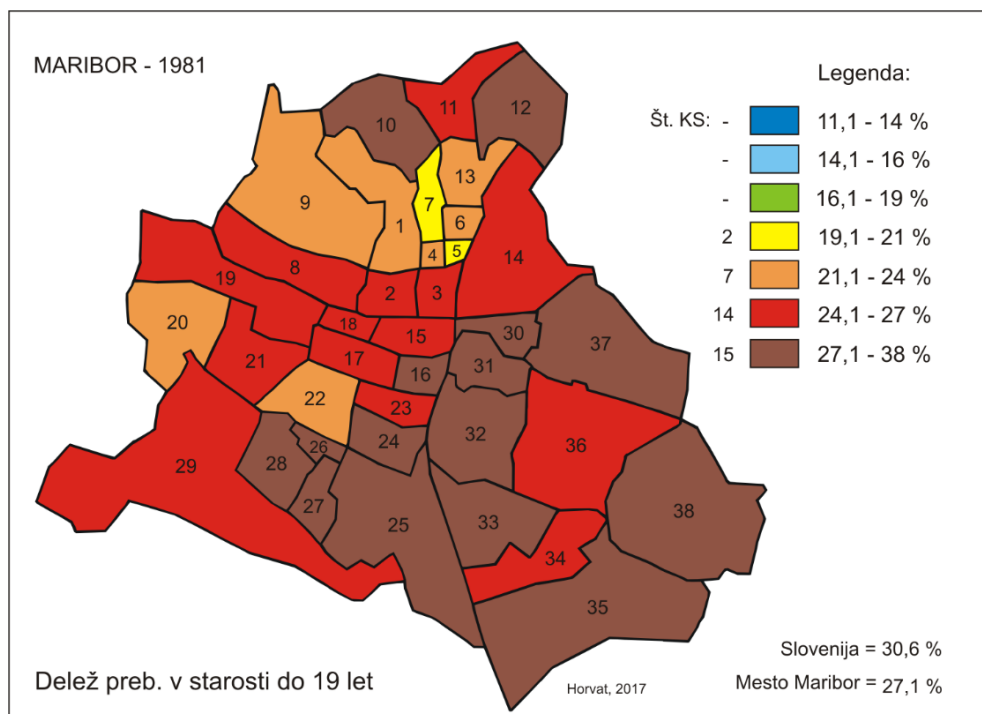
Tudi mestna občina Maribor v celoti izkazuje neugodno starostno sestavo prebivalstva. Pred nekaj desetletji so druga nemestna naselja v občini zaradi procesa suburbanizacije izkazovala dokaj ugodne razmere, po letu 2000 pa se tudi njih razmere slabšajo. Indeks staranja prebivalstva se je v njih v letu 2015 povečal na 160 in le za 20 indeksnih točk zaostaja za vrednostmi v mestu. S takšnimi vrednostmi indeksa staranja in deleža prebivalstva v starosti 65 let in več se mestna občina Maribor uvršča med demografsko najbolj ogrožene občine v Sloveniji.

Deleži velikih starostnih skupin prebivalstva v mestu Maribor po MČ in območjih nekdanjih KS

Analiza kaže, da so se deleži posameznih velikih starostnih skupin prebivalstva v Mariboru po letu 1981 močno spremenili. Med letoma 1981 in 2002 se je delež prebivalstva v starosti do 19 let v mestu zmanjšal z 27,1 % na 19,2 %, prav tako pa se je zmanjšal tudi delež prebivalstva v starosti med 20-39 let (z 33,0 na 27,0 %). Zaradi staranja prebivalstva se je povečal delež starejših starostnih skupin; delež starih med 40-64 let se je povečal z 29,8 % na 36,5 %, delež prebivalcev v starosti 65 let in več pa z 10,1 % v letu 1981 na 17,3 % v letu 2002. Podatki za leto 2015 kažejo nadaljnje zmanjšanje deleža mladega prebivalstva, in to v vseh delih mesta.

O zmanjšanju deleža mladega prebivalstva (v starosti do 19 let) je zgovoren podatek, da je bil leta 1981 delež mladih prebivalcev kar v 29 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti višji od 24 %, leta 1991 v 16, leta 2002 le še v 3, leta 2015 pa v nobenem.

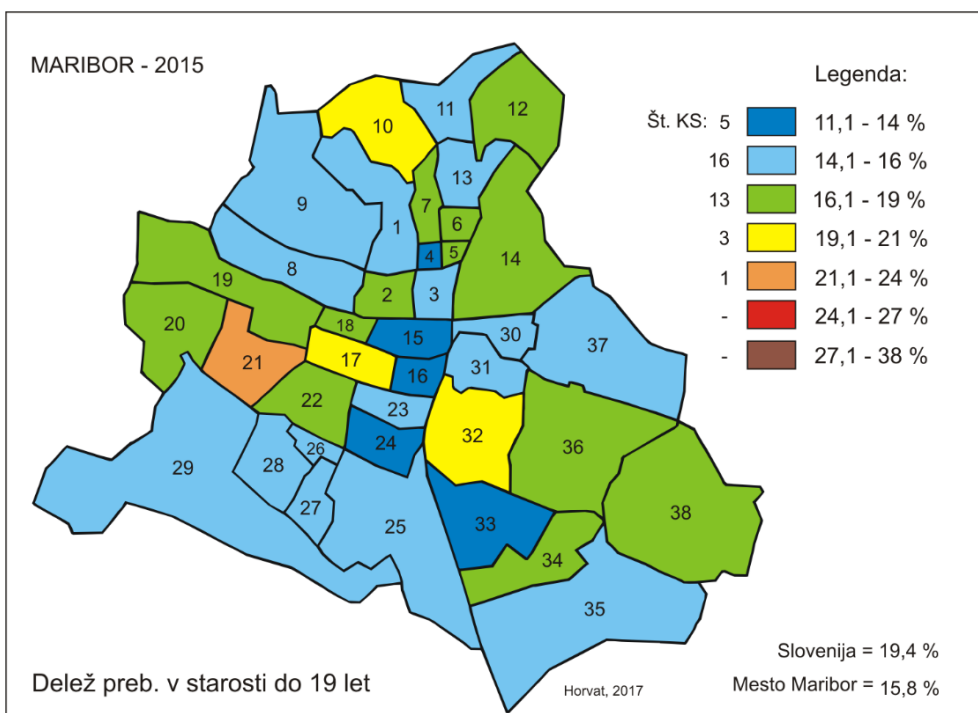
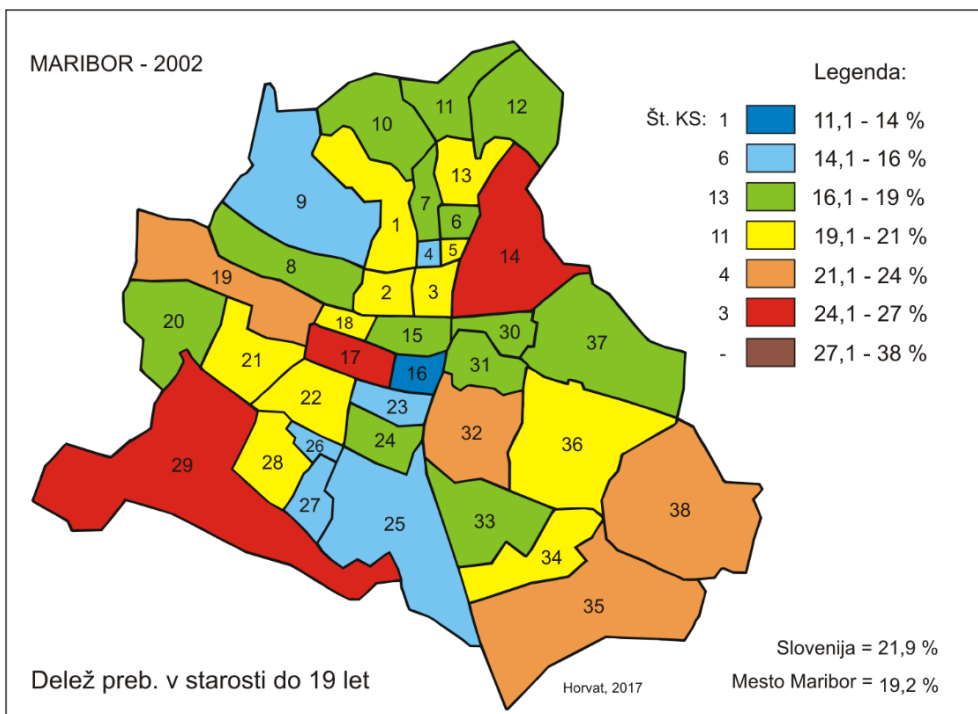

Sliki 32 in 33: Delež prebivalstva v starosti do 19 let po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 1981 in 1991.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Sliki 34 in 35: Delež prebivalstva v starosti do 19 let po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.
Vir podatkov: SURS, 2015.

Preglednica 19: Starostna sestava prebivalstva (v %) po mestnih četrtih v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2015.

Starost / Leto		0-19 let				20-39 let			
Mestna četrt	Del mesta	1981	1991	2002	2015	1981	1991	2002	2015
Center	Lb	24,8	25,9	20,6	16,1	32,2	32,7	26,4	34,9
Ivan Cankar	Lb	22,9	21,9	18,0	16,3	31,3	28,3	24,6	26,6
Kor. vrata	Lb	24,3	21,3	16,3	15,8	31,9	27,7	24,7	39,9
Magdalena	Db-JZ	25,9	21,1	18,3	16,3	30,8	30,1	27,2	28,5
Studenci	Db-JZ	25,2	22,0	20,7	19,1	31,2	29,5	27,2	27,6
Tabor	Db-JZ	27,0	19,5	16,7	15,0	31,9	29,1	26,4	25,6
Nova vas	Db-JZ	34,9	31,5	17,8	14,9	39,1	31,8	28,9	24,5
Radvanje	Db-JZ	26,4	29,8	24,6	16,0	31,1	36,9	27,1	26,0
Pobrežje	Db-JV	28,6	24,4	19,2	15,7	34,0	30,9	27,6	23,7
Tezno	Db-JV	29,2	25,0	20,5	13,9	35,7	32,2	27,6	26,2
Brezje (del)	Db-JV	29,2	21,9	22,2	18,0	31,0	31,5	27,0	24,6

Levi breg	24,1	23,1	18,3	16,0	31,8	29,7	25,2	34,6
Desni breg - JZ del	28,0	25,1	19,2	16,1	32,9	31,2	27,5	26,2
Desni breg - JV del	28,9	24,5	20,0	15,1	34,5	31,5	27,6	24,8
Maribor*	27,1	24,4	19,2	15,8	33,0	30,8	27,0	27,9

Starost / Leto		40-64 let				65 let in več			
Mestna četrt	Del mesta	1981	1991	2002	2015	1981	1991	2002	2015
Center	Lb	29,0	28,0	37,0	33,9	14,0	13,4	16,0	15,2
Ivan Cankar	Lb	32,7	32,8	36,2	35,7	13,1	16,8	21,2	21,5
Kor. vrata	Lb	32,7	34,2	35,7	25,6	11,1	16,8	23,4	18,7
Magdalena	Db-JZ	33,3	34,6	33,6	34,2	10,1	14,2	21,0	21,1
Studenci	Db-JZ	31,0	33,8	32,9	33,7	12,5	14,5	19,2	19,6
Tabor	Db-JZ	31,7	36,9	35,4	35,3	9,5	14,4	21,4	24,2
Nova vas	Db-JZ	21,0	30,9	42,9	38,0	5,0	5,8	10,5	22,5
Radvanje	Db-JZ	31,6	26,5	35,8	38,9	10,9	6,8	12,5	19,1
Pobrežje	Db-JV	27,4	34,1	35,4	36,4	9,9	10,5	17,8	24,2
Tezno	Db-JV	28,5	33,7	37,0	40,6	6,6	9,0	14,8	19,3
Brezje (del)	Db-JV	31,6	37,2	35,2	36,3	8,2	9,3	15,6	21,1

Levi breg	31,4	31,6	36,3	31,0	12,7	15,6	20,1	18,4
Desni breg - JZ del	29,7	32,9	36,9	36,1	9,4	10,8	16,4	21,5
Desni breg - JV del	28,1	34,2	36,0	38,2	8,4	9,8	16,5	21,8
Maribor*	29,8	32,9	36,5	35,4	10,1	11,8	17,3	20,8

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših, združenih v območja nekdanjih krajevnih skupnosti in te v mestne četrti, čeprav se njihove meje ne ujemajo popolnoma) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS.

Leta 1981 so z najvišjimi deleži mladega prebivalstva izstopala območja nekdanjih krajevnih skupnosti v novozgrajenih delih mesta na desnem bregu Drave, predvsem v današnji MČ Nova vas, kamor so se v novozgrajene večstanovanjske blokofske soseske vselile večinoma mlade družine. Izstopale so KS-26: Proletarskih brigad (37,6 %), KS-27: D. K. Tomaž (31,4 %) in KS-28: I. Zagernik (32,9 %). Več kot 30 % so znašali tudi deleži v novozgrajenih stanovanjskih soseskah na Pobrežju (v KS-37: T. Čufar) in Teznu (v KS-35: S. Tomasini). Na drugi strani so imele najnižje deleže mladega prebivalstva nekdanje krajevne skupnosti na levem bregu mesta, kjer je izstopala današnja MČ I. Cankar z območjem med Partizansko, Tomšičevo in Razlagovo ulico. KS-6: T. Tomšič in KS-7: A. Aškerc sta bili edini v mestu z nižjim deležem od 20 %.

Podobno stanje z bolj ugodnimi demografskimi razmerami na desnem bregu mesta se je ohranilo tudi v letu 1991, medtem ko so bile pri naslednjem popisu že opazne pomembne spremembe. Prebivalstvo se je po letu 1991 precej postaralo, saj so leta 2002 več kot 21 % mladega prebivalstva zabeležili le še v 7 nekdanjih krajevnih skupnostih. Z najvišjimi vrednostmi niso izstopala več novozgrajena stanovanjska območja iz 80. let v južnem delu mesta. Stanovanjska gradnja se je namreč v tem obdobju preusmerila v zapolnjevanje ustreznih površin znotraj mesta. Tako so se ob staranju prebivalstva v najstarejših stanovanjskih soseskah na desnem bregu (v današnji MČ Tabor in MČ Nova vas) ter ob nekaterih novogradnjah na levem bregu, zmanjšale razlike med obema deloma mesta. Še vedno pa so z nekoliko višjimi deleži mladega prebivalstva izstopala območja nekaterih obrobnih krajevnih skupnosti na Pobrežju, Teznu, pa tudi v KS-29: Radvanje (24,6 %). V teh območjih prevladuje individualna stanovanjska gradnja, ki v stanovanjih z večjimi površinami omogoča sobivanje več generacij. Znotraj mesta je zaradi revitalizacije starejšega območja ob industrijski coni in izgradnje nove stanovanjske soseske z najvišjim deležem mladega prebivalstva izstopala KS-17: J. Polak (24,3 %), ki se nahaja na območju MČ Magdalena. Obenem pa je bilo območje imenovane mestne četrti tudi območje z najnižjim deležem mladega prebivalstva v mestu v KS-16: M. Zidanšek (12,7 %).

Največja sprememba v razporeditvi mladega prebivalstva (do 19 let) je opazna v obdobju do leta 2015. V tem letu so se deleži mladega prebivalstva med območji na obeh bregovih mesta precej izenačili in se v obeh delih znižali na okoli 16 %.

V letu 2015 so deleži mladega prebivalstva le v območjih dveh nekdanjih krajevnih skupnostih presegle 20 %. Starejša večstanovanjska območja na desnem bregu izkazujejo celo nižje deleže kot območja na levem bregu. Med mestnimi četrtmi z najnižjim deležem izstopata MČ Tezno in MČ Nova vas, kjer je najbolj očitna tranzicija prebivalstva v višji starostni kontingent (iz mladih družin s šoloobveznimi otroci v zrela gospodinjstva z odraslimi otroci ali brez njih). To velja za vsa območja z majhnimi delavskimi stanovanji, ki so bila zgrajena pretežno v obdobju intenzivne gradnje v 70. in 80. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij na območju Tabora, Pobrežja in Tezna. Med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi izstopata KS-33: S. Klavora (11,2 %) na Teznu in KS-16: M. Zidanšek (11,6 %) v MČ Magdalena, ki imata celo nižji delež mladega prebivalstva kot KS-4: I. Cankar (12,8 %), ki je krajevna skupnost z najnižjim deležem na levem bregu mesta.

Preglednica 20: Osnovni podatki starostne sestave prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.

Št.	Nekd. krajevna skupnost	Mestna četrt	% preb. 0-19 let		% preb. 65+ let		Indeks staranja		Povprečna starost	
			2002	2015	2002	2015	2002	2015	2002	2015
1	Ob parku	Center	19,2	15,1	19,1	16,5	156	182	43,1	40,0
2	Rotovž	Center	19,6	16,5	16,5	15,7	142	140	42,2	42,6
3	Talci	Center	20,8	15,5	12,9	13,5	121	120	40,4	41,0
4	Ivan Cankar	I. Cankar	14,8	12,8	22,7	27,8	299	275	46,6	48,1
5	Boris Kidrič	I. Cankar	19,7	18,2	18,0	15,8	147	121	42,3	42,1
6	H. T. Tomšiča	I. Cankar	17,2	16,1	24,8	22,7	240	190	45,9	45,0
7	Anton Aškerc	I.Cankar	17,4	18,7	21,8	20,6	208	147	44,7	43,6
8	Koroška vrata	Kor. vrata	17,6	16,0	18,6	14,5	160	200	43,4	37,2
9	Prež. Voranc	Kor. vrata	14,6	15,4	29,5	27,7	307	240	48,1	47,3
10	Za tremi ribn.	Center	17,9	19,3	12,9	23,2	144	155	42,2	45,2
11	Počehova	I. Cankar	18,1	14,3	21,2	22,5	169	210	43,3	46,8
12	Košaki	I. Cankar	18,8	16,4	17,7	22,2	138	176	42,2	45,6
13	Krčevina	I. Cankar	20,0	15,8	21,0	20,3	196	165	43,2	44,7
14	Melje	Center	24,6	17,7	13,6	12,4	87	90	38,3	41,3
15	Moša Pijade	Magdal.	16,5	13,6	23,6	27,1	220	270	45,9	47,4
16	M. Zidanšek	Magdal.	12,7	11,6	28,0	29,4	318	349	47,7	49,2
17	Juge Polak	Magdal.	24,3	20,3	12,4	12,3	76	81	38,0	39,0
18	Maks Durjava	Magdal.	20,4	18,0	18,5	19,3	136	149	41,6	43,2
19	F. Z. Leon	Studenci	24,0	17,4	14,8	14,9	88	128	39,2	40,4
20	Poh. bataljon	Studenci	18,0	17,2	22,2	25,7	182	193	44,3	46,8
21	H. Šercerja	Studenci	19,7	21,9	21,0	19,3	144	111	42,5	41,7
22	F. R. Stane	Tabor	19,7	16,5	17,7	19,9	130	160	42,0	44,5
23	A. Besednjak	Tabor	15,3	14,7	25,0	25,5	269	221	46,0	47,2
24	Jožica Flander	Tabor	16,3	13,7	21,3	27,9	191	273	44,9	48,0
25	S. Šlander	Tabor	15,9	15,3	22,3	23,0	205	192	45,1	44,9
26	Prolet. brigad	Nova vas	14,7	15,0	11,8	26,5	124	219	42,2	46,9
27	D. K. Tomaž	Nova vas	16,0	14,3	12,2	25,0	128	211	41,5	47,4
28	I. Zager. Joco	Nova vas	20,5	15,3	8,8	18,8	85	156	38,7	45,3
29	Radvanje	Radvanje	24,6	16,0	12,5	19,1	86	152	38,7	44,7
30	Greenwich	Pobrežje	17,9	15,1	21,0	22,6	170	207	43,3	46,4
31	A. Majerič	Pobrežje	16,9	15,3	13,2	26,4	117	231	41,6	46,9
32	H. Vojka	Pobrežje	22,4	19,4	15,8	19,2	111	136	40,3	43,3
33	Slava Klavora	Tezno	18,5	11,2	15,6	15,9	137	189	41,9	45,1
34	M. Konšak	Tezno	19,6	16,3	17,3	16,9	140	137	41,9	43,5
35	S. Tomasini	Tezno	22,7	15,4	12,9	24,0	87	204	39,2	46,6
36	Draga Kobala	Pobrežje	20,7	17,0	17,9	20,0	126	155	41,1	44,1
37	Tone Čufar	Pobrežje	18,7	14,1	18,7	28,0	153	257	43,2	48,9
38	Jože Lacko	Brezje (d)	22,2	18,0	15,6	21,1	101	168	40,5	44,2
	Maribor*		19,2	15,8	17,3	20,8	142	180	42,2	44,4

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših in območjih nekdanjih krajevnih skupnosti) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS. Iz KS-9: P. Voranc je

bilo izločeno naselje Vinarje, iz KS-11: Počehova naselje Počehova, iz KS-12: Košaki naselje Pekel, iz KS-14: Melje naselje Meljski Hrib, iz KS-38: J. Lacko naselje Dogošče, iz KS-37: T. Čufar naselje Zrkovci). Številke KS v preglednici so enake številkam na kartah.

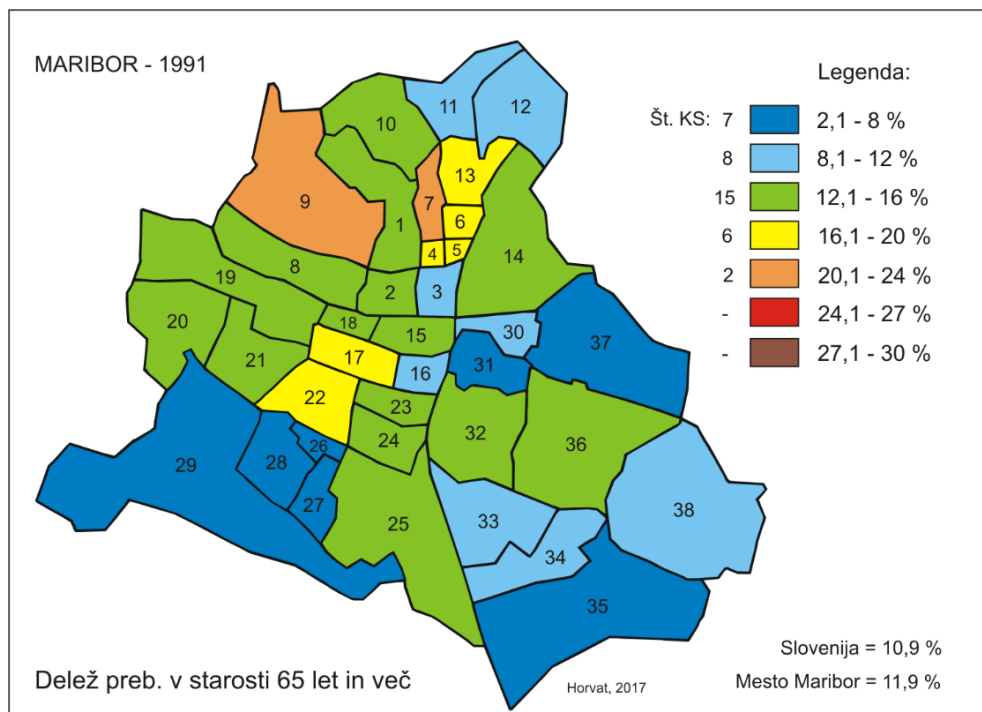
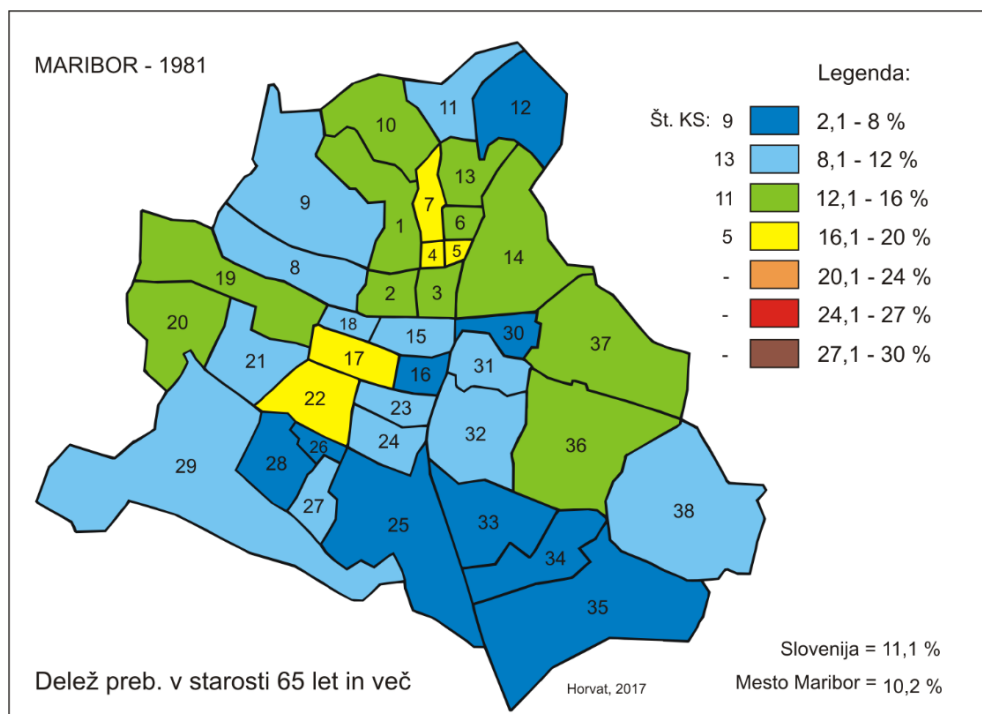
Delež mlajšega aktivnega prebivalstva (v starosti med 20–39 let) je bil leta 1981 višji od 30 % v kar 36 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru, leta 1991 v 25, leta 2002 pa le še v 3, medtem ko se je v letu 2015 njihovo število povečalo na 6 krajevnih skupnosti. Poleg staranja prebivalstva (odraščanja številčnejšega mlajšega starostnega kontingenta), je na to vplivala tudi administrativna sprememba definicije prebivalstva Slovenije v letu 2008. Zaradi te spremembe, ki šteje osebe, ki imajo poleg stalnega prijavljeno tudi začasno prebivališče, na naslovu začasnega prebivališča, če imajo začasno prebivališče prijavljeno za eno leto ali več, se štejejo kot prebivalci naselja tudi dijaki in študenti v domovih v Mariboru.

Tako podatki v letu 2002 kažejo večje deleže prebivalstva v starosti med 20–39 let v območjih na desnem bregu mesta, v letu 2015 pa so deleži višji na levem bregu, kjer se nahaja večina študentskih domov. Leta 2015 je na levem bregu znašal njihov delež 34,6 %, medtem ko se je na desnem bregu gibal med 25–26 %. Z več kot 40 % mlajšega aktivnega prebivalstva sta izstopali območji KS-8: Koroška vrata (46,6 %) in KS-1: Ob parku (40,9 %), kjer se nahaja večina študentskih domov v Mariboru.

O staranju prebivalstva v Mariboru priča tudi povečevanje deleža najštevilčnejše starostne skupine, to je starejšega aktivnega prebivalstva (v starosti med 40–64 let). Leta 1981 je bilo več kot 35 % tega prebivalstva le v 3 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti, leta 1991 v 17, leta 2002 pa že v 24; med njimi je bil v 6 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti delež celo višji od 40 %. Leta 1981 sta z najvišjim deležem izstopali območji KS-16: M. Zidanšek (39,1 %) in KS-9: P. Voranc (38,3 %), leta 2002 pa na levem bregu mesta območji KS-10: Za tremi ribniki (43,4 %), na desnem bregu pa KS-26: Proletarskih brigad (43,4 %) in KS-27: D. K. Tomaž (43,0 %). V letu 2015 so bili deleži najvišji (okoli 43 %) v KS-10: Za tremi ribniki v MČ Center ter v KS-26: Proletarskih brigad in KS-27: D. K. Tomaž v MČ Nova vas, to je v območjih, ki so bila večinoma zgrajena v 80. letih 20. stoletja in je v njih prebivalstvo prešlo iz skupine mlajšega v skupino starejšega aktivnega prebivalstva.

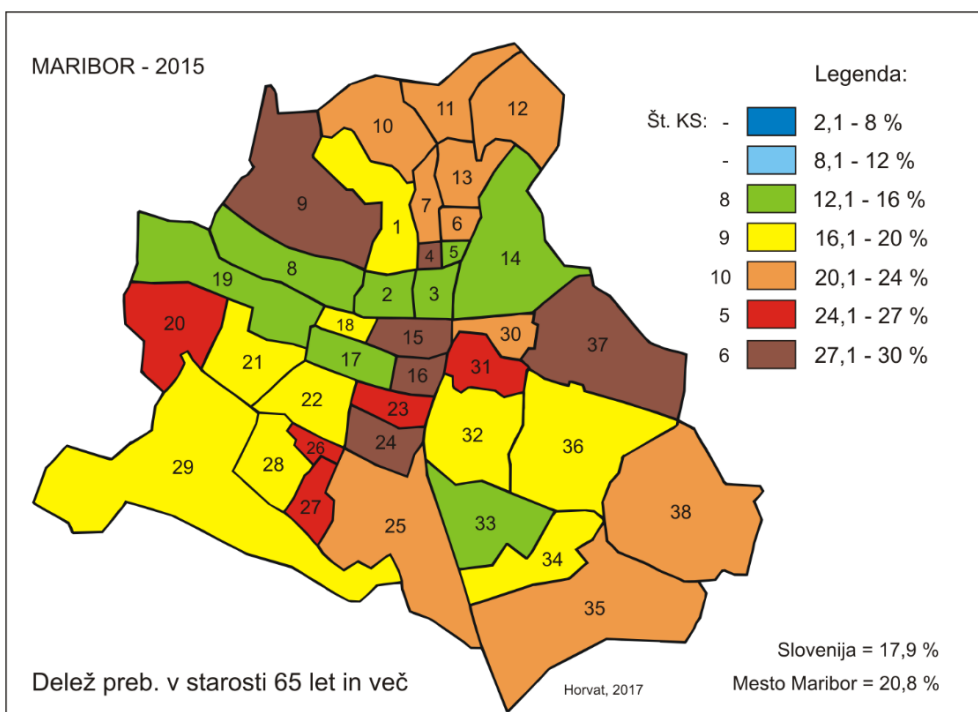
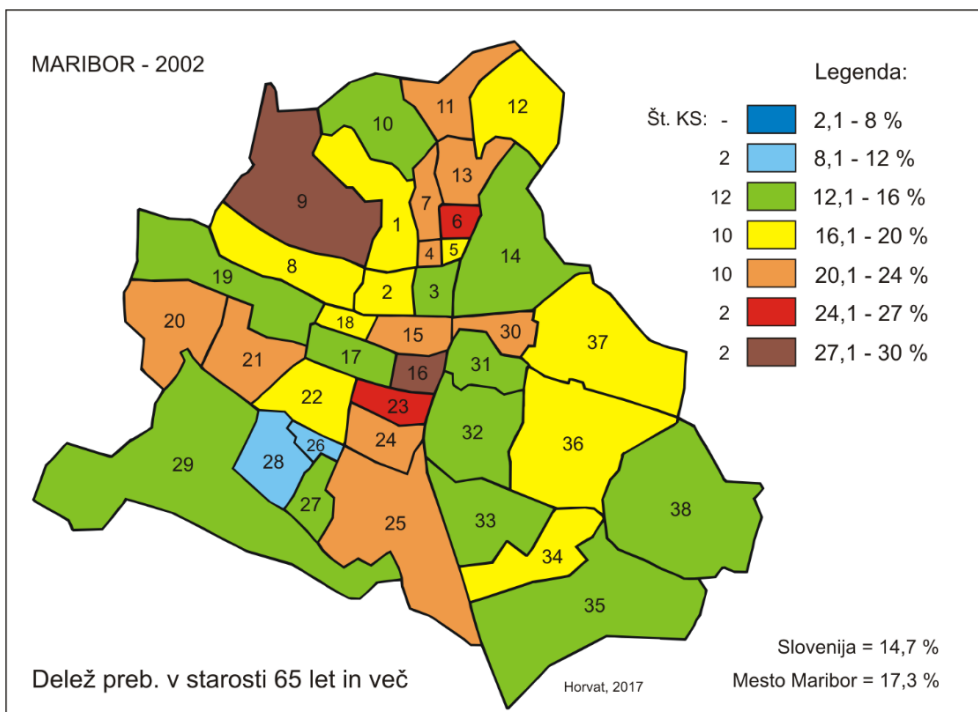
Proces staranja prebivalstva najbolj izrazito prikazuje povečevanje deleža starejšega prebivalstva (v starosti 65 let in več). Leta 1981 je bilo v tej starosti več kot 16 % prebivalstva le v 5 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti, leta 1991 v 8, leta 2002 v 24, leta 2015 pa kar v 30.

V letu 1981 je opaziti precejšnjo razliko med desnim in levim bregom mesta ter mestnim središčem in obrobjem mesta. V povprečju je bil delež starega prebivalstva na levem bregu Drave in v mestnem središču (pri katerem je upoštevan tako levi in desni breg Drave) višji od 12 %; leta 1991 se je povečal na več kot 15 %, leta 2002 pa na več kot 20 %. Leta 1981 sta z najvišjimi deleži izstopali dve območji v Mariboru; na levem bregu današnja MČ Center in MČ I. Cankar z nekdanjima krajevnima skupnostima KS-5: B. Kidrič (17,0 %) in KS-7: A. Aškerc (17,5 %); na levem bregu pa starejši del Tabora s KS-17: J. Polak (18,3 %).

Sliki 36 in 37: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 1981 in 1991.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Sliki 38 in 39: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Na drugi strani so imele v letu 1981 novejše soseske večstanovanjskih zgradb v današnji MČ Nova vas in MČ Tezno deleže starega prebivalstva nižje od 8 %, nekatere celo od 5 %. Izstopali sta območji KS-16: M. Zidanšek (4,2 %) v današnji MČ Magdalena in KS-26: Proletarskih brigad v MČ Nova vas.

V letu 1991 so se deleži starega prebivalstva na levem bregu povečali na 15–20 %, na desnem bregu pa na 10–15 %, še vedno pa je opazna pomembna razlika med starejšimi stanovanjskimi območji v centru mesta in novejšimi na obrobju mesta, kjer so deleži najnižji. Razlika med območjem na levem in desnem bregu mesta se je pomembneje zmanjšala v letu 2002. Na celotnem območju mesta je bilo namreč opazno intenzivno staranje prebivalstva, glavni dejavnik razlikovanja med območji z višjim in nižjim deležem starejšega prebivalstva pa je postalo predvsem obdobje izgradnje posameznih večstanovanjskih sosesk.

V letu 2002 z najvišjimi deleži starejšega prebivalstva izstopajo območja, v katerih so bile stanovanjske soseske izgrajene v obdobju intenzivne gradnje v 50., 60. in 70. letih 20. stoletja, in sicer na obeh bregovih mesta. Z najvišjimi deleži (več kot 21 %) izstopajo mestne četrti Koroška vrata in I. Cankar na levem bregu ter Magdalena in Tabor v najstarejšem delu mesta na desnem bregu. Med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi izstopajo KS-9: P. Voranc (29,5 %) v MČ Koroška vrata ter KS-16: M. Zidanšek (28,0 %) v MČ Magdalena in KS-23: A. Besednjak (25,0 %) v MČ Tabor. Na drugi strani pa so nekatere nekdanje krajevne skupnosti predvsem v južnem delu mesta še vedno ohranile nizek delež starejšega prebivalstva; med njimi so izstopala območja KS-28: I. Zagernik (8,8 %) in KS-26: Proletarskih brigad (11,8 %) v MČ Nova vas ter KS-35: S. Tomasini v MČ Tezno. Nekdanje krajevni skupnosti z najnižjim deležem starejšega prebivalstva na levem bregu sta bili KS-10: Za tremi ribniki (12,9 %) in KS-3: Talci (12,9 %); obe v MČ Center in v obeh je bilo v desetletju pred popisom izvedenih nekaj novih stanovanjskih gradenj.

Podatki za leto 2015 kažejo na intenzivno staranje prebivalstva v vseh delih Maribora, saj se je delež starega prebivalstva zvišal na več kot 20 % v kar 21 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti, v 6 pa se je gibal celo med 27–30 %. Zaradi omenjene spremembe definicije prebivalstva (ki je med prebivalstvo Maribora zajelo tudi dijake in študente, ki bivajo v domovih), izkazuje levi breg mesta v povprečju celo bolj ugodne razmere, obenem pa je MČ Center postala mestna četrt z najnižjim deležem starega prebivalstva v mestu (15,2 %). Med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi z najvišjim deležem izstopata KS-4: I. Cankar (27,8 %) in KS-9: P. Voranc (27,7 %).

Na desnem bregu je največje povečanje deleža starejšega prebivalstva opazno v MČ Tabor in MČ Pobrežje, kjer so izstopala območja nekdanjih krajevnih skupnosti z večinsko izgrajenimi stanovanjskimi soseskami v 50., 60., in 70. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij, v katerih prevladujejo t. i. delavska stanovanja (npr. na območju starejšega dela Tabora do naselja Jugomont ter v Z delu Tezna in Pobrežja, npr. Greenwich) in v katerih v zadnjem desetletju ni bilo novih stanovanjskih gradenj. Za tovrstna stanovanja je značilna relativno majhna površina (med 45–55 m²), kar ima za posledico, da se je iz stanovanj v odselila generacija odraslih otrok, zato so

demografske razmere v tem delu Maribora najslabše. Po podatkih popisa prebivalstva v posameznem stanovanju živita v povprečju manj kot 2 osebi; večinoma starejši. Z najvišjimi deleži starejšega prebivalstva (med 27-30 %) so izstopala območja nekaterih nekdanjih krajevnih skupnosti na območju MČ Magdalena (KS-15: M. Pijade in KS-16: M. Zidanšek), MČ Tabor (KS-24: J. Flander), MČ Nova vas (KS-26: Proletarskih brigad) in MČ Pobrežje (KS-37: T. Čufar, KS-31: A. Majerič). Zanimivo je, da je npr. KS-17: J. Polak v MČ Magdalena imela leta 1981 najvišji delež starega prebivalstva v Mariboru (18,2 %), zaradi popolne revitalizacije tega območja in novozgrajene stanovanjske soseske, v katero se se vselile pretežno mlade družine, pa je imela v letu 2015 najnižjega (12,3 %).

Indeks staranja prebivalstva v mestu Maribor po MČ in območjih nekdanjih KS

Analiza indeksa staranja prebivalstva je pokazala, da se je proces staranja v nekaterih delih mesta pričel že leta 1981. Že takrat je imelo prebivalstvo v skoraj polovici območij nekdanjih krajevnih skupnosti (v 17 od 38 KS) indeks staranja nad vrednostjo 50. To je bilo opazno zlasti na območju na levem bregu mesta, kjer so povprečni indeksi staranja znašali 71 in s tem dosegli prag negativne naravne rasti prebivalstva.

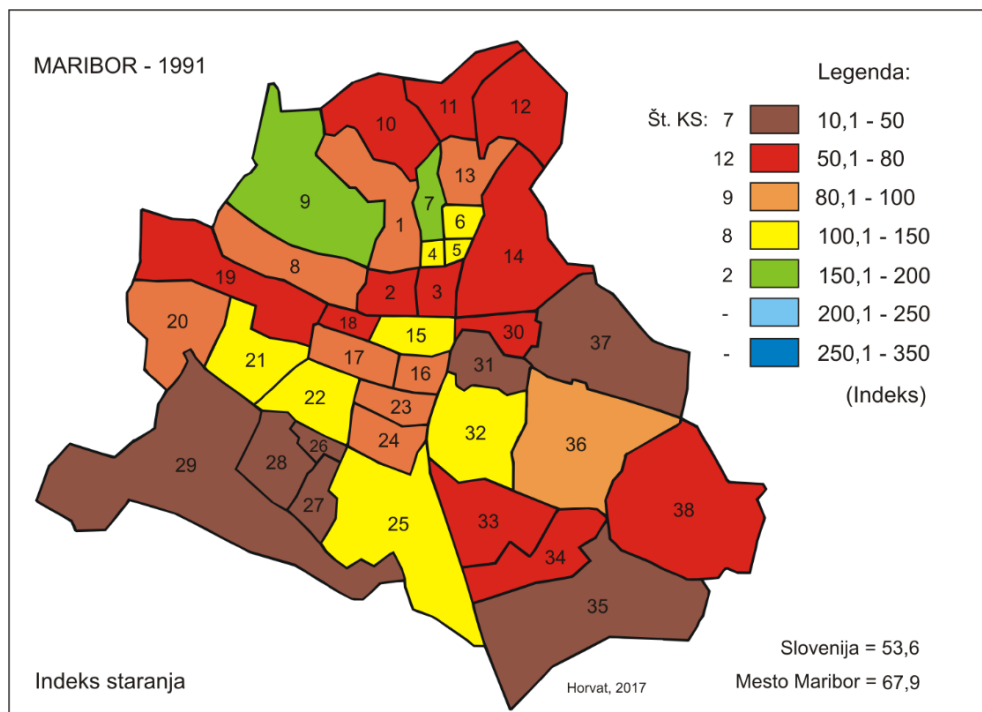
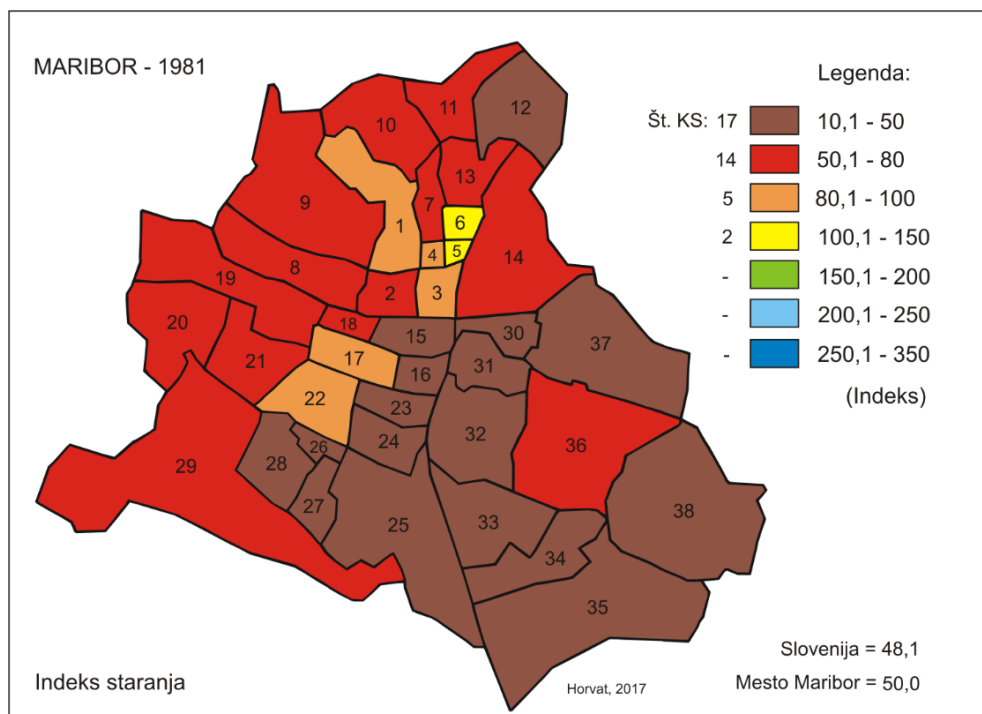
Preglednica 21: Indeks staranja prebivalstva po mestnih četrtih v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2015.

Mestna četrt	Del mesta	1981	1991	2002	2015
Center	Lb	74,6	69,6	130,3	137,6
Ivan Cankar	Lb	77,6	102,6	193,3	174,8
Koroška vrata	Lb	60,8	113,5	217,6	216,7
Magdalena	Db-JZ	53,7	93,0	171,9	175,8
Studenci	Db-JZ	68,5	92,3	130,0	136,6
Tabor	Db-JZ	48,1	107,1	189,7	210,4
Nova vas	Db-JZ	17,7	26,7	105,7	187,9
Radvanje	Db-JZ	57,9	28,1	85,7	151,6
Pobrežje	Db-JV	45,5	61,9	139,6	205,2
Tezno	Db-JV	30,5	50,5	113,9	183,3
Brezje (del)	Db-JV	39,3	57,7	100,9	168,2

Levi breg	70,6	92,5	177,6	176,5
Desni breg - JZ del	44,8	60,0	134,7	173,5
Desni breg - JV del	38,9	56,8	125,9	193,1
Maribor*	50,0	67,6	141,7	179,8

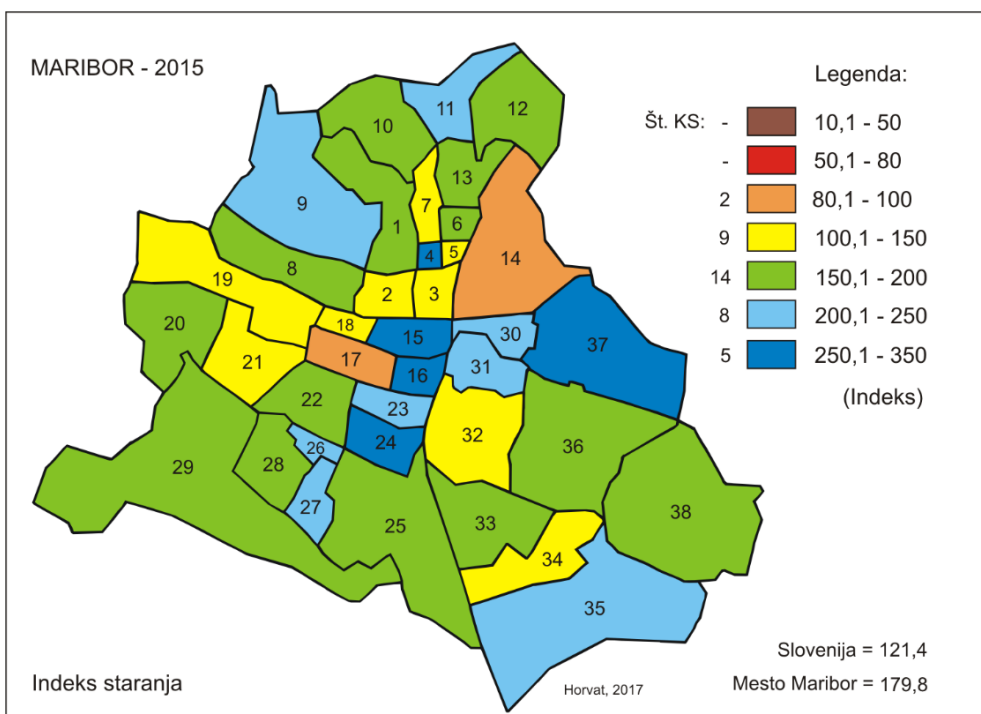
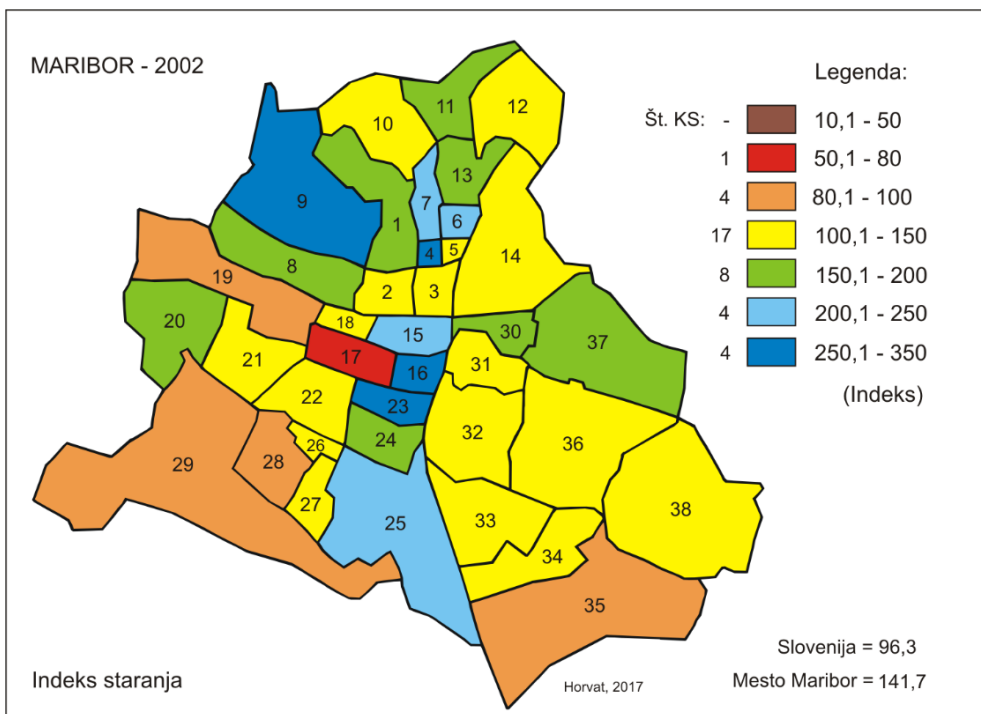
Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših, združenih v območja nekdanjih krajevnih skupnosti in te v mestne četrti, čeprav se njihove meje ne ujemajo popolnoma) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS.

Sliki 40 in 41: Indeks staranja prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 1981 in 1991.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Sliki 42 in 43: Indeks staranja prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Leta 1981 sta z vrednostmi indeksa staranja nad 100 izstopali območji KS-6: T. Tomšič in KS-5: B. Kidrič v današnji MČ I. Cankar, ugoden indeks staranja pa je imela le KS-12: Košaki. Na desnem bregu so bile razmere mnogo boljše (povprečni indeks staranja je znašal 42). Najnižje (pod 30) so bile vrednosti v štirih krajevnih skupnostih na območju novejših strnjene blokovske gradnje v južnem delu mesta; v Novi vasi, na Pobrežju in na Teznu. Izstopala so območja KS-26: Proletarskih brigad (vrednost 10) in KS-28: I. Zagernik v današnji MČ Nova vas ter KS-35: S. Tomasini v današnji MČ Tezno, medtem ko so bile na območju Studencev razmere podobne kot v središču mesta.

Leta 1991 se je število območij nekdanjih krajevnih skupnosti z ugodnim indeksom staranja (pod 40) zmanjšalo na vsega 6. Vse so bile na desnem bregu mesta; na območju Nove vasi (KS-26: Proletarskih brigad, KS-27: D. K. Tomaž, KS-28: I. Zagernik), Radvanja (KS-29: Radvanje) ter Pobrežja in Tezna (KS-35: S. Tomasini, KS-37: T. Čufar). Območje na levem bregu Drave je izkazovalo zelo zaskrbljujoče razmere. Povprečni indeks staranja je tu dosegel vrednost 92, v nekaterih območjih nekdanjih krajevnih skupnosti pa celo presegel vrednost 150 (npr. v KS-7: A. Aškerc in KS-9: P. Voranc). Tako na levem bregu mesta ni bilo niti ene krajevne skupnosti s še ugodnim indeksom staranja. V tem obdobju je proces staranja prebivalstva zajel tudi območja na desnem bregu Drave, saj so se vrednosti indeksa staranja nad 100 pojavile že v 5 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti; zlasti na območju starejše poselitve na Taboru, Studencih in v najstarejšem dela Maribor-Jug (npr. v KS-15: M. Pijade, KS-22: F. Rozman Stane, KS-25: S. Šlander).

Zaradi intenzivnega zmanjšanja natalitete, povečanja negativnega naravnega prirastka in staranja prebivalstva so se po letu 1991 razmere v Mariboru zelo poslabšale. Leta 2002 so med 38 območji nekdanjih krajevnih skupnosti indeks staranja z vrednostjo pod 100 beležili le v petih; vsa so se nahajala na desnem bregu mesta. Z najvišjimi vrednostmi je izstopalo središče mesta (z vrednostjo indeksa 169), na levem bregu je povprečni indeks staranja znašal 178, na desnem bregu pa 131. Z vrednostmi nad 250 sta med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi na levem bregu izstopali območji KS-9: P. Voranc (na območju pod Kalvarijo) in KS-4: I. Cankar v centru mesta, na desnem bregu pa KS-16: M. Zidanšek in KS-23: A. Besednjak (v starejšem delu Tabora). Območje KS-16: M. Zidanšek beleži tudi največje zmanjšanje števila prebivalstva med krajevnimi skupnostmi na desnem bregu med letoma 1991 in 2002.

Podatki za leto 2015 kažejo nekoliko spremenjeno podobo razporeditve območij nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru glede na indeks staranja prebivalstva. Če so imele v prejšnjih desetletjih najnižji indeks staranja območja z novogradnjami na obrobju mesta, so ga imele v letu 2015 tiste znotraj mesta, v katerih so z gradnjo novih stanovanjskih sosesk in revitalizacijo nekaterih območij pritegnili mlado prebivalstvo. Zaradi večje rodnosti in večjega števila mladega prebivalstva imata dve območji (KS-14: Melje in KS-17: J. Polak) še vedno indeks pod vrednostjo 100. Na intenzivno staranje prebivalstva pa kaže podatek, da leta 1991 nobeno območje nekdanjih krajevnih skupnosti ni imelo vrednosti indeks staranja nad 160, leta 2015 pa je bilo takšnih območij že 22.

Z najvišjimi vrednostmi izstopajo MČ Koroška vrata, Tabor in Pobrežje, v katerih je indeks presegel vrednost 200. Med območji nekdanjih krajevnih skupnosti z izrazito prevlado starejšega prebivalstva izstopajo nekatere krajevne skupnosti na območju MČ Magdalena (KS-15: M. Pijade in KS-16: M. Zidanšek), MČ Tabor (KS-24: J. Flander) in MČ Pobrežje (KS-37: T. Čufar), v katerih vrednosti indeksa presegajo 250, ponekod pa dosegajo celo vrednost 350 (KS-16: M. Zidanšek v MČ Magdalena), kar pomeni, da na enega prebivalca v starosti 0-14 let živijo v tem območju 3,5 prebivalci v starosti 65 let in več.

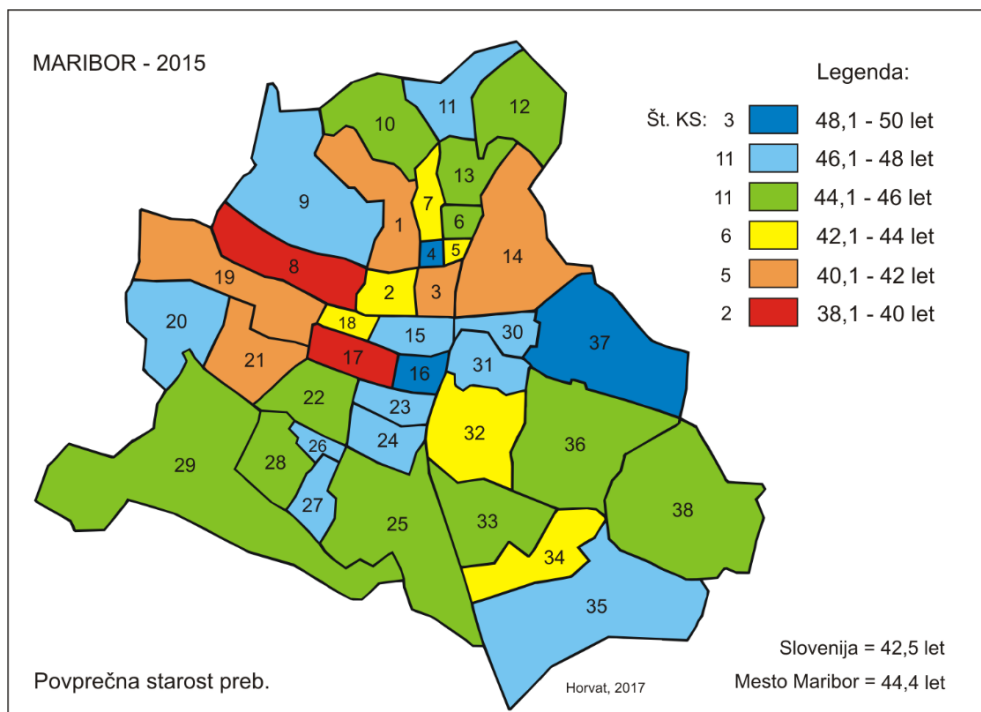
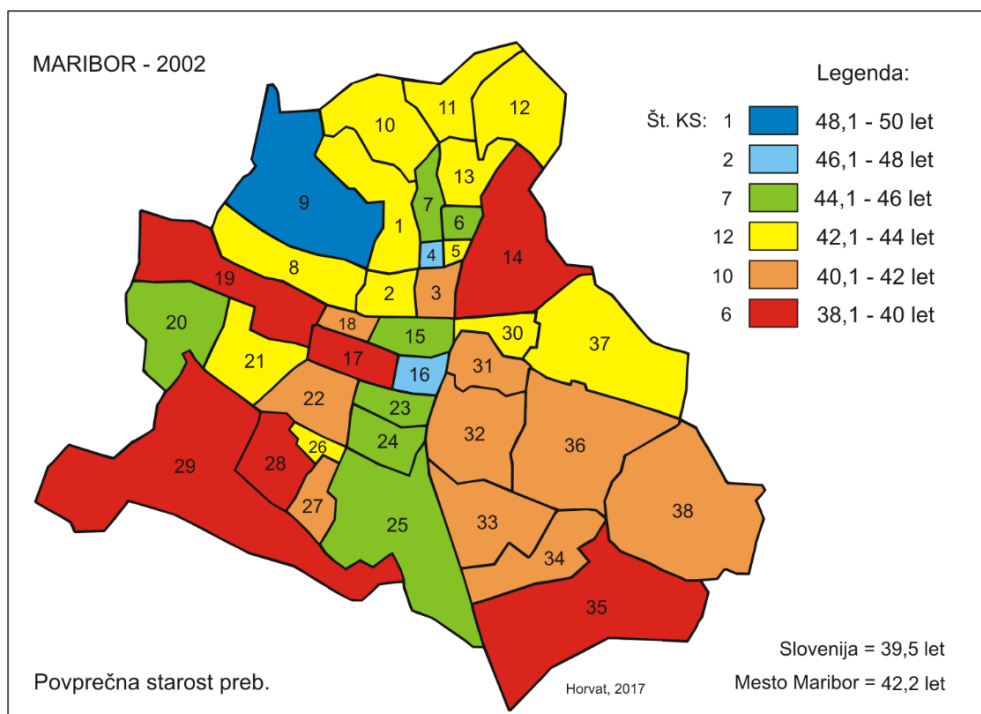
Povprečna starost prebivalstva v mestu Maribor po MČ in območjih nekdanjih KS

Poleg spremembe starostne sestave (deleža posameznih velikih starostnih skupin) in indeksa staranja, med pomembna kazalnike, ki kažejo na proces staranja populacije, sodi tudi povprečna starost prebivalstva. Ta se je v Mariboru med letoma 2002 in 2015 zvišala z 42,2 let na 44,4 let. Pri tem mesto Maribor izkazuje okoli 2 leti višjo povprečno starost od državnega povprečja.

Leta 2002 so izkazovala nižjo povprečno starost od državnega povprečja nekatera robna območja mesta, kot so območja v Radvanju, v Novi vasi, na Teznu in v Melju. Z najvišjo povprečno starostjo (46-50 let) pa so izstopala območja starejše gradnje, v katerih ni prišlo do kasnejših novogradenj in pomlajevanja prebivalstva; npr. v območjih KS-15: M. Pijade in KS-16: M. Zidanšek v MČ Magdalena ter KS-9: P. Voranc v MČ Koroška vrata. Razlika med krajevno skupnostjo z najvišjo in najnižjo povprečno starostjo je znašala 9,8 let.

Prebivalstvo na levem bregu mesta je bilo v letu 2015 večinoma v povprečju starejše od 41 let. Na desnem bregu je izstopalo z najvišjo starostjo (v povprečju nad 46 let) območje Tabora in starejši del Maribora Jug, medtem ko je bilo prebivalstvo v Radvanju, na Pobrežju in Teznu nekoliko mlajše. Vendar pa podatki kažejo, da se je med letoma 2002 in 2015 povprečna starost prebivalstva najbolj povečala prav v območjih, ki so bila zgrajena večinoma v 70., 80. letih 20. stoletja na desnem bregu mesta; npr. na območju MČ Nova vas in Radvanje ter v nekaterih območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v MČ Tezno in Pobrežje. To kaže na intenzivno staranje tega območja v zadnjem desetletju, ki je večinoma posledica dokaj homogene starostne strukture priseljencev v času izgradnje stanovanj. Z najvišjim vrednostmi zvišanja povprečne starosti npr. izstopajo območja KS-27: D. K. Tomaž, KS-28: I. Zagernik v MČ Nova vas, KS-29: Radvanje ter KS-31: A. Majerič (na Pobrežju).

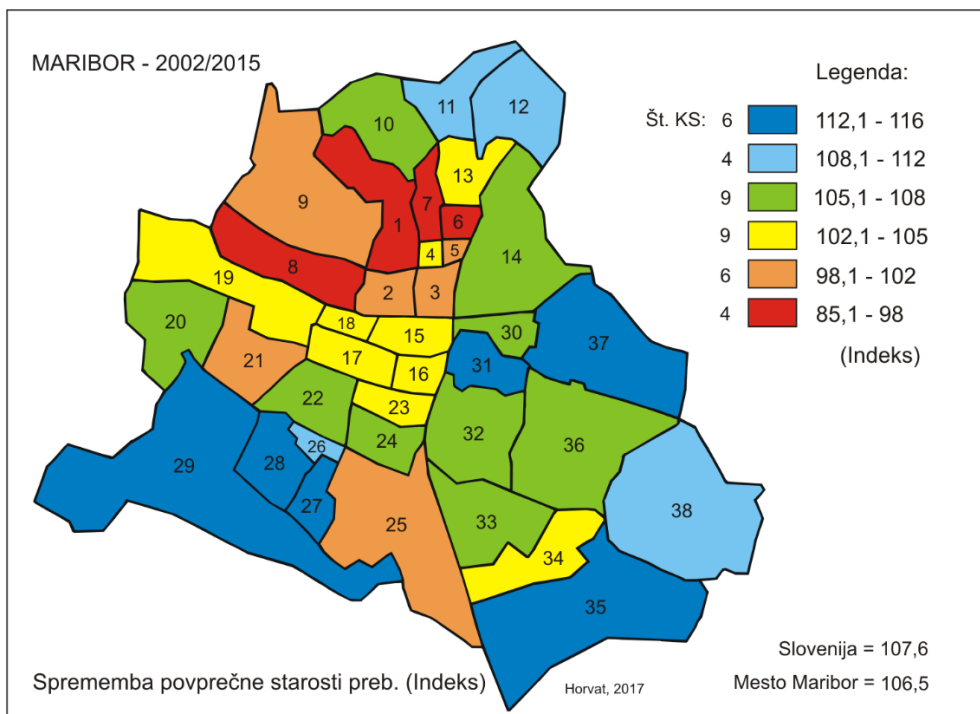
Leta 2015 se je razlika med območjem nekdanje krajevne skupnosti z najvišjo (49,2 let v KS-16: M. Zidanšek) in najnižjo povprečno starostjo prebivalstva (37,2 let v KS-8: Koroška vrata) povečala celo na 12 let, vendar pa je to posledica predvsem dejstva, da je povprečno starost v nekaterih nekdanjih krajevnih skupnostih v središču mesta znižala študentska populacija, ki je prijavljena v študentskih domovih (do česar je prišlo zaradi spremembe v definiciji prebivalstva v letu 2008). Tako v letu 2015 v nekaterih območjih nekdanjih krajevnih skupnosti na levem bregu mesta beležimo celo znižanje povprečne starosti prebivalstva v primerjavi z letom 2002.

Sliki 44 in 45: Povprečna starost prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

To kaže tudi indeks spremembe povprečne starosti prebivalstva. V obravnavanem obdobju se je povprečna starost prebivalstva najbolj znižala na območju KS-8: Koroška vrata, in sicer kar za 6,2 let. Medtem pa se je v nekaterih krajevnih skupnostih zaradi podobnega vzroka (zaradi nove definicije prebivalstva so upoštevali tudi populacijo v domovih za ostarele) povprečna starost prebivalstva precej povečala, npr. v KS-37: T. Čufar (na Pobrežju), KS-35: S. Tomasini na Teznu in drugod, kjer se nahajajo domovi za ostarele.

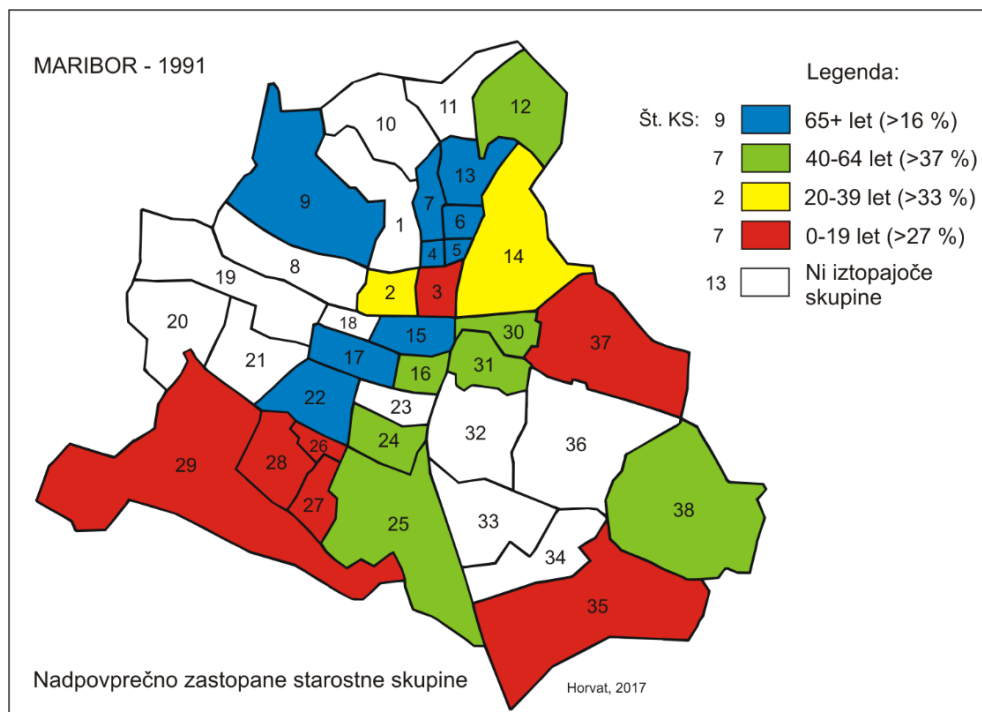
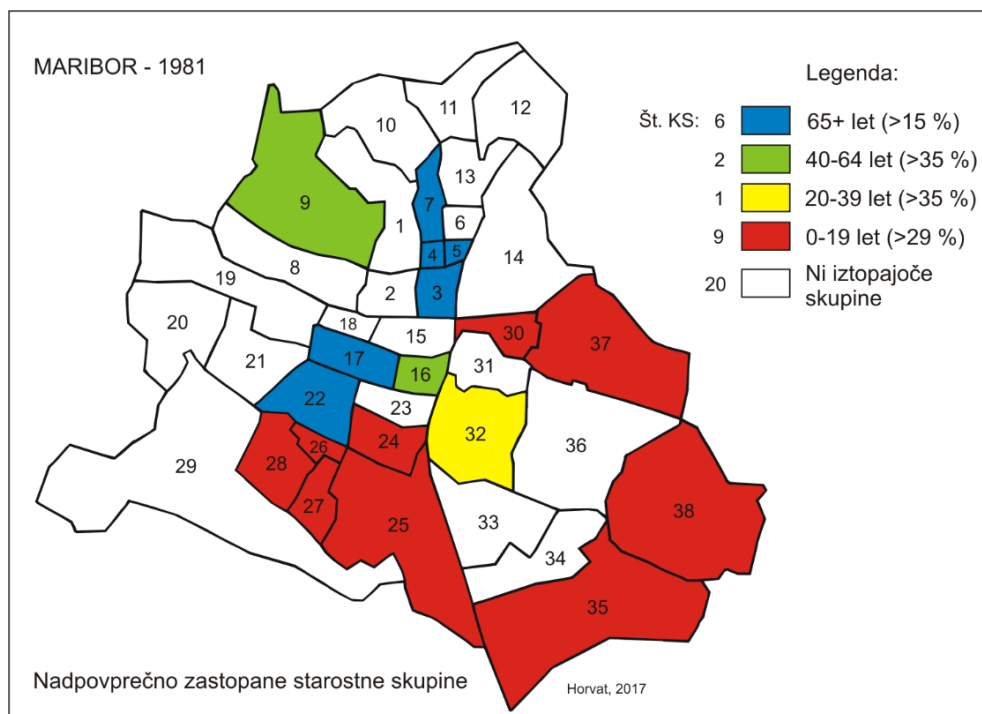

Slika 46: Sprememba povprečne starosti prebivalstva (indeks) med letoma 2002 in 2015 po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Staranje prebivalstva in prevladujoče starostne skupine prebivalstva v mestu Maribor po območjih nekdanjih KS

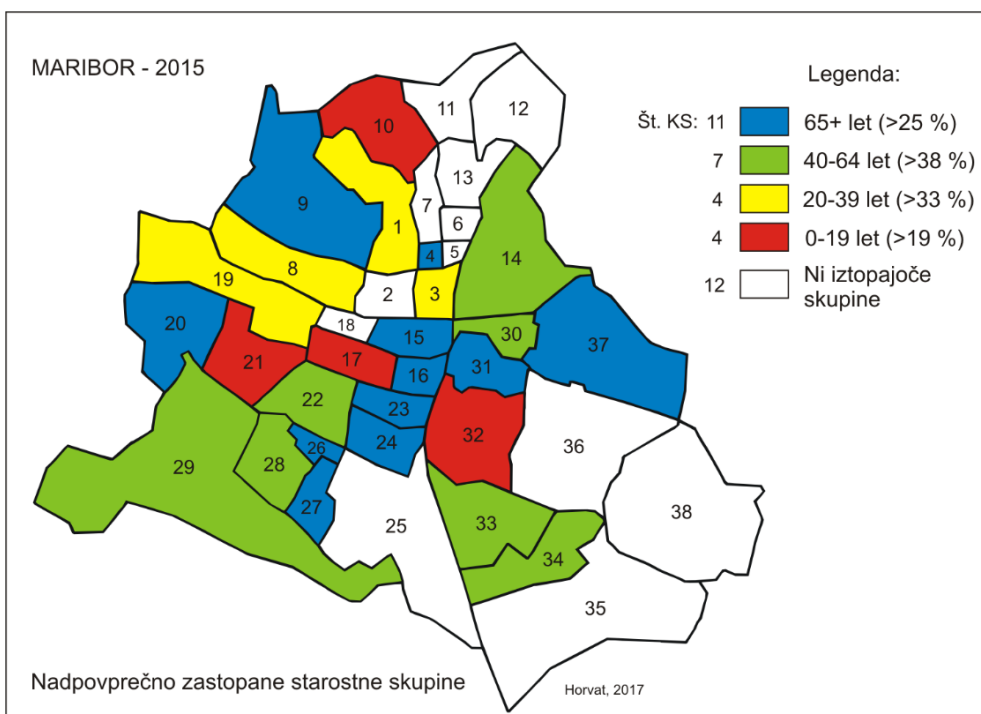
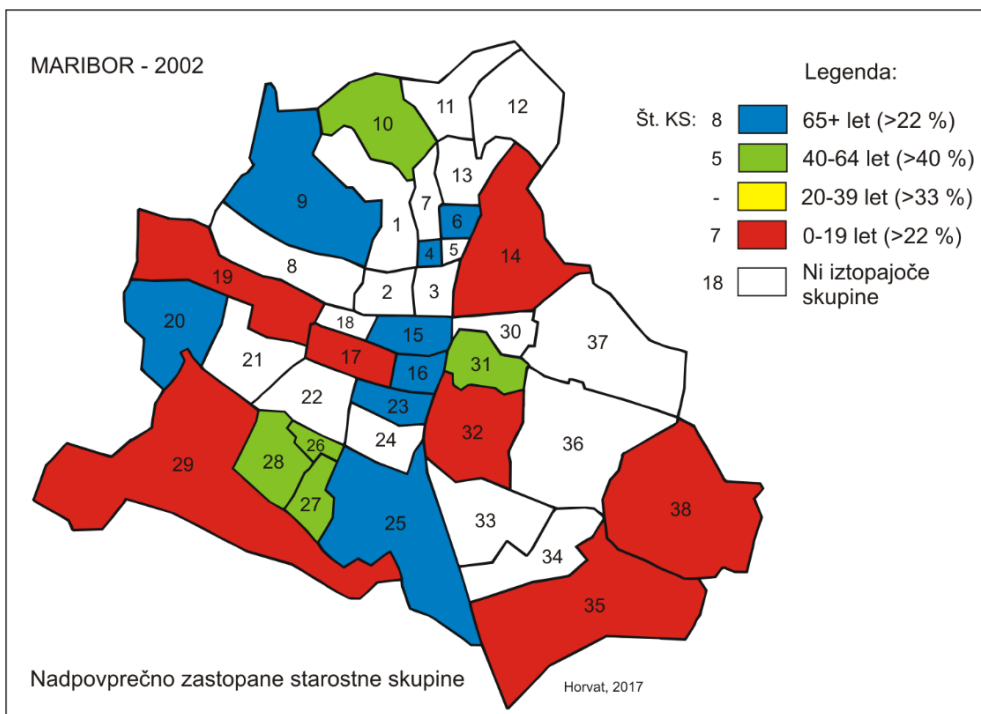
Starostna sestava prebivalstva Maribora kaže, da je, kot ga je opredelil Pelc (2015, 122), mesto študentov in starejših ljudi, saj v najnižjih treh starostnih razredih (0–14 let) v glavnem dosega komaj tri četrtnine državnega povprečja, nato pa se samo v starostnem razredu med 20–24 leti (študentska populacija) povzpne za petino oziroma četrtnino nad povprečje, potem pa vse do razreda starosti med 55–59 let ne preseže povprečja. Zato pa je od tu naprej vseskozi daleč nad povprečjem in v zadnjem starostnem razredu tudi za več kot tretjino. Leta 2018 je delež mladega prebivalstva (v starosti do 14 let) znašal le 12,4 %, delež starejšega prebivalstva (v starosti 65 let in več) se je zvišal na 22,3 %, starih 75 let in več pa je bilo že 10,5 % (državno povprečje je 8,8 %).

Sliki 47 in 48: Nadpovprečno zastopane starostne skupine prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 1981 in 1991.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Sliki 49 in 50: Nadpovprečno zastopane starostne skupine prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.
Vir podatkov: SURS, 2015.

Demografske razmere se razlikujejo med posameznimi deli mesta. Analiza indeksa staranja kaže, da se je proces staranja prebivalstva v posameznih delih mesta pričel že v 80. letih 20. stoletja. To velja zlasti za del mesta na levem bregu (bolj meščanskem delu mesta), ki je že takrat izstopal z višjim deležem starejšega prebivalstva. Na desnem bregu so bile razmere precej boljše, zlasti na območju v južnem delu, kamor se je širilo mesto; npr. v Novi vasi, na Pobrežju in Teznem, kjer so se v novozgrajene večstanovanjske blokovske soseke vselile večinoma mlade družine. Z nadpovprečno visokim deležem mladega prebivalstva v tem obdobju izstopajo območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-24: J. Flander, KS-25: S. Šlander, KS-26: Proletarskih brigad, KS-27: D. K. Tomaž, KS-28: I. Z. Joco (v današnji MČ Tabor in MČ Nova vas), KS-35: S. Tomasini (MČ Tezno), KS-37: T. Čufar (MČ Pobrežje) in KS-38: J. Lacko (MČ Brezje).

Konec prejšnjega stoletja se je prebivalstvo Maribora pričelo intenzivno starati. Zaradi zmanjšanja natalitete, povečanja negativnega naravnega prirasta in staranja prebivalstva so se razmere zelo poslabšale. Tako v letu 2002 z najvišjimi vrednostmi deleža mladega prebivalstva niso več izstopala stanovanjska območja iz 70. in 80. let v južnem delu mesta. Stanovanjska gradnja se je namreč v zadnjih dveh desetletjih iz širjenja mestnega teritorija preusmerila v zapolnjevanje ustreznih površin znotraj mesta, tako da izkazujejo najbolj ugodne demografske razmere tista območja znotraj mesta, v katerih je prišlo do sanacije in revitalizacije.

Največja sprememba v starostni sestavi prebivalstva je opazna v zadnjem desetletju. V letu 2015 so se deleži mladega prebivalstva med območji na obeh bregovih reke Drave precej izenačili in se v obeh delih znižali na okoli 16 %. Starejša večstanovanjska območja na desnem bregu izkazujejo celo nižje deleže kot območja na levem bregu. Med mestnimi četrtmi z najnižjim deležem mladega prebivalstva izstopata MČ Tezno in MČ Nova vas, kjer je bila najbolj očitna tranzicija prebivalstva v višji starostni kontingent (iz mladih družin s šoloobveznimi otroci v zrela gospodinjstva z odraslimi otroci ali brez njih). To velja sicer za vsa območja v Mariboru v bližini industrijskih območij, v katerih prevladujejo manjša stanovanja, zgrajena pretežno v obdobju intenzivne gradnje v 50., 60., in 70. letih 20. stoletja.

V zadnjem desetletju smo tako pričali intenzivnemu staranju prebivalstva v vseh delih mesta, saj se je delež starejšega prebivalstva zvišal na več kot 20 % v kar 21 od 38 območij nekdanjih krajevnih skupnosti, v 6 pa se je gibal celo med 27–30 %. Zaradi spremembe definicije prebivalstva (ki je po letu 2008 med prebivalstvo Maribora zajelo tudi dijake in študente, ki bivajo v domovih), izkazuje levi breg mesta v tem obdobju v povprečju celo bolj ugodne demografske razmere, zlasti v tistih območjih nekdanjih krajevnih skupnosti, v katerih so locirani študentski domovi.

Če so imele v prejšnjih desetletjih najnižji indeks staranja nekdanje krajevne skupnosti z novogradnjami na obrobju mesta, ga imajo v letu 2015 tiste znotraj mesta, kjer so z gradnjo novih stanovanjskih sosek in revitalizacijo nekaterih območij pritegnili mlado prebivalstvo. Zanimivo je, da je npr. območje KS-17: J. Polak (v MČ Magdalena) imela leta 1981 najvišji delež starega prebivalstva v Mariboru (18,2 %), zaradi popolne revitalizacije tega območja in novozgrajene stanovanjske soseke, v

katero se se pretežno vselile mlade družine, pa je imela v letu 2015 najnižjega (12,3 %).

Glede na povprečno starost prebivalstva z najvišjo starostjo na desnem bregu izstopa območje MČ Magdalena, Tabor (v povprečju nad 46 let), medtem ko je bilo prebivalstvo v MČ Radvanje, na Pobrežju in Teznu nekoliko mlajše. Vendar pa podatki kažejo, da se je med letoma 2002 in 2015 povprečna starost prebivalstva najbolj povečala prav v območjih, ki so bila zgrajena večinoma v 70., 80. letih 20. stoletja na desnem bregu mesta; npr. na območju MČ Nova vas in MČ Radvanje ter v nekaterih KS v MČ Tezno in Pobrežje, kar kaže na intenzivno staranje tega območja v zadnjem desetletju, kot posledica dokaj homogene starostne strukture priseljencev v času vselitve stanovanj.

V bližini industrijskih območij ter starejše poselitve na območju Magdalene in Tabora vse do območja Maribor-Jug, na območje Greenwicha, ob JZ delu Ptujске ceste na Teznu so se tako oblikovala demografsko pasivna območja z visokim deležem starejšega prebivalstva, kar lahko vodi tudi v socialno degradacijo. Iz manjših pretežno delavskih stanovanj (povprečne velikosti 45–55 m²) se je odselila generacija (že odraslih) otrok, tako da je v teh območjih ostalo večinoma starejše neaktivno prebivalstvo. Med območji nekdanjih krajevnih skupnosti z nadpovprečno zastopanim deležem starega prebivalstva izstopajo območja KS-15: M. Pijade, KS-16: M. Zidanšek (v MČ Magdalena), KS-23: A. Besednjak, KS-24: J. Flander (MČ Tabor), KS-26: Proletarskih brigad, KS-27: D. K. Tomaž (MČ Nova vas), KS-31: A. Majerič, KS-37 T. Čufar (MČ Pobrežje).

Starostna sestava prebivalstva na primeru dveh večstanovanjskih stavb v Mariboru

Za ilustracijo primera procesa staranja prebivalstva v izbranih stanovanjskih območjih v Mariboru, ki so bila zgrajena v času največjega razvoja mesta in intenzivne rasti števila prebivalcev, ki je naraščalo predvsem s priseljevanjem mlade delovne sile in zaposlovanjem v takratnih velikih industrijskih podjetjih, smo anketirali prebivalstvo v dveh večstanovanjskih stavbah, ki sta bili zgrajeni sredi 70. let prejšnjega stoletja.

Prva se nahaja na t. i. območju Novo Tezno (opredelitev po: Drozg 1997, 75) v nekdanji KS-33: S. Klavora, druga pa v t. i. območju Greenwich v nekdanji KS-30: Greenwich. V prvi je 94 stanovanj in anketiranih je bilo 87 gospodinjev (92,5 % vseh gospodinjev), v drugi pa je 92 stanovanj, vendar je bil tu uspeh anketiranje nekoliko nižji, saj je odgovore na anketni vprašalnik podalo le 66 gospodinjev (71,7 %).

V anketni vprašalnik so bila zajeta osnovna vprašanja o številu članov v gospodinjstvu ter o spolu in starosti (po večjih starostnih obdobjih) posameznih članov gospodinjstva in na osnovi odgovorov smo poskušali opredeliti osnovne tipe gospodinjstev glede na starost in razmerje med člani v gospodinjstvu.

Skupna značilnost obeh večstanovanjskih stavb je, da so se sredi 70. let prejšnjega stoletja v njih vselile pretežno mlade družine delavcev iz bližnjih podjetij, ki so imela v lasti večina stanovanj v stavbi. V začetku 90. let je večina stanovalcev odkupila stanovanja (po takratnem stanovanjskem zakonu), nekateri pa danes še vedno bivajo v najemnih stanovanjih Stanovanjskega sklada.

V času vselitve so večino gospodinjstev v obeh stavbah predstavljale mlade družine z majhnimi otroci, ki so obiskovali okoliška vrtca in kasneje osnovni šoli, saj so bila novozgrajena stanovanjska območja v Mariboru dobro opremljena s tovrstno infrastrukturo. V obdobju dveh desetletij so otroci odrasli in se večinoma odselili, tako da so v obeh stanovanjskih stavbah ostali večinoma starejši aktivni pari. Tipska eno-, dve- in 2,5 sobna stanovanja (v velikosti okoli 40, 50 ali nekaj več kot 60 m²) so bila namreč premajhna za sobivanje 2 odraslih generacij.

Naslednja značilnost v obeh stanovanjskih stavbah je tudi ta, da je v njih večina stanovalcev razmeroma zgodaj odšla v pokoj, saj so z delom pričeli v zgodnji mladosti, mnogi izmed njih pa so imeli, zaradi težkega fizičnega dela v tovarnah, tudi beneficiran staž, ki jim je omogočil zgodnjo upokojitve že po 50. letu starosti (ali nekaj let kasneje). Na prehodu v novo tisočletje v obeh stanovanjskih stavbah otrok skoraj ni bilo, je pa po besedah ene od anketirank bilo v popoldanskem času kar precej otrok v varstvu pri svojih starih starših.

Dve desetletji kasneje (to je v v zadnjem desetletju) se je število prvotnih stanovalcev v obeh stanovanjskih stavbah precej zmanjšalo. Nekateri starejši prebivalci so umrli ali odšli v domove za starejše. Tako smo v času anketiranja našli v stavbi precej ostarelih vdov, nekaj pa je bilo tudi vdovcev. Nekaj stanovanj je bilo v zadnjem desetletju prodanih ali danih v najem, tako da se je na ta način s priseljenci nekoliko pomladila starostna sestava prebivalstva v stavbah.

Analiza števila gospodinjstev glede na število članov je pokazala, da v obeh stavbah živita v gospodinjstvu v povprečju manj kot 2 osebi. V stavbi na Teznu je bilo enočlanskih kar 46 % vseh anketiranih gospodinjstev, na Greenwichu pa 41 %. Več kot 2 člana je imelo na Teznu le 17,2 % gospodinjstev, na Greenwichu pa 19,1 %.

Preglednica 22: Število gospodinjstev glede na število oseb v anketiranih stavbah v Mariboru.

Območje	Skupaj	1 član	2 člana	3 člani	4 člani	5 članov	Oseb na gospod.
Tezno	87	40	32	11	4	0	1,76
%	100,0	46,0	36,8	12,6	4,6	0,0	
Greenwich	63	26	25	9	2	1	1,84
%	100,0	41,2	39,7	14,3	3,2	1,6	

Vir podatkov: Anketiranje, 2017.

Po starosti vseh anketiranih oseb jih je bila v stavbi na Teznu skoraj polovica (47,7 %) starejših od 65 let, na Greenwichu pa 43,1 %. V času anketiranja je v stavbi na Teznu živelo le 9 otrok v starosti 0-14 let, na Greenwichu pa 8, mladostnikov in mlajših odraslih (15–29 let) pa je bilo v prvem območju 13, v drugem pa 12.

Preglednica 23: Število in delež oseb po spolu in starosti, indeks staranja, in koeficient feminitete v anketiranih stavbah v Mariboru.

Območje		Sk.	0-14	15-29	30-44	45-64	65-79	80+	Indeks staran.
Tezno	Skupaj	153	9	13	29	29	62	11	811
	Moški	64	4	4	15	14	23	4	675
	Ženske	89	5	9	14	15	39	7	920
	% skupaj	100,0	5,9	8,5	18,9	18,9	40,5	7,2	
	% žensk	58,2	55,6	69,2	48,3	51,7	62,9	63,6	
	KF*	139	125	225	93	108	169	175	
Greenwich	Skupaj	116	8	12	21	25	46	4	625
	Moški	51	2	8	11	11	19	0	950
	Ženske	65	6	4	10	14	27	4	517
	% skupaj	100,0	6,9	10,3	18,1	21,6	39,7	3,4	
	% žensk	56,0	75,0	33,3	47,6	56,0	58,7	100	
	KF*	127	300	50	91	127	142	-	

Vir podatkov: Anketiranje, 2017.

* Koeficient feminitete

Analizirana gospodinjstva smo po dveh kriterijih razvrstili v več tipov gospodinjstev. Pri prvem smo jih razvrstili glede na ugotovljeno razmerje med posameznimi člani. Med 87 gospodinjstvi na Teznu so jih kar 34,5 % sestavljale samo samske ženske, 11,5 % pa samski moški. Na Greenwichu je bilo razmerje med njimi podobno; med 63 gospodinjstvi jih je bilo 27 % s samskimi ženskami in 14,3 % s samskimi moškimi. Naslednjo pomembno skupino z okoli tretjinskim deležem so v obeh območjih predstavljali pari brez otrok. Le okoli dobra petina gospodinjstev je imela majhne otroke ali mladostnike in le v nekaj stanovanjih so skupaj živele tri generacije.

Preglednica 24: Število gospodinjstev glede na tip gospodinjstva (razmerje med člani gospodinjstva) v anketiranih stavbah v Mariboru.

Območje	Skupaj	Samska ženska	Samski moški	Par (brez otrok)	1 starš + otroci	Par + otroci	Tri generacije
Tezno	87	30	10	28	5	10	4
%	100,0	34,5	11,5	32,2	5,7	11,5	4,6
Greenwich	63	17	9	22	4	9	2
%	100,0	27,0	14,3	34,9	6,3	14,3	3,2

Vir podatkov: Anketiranje, 2017.

Analiza tipov gospodinjstev glede na starost članov pa kaže, da na Teznu več kot polovico gospodinjstev sodi v tip gospodinjstva, ki ga sestavljajo samo starejše osebe nad 65 let, oziroma je med 87 gospodinjstvi celo 7 takšnih, v katerih so bile vse osebe starejše nad 80 let. Na Greenwichu je delež ostarelih gospodinjstev nekoliko manjši od polovice, prav tako pa so tudi tu 3 gospodinjstva, v katerih so vsi člani starejši od 80 let. Glede na dejstvo, da okoli polovico vseh gospodinjstev predstavljajo ostarela gospodinjstva, je pričakovati, da se bo v naslednjem desetletju precej zamenjalo prebivalstvo v obeh stanovanjskih stavbah. V zadnjih nekaj letih se je v stavbo že

vselilo nekaj mladih družin, oziroma družin z otroci, pričakovati pa je, da se bo prebivalstvo v obeh stavbah v naslednjem desetletju ponovno pomladilo.

Preglednica 25: Število gospodinjstev glede na starostni tip gospodinjstva v anketiranih stavbah v Mariboru.

Območje	Vsi do 30 let	Vsi do 45 let	3 generacije	Vsi med 30-64 let	Vsi nad 65	Vsi nad 80	Drugo
Tezno	4	13	4	12	40	7	7
%	4,6	15,0	4,6	13,8	46,0	8,0	8,0
Greenwich	2	14	2	8	25	3	9
%	3,2	22,2	3,2	12,7	39,7	4,8	14,2

Vir podatkov: Anketiranje, 2017.

Podobne razmere so tudi v drugih stanovanjskih območjih v Mariboru, ki so bila zgrajena pretežno v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja in so predstavljena v analizi demografskega razvoja in staranja prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti. Generacije stanovalcev v njih so relativno stare in pričakovati je, da se bo v naslednjem desetletju ali dveh intenzivno zamenjala struktura prebivalstva v teh območjih. Ker so današnje generacije manjše, bo to najverjetneje sprostilo tudi obsežni stanovanjski fond v mestu, kjer trenutno, zaradi majhnega števila novozgrajenih stanovanj, vlada precejšnje pomanjkanje. Obenem pa se bodo s poselitvijo z mlajšim prebivalstvom omenjena območja regenerirala, kar bo pozitivno vplivalo na nadaljnji demografski razvoj znotraj mesta.

Predlagane strategije in ukrepi demografske politike ob staranju prebivalstva (ki so v domeni mesta)

Glede na ugotovljene demografske značilnosti se bo po predvidevanjih v naslednjih dveh desetletjih v Mariboru bistveno povečal delež starejšega prebivalstva in najverjetneje nadaljevalo zmanjševanje števila prebivalcev v mestu. To bo zahtevalo nove oblike organiziranja dejavnosti v mestu in prilagajanja starejši populaciji.

Problematika reševanja demografskih problemov je večplastna in zajema strategije in ukrepe na različnih nivojih (od nacionalne, regionalne do lokalne ravni), na različnih področjih življenja in dela (od politike, gospodarstva, urejanja prostora, prometa, infrastrukture, zdravstva in socialnega varstva, šolstva, idr.) ter zahteva interdisciplinarno in usklajeno delovanje vseh deležnikov v procesu odločanja. Pri tem je potrebno na eni strani uvajati ukrepe, s katerimi se bo poskušalo spodbujati povečanje števila prebivalcev v mestu, na drugi strani pa ukrepe, ki bodo prilagojeni vse bolj starajoči populaciji, pa tudi v primeru večjega zmanjšanja števila prebivalcev v prihodnje. Obstaja že vrsta pobud, strategij in dobrih praks, povezanih s to tematiko na evropski, kot tudi na nacionalni in regionalni ravni (npr. Adaptation to ... 2014; Akcijski načrt ... 2013), ki jih je potrebno upoštevati pri nadaljnji strategiji razvoja mesta Maribor, obenem pa jih nadgraditi z delovanjem na lokalni ravni. Podajamo nekaj primerov možnih ukrepov na različnih področjih za povečanje števila prebivalstva, oziroma prilagajanja v primeru nadaljnega zmanjševanja ter staranja prebivalstva, in ki so v domeni urejanja na nivoju mesta Maribor.

Področja delovanja ki jih je potrebno upoštevati pri izdelavi strategij in ukrepov za ohranjanje in povečanje števila prebivalcev in so v domeni mesta:

- Ukrepi za izboljšanje materialnih razmer za mlade družine in družine z več otroci: npr. denarna pomoč ob rojstvu otroka, zmanjšanje stroškov prevoza v šolo, vzpodbujanje zamenjave stanovanj, ki so v lasti občinskega stanovanjskega sklada, med starejšimi brez družin v prevelikih stanovanjih ter mladimi družinami z otroki.
- Ukrepi za »otrokom in družinam prijazno mesto«: npr. sofinanciranje dejavnosti, ki izvajajo javne programe za otroke in mladino, prenova in gradnja otroških igrišč, prilagajanje vrtcev, da so z urniki bolj prilagojeni potrebam staršev in otrok.
- Ukrepi za zagotavljanje pogojev za gospodarske investicije in pridobivanje novih delovnih mest
- Ukrepi za zagotavljanje pogojev za gradnjo novih stanovanj: npr. načrtovanje in urejanje primernih lokacij.

Področja delovanja, ki jih je potrebno upoštevati pri izdelavi strategij in ukrepov prilagajanja v primeru nadaljnje depopulacije in staranja prebivalstva v Mariboru in so v domeni mesta (prirejeno po *Adaptation to ... 2014*; Dorogi et al 2014):

1. Javni prevoz: depopulacija pomeni tudi zmanjšanje števila potnikov v javnem prevozu, predvsem zato, ker se število mlajših (učenci, dnevni migranti) zmanjšuje najhitreje. Po drugi strani pa naraščanje števila starejših ne more nadomestiti pomanjkanja povpraševanja po javnem prevozu, saj so starostniki manj mobilni. Ponudniki javnega prevoza imajo tako nižje prihodke, a se od njih pričakuje ohranjanje enake ravni storitev. Prihodnje rešitve za promet in mobilnost bi se morale nanašati na dostopnost prometne infrastrukture in zagotavljanje ustreznih možnosti za mobilnost prebivalstva brez avtomobila.

Na regionalni in lokalni ravni je potrebno zagotoviti stroškovno učinkovit javni prevoz in upoštevati:

- Integrirano načrtovanje javnega prevoza, t. j. integracija vseh prevoznih sredstev.
- Fleksibilni javni prevoz in spodbujanje rešitev, ki jih narekujejo ljudje ali trg; npr. zasebni manjši avtobusi ali kombi prevozi, delitev stroškov prevoza, ipd.

2. Zdravstvo in socialno varstvo: demografske spremembe imajo najbolj očiten vpliv na zdravstveni sektor. Vedno več starejših ljudi (vključno s tistimi, ki potrebujejo nego in pomoč) povprašuje po določenih zdravstvenih storitvah. Socialna država jamči zagotavljanje ustreznih zdravstvenih storitev za vse državljane, stroški pa hitro naraščajo. Prihodnje rešitve morajo upoštevati tudi dostopnost zdravstvene infrastrukture in zagotavljanje ustreznih možnosti zdravstvene oskrbe za ljudi, ki jih potrebujejo.

Možni ukrepi na tem področju so:

- Preučiti IKT rešitve za olajšanje življenja starejših ljudi in omogočiti, da ostanejo v domačem okolju čim dlje.
- Koncentracija specialistov na eni ali več centralnih lokacijah, ki so dobro dostopne z okoliških območij, hkrati pa zagotoviti koordinacijo med lokalnimi zdravstvenimi centri in ponudniki prevoznih storitev.

- Ozaveščanje o potrebah zaposlenih, ki so nepoklicni negovalci sorodnikov.
- Podpora alternativnim oblikam bivanja za starejše («upokojnenci delijo stanovanje» ali pomoč na domu, da se podaljša čas, preden mora starostnik v dom za starejše).

3. Izobraževanje in otroško varstvo: možni ukrepi na tem področju so:

- Centralizacija ustanov (kot je združevanje majhnih osnovnih šol), kjer je to mogoče (kjer oddaljenost šol ni prevelika).
- Prilagoditev standardov, kjer centralizacija ni možna.
- Kombinacija šole z vrtci za zmanjšanje administrativnih stroškov.
- Ponudba programov za sodelovanje med starejšimi in mlajšimi.
- Spodbujanje prostovoljstva.
- Prilagoditve delovnega časa vrtcev za potrebe staršev.
- Omogočanje drugih oblik varstva otrok.

4. Stavbni fond v lasti občine/države: prazna stanovanja in stavbe predstavljajo problem za javni proračun, saj povzročajo stroške. Poleg tega tiste v slabem stanju pogosto negativno vplivajo na podobo okolja. Pomembno je tudi dejstvo, da starajoče se prebivalstvo potrebuje dostop brez arhitektonskih ovir.

Možna priporočila na tem področju so:

- Upravljanje praznih stavb: identifikacija in kartiranje praznih stavb in prostorov ter sprememba namembnosti ali odprodaja.
- Združevanje in centralizacija javnih funkcij in pisarn.
- Preprečevanje suburbanizacije (pred izgradnjo novih predmestij je potrebno prenoviti prazne stavbe in revitalizirati središče mesta).
- Uvajanje ukrepov za energetske učinkovitost v stavbah za zmanjšanje stroškov.
- Uvedba iniciativ za prenove stavb brez arhitektonskih ovir.

5. Komunalna infrastruktura in oskrba z vodo: zmanjševanje števila prebivalcev ima za posledico povečanje fiksnih stroškov delovanja javne infrastrukture ter višje cene za uporabnike.

Na lokalni in regionalni ravni se lahko podajo naslednja priporočila:

- Pri načrtovanju infrastrukturnega omrežja je potrebno upoštevati demografske projekcije.
- Spodbujanje medobčinskega sodelovanja za zmanjšanje stroškov.
- Minimizacija novih razvojnih območij, t. j. koncentracija razvoja na območjih znotraj mesta. Vsako novo industrijsko ali stanovanjsko območje potrebuje novo komunalno omrežje; s koncentracijo območij se zmanjšajo stroški.

6. Lokalna oskrba in storitvene dejavnosti: Spreminjajoče zahteve zaradi zmanjšanja števila prebivalstva in staranja vplivajo tudi na lokalno oskrbo in storitve. Zaradi zmanjšanja števila potrošnikov lahko pride do zapiranja trgovin na manj frekventnih lokacijah in koncentracije ponudbe v velikih trgovskih centrih, ki so pogosto na obrobju mesta, kar pa predstavlja problem manj mobilnemu starejšemu prebivalstvu. Poleg tega imajo prostori trgovin, tržnice, pošte, knjižnice in podobni objekti

simbolni pomen za posamezne lokalne skupnosti, saj funkcionirajo tudi kot lokalna središča za druženje.

Priporočila na tem področju so:

- Uporaba IKT tehnologij in mobilnih storitev za oskrbo s potrebnimi dobrinami.
- Spodbujanje vključevanja prebivalcev in njihovega prostovoljnega dela.
- Spodbujanje mobilnih trgovin za oskrbo prebivalstva v bolj odročnih stanovanjskih območjih, oziroma kjer živi večje število starejšega nemobilnega prebivalstva.
- Osredotočanje na lokalne produkte (manjša odvisnost od velikih trgovskih verig).

7. Vzpostavitev in ureditev t. i. javnih socialnih prostorov v mestu, t. j. krajev srečevanja, spoznavanja in družabnega življenja. Pri tem velja izpostaviti zlati tiste, v katerih prihaja do generacijskih in medgeneracijskih srečevanj in sodelovanja. Za starejše je pomembno, da imajo dober dostop do dobrin, da ohranjajo socialne vezi in imajo povezavo z lokalnim prebivalstvom. Iz tega zornega kota sta ohranjanje javnega prostora na eni strani in na drugi strani dejavno vključevanje starejših ljudi v komunikacijske procese z drugimi starostnimi, kulturnimi, etničnimi in drugimi skupinami v javnih prostorih v skupnosti ključna za njihovo kakovost življenja (Jelenc Krašovec 2015, 59). V primerjavi z mlajšimi generacijami imajo starejši ljudje več časa, več jim pomenijo socialni stiki in jih tudi bolj potrebujejo za občutek lastne uresničitve.

Priporočila v zvezi s tem so:

- Spodbujanje aktivnosti na javnih prostorih, kjer lahko potekajo srečevanje, druženje, komunikacija.
- Ureditev prostorov za generacijska in medgeneracijska srečevanja in sodelovanja. Pri slednjem zlasti izstopajo možnosti za izobraževanje in učenje (od organiziranih oblik pa do neformalnega izobraževanja). Starejši pri tem morda potrebujejo pomoč ali pa so jo pripravljene ponuditi drugim.

Rešitve s katerimi se spopadamo ob reševanju problemov demografskih sprememb, zahtevajo posebne sposobnosti in nove pristope v procesih upravljanja na lokalni in regionalni ravni. V teh procesih je potrebno spodbujati tiste izvedljive ukrepe, ki presegajo občasne akcije časovno omejenih projektov. Dobre rešitve za demografsko ogrožena območja kličejo po novih institucionalnih inovacijah in ureditvi praks lokalnih oblasti ter njihovem medsebojnem usklajevanju in povezovanju. Pri izdelavi strategij in ukrepov za spodbujanje demografskega razvoja, ki so v domeni mesta, je potrebno delovati predvsem na področju ukrepov za zagotavljanje pogojev za spodbujanje investicij in pridobivanje novih delovnih mest (kar bo okrepilo gospodarsko aktivnost v mestu) ter na drugi strani na področju ukrepov za zagotavljanje pogojev za gradnjo novih stanovanj in zviševanje kvalitete bivalnega okolja.

Spolna sestava prebivalstva

Spol je eden od osnovnih demografskih znakov in zaradi tega pomemben za študij mnogih značilnosti prebivalstva (Malačič 2006, 18). Predvsem je povezan s procesi, ki vplivajo na rodnost, umrljivosti in migracije (Dudley et al 2010, 2). Rezultate opredelitve glede na spol izražamo s spolno sestavo prebivalstva, ki prikazuje številčno razmerje med moškim in ženskim prebivalstvom.

Najbolj pogosto se spolna sestava prikazuje z naslednjimi kvantitativnimi kazalniki:

- delež moških in delež žensk v skupnem številu prebivalcev,
- indeks maskulinitete, ki prikazuje število moških na 100 (ali 1000) žensk (izračunamo ga tako, da količnik med številoma moških in žensk pomnožimo s 100 oziroma 1000),
- indeks feminitete, ki prikazuje število žensk na 100 (ali 1000) moških (izračunamo ga tako, da količnik med številoma žensk in moških pomnožimo s 100 oziroma 1000).

Vsi kazalniki se lahko izračunavajo za celotno populacijo oziroma njene posamezne dele. Pri geografskih obravnavah so v večji meri izpostavljeni posamezni starostni kontingenti prebivalstva, med katerimi izstopajo starostno obdobje ob rojstvu, 0-4 leta (majhni otroci) ter obdobje z osebami v starosti 65 let in več. Indeks maskulinitete se pogosteje uporablja za prikaz razmerja med spoloma ob rojstvu, indeks feminitete pa za prikaz razmerja v najstarejših starostnih kontingentih.

V celotni populaciji na svetu je razmerje med obema spoloma precej izenačeno (1:1), vendar pa podrobni podatki kažejo, da je nekoliko bolj zastopano prebivalstvo moškega spola. V obdobju med letoma 1960 in 2017 se je po podatkih World Bank Open Data (Medmrežje 5) delež ženskega prebivalstva znižal z 49,98 % (v letu 1960) na 49,56 % (v letu 2017), kar pomeni, če podatke izrazimo z indeksom maskulinitete, da je v letu 2017 na svetu živelo 101,8 moških na 100 žensk. Čeprav se povprečno rodi nekaj več dečkov kot deklic (povprečno med 103 do 105 dečkov na 100 deklic) (Grech et al 2002, 1010), pa pride v celotni populaciji do uravnoteženja njihovega

števíla, na kar vpliva predvsem povprečno krajša življenjska doba moških. Slednja je v veliki meri lahko tudi posledica njihovega bolj tveganega načina življenja (npr. pogostejše umiranje v vojnah, prometnih nesrečah, pri delu, samomori, itd.).

Na spolno sestavo prebivalstva vplivajo različni biološki dejavniki, ki v veliki meri presegajo raziskovalno področje geografije, zato pa so za geografska raziskovanja toliko bolj zanimivi okoljski, socialni in družbeno-ekonomski dejavniki, ki lahko bistveno vplivajo na pojav neravnovesij v spolni sestavi prebivalstva. Med slednjimi so v različnih raziskavah izpostavljeni predvsem vojni dogodki, ki lahko vključujejo tudi t. i. namerne gendercide, t. j. načrtno uničenje pripadnikov določenega spola (Horvat M. 2006, 15), t. i. infanticidi, ki zajemajo detomore in tudi namerno zapostavljanje otrok določenega spola (v nekaterih primerih v manj razvitih državah npr. bolne deklice ne dobijo enakovredne oskrbe kot dečki), staranje prebivalstva (zlasti v razvitih državah), v zadnjih desetletjih pa se veliko razpravlja tudi o vplivanju na rojevanje otrok z izbiro spola (t. j. s selektivnimi splavi zarodkov različnega spola), idr. Na medregionalni ravni imajo lahko velik vpliv tudi migracije prebivalstva; zlasti ekonomske migracije iz manj razvitih v bolj razvita območja, v katere je vsaj v prvi fazi bolj vključeno mlajše aktivno moško prebivalstvo.

Zaradi vpliva različnih družbenih procesov se lahko ravnotežje v spolni sestavi prebivalstva marsikje poruši. Spolna sestava prebivalstva je zelo odvisna od razvitosti države. Tako v razvitih državah več kot polovico prebivalstva predstavljajo ženske (zaradi staranja prebivalstva in daljšega pričakovanega trajanja življenja žensk), medtem ko v nekaterih državah v razvoju in v najmanj razvitih državah (od severne Afrike in Bližnjega vzhoda ter od Indije do Kitajske) več kot polovico prebivalstva predstavljajo moški. Če je razlika v deležu obeh spolov velika, lahko to sproži spremembe pri obnavljanju prebivalstva in njegovi sestavi. Neizenačenost lahko ovira sklepanje zakonskih zvez, rodnost in zmanjšuje naravni prirast, vse to pa lahko škodi tudi ekonomskemu razvoju prizadetih območij (Fridl et al. 1998, 152).

Vpliv staranja prebivalstva na spolno sestavo je očiten predvsem v razvitih državah sveta, v katerih so deleži ženskega prebivalstva večinoma višji od 50 %. V teh državah imajo ženske daljše pričakovano trajanje življenja za okoli 6 let, medtem ko je ta razlika v prid žensk v najmanj razvitih državah sveta le okoli 3 leta (Medmrežje 6). Podatki World Bank Open Data kažejo, da je v letu 2017 znašal delež ženskega prebivalstva v Evropi in osrednji Aziji 51,5 %, medtem ko je bil v najmanj razvitih državah sveta (po klasifikaciji OZN) 50,2 %. Nižji od 50 % je bil v t. i. arabskih državah (48,2 %) in v državah južne Azije (48,5 %) Med prvimi izstopajo zlasti t. i. zalivske države, v katerih se deleži ženskega prebivalstva gibljejo pod 35 %, v nekaterih celo pod 25 % (npr. v Katarju 24,9 %, ZAE, 27,6 %, Omanu 34,2 %). Tovrstne razmere so posledica priseljevanja večinoma moške delovne sile, saj so te države v zadnjih desetletjih doživele velik gospodarski razvoj. K tej razlagi pritrjuje tudi dejstvo, da so se deleži ženskega prebivalstva v imenovanih državah še v letu 1960 gibali med 43 in 50 %.

Kljub temu, da statistični podatki kažejo, da se v povprečju rodi več dečkov kot deklic in ima moško prebivalstvo rahlo prednost v številčnosti v celotni populaciji, pa se v starosti nad 40 let večina prebivalstva počasi prevesi na žensko polovico. V starejših

starostnih obdobjih se tako, zaradi večje umrljivosti moških, v populaciji povečuje delež žensk in presežek žensk v najstarejšem starostnem kontingentu lahko znaša tudi 20 % in več. Podatki, ki obravnavajo vpliv starosti na spolno sestavo, kažejo, da ima indeks maskulinitete svetovnega prebivalstva v starostni skupini med 25 in 54 let vrednost 102, nato pa se v skupini med 55 in 64 let zmanjša na 95 in v skupini nad 65 let na 81 (kar predstavlja 81 moških na 100 žensk v navedeni starostni skupini) (Medmrežje 5). Zaradi večjega deleža starejšega prebivalstva so v razvitih državah vrednosti indeksa maskulinitete še nižji (države EU v povprečju 75, Slovenija 68).

Spolna sestava prebivalstva v Sloveniji

Slovenija je glede na razmerje med številom moških in žensk dokaj uravnotežena država. Seveda pa, podobno kot v številnih drugih razvitih državah, ki so podvržene procesu staranja prebivalstva, tudi v Sloveniji živi nekoliko več žensk kot moških.

Dejansko je bilo v Sloveniji ob vseh popisih prebivalstva nekoliko bolj zastopano žensko prebivalstvo. Sorazmerno največ moškega prebivalstva je bilo leta 1880, ko je bil njegov delež 48,8 %, najmanj pa leto 1948, ko je bil njihov delež, zaradi umrlih v 2. svetovni vojni, komaj 46,9 % (Fridl et al. 1998, 152). V zadnjih desetletjih 20. stoletja se je razmerje med številom moških in žensk ustalilo pri okoli 49 % moških in približno 51 % žensk, po letu 2011 pa se počasi približuje 50 % na obeh straneh. V letu 2018 je še vedno nekoliko bolj zastopano žensko prebivalstvo (50,3 %).

Preglednica 26: Delež prebivalstva po spolu v Sloveniji ter indeks feminitete.

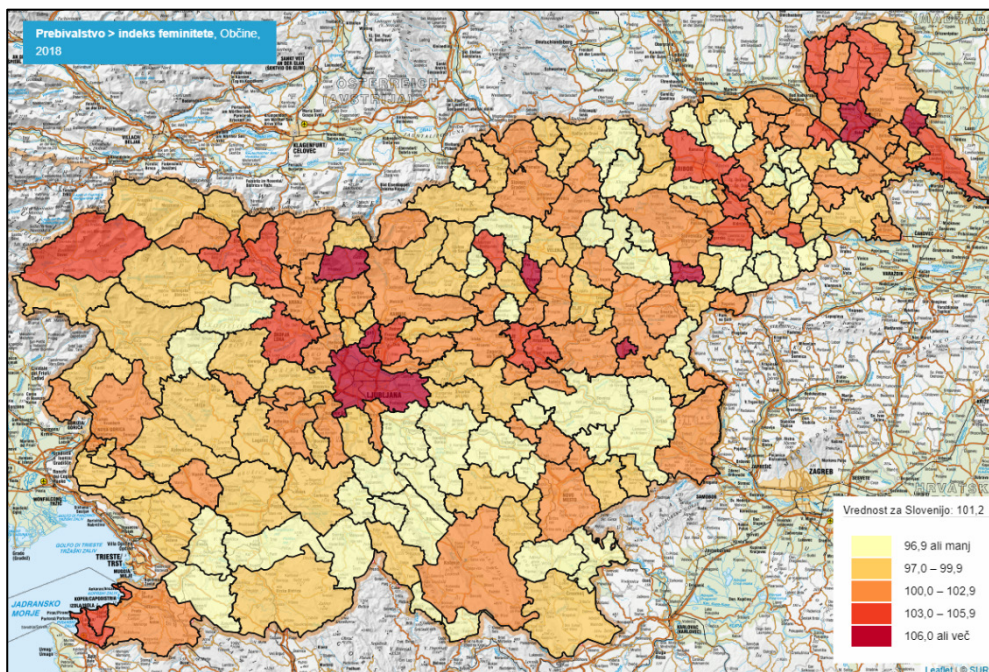
Leto	1961	1971	1981	1991	2002	2011	2018
% moških	47,8	48,4	48,6	48,5	48,8	49,5	49,7
% žensk	52,2	51,6	51,4	51,5	51,2	50,5	50,3
Indeks feminitete	109,2	106,6	105,9	106,4	104,9	102,1	101,2

Vir podatkov: SURS, 2018.

Ob popisu prebivalstva leta 1991 je znašala vrednost indeksa feminitete 106,4, kar pomeni, da je na 100 moških živelo 106,4 žensk oziroma, da je število žensk za dobrih 60.000 presegalo število moških. Pri mestnem prebivalstvu je bil delež moških 47,7 % in žensk 52,3 %, pri podeželskem pa so bile razlike manjše, saj je bil delež moških 49,2 % in žensk 50,8 %. Na splošno je bilo v večjih naseljih več ženskega, v manjših pa več moškega prebivalstva. Moški so prevladovali v tretjini naselij v Sloveniji. Delež moških se je večal s slabšanjem naravnih razmer in je bil najvišji v višje ležečih naseljih alpskega in dinarskega sveta. To so večinoma odročnejša območja, kjer so se kmečka dekleta poročila in odselila v večje kraje, kmetije pa so prevzeli samski gospodarji (Fridl et al. 1998, 152).

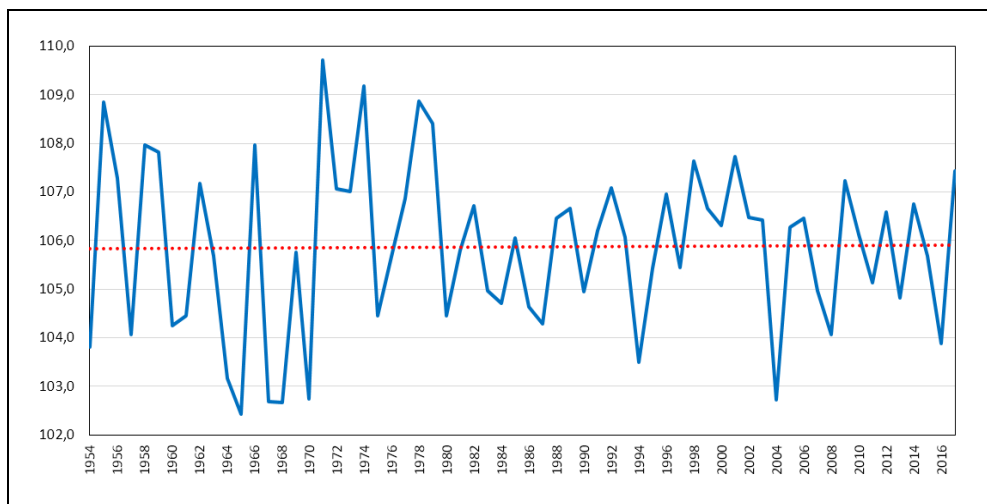
Ob popisu leta 2011 je znašal indeks feminitete 102,1 in se še postopoma zmanjšuje, saj je leta 2018 znašal le 101,2 in je bil najnižji po drugi svetovni vojni. Med statističnimi regijami z najvišjim vrednostmi izstopajo Osrednje-slovenska (103,9), Pomurska (103,1), Zasavska (102,5) in Obalno-kraška regija (102,0).

Med občinami pa so z najvišjimi vrednostmi indeksa feminitete zastopane občine Murska Sobota (111,0), Dobrovnik (108,2), Dobje (108,0), Mengeš (107,7), Preddvor (107,2) in Ljubljana (107,1). Občina Maribor je na 20. mestu z vrednostjo indeksa 104,1. Izstopajo predvsem občine, ki imajo tudi višji delež starejšega prebivalstva.

Slika 51: Indeks feminitete po občinah v Sloveniji v letu 2018.

Vir: SURS-STAGE, 2018.

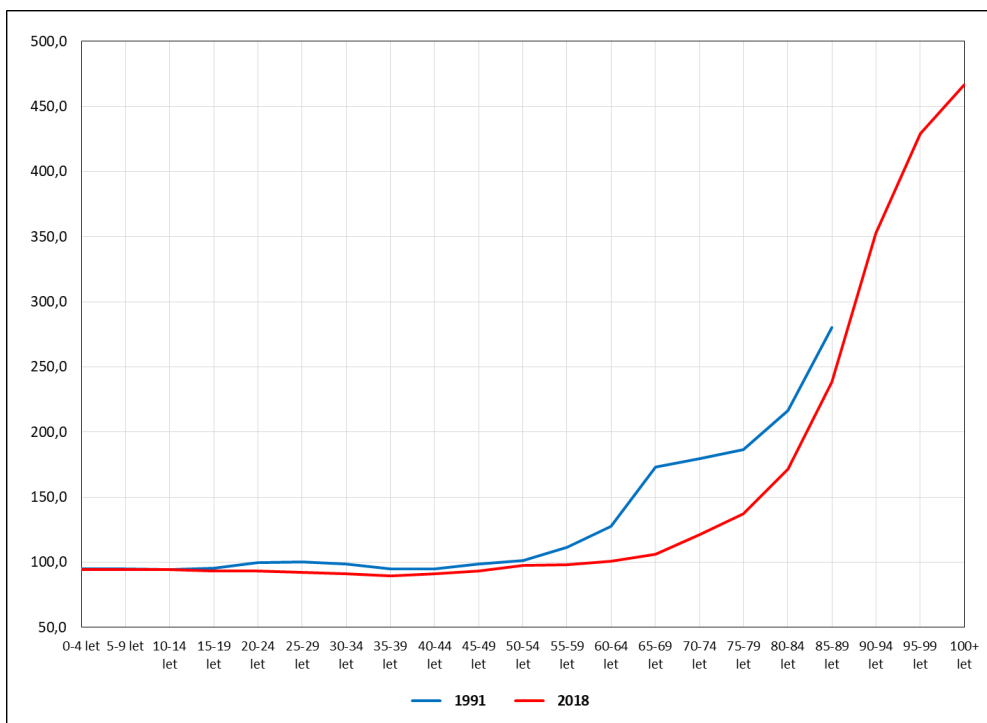
Slika 52: Indeks maskulinitete živorojenih otrok v Sloveniji med letoma 1954 in 2017.

Vir podatkov: SURS, 2018.

Tudi v Sloveniji se rodi več dečkov kot deklic. V povprečju po letu 1954 znaša razmerje med rojenimi otroci okoli 106 dečkov na 100 deklic in v zadnjih desetletjih po podatkih SURS variira med 105 in 107 dečkov na 100 deklic na leto.

V letu 2018 je bilo moško prebivalstvo po posameznih starostnih skupinah zastopano z večjim številom vse do starosti 59 let (v letu 1991 je to veljalo za prebivalstvo v starosti do 49 let). Indeks feminitete je bil najnižji v starostni skupini od 35 do 39 let (89), v ostalih do 59 let pa se je gibal v vrednostih med 90-95.

V starostnih skupinah nad 60 let (v letu 1991 nad 50 let) pa začnejo v populaciji Slovenije prevladovati ženske. Do starosti prebivalstva do 79 let se indeks feminitete počasi povečuje do vrednosti 137, nato pa naglo raste, saj se hitro povečuje tudi delež ženskega prebivalstva. Povprečna starost umrlih moških v Sloveniji (v letu 2016) je bila namreč 73,0 let, medtem ko žensk 81,4 let. Tako npr. v Sloveniji živi v starosti okoli 80 let približno dvakrat več žensk kot moških, v starosti 90 let približno trikrat več, v starosti nad 95 let pa celo štirikrat več.

Slika 53: Indeks feminitete prebivalstva Slovenije v letu 1991 in 2018 po petletnih starostnih skupinah.

Vir podatkov: SURS, 2018.

Spolna sestava prebivalstva v večjih slovenskih mestih

Pelc (2015, 178) v svoji analizi ugotavlja, da spolna sestava prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji ob popisu prebivalstva v letu 2011 kaže, da je indeks feminitete manjši od 100 le v Velenju, med srednje velikimi mestnimi območji pa je bilo število

moških in žensk skoraj izenačeno le v Izoli in na Jesenicah. Najvišje indekse feminitete so imela mestna območja z zelo velikimi deleži starega prebivalstva, saj v višjih starostnih skupinah močno prevladujejo ženske.

Preglednica 27: Delež starejšega prebivalstva (65 let in več) in indeks feminitete v različnih starostnih skupinah prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji v letu 2002 in 2018.

Leto	2002			2018			
	% preb. 65+ let	Indeks feminitete skupaj	Indeks feminitete 65+ let	% preb. 65+ let	Indeks feminitete skupaj	Indeks feminitete 65+ let	Indeks feminitete 80+ let
Ljubljana	15,6	110,9	170,0	19,2	107,3	149,0	195,9
Maribor	17,3	111,3	178,3	22,3	104,5	149,7	217,3
Celje	15,4	109,0	172,8	19,6	100,5	149,5	217,6
Kranj	13,9	108,4	183,2	18,7	102,2	149,7	214,4
Koper	16,4	104,8	154,1	21,2	106,4	150,2	223,4
Velenje	8,7	100,0	144,7	17,0	99,2	122,7	176,1
Novo mesto	13,1	109,0	161,9	19,0	106,2	156,8	216,8
Ptuj	14,3	109,5	186,6	22,0	102,7	149,8	243,9
Nova Gorica	15,6	107,9	172,3	21,7	111,5	167,0	256,3
Mur. Sobota	13,4	113,5	183,2	24,4	116,5	148,3	208,7
Slov. Gradec	12,5	109,8	162,1	20,6	107,4	151,6	232,8
Slovenija	14,7	104,9	169,0	19,4	101,2	137,1	209,7

Vir podatkov: SURS, 2018.

Med večjimi slovenskimi mesti je Maribor v prejšnjih desetletjih izkazoval najbolj neugodno starostno sestavo prebivalstva. Med letoma 1981 in 2011 je izstopal z najmanjšim deležem mladega prebivalstva (v starosti 0-14 let), najvišjim deležem starejšega prebivalstva (v starosti 65 let in več) ter posledično najvišjim indeksom staranja (razmerjem med starejšim in mlajšim prebivalstvom) in povprečno starostjo prebivalstva. Zaradi staranja prebivalstva je imel Maribor ob popisu prebivalstva leta 2002 tudi eno najvišjih vrednosti indeksa feminitete (111,3) med večjimi mesti v Sloveniji.

Podatki za leto 2018 kažejo nekoliko spremenjeno stanje. Mesto Maribor ima še vedno enega od dveh najvišjih deležev starejšega prebivalstva v starosti 65 let in več (22,3 %) in zaostaja le za Mursko Soboto (kjer znaša ta delež 24,4 %). So ga pa z višjimi indeksi feminitete prehitela nekatera druga srednje velika slovenska mesta, ki v zadnjem desetletju izkazujejo izrazito staranje prebivalstva (kot so npr. Murska Sobota, Nova Gorica, Slovenj Gradec). Na to kažejo tudi podatki o indeksu feminitete za prebivalstvo v starosti 65 let in več, ki so najvišji v Novi Gorici (167,0) in Novem mestu (156,8) ter za prebivalstvo v starosti 80 let in več, ki so najvišji v Novi Gorici (256,3) in na Ptuj (243,9).

Indeksi feminitete za prebivalstvo v starosti 65 let in več so višji od slovenskega povprečja v vseh večjih slovenskih mestih, razen v Velenju, za prebivalstvo v starosti 80 let in več pa prav tako, razen v Velenju, Ljubljani in Murski Soboti. V Mariboru

znaša prvi indeks 149,7, drugi pa 217,3. Oba sta v območju povprečnih vrednosti za večja slovenska mesta.

Spolna sestava prebivalstva v mestu Maribor

Analiza indeksov feminitete po petletnih starostnih kontingentih v mestu kaže pomembno razliko med razmerami v letu 1991 in 2018.

Leta 1991 je v Mariboru živel 5.775 več žensk kot moških in so v populaciji začele prevladovati že v starostni skupini 20-24 let. Presežek števila žensk je najverjetneje odražal tudi pomembno navezanost mariborske tekstilne industrije tistega časa na žensko delovno silo. V nižjih starostnih skupinah je bil presežek žensk največji v skupini med 25-34 letom starosti (več kot 300 več žensk kot moških v petletni starostni skupini) in se je nato začel povečevati zopet po 60 letu starosti. Zaradi krajše pričakovane življenjske dobe moških je bil najvišji v starosti med 60-69 let (več kot 1.000 več žensk kot moških v tej petletni starostni skupini), medtem ko je v starostni skupini 85 let in več živel 386 več žensk kot moških. Vendar pa, če poenostavimo, sta v starosti 75 let živel v Mariboru 2 ženski na 1 moškega, v starosti 85 let in več pa 3 ženske na 1 moškega iste starosti.

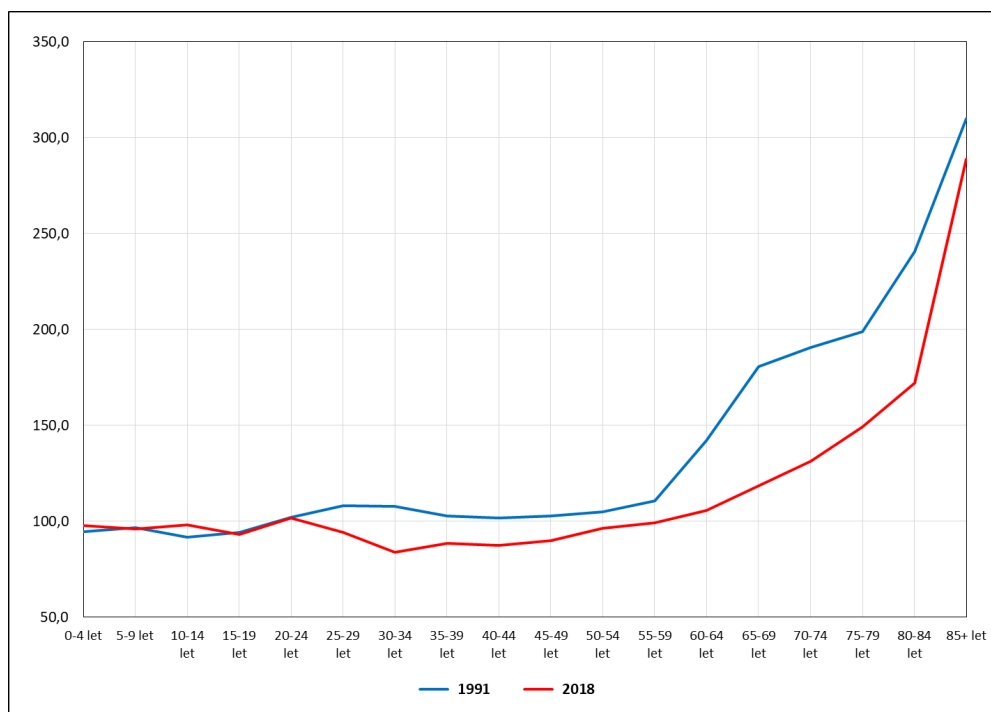
Preglednica 28: Indeks feminitete in presežek števila žensk nad moškimi po petletnih starostnih skupinah prebivalstva v mestu Maribor v letu 1991 in 2018.

Leta starosti	Leto	Skupaj	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44
Indeks feminit.	1991	112	95	97	92	94	102	108	108	103	102
	2018	105	98	96	98	93	102	94	84	89	87
Presežek št. žensk	1991	5775	-138	-107	-302	-219	74	308	299	122	66
	2018	2102	-48	-85	-32	-135	52	-156	-555	-415	-438

Leta starosti	Leto	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+
Indeks feminit.	1991	103	105	111	142	181	191	199	241	310
	2018	90	96	99	106	119	131	149	172	289
Presežek št. žensk	1991	105	152	318	1028	1406	857	817	618	386
	2018	-317	-129	-28	182	537	660	788	835	1386

Vir podatkov: SURS, 2018.

Razmere za leto 2018 kažejo pomembne spremembe. Odražajo vpliv podaljševanja življenjske dobe moških ter vpliv staranja prebivalstva med obema obravnavanima obdobjema. Presežek žensk v skupni populaciji se je zmanjšal na okoli 2.100 oseb in moški predstavljajo več kot polovico prebivalstva vse do starosti 55-59 let. Ženske začnejo prevladovati šele v petletnih starostnih skupinah po 60. letu starosti, močnejše pa se njihov presežek poveča po 70. letu starosti. Zaradi daljše pričakovane življenjske dobe moških (v primerjavi z letom 1991) se presežek števila žensk začne povečevati šele po 75. letu in je najvišji v populaciji v starosti 85 let in več (za 1.386 žensk), ko v tej starosti v mestu živijo skoraj 3 ženske na 1 moškega v isti starosti.

Slika 54: Indeks feminitete prebivalstva v mestu Maribor v letu 1991 in 2018.

Vir podatkov: SURS, 2018.

Spolna sestava prebivalstva (v povezavi s starostno sestavo) v mestu Maribor po MČ in območjih nekdanjih KS

Kot je bilo ugotovljeno v prejšnjem poglavju, podatki o starostni sestavi prebivalstva za leto 2015 kažejo na intenzivno staranje prebivalstva v vseh delih mesta. Delež starega prebivalstva (v starosti 65 let in več) se je zvišal na več kot 20 % v kar 21 območjih nekdanjih krajevnih skupnostih, v 6 pa se je gibal celo med 27–30 %. Med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi v centru mesta na levem bregu z najvišjim deležem izstopata KS-4: I. Cankar (27,8 %) in KS-9: P. Voranc (27,7 %). Na desnem bregu je največje povečanje deleža starejšega prebivalstva opazno v MČ Tabor in MČ Pobrežje, kjer so izstopale nekdanje krajevne skupnosti z večinsko izgrajenimi stanovanjskimi soseskami v 50., 60., in 70. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij (npr. na območju starejšega dela Tabora do naselja Jugomont ter v Z delu Tezna in Pobrežja, npr. na Greenwichu).

Z najvišjimi deleži starejšega prebivalstva (med 27-30 %) so izstopala območja nekaterih nekdanjih krajevnih skupnosti na območju MČ Magdalena (KS-15: M. Pijade in KS-16: M. Zidanšek), MČ Tabor (KS-24: J. Flander), MČ Nova vas (KS-26: Proletarskih brigad) in MČ Pobrežje (KS-37: T. Čufar, KS-31: A. Majerič). Zanimivo je, da je npr. KS-17: J. Polak (v MČ Magdalena) imela leta 1981 najvišji delež starega prebivalstva v mestu (18,2 %), zaradi popolne revitalizacije tega območja (nove stanovanjske soseske) pa je imela v letu 2015 najnižjega (12,3 %).

Preglednica 29: Osnovni podatki starostne in spolne sestave prebivalstva in indeksa feminitete po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.

Št.	Nekdanja krajevna skupnost	Mestna četrt	% preb. 65+ let	Indeks staranja	Indeks feminitete skupaj	Indeks feminitete do 14 l.	Indeks feminitete 65+ let
1	Ob parku	Center	16,5	182	109,6	90,4	154,1
2	Rotovž	Center	15,7	140	100,4	88,9	143,2
3	Talci	Center	13,5	120	90,1	84,8	179,5
4	Ivan Cankar	I. Cankar	27,8	275	108,3	91,9	129,4
5	Boris Kidrič	I. Cankar	15,8	121	114,6	110,9	150,8
6	H. T. Tomšiča	I. Cankar	22,7	190	116,0	84,6	190,0
7	Anton Aškerc	I. Cankar	20,6	147	122,6	91,7	163,6
8	Koroška vrata	Kor. vrata	14,5	200	112,5	93,7	157,5
9	Prežihov Voranc	Kor. vrata	27,7	240	120,5	89,9	166,4
10	Za tremi ribniki	Center	23,2	155	93,1	82,6	124,1
11	Počehova	I. Cankar	22,5	210	95,3	94,6	118,8
12	Košaki	I. Cankar	22,2	176	94,5	102,8	164,9
13	Krčevina	I. Cankar	20,3	165	113,9	96,6	176,8
14	Melje	Center	12,4	90	79,9	106,6	164,1
15	Moša Pijade	Magdalena	27,1	270	115,4	87,8	163,8
16	Miloš Zidanšek	Magdalena	29,4	349	104,3	103,2	172,6
17	Juge Polak	Magdalena	12,3	81	108,1	94,8	148,4
18	Maks Durjava	Magdalena	19,3	149	112,7	102,7	189,5
19	F. Zalaznik Leon	Studenci	14,9	128	89,3	93,8	133,1
20	Pohorski Bataljon	Studenci	25,7	193	109,6	82,3	164,2
21	H. Šercerja	Studenci	19,3	111	103,9	92,5	153,2
22	F. Rozman Stane	Tabor	19,9	160	107,6	114,7	156,1
23	Angel Besednjak	Tabor	25,5	221	124,3	122,4	188,3
24	Jožica Flander	Tabor	27,9	273	115,9	92,4	183,3
25	Slavko Šlander	Tabor	23,0	192	110,8	90,1	186,1
26	Proletar. brigad	Nova vas	26,5	219	109,7	91,0	127,0
27	D. Kveder Tomaž	Nova vas	25,0	211	108,2	104,2	151,2
28	I. Zagernik Joco	Nova vas	18,8	156	112,0	91,4	121,2
29	Radvanje	Radvanje	19,1	152	110,4	86,3	147,8
30	Greenwich	Pobrežje	22,6	207	123,5	103,6	179,6
31	Avgust Majerič	Pobrežje	26,4	231	103,5	86,6	157,1
32	H. Vojka	Pobrežje	19,2	136	101,0	99,3	133,3
33	Slava Klavora	Tezno	15,9	189	58,0	108,0	133,0
34	Martin Konšak	Tezno	16,9	137	92,3	111,5	132,4
35	Silvira Tomasini	Tezno	24,0	204	96,4	100,7	148,5
36	Draga Kobala	Pobrežje	20,0	155	103,3	100,0	134,9
37	Tone Čufar	Pobrežje	28,0	257	114,3	84,1	195,4
38	Jože Lacko	Brezje (d)	21,1	168	110,2	111,9	140,5
	Maribor*		20,8	180	104,3	95,1	155,5

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših in območjih nekdanjih krajevnih skupnosti) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo

povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS. Iz KS-9: P. Voranc je bilo izločeno naselje Vinarje, iz KS-11: Počehova naselje Počehova, iz KS-12: Košaki naselje Pikel, iz KS-14: Melje naselje Meljski Hrib, iz KS-38: J. Lacko naselje Dogoše, iz KS-37: T. Čufar naselje Zrkovci). Številke KS v preglednici so enake številkam na kartah.

Preglednica 30: Osnovni podatki starostne in spolne sestave prebivalstva in indeksa feminitete po mestnih četrtih v mestu Maribor v letu 2015.

Mestna četrť	Del mesta	% preb. 65+ let	Indeks staranja	Indeks feminitete skupaj	Indeks feminitete do 14 let	Indeks feminitete 65+ let
Center	Lb	15,2	137,6	96,9	91,7	156,1
Ivan Cankar	Lb	21,5	174,8	109,5	95,8	158,6
Koroška vrata	Lb	18,7	216,7	115,0	92,0	161,6
Magdalena	Db-JZ	21,1	175,8	109,9	95,8	166,5
Studenci	Db-JZ	19,6	136,6	100,3	90,1	151,6
Tabor	Db-JZ	24,2	210,4	113,7	101,0	179,5
Nova vas	Db-JZ	22,5	187,9	110,4	94,5	131,2
Radvanje	Db-JZ	19,1	151,6	110,4	86,3	147,8
Pobrežje	Db-JV	24,2	205,2	110,1	92,7	169,3
Tezno	Db-JV	19,3	183,3	78,3	105,5	140,3
Brezje (del)	Db-JV	21,1	168,2	110,2	111,9	140,5
Levi breg		18,4	176,5	107,5	93,2	159,2
Desni breg - JZ del		21,5	173,5	109,1	93,6	154,0
Desni breg - JV del		21,8	193,1	95,0	99,3	155,1
Maribor*		20,8	179,8	104,3	95,1	155,5

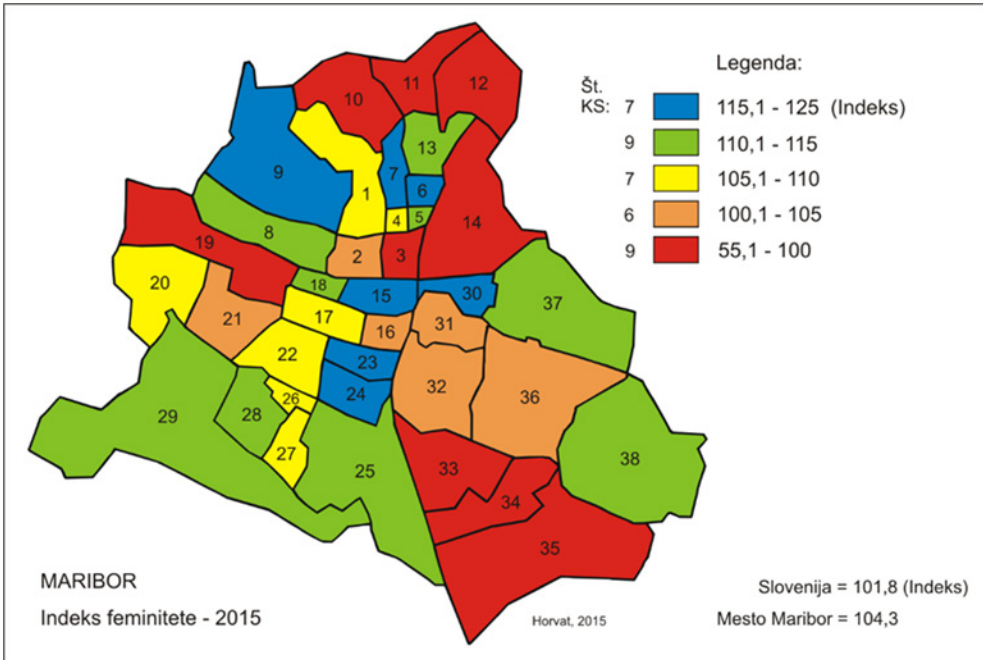
Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših, združenih v območja nekdanjih krajevne skupnosti in te v mestne četrti, čeprav se njihove meje ne ujemajo povsem) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS.

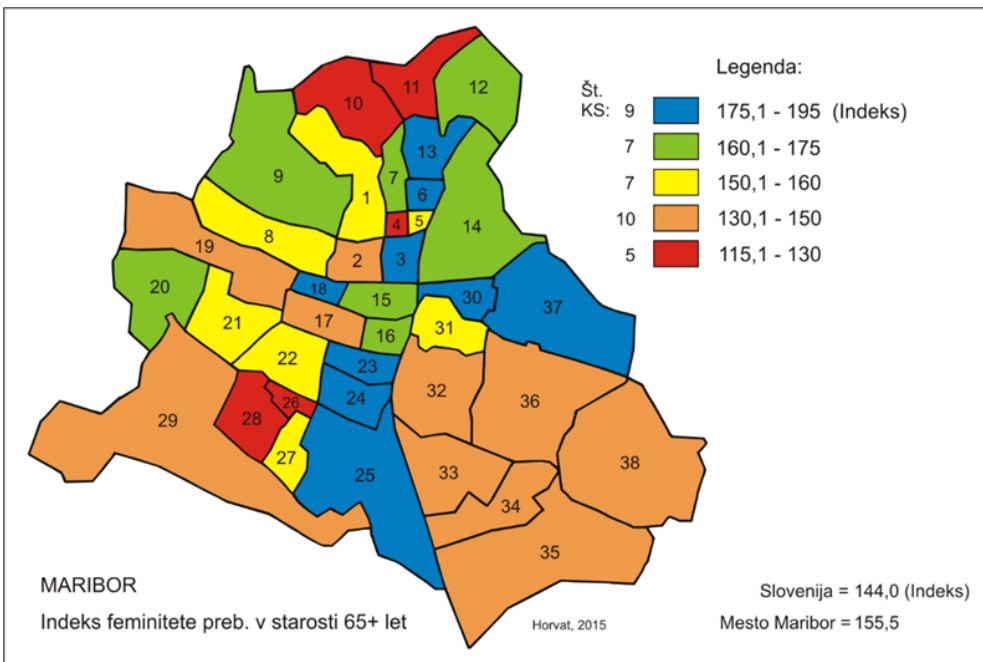
Analiza indeksa feminitete kaže, da imajo po večini najvišje vrednosti nekdanje krajevne skupnosti z najvišjim deležem starega prebivalstva (v starosti 65 let in več), čeprav to ne velja v vseh primerih. Bolj očitna je povezava med deležem starejšega prebivalstva in indeksom feminitete prebivalstva v starosti 65 let in več, saj je za to populacijo značilen večji presežek žensk v populaciji.

V celotni populaciji Maribora večje število moških kot žensk izkazuje le 9 območij nekdanjih krajevnih skupnosti (med 38 krajevnimi skupnostmi v mestu), medtem ko v 29 živi več žensk kot moških.

Med mestnimi četrtmi imata presežek moških le dve in sicer MČ Tezno (z vrednostjo indeksa feminitete 78,3) in MČ Center (96,9). Na Teznu s prevlado moških (ki je posledica večjega števila moških v starosti 40-64 let, ki živijo v samskih domovih) izstopa predvsem KS-33: S. Klavora z vrednostjo indeksa 58,0, v Centru pa KS-14: Melje z 79,9.

Slika 55: Indeks feminitete prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.

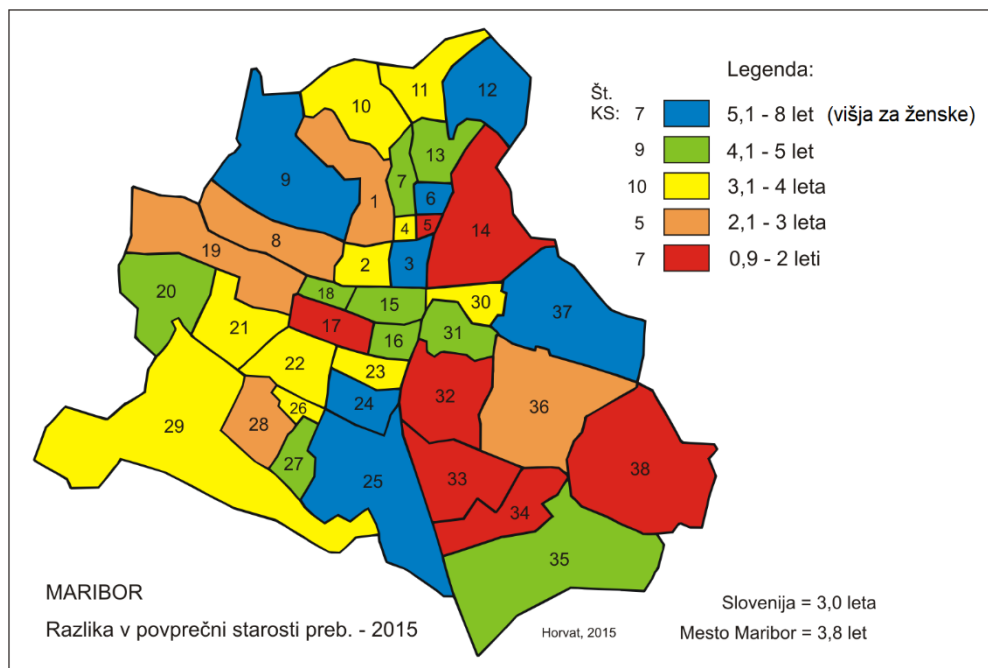

Slika 56: Indeks feminitete prebivalstva v starosti 65 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Mestne četrti z najvišjimi vrednostmi indeksa feminitete (in presežkom žensk) so MČ Koroška vrata (115,0) in MČ Tabor (113,7). Med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi pa izstopajo KS-23: A. Besednjak (124,3) v MČ Tabor, KS-30: Greenwich (123,5) v MČ Pobrežje in KS-7: A. Aškerc (122,6) v MČ Ivan Cankar v centru mesta. Za območja na Taboru in Pobrežju v veliki meri velja, da s presežkom žensk izstopajo območja tistih nekdanjih krajevnih skupnosti, ki so bile večinoma poseljene v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja in je v njih z nadpovprečnim deležem zastopano starejše prebivalstvo, ali pa se v njih nahajajo domovi za ostarele.

Ta območja še bolj izstopajo na sliki, ki prikazuje indeks feminitete prebivalstva v starosti 65 let in več, kjer izrazito prevlado žensk kažejo območja nekaterih nekdanjih krajevnih skupnosti na območju MČ Tabor (179,5), MČ Magdalena (166,5) in MČ Pobrežje (169,3). V njih vrednosti indeksa presegajo vrednost 165, kar pomeni, da na 100 moških v starosti 65 let in več živi več kot 165 žensk v isti starosti. S še višjimi vrednostmi indeksa feminitete izstopajo nekdanje krajevne skupnosti KS-37: T. Čufar (195,4) na Pobrežju, KS-6: T. Tomšiča (190,0) v centru mesta, KS-18: M. Durjava (189,5), KS-23: A. Besednjak (188,3) in KS-25: S. Šlander (186,1) na Taboru, saj v njih v povprečju na 1 starejšega moškega v starosti 65 let in več živita skoraj 2 starejši ženski v isti starosti.

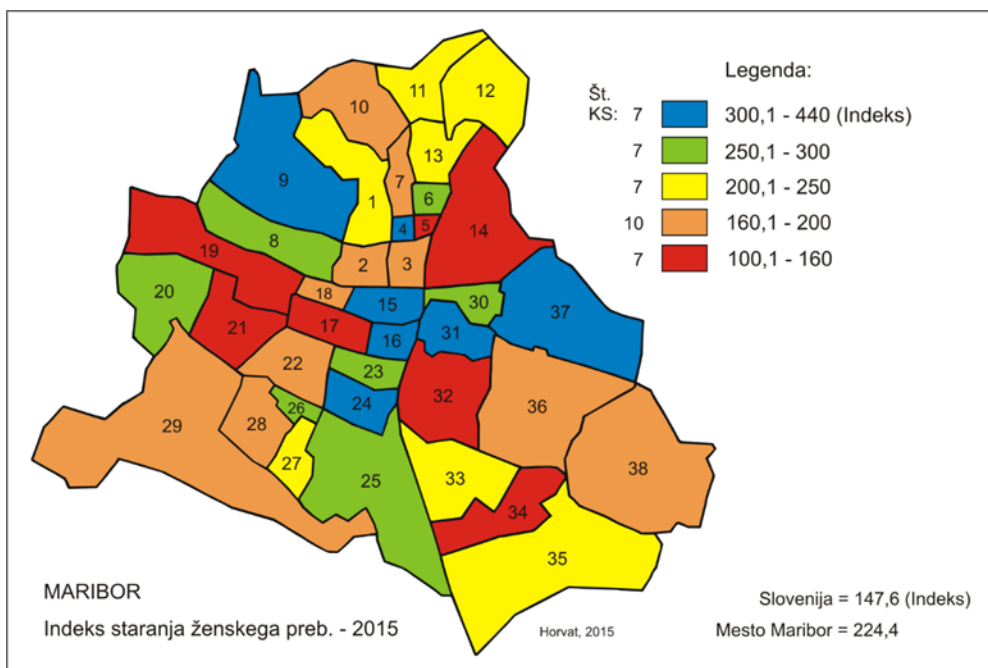
Slika 57: Razlika v povprečni starosti žensk in moških (leta v korist višje povprečne starosti žensk) po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Zanimiva je tudi analiza razlike v povprečni starosti moških in žensk, ki kaže v katerih območjih ima žensko prebivalstvo bistveno višjo povprečno starost. Kaže, da imajo ženske v območjih nekdanjih krajevnih skupnosti z višjim indeksom feminitete

v starosti 65 let v večini primerov tudi precej višjo povprečno starost kot moški. Z razliko 5-8 let v korist višje povprečne starosti žensk izstopajo območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-9: P. Voranc, KS-3: Talci in KS-6: H. T. Tomšiča na levem bregu mesta, na desnem pa izstopajo KS-24: J. Flander in KS-25: S. Šlander v MČ Tabor ter KS-37: T. Čufar v MČ Pobrežje.

Indeks staranja ženskega prebivalstva pa prikazuje razmerje med starejšimi ženskami v starosti 65 let in več in deklicami v starosti 0-14 let. To je najvišje prav v tistem delu mesta, v katerem je nadpovprečno zastopano starejše prebivalstvo, kot so območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-9: P. Voranc in KS-4: I. Cankar na levem bregu mesta ter v KS-15: M. Pijade, KS-16: M. Zidanšek v MČ Magdalena, KS-24: J. Flander v MČ Tabor ter KS-31: A. Majerič in KS-37: T. Čufar v MČ Pobrežje. V njih število starejših žensk močno presega število deklic v starosti 0–14 let, saj jih je med 3–4,4 na 1 deklico.

Slika 58: Indeks staranja ženskega prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Povzamemo lahko, da so značilnosti spolne sestave prebivalstva v Mariboru povezane tako s procesom staranja prebivalstva kot tudi s procesom izgradnje mesta. Predvsem v območjih z največjim povečanjem deleža starejšega prebivalstva, npr. v MČ Tabor in MČ Pobrežje, izstopajo nekdanje krajevne skupnosti z večinsko izgrajenimi stanovanjskimi soseskami v 60., 70. in 80. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij, v katerih prevladujejo t. i. delavska stanovanja (npr. na območju starejšega dela Tabora do naselja Jugomont ter v Z delu Tezna in Pobrežja, npr. Greenwich) in v katerih ni bilo večje stanovanjske gradnje v zadnjem desetletju.

V posameznem stanovanju živita v povprečju manj kot 2 osebi, večinoma starejši, in v večji meri so to starejše samske ženske.

Ker presežek v tej starosti v večini primerov predstavljajo upokojene samske ženske, ki prejemajo relativno nizke pokojnine za preteklo delo v velikih industrijskih podjetjih v Mariboru, lahko imenovana območja opredelimo tudi kot območja z največjo koncentracijo ene najbolj ranljivih skupin prebivalstva in območja z relativno najvišjo stopnjo tveganja (v večini primerov prikrite) revščine v Mariboru. Podatki za Slovenijo namreč kažejo, da je npr. leta 2008 kar 28 % žensk v starosti 65 let in več živelo v revščini in so bile tako med najbolj ogroženimi skupinami prebivalstva v Sloveniji (Vertot 2010, 52).

Izobrazbena sestava prebivalstva

Izobraževanje predstavlja enega od ključnih dejavnikov človeškega razvoja, saj ima pomembno vlogo pri oblikovanju človekovega življenja in njegovega razvoja. Poleg vpliva na človekov individualni razvoj (pri oblikovanju osebnosti in osebni rasti posameznika, pri strokovni usposobljenosti posameznika za opravljanje različnih poklicev in podobno) ima pomembno vlogo tudi pri celotnem družbenem razvoju, saj pripomore k boljšemu razumevanju in spodbujanju gospodarske rasti, izboljšanju socialne kohezije in zmanjševanju družbenih neenakosti ter s tem k večji družbeni blaginji (Barle in Trunk Širca 2010, 23). Zato je v današnjem času stopnja izobraženosti prebivalstva (zlasti delež prebivalstva z visokošolsko in univerzitetno izobrazbo) eden najpomembnejših analitskih kazalnikov gospodarske in splošne družbene razvitosti določenega območja.

Obstaja več vrst izobraževanja, in sicer: formalno, neformalno in priložnostno izobraževanje oziroma učenje. Formalno izobraževanje opredeljujemo kot namerno in časovno opredeljeno institucionalizirano dejavnost, ki jo zagotavlja šolska institucija in udeleženec ob zaključku izobraževanja prejme javno veljavno listino. Neformalno izobraževanje je namerna, časovno opredeljena, institucionalizirana dejavnost, ki se ne konča s pridobitvijo javno veljavne kvalifikacije, je pa strukturirana in načrtovana, medtem ko priložnostno učenje (informal learning) pa opredeljujemo kot učenje v vsakdanjem življenju, delu, družini, prostem času, ki ni strukturirano in načrtovano in ne omogoča pridobitve certifikata.

Pri analizi stopnje izobraženosti prebivalstva se večinoma osredotočamo le na formalno pridobljeno izobrazbo, saj so zanj dostopni podatki v različnih podatkovnih bazah, kot so npr. rezultati popisov prebivalstva. Popisi in druge evidence prebivalstva prikazujejo izobrazbeno stopnjo glede na leta, ki so potrebna za končanje šole, glede na stopnjo zahtevnosti ter glede na smer in vsebino izobraževanja. V skladu z mednarodnimi priporočili se izobrazba spremlja za osebe stare 15 ali več let, čeprav v razvitih državah velika večina otrok, ki so končali osnovnošolsko obveznost, nadaljuje izobraževanje.

Podatki popisov prebivalstva prikazujejo izobrazbeno sestavo prebivalstva starega 15 let in več po različnih stopnjah pridobljene izobrazbe. Po novejši metodologiji stopnje formalne izobrazbe v Sloveniji zajemajo:

- nižjo izobrazbo, ki vključuje doseženo največ nepopolno ali popolno osnovnošolsko izobrazbo,
- srednjo izobrazbo, ki vključuje doseženo nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo, srednjo strokovno ali splošno srednjo izobrazbo,
- terciarno izobrazbo, ki vključuje najvišjo doseženo izobrazbo na višješolski, visokošolski in podiplomski stopnji študija.

Izobrazbena sestava prebivalstva v Sloveniji

V preteklosti je bila izobrazbena sestava prebivalstva v Sloveniji v primerjavi z gospodarsko razvitimi državami razmeroma nizka, vendar se v zadnjih desetletjih precej izboljšuje. Delež prebivalcev, ki se izobražujejo, se v zadnjih dveh desetletjih povečuje, povprečno število let šolanja je vedno daljše, vse večji pa je tudi delež prebivalstva s terciarno izobrazbo.

Če se je v 80. letih 20. stoletja v Sloveniji povprečno število diplomantov na terciarnem izobraževanju gibalo med 6-7 tisoč na leto, se je v letu 2004 povečalo na več kot 15 tisoč, med letoma 2010-2012 pa je bilo višje od 20 tisoč diplomantov na leto.

Med letoma 1981 in 2018 se je izobrazbena sestava prebivalstva Slovenije precej izboljšala. Leta 1981 je imela več kot polovica prebivalstva končano le osnovno šolo ali manj, leta 2018 pa manj kot četrtnina. Delež prebivalstva s končano srednjo šolo, se je povečeval do leta 2002, nato pa se je pričel zmanjševati na račun močnega povečevanja deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo, ki je v letu 2018 narasel na 23,7 % (v primerjavi z letom 1981 ko je znašal le 5,9 %).

Preglednica 31: Delež prebivalstva starega 15 let in več po doseženi stopnji izobrazbi in spolu v Sloveniji med letoma 1981 in 2011.

Leto / Izobrazba	1981			1991			2002			2011		
	Sk.	M.	Ž.	Sk.	M.	Ž.	Sk.	M.	Ž.	Sk.	M.	Ž.
Brez izobrazbe	1,4	1,3	1,5	0,7	0,5	0,8	0,7	0,5	0,8	0,3	0,2	0,4
Nepopolna OŠ	24,5	22,1	26,8	16,7	15,5	17,9	6,3	5,3	7,2	4,1	3,2	4,9
Osnovno-šolska	32,5	25,7	37,7	29,8	23,6	35,4	26,1	21,1	30,8	24,7	21,2	28,2
Srednje-šolska	34,6	42,5	27,3	43,1	49,9	36,9	54,1	60,6	47,9	53,3	60,1	46,9
Višje-šolska	2,8	2,9	2,7	4,6	4,2	4,9	5,1	4,5	5,6	8,1	6,8	9,4
Visoko-šolska	3,1	4,4	2,0	4,3	5,4	3,3	7,9	8,1	7,7	9,4	8,5	10,2

Vir podatkov: SURS, 2018.

Moški so imeli v preteklosti v povprečju višjo stopnjo izobrazbo kot ženske, vendar se je stanje v zadnjem desetletju spremenilo, saj leta 2011 ženske že izkazujejo višje deleže s terciarno izobrazbo kot moški. Moški so do leta 2016 še ohranili prednost pri visokošolski izobrazbi 3. stopnje, vendar samo zaradi izrazite razlike v številu moških in žensk s tovrstno izobrazbo v višjih starostih skupinah. Med ženskami pri starostih od 25 do 41 let pa so tiste s tovrstno izobrazbo že številnejše od moških pri teh letih. Tipična moška izobrazba v Sloveniji je še vedno srednja poklicna izobrazba.

Preglednica 32: Število in delež prebivalstva starega 15 let in več po doseženi stopnji izobrazbi in spolu v Sloveniji leta 2018 (po klasifikaciji KLASIUS-SRV).

Stopnja izobrazbe	Število	%	% žensk
Brez in nepopolna osnovnošolska	54.214	3,1	62,4
Osnovnošolska	365.064	20,8	59,3
Srednješolska	920.661	52,4	43,0
- Nižja in srednja poklicna	392.114	22,3	35,6
- Srednja strokovna, srednja splošna	528.547	30,1	48,5
Višješolska, visokošolska	416.264	23,7	58,3
- Visokošolska 1. stopnje ipd.	194.753	11,1	58,6
- Visokošolska 2. stopnje ipd.	185.719	10,6	59,5
- Visokošolska 3. stopnje ipd.	35.792	2,0	50,7
Skupaj	1.756.203	100,0	50,6

Vir podatkov: SURS, 2018.

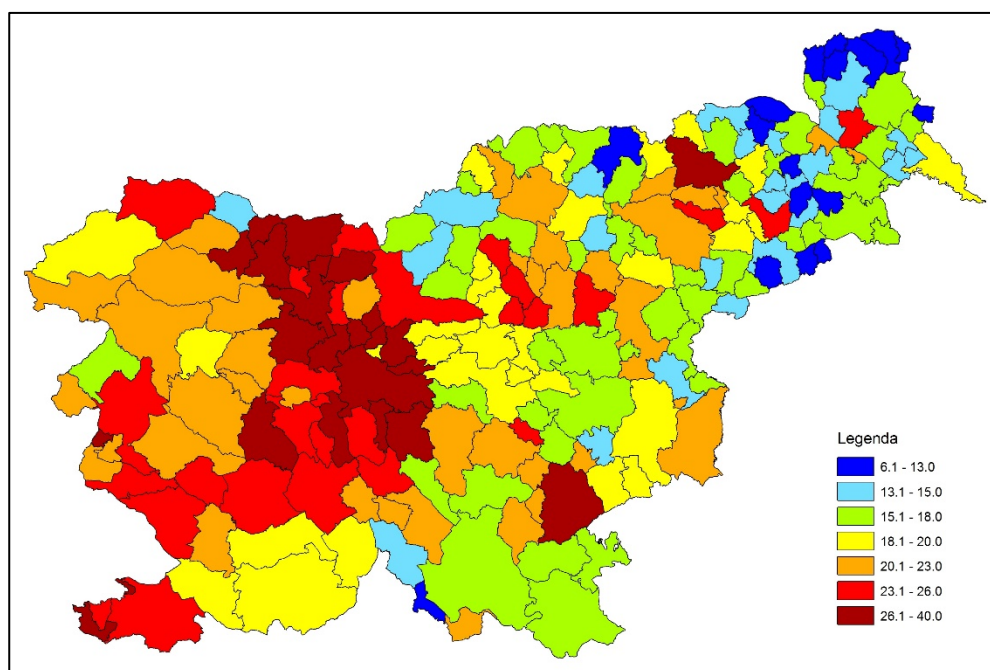
Pri analizi celotnega prebivalstva v starosti 15 let in več delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v Sloveniji še vedno zaostaja za povprečjem EU, ki v najbolj razvitih državah že presega 35 %.

Vendar pa napredek v Sloveniji izkazujejo podatki, ki prikazujejo izobrazbeno sestavo prebivalstva v državah EU in pridruženih članicah glede na njihovo starostno sestavo. V letu 2016 je Slovenija v skupini mlajšega in srednjega aktivnega prebivalstva (med 25-54 let) s 34,6 % prebivalstva s terciarno izobrazbo že presega povprečje EU-28 (33,4 %), medtem ko je v skupini starejšega aktivnega in ostarelega prebivalstva (med 55-74 let) s 18,5 % pod povprečjem EU-28 (20,6 %). V prvi skupini nekatere najbolj razvite države (npr. Finska, Irska, Luksemburg, Norveška, Švica) že presegajo 45 %, v drugi skupini pa Finska, Estonija, Velika Britanija, Norveška in Švica presegajo 30 % (Medmrežje 7).

V Sloveniji vladajo precejšnje razlike med posameznimi območji. Ravbar in Bole (2007, 67-68) za leto 2002 ugotavljata precejšnjo razliko med manj razvitimi in perifernimi območji, v katerih prevladujejo občine z izrazito nizko stopnjo izobrazbene ravni prebivalstva, ter med urbanimi in suburbanimi območji v Sloveniji, v katerih prevladujejo občine z zmerno in izrazito nadpovprečno stopnjo izobrazbene ravni prebivalstva. V prvo skupino so se uvrstila strnjena območja v Prekmurju (zlasti Goričko), Slovenskih goricah, Halozah, Posotelju, Zgornji Savinjski dolini, Suhi krajini, delu Bele Krajine in Loškem potoku, to so območja, v katerih zaradi nerazvitosti in perifernosti vlada izrazito pomanjkanje delovnih mest, ki zahtevajo terciarno izobrazbo, in se posledično mladi izobraženi ljudje izseljujejo iz teh območij.

V drugo skupino pa sodijo območja v osrednji Sloveniji ter v večjih mestih in njihovi suburbani okolici, kamor se preseljuje v veliki meri mlajše in bolj izobraženo prebivalstvo.

Glede na delež prebivalstva v starosti 15 let in več so se v letu 2018 med občine z najvišjim deležem prebivalstva s terciarno izobrazbo uvrstile občine v osrednji in zahodni Sloveniji. Izstopala je Ljubljana (35,1 % prebivalstva z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo) ter občine v njeni suburbani okolici, kot so Škofljica (33,5 %), Dol pri Ljubljani (27,7 %), Brezovica (28,4 %), Medvode (28,3 %), Vrhnika (25,6 %). Le 40 občin v Sloveniji je imelo imenovani delež nad državnim povprečjem (23,7 %), med njimi le 9 mestnih občin. Pod državnim povprečjem sta bili mestni občini Koper in Velenje. Najnižje deleže (pod 10 %) imajo večinoma občine v vzhodni in severovzhodni Sloveniji, zlasti na Goričkem, v osrednjih Slovenskih goricah in Halozah. V vzhodnem delu Slovenije sta le mestni občini Maribor (27,3 %) in Novo mesto (30,2 %) izkazovali visok delež prebivalstva s terciarno izobrazbo.

Slika 59: Delež prebivalstva starega 15 let in več z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo v Sloveniji po občinah v letu 2018.

Vir podatkov: SURS, 2018.

Izobrazbena sestava prebivalstva v večjih slovenskih mestih

Podatki o deležu posameznih izobrazbenih skupin kažejo zanimive razlike med večjimi mestnimi naselji v Sloveniji. Uvrstimo jih lahko v štiri skupine naselij:

- z nadpovprečnim deležem prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo ali celo manj, kamor se uvrščata Koper in Velenje (obe mesti imata tudi podpovprečni delež

prebivalstva z višjo in visokošolsko izobrazbo ter nadpovprečni indeks izobraženosti prebivalstva, ki izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih)

- z nadpovprečnim deležem prebivalstva s srednješolsko izobrazbo, kamor se uvrščata Maribor in Ptuj,
- z nadpovprečnim deležem prebivalstva z višje in visokošolsko izobrazbo, kamor se uvrščajo Ljubljana, Novo mesto in Murska Sobota.
- ostala večja mestna naselja v Sloveniji (Celje, Kranj, Nova Gorica, Slovenj Gradec) ne kažejo nadpovprečnih deležev v nobeni od izobrazbenih skupin.

Preglednica 33: Število prebivalcev v starosti 15 let in več v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji po doseženi stopnji izobrazbe v letu 2002 in 2018 (in v primerjavi s Slovenijo in mestno občino Maribor).

Leto	2002			2018		
	Osnovno-šolska ali manj	Srednje-šolska	Višje ali visoko-šolska	Osnovno-šolska ali manj	Srednje-šolska	Višje ali visoko-šolska
Ljubljana	48.111	121.340	54.201	41.687	114.324	84.439
Maribor	19.287	48.608	14.488	14.659	45.614	22.598
Celje	8.319	18.686	5.631	6.849	17.099	8.574
Kranj	9.339	16.122	5.039	7.241	16.082	8.033
Koper	5.863	11.246	3.620	5.429	11.500	5.186
Velenje	6.905	13.281	2.596	5.170	11.733	4.357
Novo mesto	5.051	10.079	3.679	4.112	9.486	5.887
Ptuj	3.676	9.515	2.540	2.777	8.655	3.994
Nova Gorica	3.144	6.400	2.259	2.655	5.395	3.043
Murska Sobota	2.673	6.092	2.075	1.915	5.089	2.753
Slovenj Gradec	1.800	3.626	1.020	1.344	3.254	1.602

Slovenija	549.466	899.341	215.062	419.278	920.661	416.264
MO Maribor	23.240	56.973	16.710	17.255	53.362	26.338
Mesto Maribor	19.287	48.608	14.488	14.659	45.614	22.598
Druga naselja v MO Maribor	3.953	8.365	2.222	2.596	7.748	3.740

Vir podatkov: SURS, 2018.

Pelc (2015, 180) v zvezi z visokim deležem prebivalstva s terciarno izobrazbo ugotavlja, da med mestnimi območji izjemno izstopa Ljubljana (35,1 % v letu 2018), ki je kot glavno mesto države s številnimi funkcijami najprivlačnejše središče z največjo in najpestrejšo ponudbo delovnih mest za vse vrste terciarno izobraženega prebivalstva.

Maribor, kot drugo največje mesto v Sloveniji in kot univerzitetno mesto, glede na delež prebivalstva z doseženo višje ali visokošolsko izobrazbo (27,3 % v letu 2018) izgublja svoj položaj. Poleg Ljubljane, ga v letu 2018 (prav tako kot v letu 2002) z višjim deležem presegajo Novo mesto, Nova Gorica in Murska Sobota. Razlog lahko iščemo predvsem v dejstvu, da se je v procesu suburbanizacije iz mesta izseljevalo predvsem bolj izobraženo prebivalstvo, obenem pa se velik del študentov, ki gre iz

Maribora na študij v Ljubljano, po zaključku študija ne vrne domov, prav tako pa v mestu v veliki meri ne ostanejo tudi diplomanti, ki so končali študij na univerzi v Mariboru, saj v mestu vlada precejšnje pomanjkanje ustreznih delovnih mest za visoko izobražene kadre.

Ne nepomembno pa je tudi dejstvo, da ima prebivalstvo v Mariboru najvišji indeks staranja med večjimi slovenskimi mesti ter ima (poleg Murske Sobote) tudi najvišji delež starega prebivalstva (v starosti 65 let in več). Kot ugotavlja Pelc (2015, 179) višji delež starejšega prebivalstva (med katerim prevladujejo ženske) zagotovo pomeni tudi sorazmerno nižji delež najvišje izobraženega prebivalstva.

Preglednica 34: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji po doseženi stopnji izobrazbe v letu 2002 in 2018 (in v primerjavi s Slovenijo in mestno občino Maribor).

Leto	2002				2018			
	Osnovno- šolska ali manj	Srednje- šolska	Višje ali visoko- šolska	Indeks izobra- ženosti preb.*	Osnovno- šolska ali manj	Srednje- šolska	Višje ali visoko- šolska	Indeks izobra- ženosti preb.*
Ljubljana	21,5	54,3	24,2	112,7	17,3	47,5	35,1	202,6
Maribor	23,4	59,0	17,6	75,1	17,7	55,0	27,3	154,2
Celje	25,5	57,3	17,3	67,7	21,1	52,6	26,4	125,2
Kranj	30,6	52,9	16,5	54,0	23,1	51,3	25,6	110,9
Koper	28,3	54,3	17,5	61,7	24,5	52,0	23,5	95,5
Velenje	30,3	58,3	11,4	37,6	24,3	55,2	20,5	84,3
Novo mesto	26,9	53,6	19,6	72,8	21,1	48,7	30,2	143,2
Ptuj	23,4	60,5	16,1	69,1	18,0	56,1	25,9	143,8
Nova Gorica	26,6	54,2	19,1	71,9	23,9	48,6	27,4	114,6
Mur. Sobota	24,7	56,2	19,1	77,6	19,6	52,2	28,2	143,8
Slov. Gradec	27,9	56,3	15,8	56,7	21,7	52,5	25,8	119,2
Slovenija	33,0	54,1	12,9	39,1	23,9	52,4	23,7	99,3
MO Maribor	24,0	58,8	17,2	71,9	17,8	55,0	27,2	152,6
Mesto Maribor	23,4	59,0	17,6	75,1	17,7	55,0	27,3	154,2
Druga naselja v MO Maribor	27,2	57,5	15,3	56,2	18,4	55,0	26,6	144,1

Vir podatkov: SURS, 2018.

* Indeks izobraženosti preb. izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih.

Omenjeno zmanjševanje pomena Maribora (glede na delež prebivalstva s terciarno izobrazbo) nekoliko omili podatek, ki prikazuje indeks izobraženosti prebivalstva. Ta izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko in manj izobraženih. Maribor se z vrednostjo 154,2 v letu 2018 še vedno nahaja na drugem mestu med večjimi slovenskimi mesti (približujejo se mu Novo mesto, Ptuj in Murska Sobota), vendar pa vsa večja slovenska mesta močno zaostajajo za Ljubljano (kjer ima indeks vrednost višjo od 200).

Na pomen suburbanizacije in preseljevanje izobraženega prebivalstva v suburbana območja kaže tudi podatek o indeksu povečanja števila višje in visokošolsko izobraženih med letoma 2011 in 2018. Vsa večja slovenska mesta imajo indeks nižji od slovenskim povprečjem (135,3). Višjega od 130 imata le Ljubljana in Maribor (med 130 in 135), najnižjega pa Murska Sobota in Nova Gorica (med 114 in 117).

Zaradi vpliva suburbanizacije in decentralizacije dejavnosti se je med letoma 2002 in 2018 zmanjšala razlika v deležu višje in visokošolsko izobraženih prebivalcev v mestu in v drugih naseljih v MO Maribor, v kar 9-ih naseljih v občini pa je ta delež celo višji kot je v mestu. Z več kot 30 % prebivalstva s terciarno izobrazbo izstopajo naselja v bližini Maribora, ki izkazujejo izrazito višjo kakovost bivalnega okolja in nadpovprečne stanovanjske razmere (npr. Kamnica, Ribniško selo, Jelovec in Pekre).

Izobrazbena sestava prebivalstva v mestu Mariboru

Počkaj Horvat (1997, 54) je že pred dvema desetletjema ugotavljala, da izobrazbena sestava prebivalcev v Mariboru precej zaostaja za izobrazbeno sestavo prebivalstva Ljubljane, kar se neposredno zrcali v ekonomski sestavi prebivalstva in tudi v demografskem in gospodarskem razvoju mesta.

Mesto Maribor, ki je v času med obema svetovnima vojnama postalo eno največjih industrijsko središče v nekdanji Jugoslaviji, je tudi po drugi svetovni vojni še nadalje temeljilo svoj razvoj na razvoju klasičnih proizvodnih dejavnosti (Lorber, 2017, 231), kar je spodbujalo prebivalstveno rast mesta ter privabljal predvsem manj izobraženo prebivalstvo iz bližnje in daljne okolice.

Preglednica 35: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več v mestu Maribor med letoma 1961 in 2018.

Izobrazba / Leto	Skupaj	Število				%			Indeks izobraženosti preb.*
		Osnovno-šolska ali manj	Srednje-šolska	Višje ali visokošolska	Neznano	Osnovno-šolska ali manj	Srednje-šolska	Višje ali visokošolska	
1961	69.657	46.575	20.886	907	1.289	66,9	30,0	1,3	1,9
1981	84.548	36.263	38.333	7.888	2.064	42,9	45,3	9,3	21,8
1991	98.871	35.250	49.604	12.453	1.564	35,7	50,2	12,6	35,3
2002	82.383	19.287	48.608	14.488	-	23,4	59,0	17,6	75,1
2011	84.684	18.489	48.722	17.473	-	21,8	57,5	20,6	94,5
2018	82.871	14.659	45.614	22.598	-	17,7	55,0	27,3	154,2

Vir podatkov: SURS, 2018.

* Indeks izobraženosti preb. izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih.

Podatki popisa prebivalstva v letu 1961 kažejo, da je kar dve tretjini prebivalstva v starosti 15 let in več imela le osnovnošolsko izobrazbo ali celo manj, slaba tretjina srednješolsko izobrazbo in le 1,3 % višjo ali visokošolsko izobrazbo (le 907 oseb).

Tudi za leto 1981 je bila značilna razmeroma skromna stopnja izobrazbe, saj je še vedno 42,9 % prebivalcev imelo le osnovnošolsko izobrazbo, delež s srednješolsko izobrazbo pa se je povečal na 45,3 %, kar je odražalo strukturo delovnih mest v takrat pretežno v industrijsko proizvodnjo usmerjenem mestu. Delež prebivalcev s končano višjo oziroma visoko šolo (9,3 %) je bil nižji kot v Ljubljani ter celo v Celju in Murski Soboti.

Leta 1991 je največja sprememba opazna v nižanju deleža prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo (35,7 %) in povečanju deleža prebivalstva z višjo oziroma visokošolsko izobrazbo (12,6 %), s čimer je Maribor presegel Celje. Ljubljana je takrat imela že skoraj 19 % prebivalcev z višjo ali visokošolsko izobrazbo, državno povprečje pa je bilo 8,8 %. Polovica prebivalcev v Mariboru je imela končano srednjo šolo, med katerimi so prevladovale poklicne srednje šole (Počkaj Horvat 1997, 54).

S pojavom gospodarske krize in kasnejšim zlomom industrije v 90. letih prejšnjega stoletja, s strukturnimi spremembami in prehodom na tržno gospodarstvo, ki so vplivale na pospešen razvoj terciarnih in kvartarnih dejavnosti v Mariboru in širše v Podravske regiji, pa tudi z razvojem in širjenjem Univerze v Mariboru (tudi na družboslovno in humanistično področje) ter nenazadnje, s spremenjenimi navadami na področju izobraževanja v Sloveniji, ko se je pričel na univerze in druge visokošolske zavode vpisovati večji del generacije srednješolcev, se je po letu 2002 postopoma začela spreminjati tudi izobrazbena sestava prebivalstva v mestu. Delež prebivalstva s srednješolsko izobrazbo je začel nazadovati, vendar v letu 2018 še vedno predstavlja 55,0 % vsega prebivalstva v starosti 15 let in več.

Po letu 1991 se je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo podvojil (s 12,6 % v letu 1991 na 27,3 % v letu 2018). Tako je imelo leta 2002 višješolsko ali visokošolsko izobrazbo okoli 14,5 tisoč prebivalcev Maribora, leta 2018 pa že 22,6 tisoč. To predstavlja tudi pomemben spodbujevalni dejavnik razvoja raznovrstnih dejavnosti v mestu ter vpliva na splošen družbeni, kulturni in socialni razvoj. S hkratnim zmanjševanjem prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo se je močno povečal tudi indeks izobraženosti prebivalstva, ki v letu 2018 dosega vrednost 154,2.

Izobrazbena sestava prebivalstva v mestu Mariboru po MČ in območjih nekdanjih KS

Kot smo že ugotovili je Maribor izredno heterogeno mesto, kar se odraža tudi v pestri izobrazbeni sestavi prebivalstva. Starejši avtorji opozarjajo predvsem na različno socialno topografijo mesta, ki se kaže v razlikah med starejšim delom mesta na levem bregu (ki je bil pretežno meščansko) in novejšim, načrtno izgrajenim delom mesta na desnem bregu (zgrajenim večinoma v obdobju 60., 70. in 80. let prejšnjega stoletja), kjer prevladujejo območja intenzivne blokovske gradnje. Ta so bila v zgodnejšem obdobju izgradnje namenjene predvsem za potrebe delavcev, kasneje pa tudi za potrebe vseh drugih prebivalcev hitro rastočega mesta, saj je takratna oblast stremela k precejšnji egalitarnosti pri poselitvi v večstanovanjskih blokovskih naseljih. Kako se dinamika razvoja mesta in dvojnost kaže v razlikah v izobrazbeni sestavi, ugotavlja

podrobna analiza izobrazbene sestave prebivalstva po posameznih delih mesta, tako po mestnih četrtih kot tudi po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih.

Podatki kažejo pomembne razlike med posameznimi deli mesta. Območje na levem bregu Drave izkazuje višji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, medtem ko območje na desnem bregu višji delež prebivalstva z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo.

Preglednica 36: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več (v %) po mestnih četrtih v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.

Izobrazba / Leto		Osnovnošolska ali manj		Srednješolska		Višje ali visokošolska		Indeks izobraženosti prebivalstva*	
Mestna četrt	Del mesta	2002	2015	2002	2015	2002	2015	2002	2015
Center	Lb	23,8	17,0	53,2	54,3	23,0	28,7	97	168
Ivan Cankar	Lb	19,7	16,6	54,2	49,9	26,0	33,5	132	202
Koroška vrata	Lb	17,3	11,3	55,2	55,4	27,6	33,3	160	295
Magdalena	Db-JZ	26,4	21,0	56,4	53,5	17,2	25,5	65	122
Studenci	Db-JZ	23,4	20,0	60,0	59,0	16,6	21,0	71	105
Tabor	Db-JZ	25,4	22,2	60,3	56,6	14,3	21,1	56	95
Nova vas	Db-JZ	19,0	18,4	62,1	55,5	18,8	26,1	99	142
Radvanje	Db-JZ	21,7	16,4	58,8	53,4	19,5	30,2	90	184
Pobrežje	Db-JV	28,2	24,3	60,4	56,7	11,3	18,9	40	78
Tezno	Db-JV	26,6	22,7	62,3	62,6	11,0	14,7	41	65
Brezje (del)	Db-JV	23,4	21,4	62,5	56,9	14,1	21,7	60	102
Levi breg		20,3	14,5	54,2	53,5	25,5	31,9	126	219
Desni breg - JZ del		22,8	19,7	59,9	55,8	17,3	24,6	76	125
Desni breg - JV del		27,2	23,4	61,4	59,3	11,4	17,3	42	74
Maribor**		23,4	19,4	58,9	56,2	17,7	24,3	75	125

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Indeks izobraženosti preb. izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih.

** Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših, združenih v območja nekdanjih krajevnih skupnosti in te v mestne četrti, čeprav se njihove meje ne ujemajo povsem) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS.

Deleži prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo so bili v obravnavanem obdobju najvišji na območju starejše stanovanjske gradnje na Taboru ter v območjih starejše večstanovanjske blokovske gradnje na Pobrežju in Teznu, ki so bila v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja zgrajena večinoma za delavce v bližnjih industrijskih podjetjih. Leta 2002 so z deleži višjimi od 30 % izstopala območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-17, KS-18 in KS-19 v MČ Magdalena in na Studencih, KS-30 in KS-32 na Pobrežju, KS-34 na Teznu, na levem bregu pa je izstopala edino KS-14 v Melju.

Preglednica 37: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več (v %) po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.

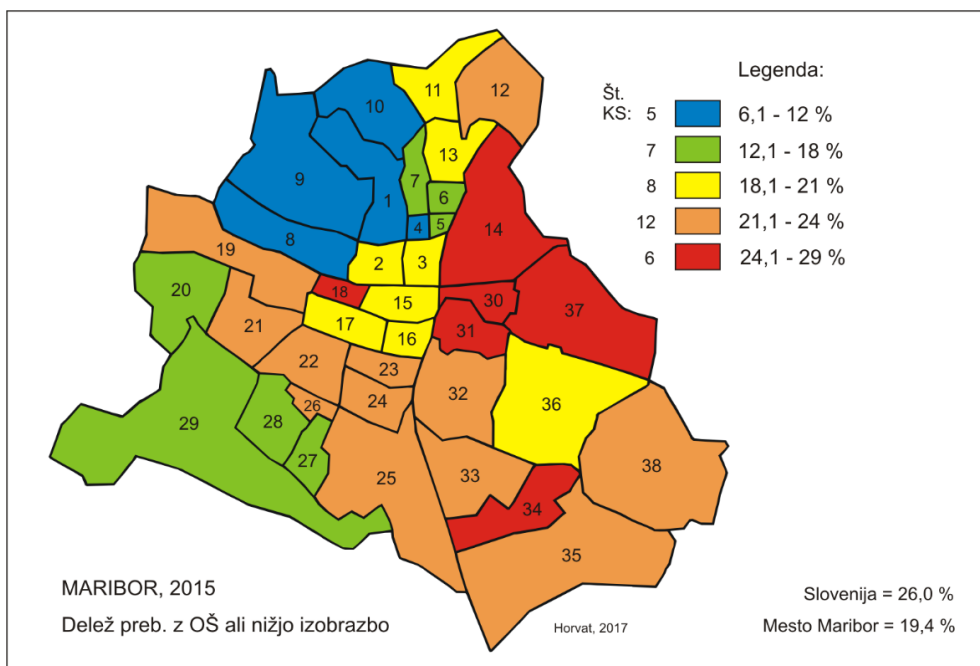
Izobrazba / Leto			Osnovno-šolska ali manj		Srednje-šolska		Višje ali visoko-šolska		Indeks izobraženosti preb.*	
Št.	Nekd. krajevna skupnost	Mestna četrt	2002	2015	2002	2015	2002	2015	2002	2015
1	Ob parku	Center	18,2	11,1	51,0	53,3	30,8	35,6	169	321
2	Rotovž	Center	26,4	18,7	52,8	51,8	20,8	29,5	78	157
3	Talci	Center	24,1	19,9	56,2	56,9	19,7	23,2	82	117
4	I. Cankar	I. Cankar	11,0	6,7	48,4	42,7	40,6	50,6	369	750
5	B. Kidrič	I. Cankar	18,8	16,1	53,1	47,5	28,2	36,4	151	226
6	H. T. Tomšiča	I. Cankar	18,3	15,3	53,1	47,1	28,6	37,5	157	245
7	A. Aškerc	I. Cankar	14,0	14,4	50,6	40,5	35,4	45,1	252	315
8	Koroška vrata	Kor. vrata	19,3	11,0	55,9	58,9	24,8	30,1	128	273
9	P. Voranc	Kor. vrata	14,6	11,9	54,3	47,6	31,0	40,5	212	340
10	Za tremi ribn.	Center	14,2	10,6	45,3	37,7	40,6	51,7	286	488
11	Počehova	I. Cankar	22,1	19,0	62,7	57,5	15,2	23,5	69	124
12	Košaki	I. Cankar	28,8	23,5	55,6	59,3	15,6	17,2	54	73
13	Krčevina	I. Cankar	24,6	18,7	59,1	55,0	16,3	26,3	66	141
14	Melje	Center	33,3	26,4	56,0	59,1	10,7	14,5	32	55
15	M. Pijade	Magdalen.	22,8	19,6	56,2	49,6	21,0	30,7	92	157
16	M. Zidanšek	Magdalen.	20,8	20,5	58,4	57,1	20,8	22,5	101	110
17	J. Polak	Magdalen.	32,6	18,5	55,7	54,3	11,7	27,2	36	146
18	M. Durjava	Magdalen.	32,6	29,0	54,8	53,3	12,6	17,7	39	61
19	F. Z. Leon	Studenci	31,2	21,1	57,2	62,0	11,6	16,9	37	80
20	Pohorski bat.	Studenci	18,5	16,3	61,6	56,2	19,9	27,4	107	168
21	H. Šercerja	Studenci	20,3	21,6	61,2	58,2	18,5	20,2	91	94
22	F. R. Stane	Tabor	26,4	21,7	58,3	56,6	15,3	21,7	58	101
23	A. Besednjak	Tabor	26,0	23,3	60,7	56,0	13,3	20,7	51	89
24	J. Flander	Tabor	22,2	21,3	61,5	57,3	16,3	21,4	73	101
25	S. Šlander	Tabor	27,7	23,0	60,2	56,3	12,1	20,7	44	90
26	Prolet. brigad	Nova vas	21,4	21,8	62,2	56,9	16,4	21,3	76	98
27	D. K. Tomaž	Nova vas	16,9	17,4	62,6	54,9	20,5	27,8	121	160
28	I. Zagernik	Nova vas	18,9	16,8	61,8	55,1	19,3	28,1	102	167
29	Radvanje	Radvanje	21,7	16,4	58,8	53,4	19,5	30,2	90	184
30	Greenwich	Pobrežje	31,7	28,2	58,7	56,0	9,6	15,5	30	55
31	A. Majerič	Pobrežje	27,8	25,0	61,4	56,5	10,8	18,5	39	74
32	H. Vojka	Pobrežje	30,9	23,7	59,3	56,3	9,8	20,0	32	85
33	S. Klavora	Tezno	27,6	21,3	62,8	67,2	9,5	11,5	34	54
34	M. Konšak	Tezno	31,0	26,8	61,5	60,7	7,5	12,5	24	46
35	S. Tomasini	Tezno	23,4	22,1	62,4	59,0	14,2	19,0	61	86
36	D. Kobala	Pobrežje	22,6	19,0	62,2	57,2	15,2	23,8	67	125
37	T. Čufar	Pobrežje	28,3	25,3	60,5	57,0	11,2	17,8	40	70
38	J. Lacko	Brezje (d)	23,4	21,4	62,5	56,9	14,1	21,7	60	102
	Maribor**	Skupaj	23,4	19,4	58,9	56,2	17,7	24,3	75	125

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Indeks izobraženosti preb. izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih.

** Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših in območjih nekdanjih krajevnih skupnosti) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS. Iz KS-9: P. Voranc je bilo izločeno naselje Vinarje, iz KS-11: Počehova naselje Počehova, iz KS-12: Košaki naselje Pekel, iz KS-14: Melje naselje Meljski Hrib, iz KS-38: J. Lacko naselje Dogoše, iz KS-37: T. Čufar naselje Zrkovci). Številke KS v preglednici so enake številkam na kartah.

V letu 2015 so se deleži prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo znižali, še vedno pa z nadpovprečnimi (med 25-29 %) v Mariboru izstopa 5 območij nekdanjih krajevnih skupnosti in sicer na desnem bregu KS-18: M. Durjava v MČ Magdalena, KS-30: Greenwich in KS-37: T. Čufar v MČ Pobrežje ter KS-34: M. Konšak v MČ Tezno. Na levem bregu z visokim deležem izstopa le KS-14 ob stari industrijski coni v Melju.

Slika 60: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več z nedokončano ali končano osnovno šolo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v leta 2015.

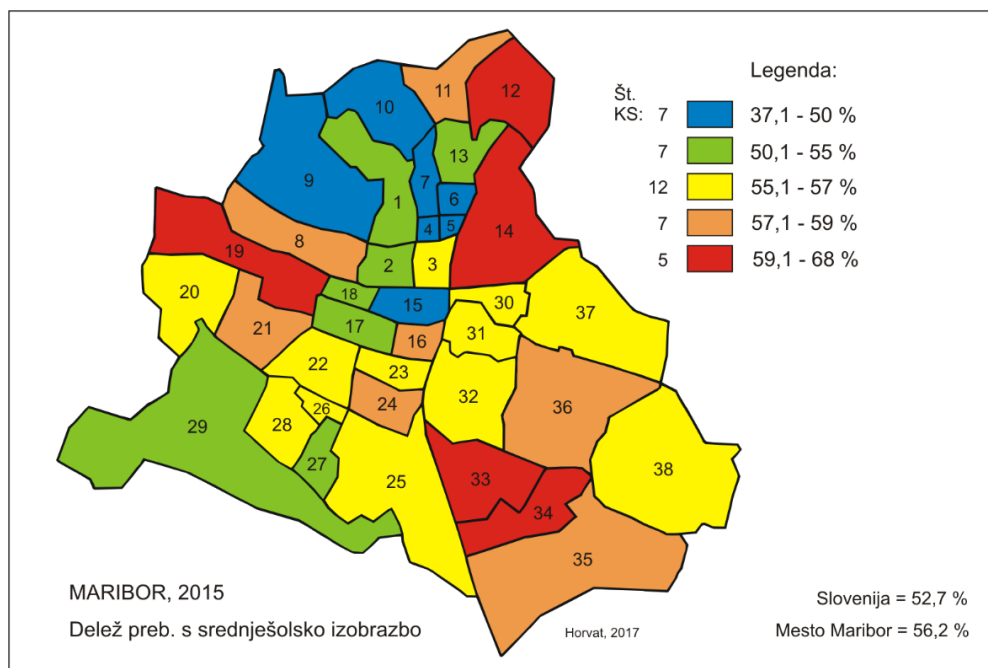
Vir podatkov: SURS, 2015.

Manj kot 15 % prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo so v letu 2002 zabeležili le v nekdanjih krajevnih skupnostih na levem bregu mesta. V mestnem središču sta izstopali KS-4: I. Cankar in KS-6: A. Aškerc v MČ Ivan Cankar, izven mestnega središča pa KS-10: Za tremi ribniki v MČ Center in KS-9: P. Voranc v MČ Koroška vrata. V letu 2015 so se deleži v imenovanih krajevnih skupnostih znižali pod 12 %, pridružila pa se jim je še KS-1: Ob parku v MČ Center ter KS-8 v MČ Koroška vrata.

Na desnem bregu izkazujejo najnižje deleže (med 16-18 %) le območja nekaterih obrobnih krajevnih skupnosti v MČ Nova vas (KS-27, KS-28), Studenci (KS-20: Pohorski bataljon) in Radvanje (KS-29), za katera je značilna novejša blokovska gradnja ali višji delež stanovanj v individualnih stanovanjskih hišah.

Prebivalstvo s srednješolsko izobrazbo je z najvišjimi deleži zastopano ob starih industrijskih conah v območjih večstanovanjske gradnje iz 60., 70. in 80. let prejšnjega stoletja na Taboru, Studencih, Pobrežju in Teznu. Leta 2002 se je v večini nekdanjih krajevnih skupnosti na tem območju delež prebivalstva s srednješolsko izobrazbo gibal med 60–63 %. Na levem bregu je imela tolikšno vrednost le KS-11: Počehova. V letu 2015 se je imenovani delež v večini zgoraj imenovanih območij znižal na 55–60 %, z več kot 60 % pa so izstopale le KS-33: S. Klavora in KS-34: M. Konšak ob industrijski coni na Teznu ter KS-19 na Studencih.

Vse nekdanje krajevne skupnosti na levem bregu Drave, razen KS-14: Melje in KS-12: Košaki, imajo podpopovprečne vrednosti deleža prebivalstva s srednješolsko izobrazbo. Leta 2002 so z najnižjim vrednostmi (pod 50 %) izstopale KS-4: I. Cankar in KS-10: Za tremi ribniki, leta 2015 pa so se vrednosti v treh nekdanjih krajevnih skupnostih znižale pod 45 %. Z najnižjo vrednostjo (38 %) je izstopala KS-10: Za tremi ribniki, sledile pa so KS-4 in KS-6 v MČ Ivan Cankar. Edina nekdanja krajevna skupnost na desnem bregu mesta, ki je imela v letu 2015 vrednost imenovanega deleža pod 50 % je bila KS-15: M. Pijade na območju ob UKC Maribor v MČ Magdalena.

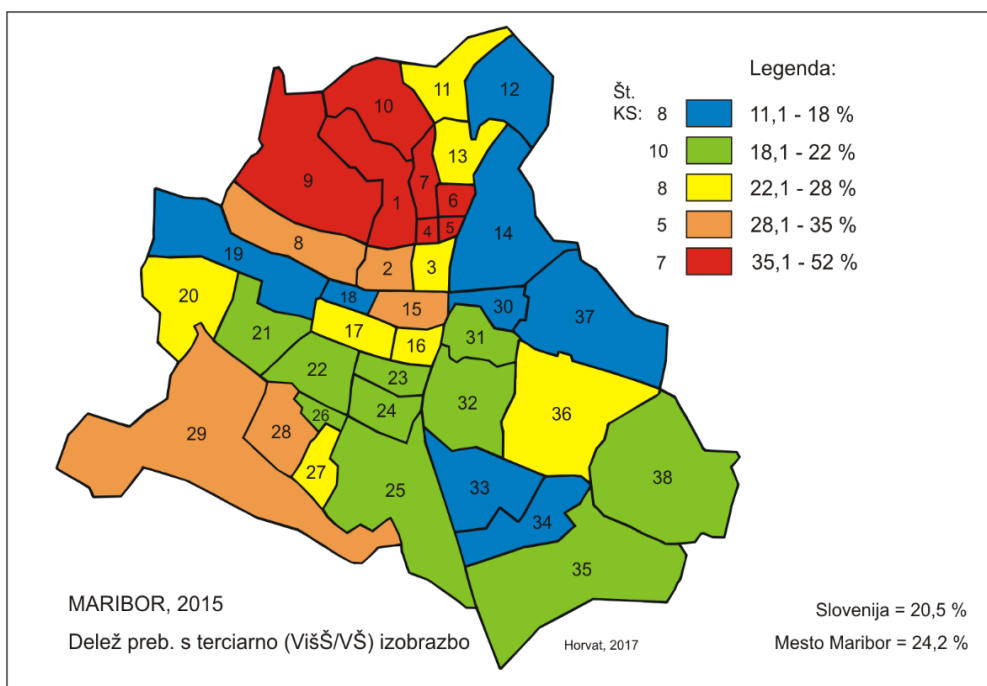

Slika 61: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več s končano srednjo šolo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Prebivalstvo z višjo ali visokošolsko izobrazbo je z najvišjimi deleži zastopano na levem bregu mesta. V letu 2002 je imelo v večini območij nekdanjih krajevnih skupnosti več kot 20 % prebivalstva terciarno izobrazbo. Izstopale so KS-4: I. Cankar, KS-6: A. Aškerc in KS-10: Za tremi ribniki, kjer so deleži presegali 35 %. Na desnem bregu so imele le tri nekdanje krajevne skupnosti delež višji od 20 %, in sicer KS-15: M. Pijade in KS-16: M. Zidanšek v MČ Magdalena ter KS-27: D. K. Tomaž v MČ Nova vas.

V letu 2015 so se deleži prebivalstva s terciarno izobrazbo v območjih nekdanjih krajevnih skupnosti na levem bregu še zvišali in v dveh celo presegli 50 %; t. j. v KS-4: I. Cankar in KS-10: Za tremi ribniki. Na desnem bregu sta z več kot 30 % prebivalstva izstopali le KS-15: M. Pijade ob UKC Maribor in KS-29 v Radvanju. Predvsem na območju Za tremi ribniki in v Radvanju prevladuje poselitev z individualnimi hišami z boljšim indeksom stanovanjskih razmer ter visoko kvaliteto bivalnega okolja, kar ugotavljata tudi Tiran in Koblar (2017, 265 in 271).

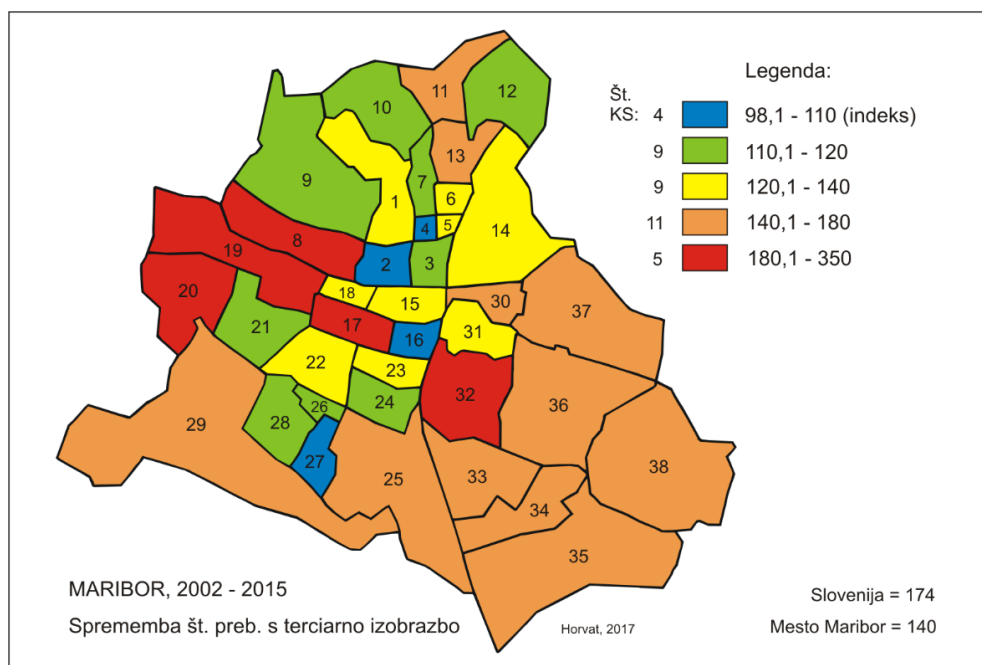
Slika 62: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več s končano višjo ali visoko šolo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Na drugi strani se na območju starejše gradnje iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja ter v bližini starih industrijskih con nahajajo območja z zelo nizkimi deleži prebivalstva s terciarno izobrazbo. V letu 2002 je bil v večini nekdanjih krajevnih skupnosti na Taboru, Pobrežju in Teznu imenovani delež nižji od 15 %, v nekaterih pa so bili celo nižji od 10 %; npr. v KS-30: Greenwich, KS-31: A. Majerič in KS-32: H. Vojka na Pobrežju ter KS-33: S. Klavora in KS-34: M. Konšak na Teznu.

V letu 2015 so se deleži v teh območjih dvignili na 15-20 %, vendar so bili v dveh nekdanjih krajevnih skupnostih še vedno nižji od 15 %; to sta KS-33: S. Klavora in KS-34: M. Konšak v starejšem delu MČ Tezno, prav tako pa mednje sodi tudi ena krajevna skupnost na levem bregu, to je KS-14: Melje na območju stare industrijske cone v Melju. Imenovane krajevne skupnosti po ocenah Tirana in Koblarja (2017, 271) izstopajo tudi z najnižjo oceno kvalitete bivalnega okolja v Mariboru.

Zanimive rezultate daje analiza indeksa povečanja števila prebivalcev s končano terciarno izobrazbo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru med letoma 2002 in 2015. Njihovo število se je v obravnavanem obdobju povečalo z okoli 14.700 na okoli 20.600 oseb (za okoli 40 %). Povečalo se je v vseh nekdanjih krajevnih skupnostih, razen v KS-4: I. Cankar. Povečanje na levem bregu (za 32,6 %) je bilo manjše od povprečja, saj je tu tovrstno prebivalstvo zastopano z najvišjimi deleži, največje pa je bilo na desnem bregu, predvsem na Pobrežju in Teznu (za 61,1 %), kjer je v preteklosti živelo manj visoko izobraženega prebivalstva.

Slika 63: Povečanje števila prebivalstva (indeks) v starosti 15 let in več s končano višjo ali visoko šolo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru med letoma 2002 in 2015.

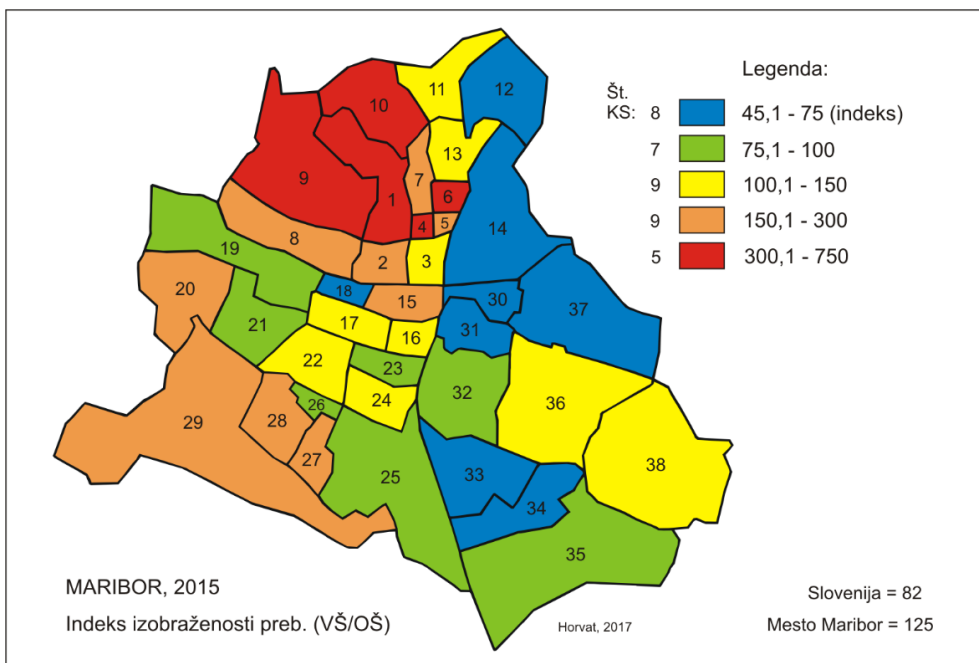
Vir podatkov: SURS, 2015.

Med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi z najvišjim indeksom povečanja izstopajo KS-19: F. Zalaznik Leon in KS-20: Pohorski bataljon na Studencih in KS-17: J. Polak v MČ Magdalena, to je predvsem na območjih novogradenj. Na levem bregu z visokim povečanjem izstopa le KS-8: Koroška vrata, kjer se nahaja univerzitetni kampus s številnimi podiplomskimi študenti. Pri tem je potrebno upoštevati, da se po novi definiciji prebivalstva od leta 2008 osebe, ki imajo poleg stalnega prijavljeno

tudi začasno prebivališče, štejejo na naslovu začasnega prebivališča, če imajo tega prijavljenega za eno leto ali več.

Indeks izobraženosti prebivalstva izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih. Indeksi, ki so višji od 100, kažejo presežek terciarno izobraženih nad osnovnošolsko in manj izobraženimi (Pelc 2015, 131). Leta 2002 je imelo v Mariboru kar 26 od 38 nekdanjih krajevnih skupnosti indekse nižje od 100. Med njimi jih je bil večji del na desnem bregu mesta (kjer so bile le štiri z indeksom višjim od 100). Indeks nad 200 so imele le štiri nekdanje krajevne skupnosti v središču mesta na levem bregu (v današnjih MČ Ivan Cankar in Center).

Leta 2015 so se indeksi izobraženosti prebivalstva bistveno zvišali, tako da je imelo nižjega od 100 le 15 nekdanjih krajevnih skupnosti. Večina se jih nahaja na levem bregu na območjih s prevladujočim starejšim delavskim prebivalstvom ter v bližini starih industrijskih con, med katerimi z najnižjimi vrednostmi (pod 60) izstopajo KS-33: S. Klavora in KS-34: M. Konšak na Teznu ter KS-30: Greenwich na Pobrežju. Vrednost pod 60 pa ima tudi KS-14: Melje ob industrijski coni na Melju na levem bregu mesta. Na desnem bregu ima le ena nekdanja krajevna skupnost indeks višji od 180, to je KS-29: Radvanje, medtem ko na levem bregu mesta, v mestnem središču in na njegovem obrobju kar pet nekdanjih krajevnih skupnosti presega vrednosti nad 300. Med njimi izstopata KS-4: I. Cankar z vrednostjo 750 in KS-10: Za tremi ribniki z vrednostjo 488.

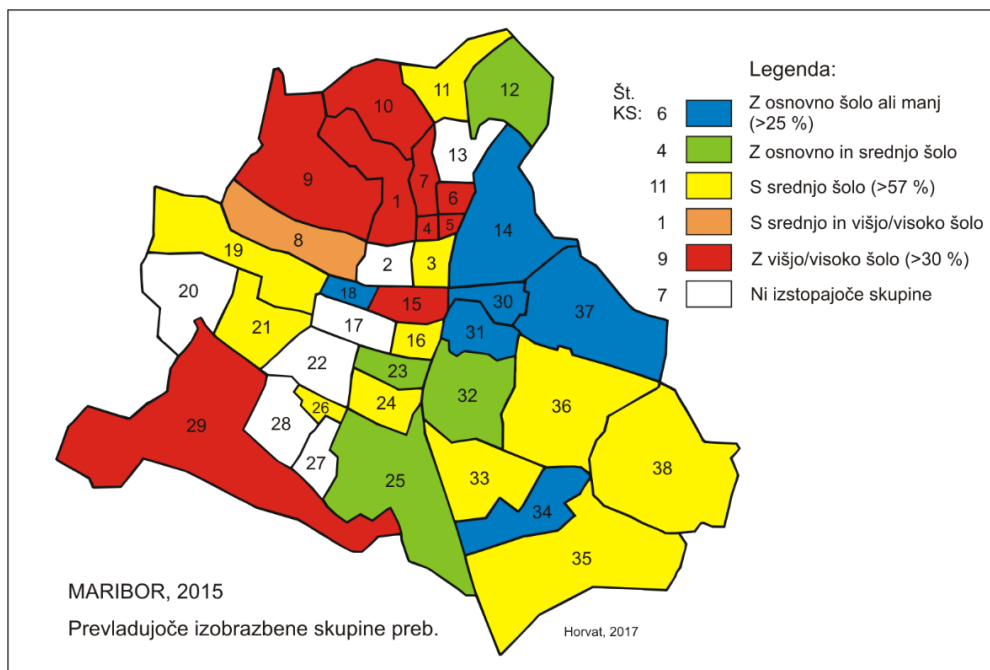

Slika 64: Indeks izobraženosti prebivalstva v starosti 15 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v Mariboru v letu 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Nadpovprečno zastopane izobrazbene skupine prebivalstva v mestu Mariboru po MČ in območjih nekdanjih KS

Podatki o izobraženosti prebivalstva v Mariboru kažejo pomembne razlike med posameznimi deli mesta. Območje na levem bregu izkazuje višji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, medtem ko območja na desnem bregu, zlasti na območjih starejše pozidave iz 50., 60. in 70. let 20. stoletja ter ob starejših industrijskih conah, izkazujejo višji delež prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo. Na osnovi podrobne analize lahko v mestu opredelimo pet območij glede na deleže posameznih izobrazbenih skupin prebivalstva:

Slika 65: Nadpovprečno zastopane izobrazbene skupine prebivalstva v starosti 15 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

- Z nadpovprečno zastopanostjo prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo izstopajo območja v bližini starih industrijskih območij (tako na levem kot desnem bregu mesta), ki so bila poseljena pretežno z delavskim prebivalstvom (npr. v tekstilnih tovarnah v Melju, Taboru in na Pobrežju) v obdobju najhitreje rasti mesta. Med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi z najvišjim deležem izstopajo KS-14: Melje v MČ Center, KS-18: M. Durjava v MČ Magdalena, KS-30: Greenwich, KS-31: A. Majerič in KS-37: T. Čufar v MČ Pobrežje ter KS-34: M. Konšak v MČ Tezno.

- Z nadpovprečno zastopanostjo prebivalstva z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo izstopajo območja na desnem bregu mesta na Taboru v KS-23: A. Besednjak in KS-25: S. Šlander ter v KS-32: H. Vojka v MČ Pobrežje.

- Z nadpovprečno zastopanostjo prebivalstva s srednješolsko izobrazbo izstopajo območja na vzhodnem in zahodnem delu mesta ob industrijskih conah (s pretežno kovinsko, strojno in elektrotehniško industrijo), s stanovanjsko gradnjo iz 70. in 80. let ter višjim deležem stanovanj v individualnih hišah, med katerimi izstopajo območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-19: F. Z. Leon in KS-21: H. Šercerja v MČ Studenci ter KS-33: S. Klavora, KS-35: S. Tomasini v MČ Tezno in KS-36: D. Kobala v MČ Pobrežje.

- Prebivalstvo z višje ali visokošolsko izobrazbo je nadpovprečno zastopano v mestnem središču in njegovem obrobju na levem bregu mesta, med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi pa izstopajo KS-6: A. Aškerc in KS-4: I. Cankar v MČ I. Cankar, KS-10: Za tremi ribniki v MČ Center in KS-9: P. Voranc v MČ Koroška vrata. Na desnem bregu mesta imata višji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo le dve nekdanji krajevni skupnosti, in sicer KS-15: M. Pijade ob UKC Maribor v MČ Magdalena ter KS-29 v MČ Radvanje (z novejšo individualno stanovanjsko gradnjo).

- V ostalih območjih posamezne izobrazbene skupine prebivalstva ne izstopajo in so zastopane v povprečju. To so predvsem območja nekdanjih krajevnih skupnosti na Taboru in Novi vasi, ki so bila zgrajena večinoma v 70., 80. in 90. letih prejšnjega stoletja in je v njih pretekla oblast stremela k precejšnji egalitarnosti pri poselitvi v večstanovanjskih območjih, na drugi strani pa se ta območja prepletajo z vmesnimi območji individualne stanovanjske gradnje.

Območja s prevlado različnih izobrazbenih skupin prebivalstva lahko povežemo z območji različnih demografskih gibanj v mestu. Ugotovimo, da so območja z nižjo izobrazbeno strukturo tudi območja najbolj intenzivne depopulacije v mestu. To so območja z najvišjim deležem ostarelega prebivalstva z dokaj nizko izobrazbo, kjer se število prebivalcev, zaradi staranja in odseljevanja mlajših generacij iz relativno majhnih stanovanj, hitro zmanjšuje. To velja še zlasti za območja majhnih delavskih stanovanj, ki so bila zgrajena pretežno v obdobju intenzivne gradnje v 50., 60. in 70. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij na območju Tabora vse do območja Maribor-Jug, na območje Greenwicha, ob Nasipni ulici, ob JZ delu Ptujске ceste na Teznu. Nekatero novogradnje in sanacijski posegi so nekoliko zaustavili intenzivno depopulacijo v teh območjih; zlasti izstopa območje revitalizacije in gradnje novih večstanovanjskih stavb ob severnem delu Betnavske ceste in na območju nekdanje tovarne Merinka.

Najbolj ugodne demografske razmere so v robnih delih mesta, kjer je tudi največ mlajšega prebivalstva. V 90. letih preteklega stoletja je prebivalstvo naraščalo predvsem v jugozahodnem (Borova vas, Borštnikovo naselje, Radvanje) in vzhodnem delu mesta (Pobrežje, Brezje, V del Tezna), kjer se danes nahajajo območja z nadpovprečnim deležem prebivalstva s srednješolsko izobrazbo ter območja, v katerih so povprečno zastopane vse izobrazbene skupine. Razmere so najbolj ugodne tudi v območjih individualnih družinskih hiš, ki so pogosto dovolj velike za dve generaciji, tako da je odseljevanje manjše. V analizi se je pokazalo, da so prav ta območja imela po letu 2002 najvišjo rast števila prebivalstva s terciarno izobrazbo.

Ekonomska sestava prebivalstva

Ekonomska sestava prebivalstva izraža podatke o deležu aktivnega prebivalstva in v katerih dejavnostih je prebivalstvo aktivno. V osnovi delimo prebivalstvo na aktivno in neaktivno (t.i. vzdrževano) prebivalstvo. Med aktivno prebivalstvo prištevamo vse zaposlene, ki za svoje delo prejemajo plačilo (tudi samozaposlene osebe) kot tudi brezposelne osebe. Med neaktivno prebivalstvo pa uvrščamo otroke, učence, dijake, študente, upokojence in druge neaktivne. Pri določanju statusa aktivnosti so kot upokojenci upoštevani tiste prejemniki, ki dobivajo starostno, invalidsko ali družinsko pokojnino.

Aktivno prebivalstvo sestavljajo delovno aktivne in brezposelne osebe. Med delovno aktivne prebivalce uvrščamo zaposlene in samozaposlene osebe:

- zaposlene osebe lahko delajo v podjetjih, družbah, organizacijah in imajo pogodbo o zaposlitvi, pri samozaposlenih osebah in imajo pogodbo o zaposlitvi, opravljajo javna dela, so na rednem ali civilnem služenju vojaškega roka ali so ob popisu izjavile, da so zaposlene.
- samozaposlene osebe so samostojni podjetniki posamezniki, ki opravljajo gospodarsko ali pridobitno dejavnost, osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost (na primer odvetniki, samostojni kulturni delavci, duhovniki, rejnice, kmetovalci, pomagajoči družinski člani oziroma osebe, ki formalno niso zaposlene niti samozaposlene, vendar delajo na družinski kmetiji, v družinski obrti, družinskem podjetju ali v kaki drugi obliki družinske pridobitne dejavnosti in za svoje delo praviloma ne prejemajo rednega plačila, pa tudi osebe, ki so izjavile, da so samozaposlene. Kmetovalci so kmetje, nosilci kmečkega gospodarstva, ki so pokojninsko in zdravstveno zavarovani, člani kmečkega gospodarstva, ki so pokojninsko in zdravstveno zavarovani, kmetje in člani kmečkega gospodarstva, ki so samo zdravstveno zavarovani, in osebe, ki so izjavile, da so kmetje.

V nadaljevanju lahko t.i. dejavnostna sestava zaposlenega prebivalstva prikaže tudi kakšna je sestava zaposlenih prebivalcev po posameznih sektorjih oziroma panogah

gospodarstva. Deleži zaposlenih po posameznih sektorjih se lahko uporabljajo kot kazalec razvitosti posamezne države ali območja. V najmanj razvitih državah je npr. največji delež zaposlenih v primarnem sektorju oziroma kmetijstvu. Govorimo o tako imenovani predindustrijski družbi. Z razvojem države se začne povečevati (in sčasoma prevladovati) delež zaposlenih v sekundarnem sektorju, hkrati s tem pa začne naraščati tudi število zaposlenih v terciarnem in kvartarnem sektorju. Govorimo o tako imenovani industrijski družbi. V tako imenovani postindustrijski družbi je zaradi mehaniziranosti kmetijstva in avtomatizacije proizvodnje delež zaposlenih v primarnem in sekundarnem sektorju majhen, prevladuje pa zaposlenost v terciarnem in kvartarnem sektorju.

Statistika v Sloveniji podrobno beleži prebivalstvo glede na status aktivnosti, medtem ko so podatki o t. i. dejavnostni sestavi prebivalstva po panogah dejavnosti na nivoju občin in naselij manj dostopni. Slednji so z novo klasifikacijo tudi neprimerljivi s podatki v popisih prebivalstva pred desetletji (ki so temeljili na sektorjih dejavnosti).

Delež aktivnega prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji

Leta 2002 je bilo v Sloveniji 949.079 oziroma 48,3 % aktivnih prebivalcev, od tega 518.068 moških in 431.010 žensk. S 54 % je bil delež aktivnih moških bistveno višji od deleža aktivnih žensk, ki je dosegel vsega 43 %. Stopnja delovne aktivnosti, pri kateri se deleže izračunava le glede na prebivalstvo staro več kot 14 let, je bila 57,0 %, pri čemer je bila pri moških 64,4 % in pri ženskah 50,1 %.

Preglednica 38: Prebivalstvo Slovenije (%) glede na status aktivnosti med letoma 2002 in 2018.

	2002		2011		2018		
	Sk.	Sk.	M.	Ž.	Sk.	M.	Ž.
% od vseh prebivalcev							
Aktivni	48,3	46,1	51,2	41,0	46,6	50,4	42,8
- Zaposleni	41,7	40,8	45,5	36,1	42,4	46,2	38,6
- Brezposelni	6,7	5,3	5,7	4,9	4,2	4,2	4,2
Neaktivni	36,7	53,9	48,8	59,0	53,4	49,6	57,2
- Učenci, dijaki, študenti	-	8,9	8,5	9,3	7,4	7,0	7,8
- Upokojenci	-	24,5	20,3	28,6	25,8	22,3	29,2
- Drugi neaktivni	-	6,3	5,2	7,5	5,2	4,7	5,7
- Otroci 0-14 let	-	14,2	14,8	13,6	15,0	15,6	14,5

% od preb. v starosti 15+ let

Aktivni (brez 0-14 let)	57,0	53,7	60,1	47,5	54,8	59,7	50,1
- Zaposleni	49,2	47,5	53,4	41,8	49,9	54,7	45,1

Vir podatkov: SURS, 2018.

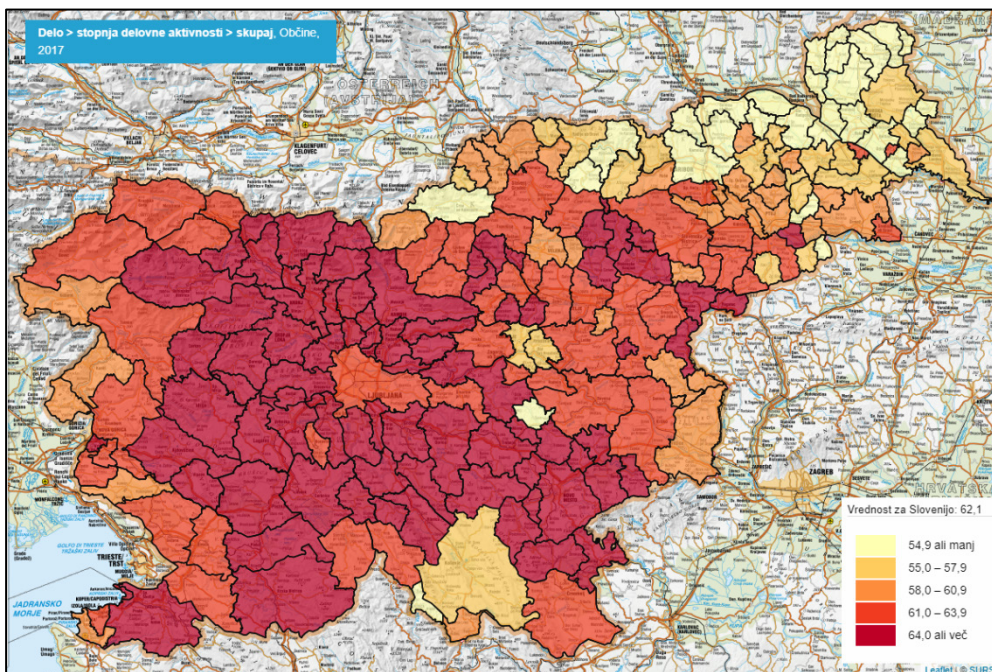
Leta 2018 se je število aktivnih prebivalcev sicer povečalo na 963.141 oseb, vendar pa se je (zaradi staranja prebivalstva) zmanjšal njihov delež (na 46,6 % aktivnih prebivalcev). S 50,4 % je bil delež aktivnih moških bistveno višji od deleža aktivnih žensk, ki je dosegel vsega 42,8 %. Stopnja delovne aktivnosti, pri kateri se deleže izračunava le glede na celotno prebivalstvo staro več kot 14 let, je bila 54,8 %. V

primerjavi z letom 2011 je bil delež zaposlenih višji (49,9 % vsega prebivalstva v starosti več kot 14 let), saj je bila brezposelnost (po krizi v zadnjem desetletju) nižja.

Velike razlike v aktivnosti moških in žensk so posledica treh dejavnikov:

- poznejšega vstopa žensk na trg dela oz. v zaposlenost (to je neposredno povezano z dejstvom, da je precej več žensk kot moških vključenih v terciarno izobraževanje)
- zgodnejšega upokojevanja žensk zaradi prejšnjih zakonskih razlik med moškimi in ženskami v trajanju delovne dobe
- večjega števila moških v starosti 15-74 let, in sicer predvsem kot posledica specifične spolne sestave tujcev v Sloveniji; moški namreč izrazito prevladujejo (od štirih tujcev so trije moški) (Medmrežje 8).

Ženske začnejo v največji meri trg dela zapuščati pri starosti 55 let (pri teh letih je zaposlene že manj kot pol generacije), po 60. letu starosti pa je bilo zaposlenih le še nekaj tisoč žensk. Čeprav je žensk med zaposlenimi precej manj kot moških, pa je zaradi daljšega pričakovanega trajanja življenja za ženske (to po starosti 65 let znaša približno 3 do 4 leta več kot za moške) upokojenka vsaka tretja prebivalka Slovenije, starejša od 15 let, upokojenec pa vsak četrti prebivalec, starejši od 15 let.

Slika 66: Delež delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji po občinah v letu 2017 (za prebivalstvo v starosti 15 let in več).

Vir: SURS-STAGE, 2018.

Na sliki, ki prikazuje delež delovno aktivnega prebivalstva (in upošteva le prebivalstvo v starosti 15 let in več) po občinah v Sloveniji, je vidna razlika med SV Slovenijo in drugimi območji v državi. Nižji deleži delovno aktivnega prebivalstva so posledica starejše starostne sestave prebivalstva v tem delu Slovenije in tudi večje

stopnje brezposelnosti. Mestna občina Maribor sodi v skupino občin z najnižjim deležem delovne aktivnosti prebivalstva v Sloveniji.

Preglednica 39: Delež aktivnega prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji med letoma 1981 in 2018.

Leto / Mestno naselje	1981	1991	2002	2011	2018
Ljubljana	51,6	48,0	49,0	45,7	46,4
Maribor	50,1	47,4	49,1	44,3	44,2
Celje	50,9	47,5	49,4	46,7	47,6
Kranj	49,7	47,3	49,7	47,6	47,6
Koper	49,7	47,7	49,3	46,7	46,2
Velenje	51,5	49,3	52,1	49,2	47,5
Novo mesto	51,5	49,6	47,5	46,4	46,2
Ptuj	49,6	48,5	49,7	45,9	46,7
Nova Gorica	49,9	48,4	49,6	46,4	45,7
Murska Sobota	52,7	51,2	52,4	46,5	45,7
Slovenj Gradec	51,0	49,0	48,4	46,6	47,3
Slovenija	49,6	49,4	48,3	46,1	46,6

Vir podatkov: SURS, 2018.

Ekonomsko sestavo prebivalstva Maribora je za leto 1981 in 1991 analizirala že Počkaj Horvat (1997, 56). V Mariboru je bila leta 1981 polovica prebivalcev aktivnih. Podobna ekonomska sestava je bila značilna tudi za prebivalce ostalih mest, ki so zajeti v analizo. Vse vrednosti so bile zelo blizu državnega povprečja (49,6 % aktivnih prebivalcev). Maribor je v letu 1981 že izstopal z najvišjim deležem prebivalcev z lastnimi dohodki, t. j. upokojenih (17,7 %). Leta 1991 se je delež aktivnih prebivalcev znižal na 47,4 % (še nižjo vrednost je bila v Kranju), močno pa se je povečal delež oseb z lastnim dohodkom (28,2 %).

Počkaj Horvat (1997, 57) je med aktivnimi prebivalci glede na kraj stalnega bivališča analizirala tudi zastopanost posameznih sektorjev dejavnosti, saj so bili ti podatki za to obdobje še dostopni tudi po naseljih. Maribor je izstopal z visokim deležem aktivnih v sekundarnih dejavnostih (53,3 %) in zanj je bilo značilno hitro oblikovanje izrazito delavskih predelov, česar ne zasledimo v nobenem drugem slovenskem mestu. Po letu 1987, ko je število delovnih mest v industriji doseglo svoj višek, se je delež industrijskega prebivalstva pričel hitro zmanjševati in leta 1991 jih je bilo med aktivnimi prebivalci Maribora v sekundarnih dejavnostih zaposlenih 45,0 %, kar je skoraj enako državnemu povprečju (45,6 %).

Gospodarska kriza, propad velikih industrijskih podjetij in negativna deindustrializacija, strukturne spremembe v gospodarstvu v mestu ter na drugi strani staranje prebivalstva, nizka rodnost in proces suburbanizacije z izseljevanjem mladih družin, so vplivali tudi na zaposlitev prebivalstva, zgodnje upokojevanje in nižanje deleža aktivnega prebivalstva. Po letu 2002 Maribor med večjimi slovenskimi mesti izstopa z najnižjim deležem aktivnega prebivalstva in tako je tudi v sedanjem obdobju. V letu 2018 je z 44,2 % edino večje mesto v Sloveniji z deležem aktivnega prebivalstva,

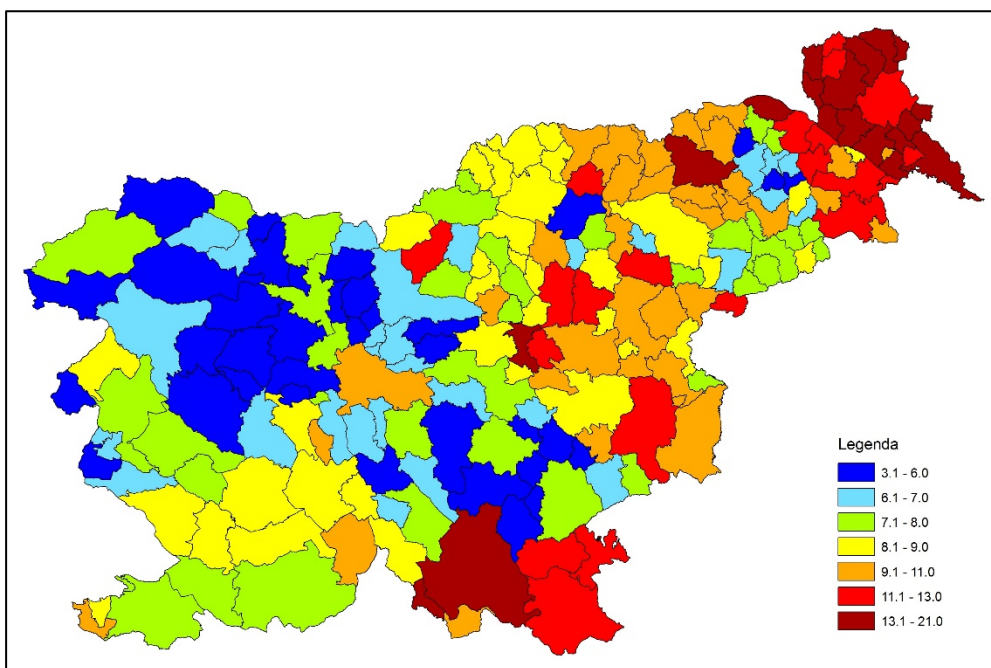
ki je nižji od 45 % (državno povprečje je 46,6 %). Število aktivnih prebivalcev se je zmanjšalo na okoli 41.800 (v primerjavi z okoli 50.500 v letu 1981).

Preglednica 40: Število in delež aktivnih prebivalcev v mestu Maribor med letoma 1981 in 2018.

Leto	1981	1991	2002	2011	2018
Št. aktivnih preb.	50.508	47.600	46.100	42.151	41.785
% aktivnih preb.	50,1	47,4	49,1	44,3	44,2

Vir podatkov: SURS, 2018.

Podatki o stopnji brezposelnosti na nivoju naseljih niso dostopni, lahko pa uporabimo podatke na nivoju občine. Na začetku leta 2018 je znašala stopnja brezposelnosti v občini Maribor 13,4 % in občina je bila na 16. mestu med občinami z najvišjo stopnjo brezposelnosti. Med večjimi mesti v Sloveniji je imelo višjo stopnjo le Murska Sobota (14,6 %); državno povprečje je bilo 9,1 %.

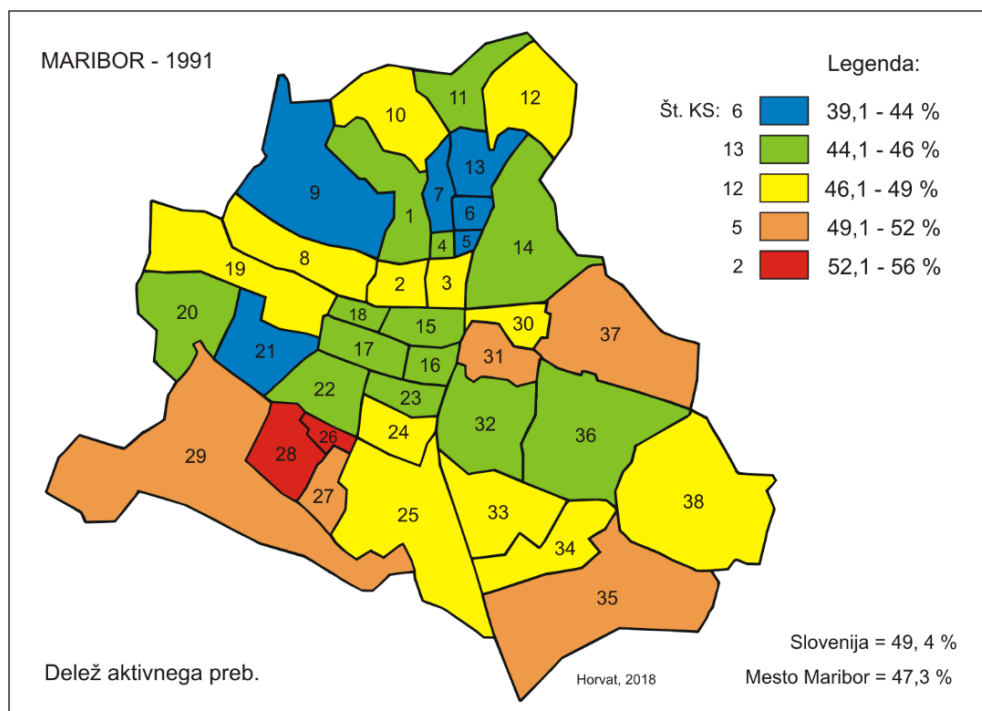
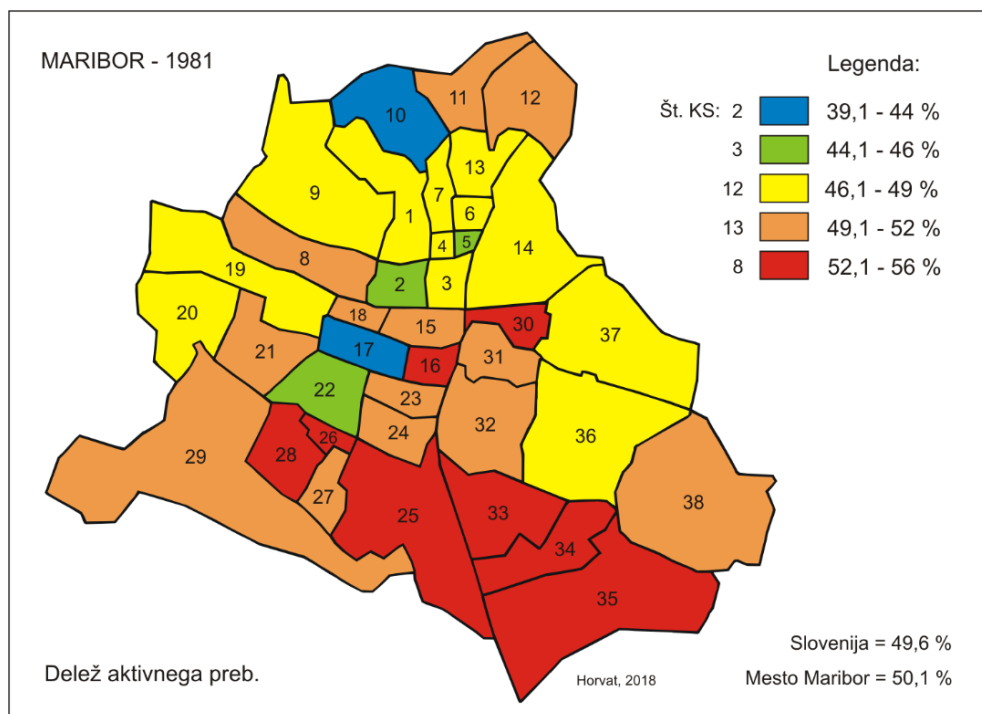
Slika 67: Stopnja brezposelnosti v Sloveniji po občinah v letu 2018.

Vir podatkov: SURS, 2018.

Aktivno prebivalstvo v mestu Mariboru po MČ in območjih nekdanjih KS

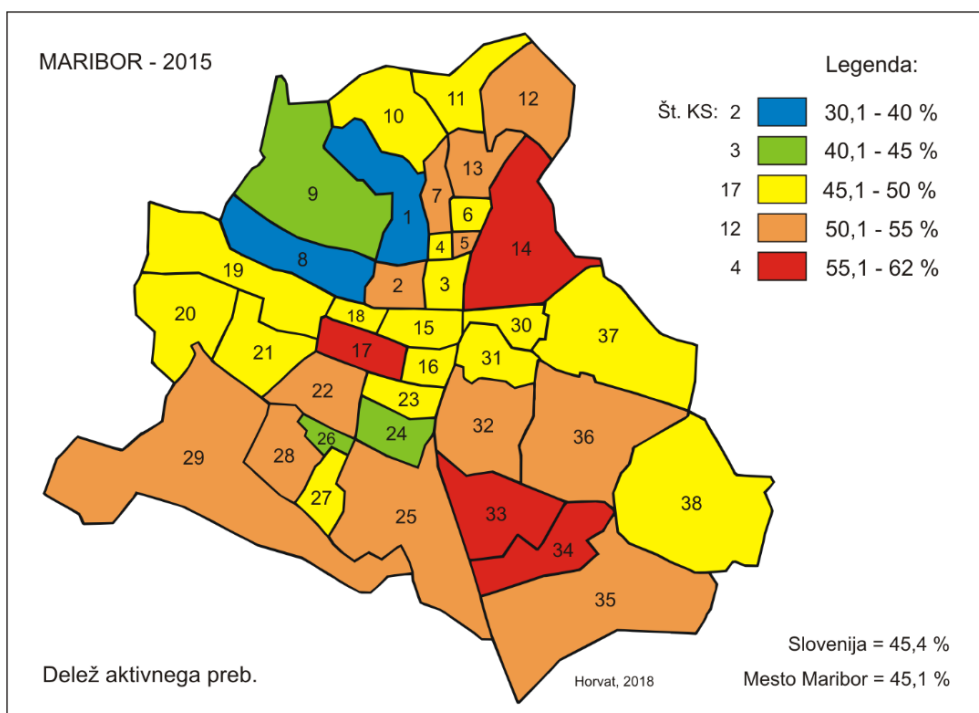
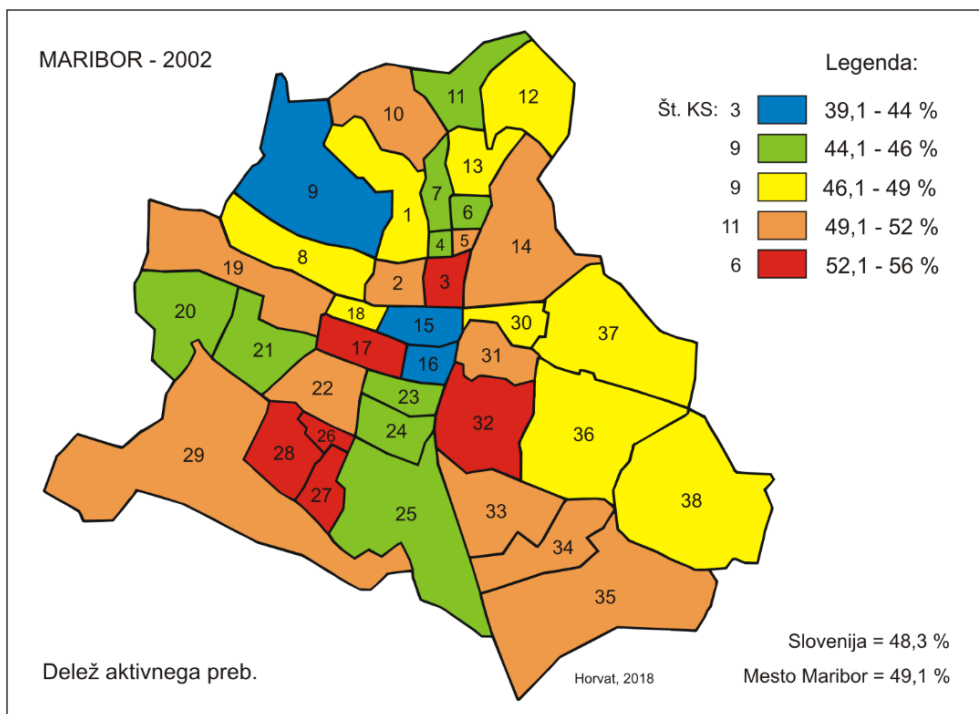
Z najvišjimi deleži aktivnega prebivalstva v vseh obdobjih izstopajo območja tistih nekdanjih krajevnih skupnosti, ki imajo največ prebivalstva v starosti med 20(24)–64 let. oziroma, z najnižjimi vrednostmi izstopajo tista območja, v katerih je med prebivalstvom na eni strani večji delež otrok in šolajoče mladine, na drugi pa starejšega upokojenega prebivalstva.

Sliki 68 in 69: Delež aktivnega prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 1981 in 1991.
Vir podatkov: SURS, 2015.

Sliki 70 in 71: Delež aktivnega prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2002 in 2015.
Vir podatkov: SURS, 2015.

Preglednica 41: Delež aktivnega prebivalstva (v %; od vsega prebivalstva) po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 1981 in 2015.

Št.	Nekdanja krajevna skupnost	Mestna četrt	1981	1991	2002	2015
1	Ob parku	Center	48,6	44,5	47,9	37,8
2	Rotovž	Center	45,7	46,0	45,6	50,5
3	Talci	Center	46,4	47,6	44,1	49,6
4	Ivan Cankar	I. Cankar	46,9	45,5	45,9	45,4
5	Boris Kidrič	I. Cankar	45,6	43,5	50,0	50,2
6	H. Toneta Tomšiča	I. Cankar	46,9	42,2	52,7	45,4
7	Anton Aškerc	I. Cankar	46,1	39,0	51,2	50,6
8	Koroška vrata	Koroška vrata	49,0	46,7	48,3	30,7
9	Prežihov Voranc	Koroška vrata	48,2	40,0	42,3	44,1
10	Za tremi ribniki	Center	40,6	48,4	49,8	48,7
11	Počehova	I. Cankar	49,4	45,5	45,6	49,0
12	Košaki	I. Cankar	51,6	47,9	47,6	50,8
13	Krčevina	I. Cankar	48,1	43,1	46,6	51,4
14	Melje	Center	47,1	45,7	51,4	57,7
15	Moša Pijade	Magdalena	50,4	44,8	43,6	45,7
16	Miloš Zidanšek	Magdalena	55,1	45,0	41,7	45,8
17	Juge Polak	Magdalena	42,9	44,4	53,3	56,5
18	Maks Durjava	Magdalena	49,5	44,6	48,6	49,9
19	F. Zalaznik Leon	Studenci	47,7	46,5	50,0	45,8
20	Pohorski bataljon	Studenci	48,7	44,1	44,8	48,9
21	H. Šercerja	Studenci	49,5	43,1	45,9	48,7
22	F. Rozman Stane	Tabor	45,9	44,0	49,7	50,7
23	Angel Besednjak	Tabor	51,9	44,4	45,0	45,7
24	Jožica Flander	Tabor	51,9	49,0	45,0	44,3
25	Slavko Šlander	Tabor	52,8	47,7	45,1	50,6
26	Proletarskih brigad	Nova vas	54,9	54,3	52,5	44,8
27	D. Kveder Tomaž	Nova vas	49,6	50,3	53,0	45,8
28	I. Zagernik Joco	Nova vas	52,0	52,3	56,0	50,2
29	Radvanje	Radvanje	49,5	50,3	51,7	53,2
30	Greenwich	Pobrezje	52,6	47,1	46,9	47,9
31	Avgust Majerič	Pobrezje	-	51,5	51,6	46,6
32	H. Vojka	Pobrezje	51,2	45,3	53,0	54,0
33	Slava Klavora	Tezno	52,7	48,6	50,3	61,7
34	Martin Konšak	Tezno	54,4	47,4	50,3	55,1
35	Silvira Tomasini	Tezno	54,9	49,3	50,6	50,1
36	Draga Kobala	Pobrezje	48,0	44,1	47,9	52,3
37	Tone Čufar	Pobrezje	47,7	51,4	47,2	45,9
38	Jože Lacko	Brezje (del)	51,8	48,4	48,8	49,3
	Maribor**	Skupaj	50,0	47,4	49,1	48,1

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših in območjih nekdanjih krajevnih skupnosti) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS. Iz KS-9: P. Voranc je bilo izločeno naselje Vinarje, iz KS-11: Počehova naselje Počehova, iz KS-12: Košaki

naselje Pekel, iz KS-14: Melje naselje Meljski Hrib, iz KS-38: J. Lacko naselje Dogoše, iz KS-37: T. Čufar naselje Zrkovci). Številke KS v preglednici so enake številkam na kartah.

Leta 1981 je imelo 14 območij nekdanjih krajevnih skupnosti več kot 50 % aktivnega prebivalstva. Največ med njimi jih je bilo na območju današnjih MČ Tabor, MČ Nova vas in MČ Tezno. Najmanj aktivnega prebivalstva je bilo na levem bregu Drave, saj je na to opozarjala že starostna sestava prebivalstva. Večina KS je imela v tem delu mesta približno 45 % ali manj aktivnega prebivalstva.

Deleži aktivnega prebivalstva so se z vse slabšo starostno sestavo prebivalstva in vse večjo gospodarsko krizo v desetih letih precej zniževali. Tako je bilo v letu 1991 samo še 6 območij nekdanjih krajevnih skupnosti z več kot 50 % aktivnega prebivalstva (z najvišjo vrednostjo je izstopala KS-26: Proletarskih brigad v današnji MČ Nova vas). V primerjavi z letom 1981 se je delež aktivnega prebivalstva v nekaterih območjih nekdanjih krajevnih skupnosti zmanjšal za več kot 10 %; med njimi so npr. KS-7: A. Aškerc in KS-9: P. Voranc na levem bregu mesta ter KS-16: M. Zidanšek v današnji MČ Magdalena.

Preglednica 42: Delež aktivnega prebivalstva (v %; od vsega prebivalstva) po mestnih četrtih v mestu Maribor med letoma 1981 in 2015.

Mestna četrt	Del mesta	1981	1991	2002	2015
Center	Lb	-	-	50,4	46,6
Ivan Cankar	Lb	-	-	46,4	48,9
Koroška vrata	Lb	-	-	45,7	34,8
Magdalena	Db-JZ	-	-	46,5	50,1
Studenci	Db-JZ	-	-	47,0	47,8
Tabor	Db-JZ	-	-	46,0	47,9
Nova vas	Db-JZ	-	-	54,3	47,5
Radvanje	Db-JZ	-	-	51,7	53,2
Pobrežje	Db-JV	-	-	49,4	48,6
Tezno	Db-JV	-	-	50,4	55,7
Brezje (del)	Db-JV	-	-	47,2	49,3

Levi breg	47,8	44,5	47,5	42,3
Desni breg - JZ del	50,7	48,3	49,6	49,0
Desni breg - JV del	51,7	48,6	49,6	51,8
Maribor*	50,0	47,4	49,1	48,1

Vir podatkov: SURS, 2015.

Podatki za leto 2002 nakazujejo premik višjega deleža aktivnega prebivalstva v območja, ki imajo največ prebivalstva v starostnem obdobju med 25–65 let in pri tem izstopa MČ Nova vas. Z najvišjimi deleži izstopajo območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-28: I. Zagernik Joco, KS-27: D. Kveder Tomaž in KS-26: Proletarskih brigad; to so območja v katerih je generacija otrok odrasla ali se izselila, tako da je v njih več kot 50 % vsega prebivalstva aktivnega.

Zaradi v povprečju starejšega prebivalstva na eni strani, na drugi pa zaradi večjega števila šolajočega prebivalstva (ki biva v dijaških in študentskih domovih v

Mariboru), je imelo mesto Maribor v letu 2015 najnižji delež aktivnega prebivalstva med večjimi mesti v Sloveniji. Kombinacija obeh dejavnikov se odraža tudi na sliki, ki prikazuje območja nekdanjih krajevnih skupnosti, kjer z najnižjim deležem izstopata KS-8: Koroška vrata in KS-1: Ob parku, kjer se nahaja večina študentskih domov v mestu.

Zaključek

Prebivalstveni razvoj v Mariboru je bil v zadnjih petdesetih letih podoben razvoju v drugih slovenskih mestih, vendar pa je imel tudi specifične značilnosti in je v nekaterih elementih celo najbolj izstopal, predvsem v negativni smeri.

Za slovenska mesta je bila v 60. in 70. letih 20. stoletja značilna pospešena urbanizacija pod vplivom industrializacije. V tem kratkem obdobju se je urbanizacija napajala pretežno z migracijami prebivalstva iz podeželja in v nekaterih mestih tudi iz drugih republik nekdanje Jugoslavije. Med večjimi mesti v Sloveniji je v tem obdobju prav Maribor izstopal z nadpovprečno demografsko rastjo, ki je bila povezana z intenzivnim gospodarskim razvojem, zlasti industrije, ki v 60. letih dosegla zrelo stopnjo razvoja in bila najpomembnejši dejavni razvoja v mestu.

V začetku 80. let 20. stoletja je v večjih slovenskih mestih proces urbanizacije pričel postopoma nadomeščati proces suburbanizacije z odseljevanjem mestnega prebivalstva v okolico. Suburbanizacija ter močno zmanjšana rodnost v mestih, posledično pa staranje mestnega prebivalstva so povzročili, da je v večini velikih mest prišlo do depopulacije. Po predstavljenih podatkih je bila v tem obdobju depopulacija najbolj intenzivna prav v Mariboru, kjer se je med letoma 1981 in 2002 število prebivalcev v mestu zmanjšalo za okoli 12 %.

Depopulacijo in staranje prebivalstva v Mariboru so napovedovale že izdelane projekcije demografskega razvoja iz konca 80. in začetka 90. let (Kus 1989; Jakoš 1994), ki pa so ocenjevale, da bo prišlo do opisanega demografskega stanja šele leta 2010. Projekcije so pravilno napovedale vedno nižjo stopnjo rodnosti in počasno povečevanje smrtnosti (zaradi intenzivnega staranja prebivalstva), niso pa mogle pravilno napovedati intenzivnega migracijskega gibanja prebivalstva. Slednje velja za izrazito dinamičen pojav, ki je odvisen od številnih dejavnikov, zlasti od družbeno-ekonomskega razvoja. Zaradi propada velikih industrijskih podjetij, stalno visoke stopnje brezposelnosti ter družbeno-gospodarskega zaostajanja za osrednjo

Slovenijo, se je v drugi polovici 90. let močno okrepilo odseljevanje iz Maribora in odločilno prispevalo k vedno večjemu zmanjševanju števila prebivalcev.

Glavne značilnosti demografskega razvoja

Analiza naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva nam je omogočila opredeliti procese, ki so vplivali na zmanjšanje števila prebivalcev v Mariboru po letu 1979. Naravni prirast prebivalstva je bil v začetku 80. let še pozitiven, vendar se je že močno zmanjšal v primerjavi s predhodnim obdobjem. Že leta 1985 je bilo v Mariboru število rojenih prvič manjše od števila umrlih. V drugi polovici 80. let je razlika med številom rojenih in umrlih znašala okoli -100 oseb na leto. Selitveni prirast prebivalstva je bil velik in še vedno pozitiven, kar je vplivalo na rast števila prebivalcev v mestu.

Negativnemu naravnemu prirastu, ki je v Mariboru prisoten že vse od leta 1985 dalje, se je leta 1991 pridružil tudi negativni selitveni prirast. Posledično se je od sredine 90. let število prebivalcev v Mariboru v povprečju zmanjšalo za okoli 1.100 oseb na leto, kar predstavlja letno stopnjo zmanjšanja za okoli 1,2 %. Analize kažejo, da je okoli 30 % zmanjšanja prispevalo negativno naravno gibanje, kar okoli 70 % pa negativno selitveno gibanje prebivalstva. Če je bilo v mestu v 60. in 70. letih 20. stoletja, zaradi velike gospodarske rasti, zelo intenzivno priseljevanje, se je po letu 1991 to obrnilo povsem v nasprotno smer. Razmere so bile najslabše med letoma 1997 in 2007. V tem obdobju se je negativni selitveni prirast gibal na letni ravni med 800 in 1.150 osebami, negativni naravni prirast pa med 280 in 380 osebami. Tako se je med letoma 1997 in 2007 število prebivalcev v mestu zmanjšalo kar za 12.876 oseb oziroma v povprečju za 1.170 oseb na leto.

Po dostopnih podatkih se je v tistem obdobju le okoli tretjina prebivalstva iz mesta preselila v okolico Maribora (v druga naselja nekdanje občine Maribor). Med preostalima dvema tretjinama se jih je del preselil v širšo Podravske regije, ki tudi doživlja stagnacijo, pomemben del pa tudi v Osrednjo slovensko regijo (v Ljubljano z okolico). Ta z delovnimi mesti, ki jih v Mariboru primanjkuje, privlači zlasti visokošolsko izobražene kadre. Na ta način se še povečuje gospodarska in socialna razlika med glavnim mestom in drugimi regionalnimi središči v Sloveniji. Razmere so se nekoliko spremenile po letu 2009, ko v Mariboru selitveni prirast med občinami v Sloveniji ni bil več tako izrazito negativen in je, kljub negativnem naravnem prirastu, pripomogel k ponovni stagnaciji števila prebivalcev v zadnjem obdobju.

Razmere v depopulaciji so se precej razlikovale po posameznih delih mesta. V prvem obdobju, to je po letu 1981, se je število prebivalcev najbolj zmanjšalo v središču mesta, t. j. na območju starejše gradnje na levem in desnem bregu Drave, kasneje pa se je pojavila depopulacije tudi na desnem bregu mesta. Zmanjševanje števila prebivalcev na desnem bregu Drave je povezano predvsem z visokim negativnim naravnim prirastom v območjih z ostarelim prebivalstvom. V starejših blokovskih soseskah in soseskah enodružinskih hiš namreč prevladujejo generacije v starosti nad 50 let, katerih potomci so se v fazi oblikovanja svojih gospodinjstev odselili od staršev, po navadi na mestno obrobje oziroma v novejšo stanovanjske soseske.

To velja še zlasti za območja majhnih delavskih stanovanj, ki so bila zgrajena pretežno v obdobju intenzivne gradnje v 50., 60. in 70. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij na območju Tabora vse do območja Maribor-Jug, na območje Greenwicha, ob Nasipni ulici, ob JZ delu Ptujске ceste na Teznu. Nekatere novogradnje in sanacijski posegi so nekoliko zaustavili intenzivno depopulacijo; zlasti izstopa območje revitalizacije in gradnje novih večstanovanjskih stavb ob severnem delu Betnavske ceste in proti območju nekdanje tovarne Merinka.

Najbolj ugodne demografske razmere so bile v robnih delih mesta, kjer je tudi največ mlajšega prebivalstva. V 90. letih prejšnjega stoletja je prebivalstvo naraščalo predvsem v JZ (Borova vas, Borštnikovo naselje, Radvanje) in JV delu mesta (Pobrežje, Brezje, V del Tezna), ki je bilo predvideno za območje širitve mesta in obsežno stanovanjsko gradnjo. Razmere so bile najbolj ugodne zlasti v območjih individualnih družinskih hiš, ki so pogosto dovolj velike za dve generaciji, tako da je bilo odseljevanje manjše in demografske razmere niso bile tako kritične.

Med letoma 1991 in 2015 z rastjo števila prebivalcev izstopata predvsem MČ Radvanje in MČ Studenci, v zadnjem obdobju pa tudi MČ Magdalena. To so tista območja, v katerih je prišlo do gradnje novih stanovanjskih sosek, ki pa so manjšega obsega in so z njimi zapolnjevali posamezna stanovanjska območja znotraj mesta. Prav izgradnja novih večstanovanjskih objektov znotraj mesta je pripomogla k revitalizaciji nekaterih mestnih območij (npr. v MČ Magdalena in MČ Tabor), v katerih se je v prejšnjih obdobjih kazala izrazita depopulacija.

Opisan demografski razvoj je spremenil deleže prebivalstva po posameznih delih mesta. V primerjavi z letom 1981 se je delež prebivalstva na levem bregu s 30 % zmanjšal na okoli 25 % v letu 2015, med tem ko se je v JZ delu desnega brega s 43 % povečal na 45 % in v JV delu desnega brega z 27 % na okoli 30 %.

Na depopulacijo kaže tudi dejstvo, da se je po letu 1991 v mestu pričelo zmanjševati število gospodinjstev. V obdobju med letoma 1991 in 2002 se je njihovo število zmanjšalo kar za 1.434 oziroma 3,6 %, medtem ko se je v Sloveniji v tem obdobju povečalo. Podobne so razmere tudi pri spremembi števila stanovanj. To se je v Sloveniji v enakem obdobju povečalo za 13 %, med večjimi mesti pa zopet najmanj v Mariboru (le za 5 %).

Na drugi strani pa je bila stanovanjska gradnja posebej intenzivna v drugih naseljih v občini Maribor, kjer se je število stanovanj in gospodinjstev povečalo za četrtno. Tudi vse novonastale občine v obravnavani regiji beležijo porast števila stanovanj (od 21 do 28 %) in gospodinjstev (od 19 do 26 %). Velik porast števila stanovanj v suburbanem območju ne gre le na račun novogradenj, temveč tudi na račun dejstva, da so v preteklosti tu gradili velike družinske hiše v katerih se sedaj nahajajo dve ali celo tri gospodinjstva. Drozg (2006, 19) tako ugotavlja, da so zaradi suburbanizacije demografsko rasla vsa naselja v bližini Maribora, tako lokalna središča, kot naselja brez centralnih funkcij. V drugem pasu okoli Maribora pa je bila demografska rast omejena le na lokalna središča in naselja ob regionalnih prometnicah, bolj odmaknjena in slabše dostopna naselja pa demografsko stagnirajo.

Staranje prebivalstva

Staranje prebivalstva predstavlja drug zaskrbljujoč proces, ki utegne v prihodnosti močno vplivati na ekonomski in prostorski razvoj mest v Sloveniji in tudi Maribora. V začetku 80. let 20. stoletja je namreč v večjih slovenskih mestih proces klasične urbanizacije s priseljevanjem prebivalstva pričel postopoma nadomeščati proces suburbanizacije z odseljevanjem mestnega prebivalstva v okolico. Pri tem procesu predstavlja močan dejavnik zlasti selitev mladih družin, kar še dodatno stara populacijo v mestih.

Rezultati kažejo, da je mesto Maribor v zadnjih desetletjih pospešeno stara. Pri tem izkazuje (razen Murske Sobote v zadnjem desetletju) najbolj neugodne demografske razmere v Sloveniji. Podobno navaja tudi Pelc (2015, 119), ki ugotavlja, da med vsemi velikimi in srednjimi mesti v Sloveniji po razmerju med mladim in starim prebivalstvom najbolj izstopata Maribor in Velenje; Maribor ima najbolj neugodno razmerje med mladim in starim prebivalstvom, Velenje pa najbolj ugodno.

Starostna sestava prebivalstva Maribora kaže, da je, kot ga je opredelil Pelc (2015, 122), mesto študentov in starejših ljudi, saj v najnižjih treh starostnih razredih (0–14 let) v glavnem dosega komaj tri četrtine državnega povprečja, nato pa se samo v starostnem razredu med 20–24 leti (študentska populacija) povzpne za petino oziroma četrtino nad povprečje, potem pa vse do razreda starosti med 55–59 let ne preseže povprečja. Zato pa je od tu naprej vseskozi daleč nad povprečjem in v zadnjem starostnem razredu tudi za več kot tretjino. Starostna piramida prebivalcev mesta ima vse bolj razširjen vrh, najširša pa je starejša aktivna generacija v starosti med 50. in 64. letom.

Presežek žensk v skupni populaciji Maribora je v letu 2018 znašal okoli 2.100 oseb. Moški predstavljajo več kot polovico prebivalstva vse do starosti 60 let (z izjemo v starosti 20–24 let). Ženske začnejo prevladovati šele v petletnih starostnih skupinah po 60. letu starosti, močneje pa se njihov presežek poveča po 70. letu starosti. Zaradi daljše pričakovane življenjske dobe žensk je presežek števila žensk najvišji v populaciji v starosti 85 let in več in v tej starostni skupini znaša razmerje med ženskami in moškimi okoli 3:1 v korist žensk.

Tudi razmere glede na staranje prebivalstva se razlikujejo po posameznih delih mesta. Analiza indeksa staranja kaže, da se je proces staranja prebivalstva v posameznih delih mesta pričel že v 80. letih 20. stoletja. To velja zlasti za del mesta na levem bregu (bolj meščanskem delu mesta), ki je že takrat izstopal z višjim deležem starejšega prebivalstva. Na desnem bregu so bile razmere precej boljše, zlasti na območju v južnem delu, kamor se je širilo mesto; v Novi vasi, na Pobrežju in Teznu, kjer so se v novozgrajene večstanovanjske blokovske soseske vselile večinoma mlade družine.

Konec prejšnjega stoletja se je prebivalstvo Maribora pričelo intenzivno starati. Zaradi zmanjšanja natalitete, povečanja negativnega naravnega prirasta in staranja prebivalstva so se razmere v Mariboru zelo poslabšale. Tako v letu 2002 z najvišjimi

vrednostni deleža mladega prebivalstva niso več izstopala stanovanjska območja iz 70. in 80. let v južnem delu mesta. Stanovanjska gradnja se je namreč v zadnjih dveh desetletjih iz širjenja mestnega teritorija preusmerila v zapolnjevanje ustreznih površin znotraj mesta, tako da izkazujejo najbolj ugodne demografske razmere tista območja znotraj mesta, v katerih je prišlo do sanacije in revitalizacije.

Največja sprememba v starostni sestavi prebivalstva je opazna v obdobju v zadnjem desetletju. V letu 2015 so se deleži mladega prebivalstva med območji na obeh bregovih reke Drave precej izenačili in se v obeh delih znižali na okoli 16 %. Starejša večstanovanjska območja na desnem bregu izkazujejo celo nižje deleže kot območja na levem bregu. Med mestnimi četrtmi z najnižjim deležem mladega prebivalstva izstopata MČ Tezno in MČ Nova vas, kjer je bila najbolj očitna tranzicija prebivalstva v višji starostni kontingent (iz mladih družin s šoloobveznimi otroci v zrela gospodinjstva z odraslimi otroci ali brez njih). To velja sicer za vsa območja v Mariboru v bližini industrijskih območij, v katerih prevladujejo manjša stanovanja, zgrajena pretežno v obdobju intenzivne gradnje v 50., 60., in 70. letih 20. stoletja.

V zadnjem desetletju smo tako pričla intenzivnemu staranju prebivalstva v vseh delih mesta, saj se je delež starejšega prebivalstva zvišal na več kot 20 % v kar 21 od 38 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti, v 6 pa se je gibal celo med 27–30 %. Zaradi spremembe definicije prebivalstva (ki je po letu 2008 med prebivalstvo Maribora zajelo tudi dijake in študente, ki bivajo v domovih), izkazuje levi breg mesta v tem obdobju v povprečju celo bolj ugodne demografske razmere, zlasti v tistih nekdanjih krajevnih skupnostih, v katerih so locirani študentski domovi.

Če so imele v prejšnjih desetletjih najnižji indeks staranja nekdanje krajevne skupnosti z novogradnjami na obrobju mesta, ga imajo v letu 2015 tiste znotraj mesta, kjer so z gradnjo novih stanovanjskih sosesk in revitalizacijo nekaterih območij pritegnili mlado prebivalstvo. Zanimivo je, da je npr. območje nekdanje krajevne skupnosti KS-17: J. Polak (v MČ Magdalena) imela leta 1981 najvišji delež starega prebivalstva v Mariboru (18,2 %), zaradi popolne revitalizacije tega območja in novozgrajene stanovanjske soseske pa je imela v letu 2015 najnižjega (12,3 %).

V celotni populaciji Maribora večje število moških kot žensk izkazuje le 9 območij nekdanjih krajevnih skupnosti, medtem ko v 29 živi več žensk kot moških. Mestne četrti z najvišjimi vrednostmi indeksa feminitete (in presežkom žensk) so MČ Koroška vrata in MČ Tabor. Za območja na Taboru in tudi na Pobrežju v veliki meri velja, da s presežkom žensk izstopajo tiste nekdanje krajevne skupnosti, v katerih so z nadpovprečnim deležem zastopano starejše prebivalstvo.

Ta območja še bolj izstopajo glede na vrednosti indeksa feminitete prebivalstva v starosti 65 let in več. V tej starostni skupini izrazito prevlado žensk kažejo nekatera območja nekdanjih krajevnih skupnosti v MČ Tabor, MČ Magdalena in MČ Pobrežje. V posameznih nekdanjih krajevnih skupnostih na teh območjih vrednosti indeksa presegajo vrednost 185, kar pomeni, da v povprečju na 1 starejšega moškega (v starosti 65 let in več) živita skoraj 2 starejši ženski. Ker presežek v tej starosti v večini primerov predstavljajo upokojene samske ženske, ki prejemajo relativno nizke

pokojnine za preteklo delo v velikih industrijskih podjetjih v Mariboru, lahko imenovana območja opredelimo tudi kot območja z največjo koncentracijo ene najbolj ranljivih skupin prebivalstva in območja z relativno najvišjo stopnjo tveganja (v večini primerov prikrite) revščine v Mariboru.

Izobrazbena sestava prebivalstva

Mesto Maribor kot univerzitetno mesto sodi med območja z najvišjim deležem prebivalstva z doseženo terciarno izobrazbo v Sloveniji, vendar pa ga v vzhodnem delu Slovenije v letu 2016 z višjim deležem že presegata Novo mesto in Murska Sobota. V mestu je namreč še vedno z nadpovprečnim deležem zastopano prebivalstva s srednješolsko izobrazbo, kar je posledica intenzivnega razvoja industrijske dejavnosti v preteklih desetletjih, obenem pa je v mestu opaziti precejšnje pomanjkanja ustreznih delovnih mest za visoko izobražene kadre.

Tudi podatki o izobraženosti prebivalstva v Mariboru kažejo pomembne razlike med posameznimi deli mesta. Območje na levem bregu izkazuje višji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, medtem ko območja na desnem bregu, zlasti na območjih starejše pozidave iz 50., 60. in 70. let 20. stoletja ter ob starejših industrijskih conah, izkazujejo višji delež prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo.

Z nadpovprečno zastopanostjo prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo izstopajo območja v bližini starih industrijskih območij (tako na levem kot desnem bregu mesta), ki so bila poseljena pretežno z delavskim prebivalstvom (npr. v tekstilnih tovarnah v Melju, Taboru in na Pobrežju) v obdobju najhitrejše rasti mesta. Prebivalstvo z višje ali visokošolsko izobrazbo pa je nadpovprečno zastopano v mestnem središču in njegovem obrobju na levem bregu mesta, med nekdanjimi krajevnimi skupnostmi pa izstopajo nekatere nekdanje krajevne skupnosti v MČ Center in MČ Koroška vrata.

Demografsko pasivna in vitalna območja v mestu

Na podlagi rezultatov demografske analize po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti smo opredelili demografsko vitalna in pasivna območja v mestu. Demografsko vitalna območja se odlikujejo z ugodno starostno sestavo prebivalstva, zmernim naraščanjem števila prebivalcev in razmeroma visokimi deleži aktivnega prebivalstva. Pasivna območja predstavljajo nasprotje demografsko vitalnim območjem, saj jih opredeljujejo negativne demografske značilnosti, kot so neugodna starostna sestava, zmanjševanje števila prebivalcev, nizki deleži aktivnih prebivalcev. Navedenim kriterijem smo dodali stopnjo izobraženosti prebivalstva (izpostavili smo prebivalstvo z doseženo terciarno izobrazbo), s čemer smo nadgradili analizo, ki jo je konec 90. let prejšnjega stoletja izpeljala Počkaj Horvat (1997).

Avtorica (Počkaj Horvat 1997, 68) je na osnovi analize gibanja števila prebivalstva in starostne sestave prebivalstva v obdobju med letoma 1981 in 1991 opredelila dva osnovna tipa demografskih območij v Mariboru:

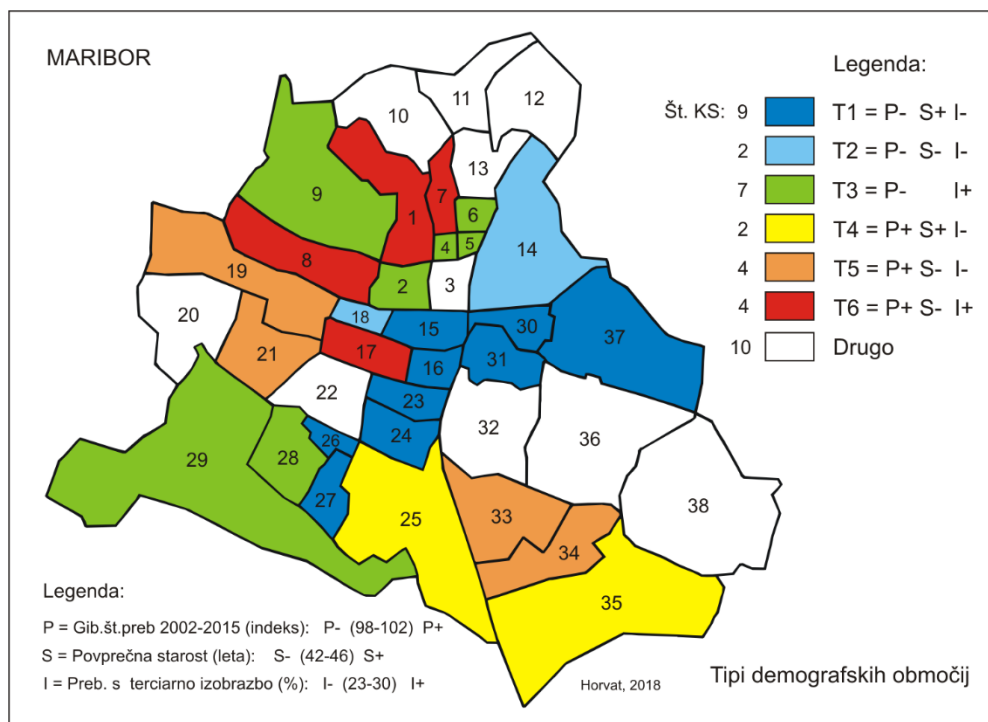
- Med demografsko vitalna območja med letoma 1981 in 1991 se je uvrstilo sklenjeno območje na območju današnje MČ Nova vas in MČ Radvanje, ki je bilo zgrajeno večinoma v začetku 80. let prejšnjega stoletja. Za območja nekdanjih krajevnih skupnosti KS-29: Radvanje, KS-28: I. Zagernik Joco, KS-26: Proletarskih brigad in KS-27: D. Kveder Tomaž je bila značilna velika rast prebivalstva v obdobju 80. let (z indeksi rasti nad 110), ugodna starostna sestava prebivalstva (starostni indeksi pod 40) in sorazmerno visoki deleži aktivnega prebivalstva (nad 50 %). To je edino sklenjeno območje v mestu, ki je po vseh treh demografskih merilih kazalo pozitiven demografski razvoj. Podobne značilnosti je imelo tudi novozgrajeno območje nekdanjih krajevnih skupnosti KS-37: T. Čufar v današnji MČ Pobrežje, KS-38: J. Lacko v današnji MČ Brezje (del) in KS-35: S. Tomasini. Na levem bregu so se med vitalna območja uvrstili le posamezni deli na obrobju mesta (z novejšo individualno gradnjo) in manjša območja v središču mesta, kjer je prišlo do sanacijskih posegov oziroma novogradenj (na primer ob novi avtobusni postaji).

- Med demografsko pasivna območja med letoma 1981 in 1991 se je uvrstil predvsem del mesta na levem bregu Drave, pri čemer je izstopalo območje starega mestnega jedra in območje s starejšo zazidavo (tudi območje enodružinskih vil) na območju nekdanjih KS-6: H. T. Tomšiča, KS-9: P. Voranc, KS-7: A. Aškerc in KS-1: Ob parku. Na desnem bregu Drave je bil v tem obdobju demografsko pasiven velik del Studencev, Tabora in zgornji del Pobrežja, kjer sta izstopali nekdanji krajevni skupnosti KS-32: H. Vojka in KS-31: A. Majerič v današnji MČ Pobrežje. To so območja, ki so bila zgrajena na začetku 20. stoletja in v 30. letih. Kasneje se gradbena struktura ni več izpopolnjevala, zato so območja ne le demografsko, ampak tudi ekonomsko pričela stagnirati. Delež mladih prebivalcev je bil zelo nizek (med 17 in 23 %), delež vzdrževanih prebivalcev pa je bil nadpovprečno visok.

Kot smo ugotovili v tej študiji, so se razmere v mestu med letoma 1991 in 2015 precej spremenile. Depopulacija je v tem obdobju zajela tudi območja na desnem bregu mesta. Povezana je predvsem z visokim negativnim naravnim prirastom v območjih nekdanjih krajevnih skupnosti z ostarelim prebivalstvom. V starejših blokovskih soseskah in soseskah enodružinskih hiš danes namreč prevladujejo generacije v starosti nad 50 let, katerih potomci so se v fazi oblikovanja svojih gospodinjstev odselili od staršev. Med mestnimi četrtmi z najnižjim deležem mladega prebivalstva danes izstopata MČ Tezno in MČ Nova vas, kjer je bila najbolj očitna tranzicija prebivalstva v višji starostni kontingent (iz mladih družin s šoloobveznimi otroci v zrela gospodinjstva z odraslimi otroci ali brez njih).

Zaradi vse večjega pomena izobrazbe prebivalstva, smo novejši klasifikaciji tipov demografskih območij dodali kriterij deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo v letu 2015, seveda pa sta ostala osnovna kriterija, t. s. rast števila prebivalcev v obdobju med letoma 2002 in 2015 in povprečna starost prebivalstva v letu 2015. Indeks gibanja števila prebivalstva opredeljuje dva osnovni vrsti demografski območji v mestu: demografsko pasivna območja s tipi T1–T3 (z zmanjševanjem števila prebivalcev) in demografsko vitalna območja s tipi T4–T6 (z rastjo). Tretje območje predstavljajo območja nekdanjih krajevnih skupnosti, katerih vrednosti kriterijev se gibljejo v območju povprečja in ne izstopajo po nobenem od kriterijev (bela območja

na sliki). Glede na število ugotovljenih območij nekdanjih krajevnih skupnosti, v Mariboru prevladujejo demografsko pasivna območja, saj se je v njih uvrstilo kar 18 nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu, medtem ko so bila demografsko vitalna območja ugotovljena v 10 nekdanjih krajevnih skupnostih.

Slika 72: Tipi demografskih območij po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Med demografsko pasivna območja (glede na stanje kazalnikov v letu 2015) smo uvrstili območja, za katera je značilno zmanjševanje števila prebivalcev, medtem ko sta lahko kazalnika povprečne starosti in deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo s podpovprečnimi ali nadpovprečnimi vrednostmi. Ločimo 3 tipe demografsko pasivnih območij v mestu:

- T1 (P- S+ I-): za ta tip je značilno nadpovprečno zmanjšanje števila prebivalcev med letoma 2002 in 2015, nadpovprečno visoka povprečna starost prebivalstva in podpovprečni delež prebivalstva s terciarno izobrazbo. Lahko jih opredelimo tudi kot območja z najbolj intenzivno depopulacijo v mestu. To so območja z najvišjim deležem ostarelega prebivalstva z dokaj nizko izobrazbo, kjer se število prebivalcev, zaradi staranja in odseljevanja mlajših generacij iz relativno majhnih stanovanj, hitro zmanjšuje. To velja še zlasti za območja majhnih delavskih stanovanj, ki so bila zgrajena pretežno v obdobju intenzivne gradnje v 50., 60. in 70. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij na območju Tabora vse do območja Maribor-Jug, na območje Greenwicha in na starejšem delu Pobrežja. Med območji nekdanjih

krajevnih skupnosti izstopajo KS-15: M. Pijade in KS-16: M. Zidanšek v MČ Magdalena, KS-23: A. Besednjak in KS-24: J. Flander v MČ Tabor, KS-30: Greenwich, KS-31: A. Majerič in KS-37: T. Čufar v MČ Pobrežje. V ta tip sta se uvrstili tudi dve nekdanji krajevni skupnosti v MČ Nova vas, v katerih je v zadnjih dveh desetletjih prišlo do izrazitega staranja prebivalstva, t. s. KS-26: Proletarskih brigad in KS-27: D. Kveder Tomaž.

- T2 (P- S- I-): za ta tip je značilno zmanjševanje števila prebivalcev in nizek delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, obenem pa so v tem območju vrednosti povprečne starosti prebivalstva ugodne. Pojavlja se v dveh območjih nekdanjih krajevnih skupnosti, t. j. v KS-14: Melje in KS-18: M. Durjava, t. j. v območjih za kateri Tiran in Koblar (2017, 271) ugotavljata najnižjo kvaliteto bivalnega okolja v mestu. T. i. delavske kolonije, ki so ena od urbanističnih in kulturno zgodovinskih posebnosti industrijskega Maribora (npr. železničarska kolonija, Vurnikovo naselje, TAM-ova kolonija idr.) veljajo danes za socialno degradirana območja, saj je starostna struktura prebivalcev neugodna, bivalni standard pa je za današnje razmere skromen.

- T3 (P- I+): je tip v katerem je bilo sicer ugotovljeno zmanjševanje števila prebivalstva, vendar pa drugi kriteriji kažejo na visoko kvaliteto bivalnega okolja (Tiran in Koblar 2017, 271), kar potrjuje tudi nadpovprečno visok delež prebivalstva s terciarno izobrazbo. V ta tip sta se uvrstili dve vrsti območij: območje v mestnem središču in območja na JZ robu mesta, ki velja za enega od najbolj zaželenih stanovanjskih predelov v mestu. Zato je uvrstitev tega tipa v skupino demografsko pasivnih območij pogojna. Med območji nekdanjih krajevnih skupnosti v središču mesta na levem bregu Drave v ta tip sodijo KS-2: Rotovž v MČ Center, KS-4: I. Cankar, KS-5: B. Kidrič in KS-6: H. T. Tomšiča v MČ I. Cankar ter KS-9: P. Voranc v MČ Koroška vrata. Na JZ obrobju mesta pa sta uvrščeni KS-28: I. Zagernik Joco v MČ Nova vas in KS-29: Radvanje v MČ Radvanje. V slednjem območju prevladuje individualna stanovanjska zazidava z družinskimi hišami, ki so pogosto dovolj velike za dve ali celo tri generacije, tako da je odseljevanje manjše in demografske razmere v teh območjih niso tako kritične.

Med demografsko vitalna območja (glede na stanje kazalnikov v letu 2015) smo uvrstili območja, za katera je značilno povečevanje števila prebivalcev, medtem ko sta lahko kazalnika povprečne starosti in deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo s podpovprečnimi ali nadpovprečnimi vrednostmi. S spremenjeno urbanistično politiko je namreč v zadnjem obdobju prišlo do večje gradnje stanovanjskih območij znotraj mesta (zapolnjevanje prostora, revitalizacija, sanacija), kar se že kaže v izboljšanju demografskih razmer npr. v centru v območju ob Mlinski ulici, med Cankarjevo in Cafovo ulico, med Mladinsko in Kamniško ulico, ob Koroški cesti, nadalje na Taboru med Betnavsko cesto in Žitno ulico (na območju bivše tovarne Merinka), na Taboru ob Betnavi (na območju bivše tovarne Talis), pod Pekrsko gorco na območju Studencev in drugod. Po spremembi metodologije zajema stalnega prebivalstva se kažejo ugodne demografske razmere tudi v nekaterih delih mestnega središča, kjer se od leta 2008 dalje med stalno prebivalstvo štejejo tudi stanovalci študentskih domov.

Ločimo 3 tipe demografsko vitalnih območij, ki so se pojavili v 10 območjih nekdanjih krajevnih skupnosti:

- T4 (P+ S+ I-): tudi uvrstitev tega tipa med demografsko vitalna območja je pogojna, saj se je število prebivalcev v teh območjih med letoma 2002 in 2015 povečalo, vendar pa ima precej višjo povprečno starost od povprečja, obenem pa podpovprečni delež prebivalstva s terciarno izobrazbo. To velja zlasti za območje nekdanje krajevne skupnosti KS-35 S. Tomasini, medtem ko so se razmere v KS-25: S. Šlander z izgradnjo novega stanovanjskega kompleksa Betnava bistveno izboljšale.

- T5 (P+ S- I-): za ta tip je značilno povečanje števila prebivalcev in podpovprečno nizka povprečna starost prebivalstva, obenem pa nadpovprečno nizek delež prebivalstva s terciarno izobrazbo. Tip se širi v tipično delavskih stanovanjskih območjih, ki pa so nekatera doživela revitalizacijo, kot npr. območje na Studencih pod Pekrsko gorco. V ta tip so se uvrstila območja štirih nekdanjih krajevnih skupnosti: KS-33: S. S. Klavora in KS-34: M. Konšak v MČ Tezno ter KS-19: F-Zalaznik Leon in KS-21: H. Šerčerja v MČ Studenci.

- T6 (P+ S- I+): je tip, ki označuje najbolj vitalno območje v mestu, čeprav je, vsaj na primeru levega brega k temu pripomogla nova definicija prebivalstva, tako da se je število prebivalcev povečalo zaradi upoštevanja prebivalcev v študentskih domovih. Posledično je to tudi območje, v katerem ima prebivalstvo nadpovprečno nizko povprečno starost in nadpovprečno visok delež prebivalstva s terciarno izobrazbo. Na levem bregu so se v ta tip uvrstila območja treh nekdanjih krajevnih skupnosti: KS-1: Ob parku, KS-7: A. Aškerc in KS-8: Koroška vrata. Na desnem bregu pa izstopa KS-17: J. Polak v MČ Magdalena, ki je imela leta 1981 najvišji delež starega prebivalstva v Mariboru (18,2 %), zaradi popolne revitalizacije tega območja in novozgrajene stanovanjske soseske pa je imela v letu 2015 najnižjega (12,3 %).

Kvaliteta bivalnega okolja in demografski razvoj

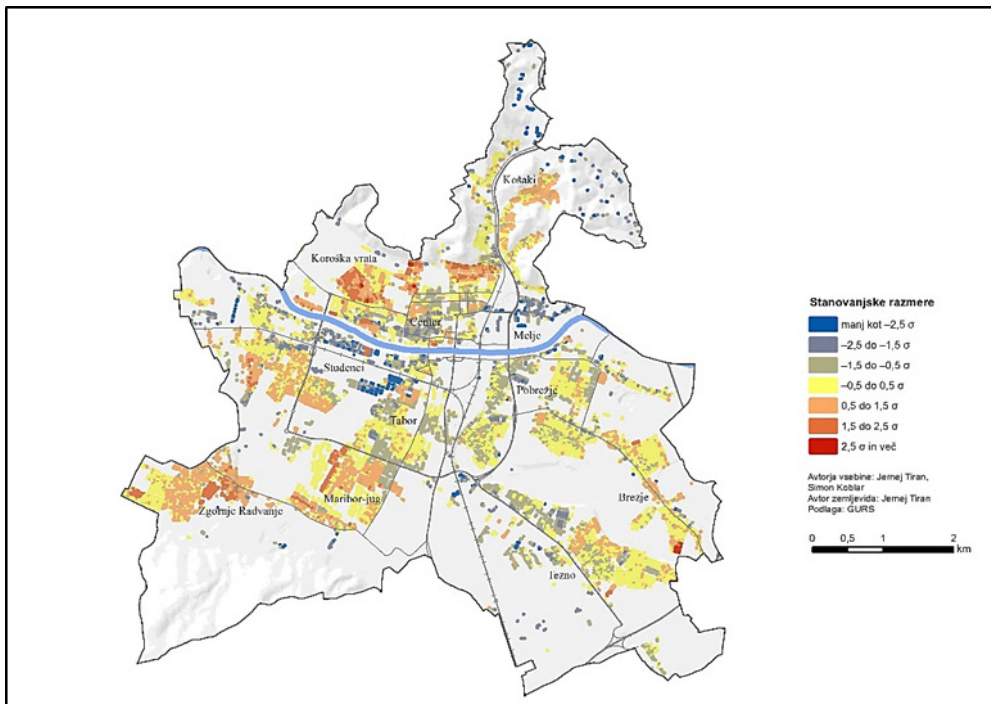
Demografski, ekonomski in prostorski razvoj v preteklih obdobjih, zlasti pa po drugi svetovni vojni in še posebej s prehodom na tržno gospodarstvo v zadnjih dveh desetletjih, je vplival, da je Maribor izredno heterogeno mesto. Starejši avtorji pri tem opozarjajo predvsem na različno socialno topografijo mesta, ki se kaže med starejšim delom mesta na levem bregu (ki je pretežno meščansko) in novejšim, načrtno izgrajenim delom na desnem bregu (zgrajenim večinoma v obdobju 60., 70. in 80. let prejšnjega stoletja), v katerem prevladujejo območja intenzivne blokovske gradnje, namenjene zlasti za potrebe delavcev pa tudi vseh drugih prebivalcev takrat hitro rastočega mesta, saj je pretekla oblast stremela k precejšnji egalitarnosti pri poselitvi v večstanovanjskih blokovskih naseljih.

Drozg (1997, 74-76) v analizi, ki jo je opravil z vrednotenjem kazalnikov opremljenosti, dostopnosti, ekološke obremenjenosti in urejenosti ugotavlja, da med posameznimi strukturno homogenimi stanovanjskimi območji obstajajo precejšnje razlike glede opremljenosti, urejenosti in dostopnosti. V obdobju v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja se je tako mestno prebivalstvo na obeh bregovih Drave razvijalo

različno. Na levem bregu je število prebivalcev večinoma stagniralo, na desnem bregu pa se je močno povečevalo, zlasti v območjih novejšje intenzivne večstanovanjske blokovske gradnje.

V 90. letih pa se je depopulacija pričela intenzivno širiti tudi na desnem bregu Drave, zlasti v starejših delavskih predelih, ki so se v demografskem razvoju izenačila s središčem mesta. To so območja z najvišjim deležem ostarelega prebivalstva z dokaj nizko izobrazbo, kjer se število prebivalcev zaradi staranja in odseljavanja mlajših generacij iz majhnih stanovanj hitro zmanjšuje. Razvoj v zadnjih desetletjih je vodil v oblikovanje demografsko pasivnih območij in celo v socialno degradacijo in getoizacijo posameznih delov mesta.

Na to dvojnost v razvoju opozarjata tudi Tiran in Koblar (2017, 272), ki v svoji analizi kvalitete bivalnega okolja v Mariboru ugotavljata, da v najbolj kakovostnem okolju živijo prebivalci v bližini mestnega središča na levem bregu Drave, predela Maribor–Jug in pod Pohorjem, v najmanj kakovostnem pa prebivalci v bližini degradiranih industrijskih območij, kot so Studenci, Tezno in Melje.

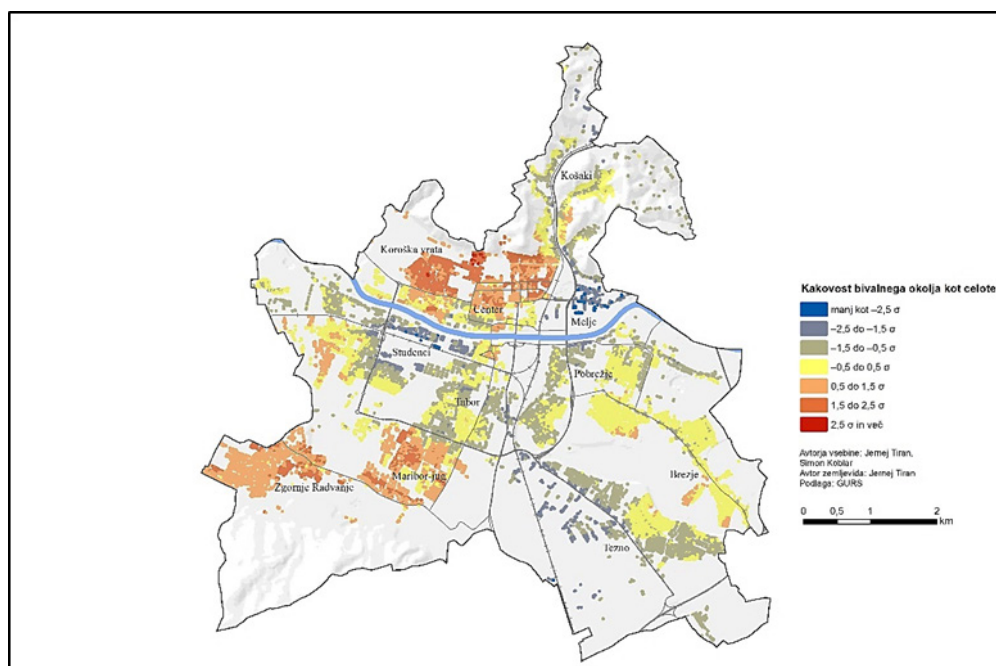
Slika 73: Indeks stanovanjskih razmer v mestu Maribor.

Vir: Tiran in Koblar 2017, 265.

V večjem delu mestnega središča na levem bregu Drave gre za območje meščanskih vil in enodružinskih hiš pod Kalvarijo in Piramido. Ta mestni predel izstopa po zelo ugodnih stanovanjskih razmerah, visoki estetski vrednosti, majhni obremenjenosti okolja in zelo dobri socioekonomski in izobrazbeni sestavi prebivalstva, saj so tu zabeleženi najvišji deleži prebivalstva s terciarno izobrazbo. Dobro kakovost

bivalnega okolja ima tudi območje karejske zazidave (zlasti med Partizansko cesto in Aškerčevo ulico).

Po podatkih popisa v letu 2002 je bila več kot tretjina stanovanj, v ožjem mestnem središču pa celo več kot polovica, zgrajenih pred letom 1945, novejša večstanovanjska zazidava pa je le zapolnila vmesne proste površine. Povprečna velikost stanovanj se v mestnem središču giblje med 65–70 m², na obrobju med 70–80 m², največja pa je na območju vil Za tremi ribniki (120 m²). V povprečju sta v posameznem stanovanju v mestnem središču živeli le 2, v okolici pa do 2,5 osebi. Na demografski razvoj v mestnem središču je močno vplivala terciarizacija, ki se je iz srednjeveškega dela mesta širila proti meščanskemu delu. Nekatero novogradnje in sanacijski posegi v ožjem mestnem središču in okolici (npr. ob Mlinski ulici, Cankarjevi ulici, Koroški cesti in drugod) so sicer nekoliko zaustavili intenzivno depopulacijo, vendar pa je bila ta v 90. letih prejšnjega stoletja in na začetku novega precej velika, predvsem zaradi vse intenzivnejšega staranja prebivalstva v tem delu mesta.

Slika 74: Skupni indeks kakovosti bivalnega okolja v mestu Maribor.

Vir: Tiran in Koblar 2017, 271.

Podobno ugodno kakovost bivalnega okolja ima tudi območje pod Pohorjem, kjer je bila v zadnjih desetletjih stanovanjska grednja zelo intenzivna. Območje odlikujejo zlasti nadpovprečne stanovanjske razmere (nova in prostorna stanovanja), majhna obremenjenost okolja in ugodna socioekonomska in izobrazbena sestava. Med letoma 1991 in 2015 se je število prebivalcev v tem območju precej povečalo, čeprav podatki za zadnje desetletje kažejo stagnacijo v demografskem razvoju in nadpovprečno zastopanost prebivalstva v starosti med 40 in 64 let.

Po ugotovitvah Tirana in Koblarja (2017, 270-272) ima kakovostno bivalno okolje tudi predel Maribor-Jug. Njegovi glavni odliki sta dobra dostopnost do vseh vrst mestnih dobrin in ugodna socioekonomska in izobrazbena sestava z zastopanimi povprečnimi deleži prebivalstva s srednješolsko in terciarno izobrazbo. Maribor-Jug sicer zaznamuje preplet blokovskih sosesk in območij enodružinskih hiš; v slednjih je kakovost bivalnega okolja še boljša zaradi višjega površinskega standarda. V obdobju med letoma 1991 in 2015 se je število prebivalcev v tem delu mesta v celoti zmanjšalo, vendar pa se je povečalo v posameznih delih, kjer je bila mogoča gradnja novih stanovanjskih sosesk s katerimi so zapolnjevali posamezna stanovanjska območja znotraj mesta.

Najslabše bivalno okolje v Mariboru imajo predeli v bližini industrijskih območij, kot so Melje, Studenci in starejši del Teznega, ki jih lahko zaradi slabe kakovosti stavb, pomanjkljive infrastrukturne opremljenosti, neurejenih javnih površin in razpršene gradnje lahko uvrstimo med degradirana stanovanjska območja. V njih prevladujejo večstanovanjske delavske kolonije in starejše enostanovanjske hiše. Ta območja imajo slabšo kakovost bivalnega okolja zlasti zaradi slabih stanovanjskih razmer, bližine degradiranih urbanih območij, večinoma velike obremenjenosti okolja in zelo slabe socioekonomske in izobrazbene sestave z nadpovprečnimi deleži prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo.

Glede na ugotovljene demografske značilnosti se bo po predvidevanjih v naslednjih dveh desetletjih v Mariboru bistveno povečal delež starejšega prebivalstva in najverjetneje nadaljevalo zmanjševanje števila prebivalcev v mestu. To bo zahtevalo nove oblike organiziranja dejavnosti v mestu in prilagajanja starejši populaciji.

Posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da je bilo v začetku leta 2018 v Mariboru že okoli 21.150 oseb (22,3 % vseh prebivalcev v mestu) starih 65 let in več, 75 let in več skoraj 10.000 oseb (10,5 %), oziroma 85 let in več okoli 2.850 oseb (3,0 %). V primerjavi s preteklimi popisi prebivalstva se je število oseb v starosti 65 let in več pričelo naglo povečevati po letu 1991. Med letoma 2002 in 2018 se je število oseb v tej starosti povečalo kar za 30 %, še večje pa je bilo povečanje v starosti 75 let in več, saj se je v enakem obdobju njihovo število povečalo kar za 52 %. Med slednjimi v veliki meri prevladujejo ženske, ki v starostni skupini 75 let in več predstavljajo 65 % vseh prebivalcev, v starostni skupini 85 let in več pa celo 74 % vseh prebivalcev v tej starosti v mestu.

Rešitve s katerimi se spopadamo ob reševanju problemov demografskih sprememb, zahtevajo posebne sposobnosti in nove pristope v procesih upravljanja na lokalni in regionalni ravni. V teh procesih je potrebno spodbujati tiste izvedljive ukrepe, ki presegajo občasne akcije časovno omejenih projektov. Dobre rešitve za demografsko ogrožena območja kličejo po novih institucionalnih inovacijah in ureditvi praks lokalnih oblasti ter njihovem medsebojnem usklajevanju in povezovanju. Pri izdelavi strategij in ukrepov za spodbujanje demografskega razvoja, ki so v domeni mesta, je potrebno delovati predvsem na področju ukrepov za zagotavljanje pogojev za spodbujanje investicij in pridobivanje novih delovnih mest (kar bo okrepilo

gospodarsko aktivnost v mestu) ter na drugi strani na področju ukrepov za zagotavljanje pogojev za gradnjo novih stanovanj in dvig kvalitete bivalnega okolja.

V predhodnih obdobjih so se namreč v Mariboru najbolj ugodne demografske razmere kazale predvsem v robnih delih mesta (zlasti v območjih s prevlado individualnih družinskih hiš, ki so pogosto dovolj velike za več generacij, tako da je odseljevanje manjše in demografske razmere v teh območjih niso tako kritične). S spremenjeno urbanistično politiko v zadnjem obdobju pa je prišlo do gradnje stanovanjskih območij znotraj mesta (zapolnjevanje prostora, revitalizacija, sanacija), kar se že kaže v izboljšanju demografskih razmer tudi v teh delih mesta.

Literatura in viri

- Akcijski načrt Starosti prijazna Ljubljana za obdobje od 2013 do 2015. Ljubljana, 2013.
<https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/Akcijski-nacrt-Starosti-prijazna-Ljubljana-za-obdobje-od-2013-do-2015.pdf> (13.11.2017)
- Adaptation to demographic change - Inovativne rešitve za prilagajanje upravljanja javne infrastrukture demografskim spremembam v Centralni Evropi. Erfurt, 2014.
<http://www.adapt2dc.eu/adapt2dc/bookletF/sl.pdf> (14.11.2017)
- Barle, A., Trunk Širca, N. 2010: Pomen izobraževanja v družbi prihodnosti. Model učinkovitega managementa visokošolskega zavoda. Koper. <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-080-2/023-035.pdf>
- Belec, B., Drozg, V. 1994: Razvoj Maribora. Maribor - Marburg : prispevki h geografiji prijateljskih mest v Sloveniji in Nemčiji. Maribor.
- Černič Istenič, M. 1994: Vzorci rodnostnega obnašanja prebivalcev Slovenije. Ljubljana.
<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-K00KSBCN/6c58af24-294b-47c5-9f58-b55dad6d70c9/PDF>
- Dorogi, Z. et al. 2014: European Strategy for regional responses to demographic changes.
https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/europeanstrategy_adapt2dc.pdf (12. 11. 2017)
- Drozg, V. 1997: Nekatere značilnosti ustroja Maribora. Geografski vestnik, 69. Ljubljana.
http://zgs.zrc-sazu.si/Portals/8/Geografski_vestnik/Pred1999/GV_6901_073_092.pdf
- Fridl, J., Kladnik, D., Orožen Adamič, M., Perko, D. 1998: Geografski atlas Slovenije. Država v prostoru in času. Ljubljana.
- Gosar A. 1993: Narodnosti Slovenije- spreminjanje etnične podobe v srednji Evropi. Geographica Slovenica, 24, Ljubljana.
https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/gs_clanki/GS_2401_033-050.pdf
- Grech, V; Savona-Ventura, C; Vassallo-Agius, P (2002). "Unexplained differences in sex ratios at birth in Europe and North America". BMJ 324 (7344).
<https://www.bmj.com/content/bmj/324/7344/1010.1.full.pdf>
- Horvat, M. 2006: Gendercid kot spolna dimenzija sistematičnih pokolov civilnega prebivalstva. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede UL, diplomsko delo.
- Horvat, U. 2006: Razvoj prebivalstva v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2002. Revija za geografijo, 1-1. Maribor. <http://www.ff.um.si/zalozba-in->

- knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-1-1-2006/011-03_horvat.pdf
- Horvat, U. 2007: Starostna sestava prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1981 in 2002. Revija za geografijo, 2-2. Maribor. http://www.ff.um.si/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-2-2-2007/022-09_horvat.pdf
- Horvat, U. 2015: Razvoj in demografske značilnosti prebivalstva v mestu Mariboru med letoma 1961 in 2015. Revija za geografijo, 10-2. Maribor. <http://www.ff.um.si/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-10-2-2015/RG2010-207Horvat.pdf>
- Horvat, U. 2017: Izobrazbena sestava prebivalstva v mestu Maribor. Revija za geografijo, 12-1. Maribor. <http://www.ff.um.si/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-12-1-2017/RG-23-12-1-07-Horvat-Izobrazbena-sestava-prebivalstva-v-mestu-Maribor.pdf>
- Horvat, U. 2017: Staranje prebivalstva v mestu Maribor. Revija za geografijo, 12-2. Maribor. <http://www.ff.um.si/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-12-2-2017/RG-24-12-2-07-Uroš-Horvat-Staranje-prebivalstva-v-mestu-Maribor.pdf>
- Jelenc Krašovec, S. 2015: Pomen javnih prostorov za druženje in učenje starejših ljudi. Sodobna pedagogika 3-2015. Ljubljana. https://www.sodobna-pedagogika.net/clanki/03-2015_pomen-javnih-prostorov-za-druzenje-in-ucenje-starejsih-ljudi/
- Kus, Z. 1989: Razvoj prebivalstva Maribora na prehodu v 21. stoletje. Maribor.
- Lavrič, M., Naterer, A. 2018: Maribor v začetku 21. stoletja : družbeni profil mesta. Maribor. <http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si/files/knjiga%20MARIBOR.pdf>
- Lorber, L. 2006: Strukturne spremembe mariborskega gospodarstva po letu 1991. Revija za geografijo, 1-1. Maribor. http://www.ff.um.si/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-1-1-2006/011-04_lorber.pdf
- Lorber, L. 2017: Industrializacija, deindustrializacija in regeneracija Maribora. Geografije Podravja. Maribor. <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/262>
- Malačič, J. 2006: Demografija - teorija, analiza metode in modeli. Ljubljana.
- Medmrežje 1: <https://www.stat.si/obcine/sl/2008/Theme/Index/PrebivalstvoDefinicija> (1.10.2017)
- Medmrežje 2: https://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Maribor_MCinKS.png (13.12.2018)
- Medmrežje 3: <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/dnevne-novice/223716> (25.10.2017)
- Medmrežje 4: http://www.kapitalska-druzba.si/_files/666/razlagalno_gradivo_podjetja.pdf (5.12.2018)
- Medmrežje 5: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL.FE.ZS?end=2017&start=1960&type=points&view=chart> (1.8.2018)
- Medmrežje 6: <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2017/08/WPDS-2017.pdf> (1.8.2018)
- Medmrežje 7: Educational attainment statistics, Eurostat, 2016. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Educational_attainment_statistics (29.9.2017).
- Medmrežje 8: <http://www.eurydice.si/novice/zadnje-novice/podatki-o-delovni-aktivnosti-v-sloveniji/> (5.12.2018)
- Nejašmič, I. 2005: Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima. Zagreb.
- Pak, M. 1994: Razvoj in struktura prebivalstva Maribora. Maribor-Marburg, prispevek h geografiji prijateljskih mest v Sloveniji in Nemčiji. Maribor.
- Pak, M., Drozg, V. 1994: Zgradba mesta. Maribor-Marburg, prispevek h geografiji prijateljskih mest v Sloveniji in Nemčiji. Maribor.

- Pelc, S. 2012: Demographic characteristics of population of slovenian cities in the first decade of 21st century, *Revija za geografijo*, 7-2, Maribor.
http://www.ff.um.si/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-7-2-2012/072-03_pelc.pdf
- Pelc, S. 2015: Mestno prebivalstvo Slovenije. Koper.
<http://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-6963-61-9.pdf>
- Počkaj Horvat, D. 1997: Demografske značilnosti Maribora in njegova notranja členitev. *Geografski vestnik*, 69. Ljubljana. http://zgs.zrc-sazu.si/Portals/8/Geografski_vestnik/Pred1999/GV_6901_045_072.pdf
- Podatki o prostoru STAGE. SURS, Ljubljana. <https://gis.stat.si/>
- Popisi prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, 2011. SURS. Ljubljana. <https://www.stat.si/StatWeb/>
- Premzl, P., Godina Golija, M. 2017: Novi Maribor - mesto v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja. Maribor.
- Ravbar, M. 1989: Novejši tokovi urbanizacije v SR Sloveniji, *Dela* 6, Ljubljana.
<https://revije.ff.uni-lj.si/Dela/article/view/1171/976>
- Ravbar, M., Bole, D. 2007: Geografski vidiki ustvarjalnosti. *Georitem*, 6. Ljubljana. *Statistični pregled Slovenije 2016*.
<http://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9199/statopis-2016.pdf> (pridobljeno 30. 9. 2017).
- Rebernik, D. 1999: Prebivalstveni razvoj Ljubljane po letu 1945, *Geografski vestnik* 71, Ljubljana. http://zgs.zrc-sazu.si/Portals/8/Geografski_vestnik/gv71-rebernik.pdf
- Tiran, J., Koblar, S. 2017: Kakovost bivalnega okolja v Mariboru. *Geografije Podravja*. Maribor. <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/262>
- Šircelj, M. 2006: Rodnost v Sloveniji od 18. do 21. stoletja. Ljubljana.
<https://www.stat.si/doc/pub/rodnostvsloveniji.pdf>
- Vertot, N. 2010: Starejše prebivalstvo v Sloveniji. Ljubljana.
<https://www.stat.si/doc/starejseprebivalstvo.pdf>
- Vojnovič, M., Černič Istenič, M., Mandič, S., Obersnel Kveder, D. 1994: Slovensko nacionalno poročilo : Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju. Ljubljana.
- Zavodnik Lamovšek, A., Drobne, S., Žaucer, T. 2008: Majhna in srednje velika mesta kot ogrodje policentričnega urbanega razvoja, *Geodetski vestnik*, 52/2008-2, Ljubljana.
<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-711HPS04/0c87da8a-be0c-42b3-a5ac-cd29532d8547/PDF>

Preglednice in slike

- Preglednica 1: Število prebivalcev in indeks spremembe števila prebivalcev (v primerjavi z letom 1981) v mestu Maribor med letoma 1869 in 2018.
- Preglednica 2: Število prebivalcev v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.
- Preglednica 3: Indeksi spremembe števila prebivalcev v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.
- Preglednica 4: Število gospodinjstev, indeks spremembe števila gospodinjstev (v primerjavi z letom 1981) in povprečno število oseb na gospodinjstvo v mestu Maribor med letoma 1953 in 2011.
- Preglednica 5: Gospodinjstva po številu članov v mestu Maribor med letoma 1991 in 2018.
- Preglednica 6: Družine po številu otrok v mestu Maribor v letu 2002.
- Preglednica 7: Število prebivalcev in indeks spremembe števila prebivalcev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2015.
- Preglednica 8: Število prebivalcev, indeks spremembe števila prebivalcev in delež prebivalcev po mestnih četrtih v Mariboru v obdobju med letoma 1981 in 2015.
- Preglednica 9: Število in delež stanovanj v mestu Maribor glede na leto izgradnje - stanje v letu 2015.
- Preglednica 10: Število prebivalcev po naseljih v mestni občini Maribor med letoma 1961 in 2018.
- Preglednica 11: Število prebivalcev v mestni občini Maribor med letoma 1961 in 2018.
- Preglednica 12: Indeksi spremembe števila prebivalcev v mestni občini Maribor med letoma 1961 in 2018.
- Preglednica 13: Naravno gibanje prebivalstva (na 1000 prebivalcev) v večjih mestih v Sloveniji v letu 1981 in 1990.
- Preglednica 14: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva (število oseb) v večjih mestih v Sloveniji v letu 2017.
- Preglednica 15: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva (na 1000 prebivalcev) v večjih mestih v Sloveniji v letu 2017.
- Preglednica 16: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva (število prebivalcev) v mestu Maribor med letoma 1979 in 2017.
- Preglednica 17: Delež prebivalstva po velikih starostnih skupinah v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.

- Preglednica 18: Delež prebivalstva po velikih starostnih skupinah v večjih mestih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.
- Preglednica 19: Starostna sestava prebivalstva (v %) po mestnih četrtih v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2015.
- Preglednica 20: Osnovni podatki starostne sestave prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.
- Preglednica 21: Indeks staranja prebivalstva po mestnih četrtih v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2015.
- Preglednica 22: Število gospodinjstev glede na število oseb v anketiranih stavbah v Mariboru.
- Preglednica 23: Število in delež oseb po spolu in starosti, indeks staranja, in koeficient feminitete v anketiranih stavbah v Mariboru.
- Preglednica 24: Število gospodinjstev glede na tip gospodinjstva (razmerje med člani gospodinjstva) v anketiranih stavbah v Mariboru.
- Preglednica 25: Število gospodinjstev glede na starostni tip gospodinjstva v anketiranih stavbah v Mariboru.
- Preglednica 26: Delež prebivalstva po spolu v Sloveniji ter indeks feminitete.
- Preglednica 27: Delež starejšega prebivalstva (65 let in več) in indeks feminitete v različnih starostnih skupinah prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji v letu 2002 in 2018.
- Preglednica 28: Indeks feminitete in presežek števila žensk nad moškimi po petletnih starostnih skupinah prebivalstva v mestu Maribor v letu 1991 in 2018.
- Preglednica 29: Osnovni podatki starostne in spolne sestave prebivalstva in indeks feminitete po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Preglednica 30: Osnovni podatki starostne in spolne sestave prebivalstva in indeks feminitete po mestnih četrtih v mestu Maribor v letu 2015.
- Preglednica 31: Delež prebivalstva starega 15 let in več po doseženi stopnji izobrazbi in spolu v Sloveniji med letoma 1981 in 2011.
- Preglednica 32: Število in delež prebivalstva starega 15 let in več po doseženi stopnji izobrazbi in spolu v Sloveniji leta 2018 (po klasifikaciji KLASIUS-SRV).
- Preglednica 33: Število prebivalcev v starosti 15 let in več v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji po doseženi stopnji izobrazbe v letu 2002 in 2018 (in v primerjavi s Slovenijo in mestno občino Maribor).
- Preglednica 34: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji po doseženi stopnji izobrazbe v letu 2002 in 2018 (in v primerjavi s Slovenijo in mestno občino Maribor).
- Preglednica 35: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več v mestu Maribor med letoma 1961 in 2018.
- Preglednica 36: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več (v %) po mestnih četrtih v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.
- Preglednica 37: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več (v %) po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.
- Preglednica 38: Prebivalstvo Slovenije (%) glede na status aktivnosti med letoma 2002 in 2018.
- Preglednica 39: Delež aktivnega prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji med letoma 1981 in 2018.
- Preglednica 40: Število in delež aktivnih prebivalcev v mestu Maribor med letoma 1981 in 2018.
- Preglednica 41: Delež aktivnega prebivalstva (v %; od vsega prebivalstva) po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 1981 in 2015.
- Preglednica 42: Delež aktivnega prebivalstva (v %; od vsega prebivalstva) po mestnih četrtih v mestu Maribor med letoma 1981 in 2015.

- Slika 1: Karta območja mesta Maribor in okolice z mejami nekdanjih občin in KS.
- Slika 2: Karta nekdanjih krajevnih skupnosti na območju mesta Maribor.
- Slika 3: Karta območja mestne občine Maribor z mejami mestnih četrti in KS.
- Slika 4: Karta stanovanjskih območij v mestu Maribor.
- Slika 5: Število prebivalcev v mestu Maribor med letoma 1850 in 2018.
- Slika 6: Število prebivalcev v mestu Maribor med letoma 2002 in 2018.
- Slika 7: Indeksi spremembe števila prebivalcev v primerjavi z letom 1991 v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.
- Slika 8: Indeks spremembe števila prebivalcev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 1981 in 1991.
- Slika 9: Indeks spremembe števila prebivalcev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 1991 in 2002.
- Slika 10: Indeks spremembe števila prebivalcev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 2002 in 2015.
- Slika 11: Indeks spremembe števila gospodinjev po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor med letoma 1991 in 2002.
- Slika 12: Delež gospodinjev z enim ali dvema članoma po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.
- Slika 13: Delež stanovanj zgrajenih po letu 1981 po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.
- Slika 14: Povprečna površina stanovanj (v m²) po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.
- Slika 15: Indeks spremembe števila prebivalcev v Sloveniji po občinah med letoma 2009 in 2018.
- Slika 16: Stopnja skupnega prirasta prebivalstva (na 1000 prebivalcev) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
- Slika 17: Splošna stopnja natalitete (na 1000 prebivalcev) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
- Slika 18: Splošna stopnja smrtnosti (na 1000 prebivalcev) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
- Slika 19: Naravni prirast prebivalstva (na 1000 preb.) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
- Slika 20: Selitveni prirast prebivalstva (na 1000 preb.) v Sloveniji po občinah v letu 2017.
- Slika 21: Naravno gibanje prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1979 in 2017.
- Slika 22: Selitveno gibanje prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1982 in 2017.
- Slika 23: Naravno in selitveno gibanje prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1979 in 2017.
- Slika 24: Selitveno gibanje prebivalstva v občini Maribor med letoma 1995 in 2017.
- Slika 25: Delež prebivalstva v starosti 0-14 let v Sloveniji po občinah v letu 2018.
- Slika 26: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več v Sloveniji po občinah v letu 2018.
- Slika 27: Indeks staranja prebivalstva v Sloveniji po občinah v letu 2018.
- Slika 28: Povprečna starost prebivalstva (leta) v Sloveniji po občinah v letu 2018.
- Slika 29: Indeks staranja prebivalstva v večjih mestih v Sloveniji med letoma 1961 in 2018.
- Slika 30: Delež prebivalstva po velikih starostnih skupinah v mestu Maribor med letoma 1961 in 2018.
- Slika 31: Starostna piramida prebivalstva v mestu Maribor v letu 1981 in 2018.
- Slika 32: Delež prebivalstva v starosti do 19 let po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 1981.
- Slika 33: Delež prebivalstva v starosti do 19 let po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 1991.
- Slika 34: Delež prebivalstva v starosti do 19 let po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.

- Slika 35: Delež prebivalstva v starosti do 19 let po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 36: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 1981.
- Slika 37: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 1991.
- Slika 38: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 2002.
- Slika 39: Delež prebivalstva v starosti 65 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 40: Indeks staranja prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 1981.
- Slika 41: Indeks staranja prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 1991.
- Slika 42: Indeks staranja prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 2002.
- Slika 43: Indeks staranja prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 44: Povprečna starost prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.
- Slika 45: Povprečna starost prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 46: Sprememba povprečne starosti prebivalstva (indeks) med letoma 2002 in 2015 po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor.
- Slika 47: Nadpovprečno zastopane starostne skupine prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 1981.
- Slika 48: Nadpovprečno zastopane starostne skupine prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 1991.
- Slika 49: Nadpovprečno zastopane starostne skupine prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2002.
- Slika 50: Nadpovprečno zastopane starostne skupine prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 51: Indeks feminitete po občinah v Sloveniji v letu 2018.
- Slika 52: Indeks maskulinitete živorojenih otrok v Sloveniji med letoma 1954 in 2017.
- Slika 53: Indeks feminitete prebivalstva Slovenije v letu 1991 in 2018 po petletnih starostnih skupinah.
- Slika 54: Indeks feminitete prebivalstva v mestu Maribor v letu 1991 in 2018.
- Slika 55: Indeks feminitete prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 56: Indeks feminitete prebivalstva v starosti 65 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 57: Razlika v povprečni starosti žensk in moških (leta v korist višje povprečne starosti žensk) po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 58: Indeks staranja ženskega prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 59: Delež prebivalstva starega 15 let in več z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo v Sloveniji po občinah v letu 2018.
- Slika 60: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več z nedokončano ali končano osnovno šolo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v leta 2015.
- Slika 61: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več s končano srednjo šolo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2015.

- Slika 62: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več s končano višjo ali visoko šolo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2015.
- Slika 63: Povečanje števila prebivalstva (indeks) v starosti 15 let in več s končano višjo ali visoko šolo po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru med letoma 2002 in 2015.
- Slika 64: Indeks izobraženosti prebivalstva v starosti 15 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnostih v Mariboru v letu 2015.
- Slika 65: Nadpovprečno zastopane izobrazbene skupine prebivalstva v starosti 15 let in več po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2015.
- Slika 66: Delež delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji po občinah v letu 2017 (za prebivalstvo v starosti 15 let in več).
- Slika 67: Stopnja brezposelnosti v Sloveniji po občinah v letu 2018.
- Slika 68: Delež aktivnega prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 1981.
- Slika 69: Delež aktivnega prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 1991.
- Slika 70: Delež aktivnega prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2002.
- Slika 71: Delež aktivnega prebivalstva po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v Mariboru v letu 2015.
- Slika 72: Tipi demografskih območjih po območjih nekdanjih krajevnih skupnosti v mestu Maribor v letu 2015.
- Slika 73: Indeks stanovanjskih razmer v mestu Maribor.
- Slika 74: Skupni indeks kakovosti bivalnega okolja v mestu Maribor.

Prebivalstvo Maribora razvoj in demografske značilnosti

Iz recenzije:

Razprava je dovršen pregled demografske problematike Maribora. Avtor sistematično naniza vse ključne elemente demografske obravnave izbranega območja, od demografskega razvoja s historičnimi uvidi v obdobje zadnjih petdeset let, vključujoč dinamiko gibanja gospodinjstev in stanovanj, do natančne obravnave naravnega in selitvenega gibanja, starostne, spolne, izobrazbene in ekonomske sestave prebivalcev Maribora. Uporabna bo pri pripravi in izpeljavi odločitev na političnem, gospodarskem in socialnem področju urejanja skupnosti, obenem pa koristen študijski pripomoček, saj njena pojasnjevalna moč in sistematičnost presega nivo znanstvene razprave.

